

# Tilinpäätös 2022

**Lahti**

lahti.fi



LAHTI

## **Tilinpäätös 2022**

**Kaupunginhallitus 29.5.2023**



## Sisällysluettelo

<b>TOIMINTAKERTOMUS</b> .....	<b>5</b>
<b>Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa</b> .....	<b>6</b>
Kaupunginjohtajan katsaus.....	6
Hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset.....	7
Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys.....	9
Olennaiset muutokset kaupungin toiminnassa ja taloudessa.....	10
Henkilöstö.....	13
Ympäristöasiat.....	14
Hyvinvoinnin edistäminen.....	18
Muut ei-taloudelliset asiat .....	21
Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä .....	22
Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista	23
<b>Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä</b> .....	<b>26</b>
<b>Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus</b> .....	<b>28</b>
Tilikauden tuloksen muodostuminen .....	28
Toiminnan rahoitus .....	29
<b>Rahoitusasema ja sen muutokset</b> .....	<b>30</b>
<b>Kokonaistulot ja -menot</b> .....	<b>31</b>
<b>Konsernin toiminta ja talous</b> .....	<b>32</b>
Konsernitilinpäätökseen sisältyvät yhteisöt .....	32
Konsernin toiminnan ohjaus.....	33
Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat.....	33
Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä .....	33
Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä.....	35
Konsernin tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutuminen .....	35
Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut .....	37
<b>Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet</b> .....	<b>41</b>
Asiaa koskeva sääntely.....	41
Tilikauden tuloksen käsittely .....	41
Talouden tasapainottamistoimenpiteet.....	41
<b>TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN</b> .....	<b>43</b>
Strategisten mittareiden toteutuminen .....	44
Strategian kärkihankkeiden toteutuminen .....	48
Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toteutuminen .....	60
Sitovat määrärahat .....	62
Käyttötalouden toteutuminen .....	63
Konsernihallinnon palvelualue .....	63
Sivistyksen palvelualue.....	65
Kaupunkiympäristön palvelualue.....	69
Tuloslaskelmaosan toteutuminen .....	71
Investointien toteutuminen .....	73
Rahoitusosan toteutuminen.....	78
Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta.....	79
<b>TILINPÄÄTÖSLASKELMAT</b> .....	<b>81</b>
Lahden kaupungin laskelmat .....	82
Tuloslaskelma.....	82
Rahoituslaskelma.....	83
Tase.....	84
Lahti-konserni laskelmat.....	87
Tuloslaskelma.....	87
Rahoituslaskelma.....	88
Tase.....	89
Lahti-konserni tunnusluvut.....	91
<b>LIITETIEDOT</b> .....	<b>93</b>
Tilinpäätöksen liitetiedot .....	94
Konsernitilinpäätöksen liitetiedot.....	112
Tunnuslukujen laskentakaavat .....	134
Taseyksiköiden tilinpäätökset .....	137
Kirjanpidon eriyttäminen .....	151
<b>KÄYTETYT KIRJANPITOKIRJAT JA TOSITELAJIT</b> .....	<b>152</b>
<b>TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET</b> .....	<b>153</b>



## **TOIMINTAKERTOMUS**

### **Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa**

- Kaupunginjohtajan katsaus
- Hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset
- Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys
- Olennaiset muutokset kaupungin toiminnassa ja taloudessa
- Henkilöstö
- Ympäristöasiat
- Hyvinvoinnin edistäminen
- Muut ei-taloudelliset asiat
- Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä
- Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista

### **Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä**

### **Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus**

- Tilikauden tuloksen muodostuminen
- Toiminnan rahoitus

### **Rahoitusasema ja sen muutokset**

### **Kokonaistulot ja -menot**

### **Konsernin toiminta ja talous**

- Konsernitilinpäätökseen sisältyvät yhteisöt
- Konsernin toiminnan ohjaus
- Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat
- Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä
- Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä
- Konsernin tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutuminen
- Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

### **Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet**

- Asiaa koskeva säätely
- Tilikauden tuloksen käsittely
- Talouden tasapainottamistoimenpiteet

## Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

### Kaupunginjohtajan katsaus

Lahden kaupunkistrategia päivitettiin vuoden 2022 aikana. Lahti – tehty kestäväksi strategia koostuu kolmesta kokonaisuudesta: Kestävästi elinvoimainen, Kestävästi hyvinvoiva ja Kestävästi uudistuva.

#### Kansainvälinen ympäristökaupunki

Lahti on kansainvälisesti merkittävä ympäristökaupunki ja kestävä kaupunkikehityksen edelläkävijä. Strategian ympäristötavoitteita edistettiin erityisesti Hiilineutraali ympäristökaupunki -kärkihankkeen avulla.

Euroopan ympäristöpääkaupunkivuoden 2021 perintönä kestävyystyötä jatkettiin Luontoaskel terveyteen -ohjelmassa (asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin luontolähteinen edistäminen), Hiilineutraalin rakentamisen kehityskeskuksesta sekä Lahden seudun sähköisen liikenteen klusterissa.

Lahti valittiin vuonna 2022 mukaan EU:n uuteen 100 hiilineutraalia ja älykästä kaupunkia -ohjelmaan. Se avaa mahdollisuuksia rahoitukseen ja yhteistyöhön muiden kaupunkien, yliopistojen, korkeakoulujen ja yritysten kanssa. Lahti oli aktiivisesti osallisena ja esillä kansallisissa ja kansainvälisissä tapahtumissa ja verkostoissa, kuten European Green Capital ja Eurocities -verkostoissa sekä EU:n tapahtumaviikoilla Green Week ja Week of Regions and Cities.

#### Opiskelu- ja tiedekaupunki

Lahti jatkoi kehittämistä ja kasvua yliopisto-, korkeakoulu- ja opiskelukaupunkina. LUT-yliopiston kandidaatti- ja maisterikoulutukset ovat lähteneet hyvin käyntiin ja alueen tutkimustoiminta kehittyi voimakkaasti.

Vuoden aikana edistettiin LUT-yliopiston ja LAB-ammattikorkeakoulujen sekä yritysten yhteistyötä mm. kuitutekniikassa ja kiertotaloudessa. Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksen hankerahoitusta saatiin liikkeelle alueen TKI-toimintaan kestävyys- ja urheiluteemoissa.

#### Kasvun ja investointien kaupunki

Lahden kaupungin pitkäjänteinen työ yritysystävällisyyden kehittämiseksi tuottaa tulosta. Vuoden 2022 aikana saatiin useita merkittäviä yritysten sijoittautumispäätöksiä. Lahti on myös nousussa erilaisissa valtakunnallisissa maineetutkimuksissa.

Alkukesällä Oy Karl Fazer Ab ilmoitti uuden makeistehtaan sijoittamisesta Lahden Pippo-Kujalaan. Lopullinen investointipäätös on määrä tehdä vuoden 2023 aikana. Uusi makeistehdas on koko Suomen mittakaavassa poikkeuksellisen suuri investointi. Myös Kärkkäinen Oy on ilmoittanut sijoittavansa tulevan logistiikkalaitoksensa samalle alueelle.

Lahteen rakennetaan parhaillaan myös Viking Malt Oy:n uutta mallastamoja ja Oy Hartwall Ab on investoinut toimintaan paikakunnalla.

Suomen Yrittäjien kuntabarometrissä Lahti nousi toiseksi parhaaksi yli 100 000 asukkaana kaupungiksi ja kuntien imagotutkimuksessa Lahti paransi sijoitustaan selkeästi eniten.

#### Digitaalisesti palveleva kaupunki

Lahti kehitti vuoden aikana digitaalisten palvelujen saatuutta palveluissaan. DigiOne-projektin ohjelmistojen kehittämistyötä toteutettiin pilottikouluissa. Kaupungin toimintojen automaatioita kehitettiin kahdella ohjelmistorobotilla. Sähköistä asiointia edistettiin palveluprosesseissa tekoälyä hyödyntämällä.

#### Harrastava ja liikuva kaupunki

Harrastelahti.fi-sivusto rakennettiin toimimaan kaikenikäisten harrastus- ja vapaa-ajan toiminnan kotipesänä. Kaikilla kouluilla toteutettiin Harrastamisen Lahden malli -hankkeen toimintaa. Alakouluissa toimintaa toteutettiin yhteistyössä seurojen sekä järjestöjen kanssa. Kaupungin palveluverkkotyössä huomioitiin myös ulkonaliikkumisalueet. Tehostettua talvihoidtoa pyöräily- ja kävelyreittien osalta laajennettiin.

#### Maailmantilanne näkyi toiminnassa

Venäjä hyökkäsi Ukrainaan 24.2.2022. Sodan vaikutuksia Suomen kansantalouteen on vaikea arvioida luotettavasti, mutta se väistämättä pienentää aikaisemmin ennustettua talouskasvua.

Tilanne heijastui myös Lahden kaupungin talouteen ja toimintaan. Kaupungin valmiusryhmä toimi aktiivisesti vuoden aikana, kaupunki noudatti asetettuja pakotteita sekä keskeytti ystävyyskaupunkiyhteistyön Venäjälle, avusti Ukrainaa sekä vastaanotti Ukrainasta saapuvia pakolaisia.

Vuoden aikana alkaneeseen energiakriisiin reagoitiin nopeasti ja kaupunki käynnisti energiansäästöohjelman, jolla tuetaan energian riittävyttä ja tavoitellaan taloudellisia säästöjä.

Koronapandemia vaikutti edelleen osittain kaupungin toimintaan ja talouteen. Koronarajoituksia oli yhä voimassa alkuvuodesta 2022, mikä vaikutti toimintojen supistuneeseen käyttöasteeseen.

Vuonna 2022 valmistauduttiin sote-uudistukseen ja hyvinvointialueet aloittivat toimintansa 1.1.2023. Uudistuksella on merkittävä vaikutus kuntien menoihin ja tuloihin. Lisäksi vuoden 2022 toteutuneilla sote-menoilla tulee olemaan merkittävä vaikutus kuntien valtionosuuksiin vuodesta 2023 alkaen.

#### Vuoden 2022 tulos positiivinen

Työttömyysaste aleni vuoden aikana ja oli joulukuussa 13,9 prosenttia, mikä on 1,0 prosenttiyksikköä edellisvuotta alhaisempi. Lahdessa oli vuoden lopussa avoimia työpaikkoja 2 248 kappaletta. Täyntyneiden työpaikkojen avoinna olo oli keskimäärin 40 vuorokautta. Kolmannen vuosineljänneksen aikana vuonna 2022 Lahden yritysanta oli 7 938. Aloittaneita yrityksiä oli 193 ja lopettaneita yrityksiä 114.

Työttömyyden laskun, ansiotason nousun, yksityisen kulutuksen kasvun ja yritysten kohentuneiden tulosten ansiosta Lahden verotulokehitys oli ennakoitua parempi.

Ennakoitua parempi verokehitys sekä arvioitua suuremmat omaisuuden myyntivoitot nostivat Lahden kaupungin tilikauden tuloksen 47,1 milj. euroon. Vuosikate oli 100,0 milj. euroa ja tulo-rahoitus riitti kattamaan nettoinvestoinnit.

#### Investointeja tulevaisuuteen

Merkittävimmät valmistuneet rakennushankkeet vuonna 2022 olivat Historiallisen museon peruskorjaus, kaupungintalon Eero-näyttämön perusparannus sekä Nastopolin muutostyöt.

Merkittävimmät keskeneräiset rakennushankkeet olivat elin-kaarimallilla toteutettava Renkomäen monitoimitalo Aura, allianssimallilla toteutettava kaupungintalon perusparannus sekä Kivimaan monitoimitalo Aarteen perusparannusvaihe.

Pippo-Kujalan yritysalueen esirakentaminen voimistui vuoden 2022 aikana. Alueen tonttien kysyntä on ollut suurta ja Pippo-Kujalasta on nopeasti kehittymässä yksi Etelä-Suomen tärkeimmistä uusista yritysalueista.

Pekka Timonen  
kaupunginjohtaja



## Hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset

### Kaupunginvaltuusto

Valtuusto vastaa kaupungin toiminnasta ja taloudesta.

Valtuusto päättää

1. kuntastrategiasta
2. hallintosäännöstä
3. talousarviosta ja taloussuunnitelmasta
4. omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeesta
5. liikelaitokselle asetettavista toiminnan ja talouden tavoitteista
6. varallisuuden hoidon ja sijoitustoiminnan perusteista
7. sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista
8. palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleisistä perusteista
9. takauksitoumuksen tai muun vakuuden antamisesta toisen velasta
10. jäsenten valitsemisesta toimielimiin, jollei jäljempänä toisin säädetä
11. luottamushenkilöiden taloudellisten etuuksien perusteista
12. tilintarkastajien valitsemisesta
13. tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapaudesta
14. muista valtuuston päätettäviksi säädettyistä ja määrätyistä asioista.

Valtuusto voi hallintosäännössä siirtää toimivaltaansa kaupungin muille toimielimille sekä luottamushenkilöille ja viranhaltijoille. Toimivaltaa ei kuitenkaan saa siirtää asioissa, joista valtuuston on kuntalaissa tai muussa laissa olevan säännöksen mukaan päätettävä.

### Paikkajakauma 31.12.2022

SDP:n valtuustoryhmä	16
Kokoomuksen valtuustoryhmä	13
Lahden Perussuomalaiset ry:n valtuustoryhmä	8
Vihreiden valtuustoryhmä	4
Keskustan valtuustoryhmä	4
Pro Lahden valtuustoryhmä	3
Lahden Kristillisdemokraattien valtuustoryhmä (KD)	3
Vasemmistoliiton valtuustoryhmä	3
Liike Nyt Lahti -valtuustoryhmä	4
Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen valtuustoryhmä	1
<b>Yhteensä</b>	<b>59</b>

### Kaupunginvaltuuston puheenjohtajat

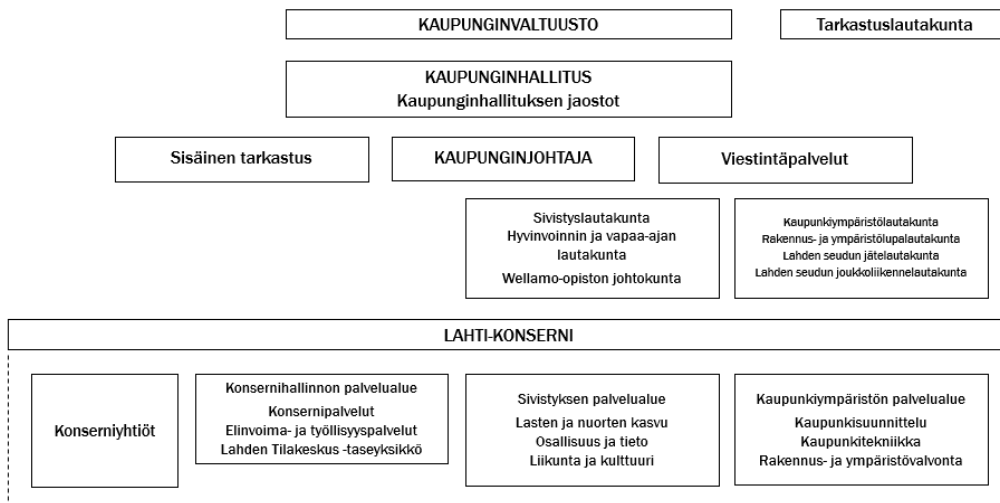
Puheenjohtaja Juha Rostedt, kok.

I varapuheenjohtaja Sonja Falk, kd.

II varapuheenjohtaja Rami Lehto, ps.

III varapuheenjohtaja Pekka Komu, sd.

### LAHDEN KAUPUNGIN ORGANISAATIOKAAVIO



### Kaupunginvaltuusto 31.12.2022

Aaltonen, Eveliina, vihr.	Närhi, Anita, Pro Lahti	Kiljunen, Raimo, kok.	Saloranta, Tuija, Liike Nyt
Aaltonen, Kalle, Pro Lahti	Oksanen, Reijo, kok.	Komu, Pekka, sd.	Seesvaara, Eero, kd.
Arvaja, Pertti, kd.	Pakkanen, Lasse, kesk.	Kupiainen, Anna, vas.	Skinnari, Ville, sd.
Bruneau, Milla, kok.	Putula, Toni, kok.	Laakso, Jetta, sd.	Sorsa, Tuomas, ps.
Elomaa, Ville-Veikko, ps.	Puusaari, Riina, vihr.	Lampinen, Minna, sd	Talja, Martti, kesk.
Falk, Sonja, kd.	Pykäläinen, Jari, Liike Nyt	Lehto, Rami, ps.	Tapiola, Juha, RKP
Harmaala, Miina, kesk.	Pääatalo, Oskari, vas.	Lientola, Elisa, vas.	Tuomaila, Pasi, Liike Nyt
Heromaa-Karjalainen, Siru, sd.	Rahkonen, Hannu, kok.	Lindqvist, Marko, kok.	Tuomi, Maarit, ps.
Hildén, Sirkku, sd.	Rantanen, Ida, kok.	Liukkonen, Niko, Liike Nyt	Vaara, Ulla, sd.
Hälinen, Ville, Pro Lahti	Ratia, Jorma, ps.	Markkanen, Marju, sd.	Vahter, Merja, kok.
Kaasinen, Hannu, ps.	Ripatti, Tapani, sd.	McCarron, Francis, kok.	Wallenius, Jani, kok.
Kaikkonen, Jouni, vihr.	Rissanen, Jari, kesk.	Mäkynen, Maria, sd.	Viinikka, Anneli, sd.
Kari, Mika, sd.	Rostedt, Juha, kok.	Nieminen, Erkki, sd.	Viljamaa, Juha, ps.
Karjalainen, Pasi, sd.	Ruhberg, Jukka, kok.	Nieminen, Mira, ps.	Virta, Sanna, sd.
Kastehelmi, Minerva, vihr.	Ruuska, Sinikka, sd.	Niinistö, Sari, kok.	

**Kaupunginhallitus**

Kaupunginhallituksen alaisuudessa toimivat elinvoima- ja työllisyysjaosto ja konserni- ja tilajaosto.

Kaupunginhallituksen tulee

1. vastata kunnan hallinnosta ja taloudenhoidosta
2. vastata kaupunginvaltuuston päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta
3. valvoa kunnan etua ja, jollei hallintosäännössä toisin määrätä, edustaa kuntaa ja käyttää sen puhevaltaa
4. edustaa kuntaa työnantajana ja vastata kunnan henkilöstöpolitiikasta
5. vastata kunnan toiminnan yhteensovittamisesta
6. vastata kunnan toiminnan omistajaohjauksesta
7. huolehtia kunnan sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan järjestämisestä.

Hallintosäännön kaupunginhallitusta koskevien erillissäätöjen mukaan kaupunginhallituksen tehtävänä on lisäksi

1. huolehtia kaupungin yleisestä kehittämisestä sekä tehdä kaikilla kunnallisen toiminnan aloilla esityksiä, jotka se katsoo tarpeellisiksi ja kaupungin etujen mukaisiksi
2. valmistella kaupungin strategiset linjaukset sekä seurata ja tukea strategian toteutumista
3. valvoa, että kaupungin lautakunnat, johtokunnat, toimikunnat ja kaupungin palveluksessa olevat henkilöt suorittavat tehtävänsä voimassa olevia säännöksiä ja määräyksiä noudattaen sekä toimivat kaupungin etujen mukaisesti, sekä antaa tarvittaessa yleisohjeita kaupungin hallintoon kuuluvissa asioissa
4. hoitaa kaupungin omaisuutta siltä osin kuin tehtävä ei lain tai voimassa olevien määräysten mukaan kuulu lautakunnalle, johtokunnalle, toimikunnalle tai viranhaltijalle, sekä antaa tarpeelliset ohjeet näille uskotun omaisuuden hoitamisesta.

Paikkajakauma 31.12.2022

SDP	3
Kokoomus	2
Perussuomalaiset	2
Pro Lahti	1
Vihreät	1
Keskusta	1
Yhteensä	10

Puheenjohtaja Sirkku Hildén, sd.

I varapuheenjohtaja Kalle Aaltonen, Pro Lahti

II varapuheenjohtaja Mira Nieminen, ps.

III varapuheenjohtaja Milla Bruneau, kok.

Minna Lampinen, sd.

Erkki Nieminen, sd.

Toni Putula, kok.

Jorma Ratia, ps.

Jouni Kaikkonen, vihr.

Martti Talja, kesk.

Esittelijä:

Kaupunginjohtaja Pekka Timonen

**Elinvoima- ja työllisyysjaosto**

Kaupunginhallituksen alaisuudessa toimii elinvoima- ja työllisyysjaosto. Jaosto vastaa:

1. elinkeinopolitiikasta
2. korkeakoulupolitiikasta
3. koko alueen elinvoimasta erityiskysymyksinä kaupungin osakeskukset, maaseutualue ja maaseudun elinkeinot
4. työllisyyspolitiikasta
5. työllisyyspalveluista
6. maahanmuuttoasioista.

Paikkajakauma 31.12.2022

Kokoomus	1
SDP	1
Perussuomalaiset	1
Pro Lahti	1
Yhteensä	4

Puheenjohtaja Milla Bruneau, kok.

Varapuheenjohtaja Erkki Nieminen, sd.

Mira Nieminen, ps.

Kalle Aaltonen, Pro Lahti

Esittelijä:

Elinvoimajohtaja Markus Lankinen

**Konserni- ja tilajaosto**

Kaupunginhallituksen alaisuudessa toimii konserni- ja tilajaosto. Jaosto vastaa:

1. kaupungin konsernivalvontaan ja -ohjaukseen liittyvistä tehtävistä
2. valmistelee kaupunginhallituksen päätettäväksi merkittävimpien yhtiöiden tulostavoitteet, joiden omistajaohjauksesta päättää kaupunginhallitus
3. päättää muiden yhtiöiden tulostavoitteista ja
4. valvoo kaikkien yhtiöiden tulostavoitteiden toteutumista ja raportoi niistä tarvittaessa kaupunginhallitukselle
5. koko konsernin toimitiloihin ja kiinteistöihin liittyvästä tilapolitiikasta sekä siihen liittyvästä valvonnasta ja ohjauksesta
6. konsernin toimitiloihin kohdistuvien merkittävien hankkeiden periaatepäätöksistä sekä
7. kaupunginhallituksen alaisen taseyksiköiden toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta
8. kaupunginvaltuuston kaupunginhallituksen alaisille taseyksiköille asettamien palvelutavoitteiden sekä toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen valvonnasta, sekä ohjaa ja valvoo taseyksikön toiminnan ja talouden suunnittelun, toteutuksen ja kehittämisen ohjauksesta ja valvonnasta sekä toiminnan tuloksien seurannasta.

Paikkajakauma 31.12.2022

SDP	2
Perussuomalaiset	1
Kokoomus	1
Vihreät	1
Yhteensä	5

Puheenjohtaja Jorma Ratia, ps.

Varapuheenjohtaja Toni Putula, kok.

Sirkku Hildén, sd.

Minna Lampinen, sd.

Jouni Kaikkonen, vihr.

Esittelijät:

Konsernipalvelujohtaja Mika Mäkinen

Toimitilajohtaja Jouni Arola

## Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys

Maailman talouden kasvua varjosti Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, koronapandemian jatkuminen sekä nopeasti kiihtynyt inflaatio vuonna 2022. Maailmankauppaa heikensivät energian saatavuus sekä inflaation nopea kasvukehitys, erityisesti johtuvat jakeluketjujen häiriöt sekä maailmantalouden hidastuva kasvu. Venäjän 24.2.2022 käynnistämän Ukrainaan kohdistuvan sotilaallisen hyökkäyksen lopullisia taloudellisia vaikutuksia ei vielä pystytä täysimääräisesti arvioimaan, mikä vaikeuttaa talouden ennusteiden laatimista taloussuunnitelmakauden osalta.

Euroalueen talouskasvun ennustenkymä on parantunut hieinan viime kuukausien aikana. Muutoksen taustalla on energian hintakehityksen tasaantuminen. Talouden ennustetaan tällä hetkellä kasvavan maltillisesti seuraavina vuosina ja inflaation kasvun taittuvan, vaikkakin energian hintataso tulee jatkossakin olemaan normaalitasoa korkeammalla.

Suomessa tullaan mahdollisesti näkemään lievä talouden taantuminen vuoden 2023 aikana. Inflaatio tulee ennusteiden mukaan pysymään suhteellisen korkealla tasolla, johtuen hintojen noususta sekä tehdyistä palkkaratkaisuista. Myös valtiontalouden merkittävä alijäämä heikentää talouden ennusteita. Julkiseen talouteen inflaation vaikutukset näkyvät viiveellä ja tämä tulee vaikeuttamaan rakenteellisen alijäämän tasapainottamista tulevien vuosien aikana. Alijäämät ja kohonneet korot pitävät julkisen talouden velkasuhteen nousuvalla uralla lähitulevaisuudessa.

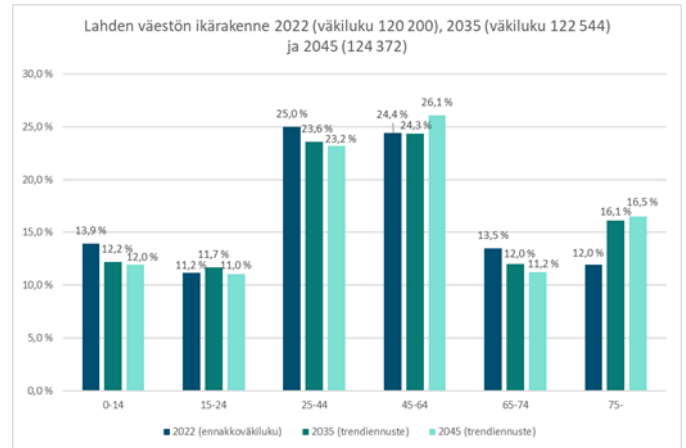
Päijät-Hämeessä kuntien talouden tilanne seuraa koko maan kuntien talouden kehitystä. Ennakoitua parempi verotulokehitys ja tavallista suuremmat myyntivoitot tukivat kuntien taloutta vielä vuonna 2022. Kuntien toimintakulut kasvavat kuitenkin edelleen toimintatuloja voimakkaammin, mikä kasvat-  
taa kuntatalouden rakenteellista epätasapainoa tulevaisuudessa.

### Kasvu ja kehittyminen

Lahti oli Suomen yhdeksänneksi suurin kaupunki vuonna 2022. Kaupungissa oli vuoden lopussa ennakkotietoihin perustuen 120 200 asukasta. Väkiluku kasvoi 173 henkilöllä (43 henkilöllä 2021). Nettomaahanmuutto kasvatti väkilukua 695 henkilöllä (395 henkilöllä 2021) ja kuntien välinen nettomuutto 47 henkilöllä (54 henkilöllä 2021). Kuolleita oli 567 enemmän kuin syntyneitä (377 henkilöä 2021). Lahden väestömäärä on kasvanut 2010–2022 (31.12.) 4 281 henkilöllä, noin 0,3 prosenttia vuodessa.

Trendinmukaisen väestöennusteen mukaan 0–14-vuotiaiden, 25–44-vuotiaiden ja 65–74-vuotiaiden osuus väestöstä

pienenee vuoteen 2035 ja 2045 mennessä ja 75 vuotta täytäneiden osuus kasvaa. Väestöllinen eli demografinen huoltosuhde (lasten tai vanhusten määrä sataa työikäistä kohti) oli vuonna 2021 Lahdessa 65,1 ja koko maassa 62,4. Tilastokeskuksen mukaan huoltosuhde on Lahdessa 70,3 ja koko maassa 67,3 vuonna 2040. Taloudellinen huoltosuhde (kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohti) oli vuonna 2021 Lahdessa 1,5 ja koko maassa 1,3.



Lähde: Tilastokeskus, Trendinmukainen väestöennuste

### Elinvoima ja työllisyys

Ennakkotietojen mukaan vuoden 2022 joulukuussa Lahden työttömyysaste oli 13,9 prosenttia, 1,0 prosenttiyksikköä alempi kuin joulukuussa 2021. Nuorisotyöttömyys oli 2022 joulukuussa 16,0 prosenttia (2021: 17,1 %) ja ulkomaalaisten työttömyysaste 31,9 prosenttia (2021: 31,1 %). Pitkäaikais-työttömien määrä laski tasaisesti vuonna 2022. Pitkäaikais-työttömien määrä oli 2022 joulukuussa 3 464, 659 henkilöä vähemmän kuin edellisvuonna (2021: 4 123). Avoimien työpaikkojen määrä oli huipussaan 2022 helmikuussa, 5 704 kappaletta. Loppuvuodesta 2022 avoimien työpaikkojen määrä laski selvästi ja joulukuussa niitä oli 2 248 kappaletta. Täytyneiden työpaikkojen avoinna olo oli keskimäärin 40 vuorokautta. Kolmannen vuosineljänneksen aikana vuonna 2022 Lahden yritysanta oli 7 938. Aloittaneita yrityksiä oli 193 ja lopettaneita yrityksiä 114.

### Rakentaminen

Lahden rakennusvalvonnan mukaan vuonna 2022 Lahteen valmistui 1 114 asuntoa. Kerrostaloasuntoja valmistui 905 (81,2 %), pientaloasuntoja 128 (11,5 %) ja rivitaloasuntoja 81 (7,3 %) kappaletta. Vuoden 2022 lopussa Lahdessa oli 76 570 asuntoa, joista 65,1 prosenttia oli kerrostaloasuntoja, omakotiasuntoja 23,4 prosenttia ja rivitaloasuntoja 7,7 prosenttia.

## Olennaiset muutokset kaupungin toiminnassa ja taloudessa

### Talousarvion toteutuminen

Kaupunginvaltuusto muutti vuoden aikana talousarviota neljä kertaa. Toimintatuloja korotettiin 0,6 milj. euroa ja toimintamenoja lisättiin 13,7 milj. euroa. Verotuloarviota korotettiin 14,0 milj. euroa ja valtionosuusarviota 6,8 milj. euroa. Muita rahoitustuottoja lisättiin 1,0 milj. euroa. Näiden muutosten jälkeen vuosikate parani 8,7 milj. euroa. Talousarviomuutosten jälkeen tilikauden tulos parani alkuperäisen talousarvion -21,6 milj. eurosta lopullisen talousarvion -12,9 milj. euroon. Investointien määrärahaa korotettiin 63,6 milj. euroa. Pitkäaikaisten lainojen lisäyksiä vähennettiin talousarvionmuutoksissa 60,0 milj. euroa.

Vuoden 2022 tilinpäätös päättyi 47,1 milj. euron tilikauden tulokseen ja 27,1 milj. euron tilikauden ylijäämään. Tilinpäätöksen tulos on 68,7 milj. euroa parempi kuin alkuperäinen talousarvio ja 60,0 milj. euroa parempi kuin muutettu talousarvio.

Koronapandemiasta johtuvia rajoituksia oli voimassa vielä alkuvuodesta 2022, mikä vaikutti toimintojen supistuneeseen käyttöasteeseen. Menetykset toimintatuottoihin olivat noin 4,0 milj. euroa. Tuloja jäi kertymättä erityisesti joukkoliikenteessä, työllistettyjen palkkatuessa, Wellamo-opiston kurssimaksuissa, liikuntapalveluissa sekä kaupunginorkesterin ja teatterin toiminnassa. Koronapandemiasta arvioitiin aiheutuneen lisäkustannuksia toimintaan 1,5 milj. euroa suojavaarusteiden hankinnoista, tehostetusta siivouksesta, tilaväljyyden ylläpitämisestä sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ja opetushallituksen erityisavustuksilla 1,0 milj. eurolla toteutetuista hankkeista. Hankkeilla tasoitettiin korona-ajan vaikutuksia varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Pandemian vaikutuksesta arvioidaan kertyneen myös säästöä 1,5 milj. euroa toimintakuluihin erityisesti työllistettävien palkkauksen vähentymisestä sekä pienessä määrin palvelutoiminnan supistumisesta. Avustustuloja saatiin yhteensä 2,8 milj. euroa korvaamaan joukkoliikenteen sekä orkesteri- ja teatteritoiminnan lipputulomenetyksiä. Valtio maksoi vuonna 2020 koronavaikutusten vuoksi veronmaksumenetysten korvausta, josta vuonna 2022 maksettiin takaisin valtionosuuden vähennyksenä 0,6 milj. euroa. Kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tuotti Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä, jonka toiminnassa koronapandemian vaikutukset ovat olleet edelleen merkittäviä ja lisäsivät osaltaan sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannuksia. Valtio on korvannut koronavaikutuksia suoraan sote-palvelujen tuottajille. Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä on hakenut lisäksi jäsenkuntien asukasperusteisen välittömien koronakustannusten korvauksen noin 1,0 milj. euroa, joka on sisällytynyt yhtymän jäsenkuntalaskutukseen.

### Käyttötalouden osan ja tuloslaskelmaosa toteutumisen

Käyttötaloudessa suurimpia poikkeamia vuoden 2022 muutettuun talousarvioon nähden olivat kaupunkitasolla:

- toimintatuottojen ylittyminen 50,9 milj. eurolla
- toimintakulujen ylittyminen 4,6 milj. eurolla
- verotulojen ylittyminen 13,3 milj. eurolla
- muiden rahoituskulujen ylittyminen 1,4 milj. eurolla
- poistojen ja arvonalentumisten ylittyminen 1,1 milj. eurolla

Vuoden 2022 muutetussa talousarviossa kaupungin käyttötalouden toimintatuotot olivat 166,8 milj. euroa. Vuoden aikana toteutuneet toimintatuotot olivat 217,7 milj. euroa ylittäen muutetun talousarvion 50,9 milj. eurolla. Pysyvien vastaavien

luovutusvoitot ylittivät talousarvion 48,0 milj. eurolla. Maa-alueiden luovutusvoitoista kertyi 5,4 milj. euroa vähemmän kuin muutettuun talousarvioon oli arvioitu. Lahden Tilakeskuksen luovutusvoitot ylittivät talousarviossa arvioidun yhteensä 53,4 milj. eurolla. Tästä suurin ylitys muodostui kaupunginsairaalan kiinteistön kaupasta.

Toimintakulut olivat muutetussa talousarviossa 909,3 milj. euroa. Vuoden 2022 aikana toteutuneet toimintakulut olivat 913,9 milj. euroa. Toimintakulut ylittyivät 4,6 milj. eurolla. Henkilöstökulut ylittivät talousarvion 1,3 milj. eurolla. Palvelujen ostot ylittivät talousarvion 6,8 milj. eurolla. Aineet, tarvikkeet ja tavarat alittivat talousarvion 1,9 milj. eurolla. Avustuskulut ylittivät talousarvion 0,5 milj. eurolla. Muut toimintakulut alittivat talousarvion 2,1 milj. eurolla.

Talousarvion toteumavertailuosassa esitetään talousarvion toteutuminen palvelualueiden osalta kaupunginvaltuuston päättämien sitovuustasojen mukaisesti.

Vuoden 2022 verotulot ylittivät muutetun talousarvion 13,3 milj. eurolla. Muutettuun talousarvioon nähden kunnallisveron arvio toteuma oli 100,9 prosenttia, yhteisöveron toteuma 120,9 prosenttia, kiinteistöveron toteuma 102,3 prosenttia ja valtionosuuksien toteuma 100,0 prosenttia. Kaikkiaan verorahoitus yhteensä (verot ja valtionosuudet) toteutui 101,7 prosenttisesti suhteessa muutettuun talousarvioon.

Rahoitustuottoja ja -kuluja toteutui vuonna 2022 yhteensä 4,3 milj. euroa, joka oli 1,6 milj. euroa positiivisempi kuin muutetussa talousarviossa oli arvioitu. Talousarvion ja teumean eroa selittää tilinpäätöksen yhteydessä tehty tase-eriin kohdistunut tulosvaikutteisen johdannaissopimuksen arvomuutoskirjaus 5,7 milj. euroa, joka pienensi muiden rahoituskulujen toteumaa. Muihin pakollisiin varauksiin on sisällytetty Lahden kaupungin lainasaamisten luottotappiovaraus 7 164 629,26 euroa, joka muodostuu Lahti Events Oy:n ja Lahden Jäähalli Oy:n lainasaamisista. Tilinpäätöksen käsittelyn jälkeen kaupunki on saanut Hämeenlinnan hallinto-oikeuden välipäätöksen (20.4.2023 nro 798/2023) KOKO Lahti Oy:n SVOP-rahastosijoituspäätöksestä (KH12.12.2022 § 459) tehtyyn valitukseen (KH 30.1.2023 § 41). Hallinto-oikeus kieltää kaupunginhallituksen päätöksen 12.12.2022 § 459 täytäntöönpanon. Hallinto-oikeus ratkaisee valitusasian myöhemmin erikseen. Päätöksen mukaisesti kirjaus on oikaistu tilinpäätökseen. Oikaisun jälkeen konsernin keskinäiset saamiset- ja velkaerät erottavat 400 000,00 euroa.

Vuonna 2022 poistoja ja arvonalentumisia toteutui 52,9 milj. euroa, joka oli 1,1 milj. euroa talousarviossa arvioitua enemmän.

Kaupungin vuosikatteenä vuoden 2022 tilinpäätöksessä muodostui 100,0 milj. euroa, tilikauden tulokseksi 47,1 milj. euroa ja tilikauden ylijäämäksi 27,1 milj. euroa. Kaupunginhallitus esittää, että tuloksesta kirjataan 20,0 milj. euron investointivaraus Pippo-Kujalan alueen elinkeinoelämän tonttien esi-infrarakentamiseen ja liikennejärjestelyihin.

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä (PHHYKY) on tilinpäätöksessään tehnyt 20 milj. euron pakollisen varauksen liittyen mahdolliseen takautuvaan palkkaharmonisaatoratkaisuun. PHHYKY on ilmoittanut Lahden kaupungin laskennalliseksi osuudeksi 12,1 milj. euroa. Lain sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon mukaan

PHHYKY:n henkilöstö on siirretty liikkeenluovutuksella hyvinvointialueelle 1.1.2023. Työsopimuslain ja lain kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta mukaan luovuttaja on luovutuksensaajalle vastuussa ennen luovutusta erääntyneestä työntekijän saatavasta, jollei muuta ole sovittu. Muuta ei ole sovittu kuntayhtymän ja kaupungin tai hyvinvointialueen välillä. Palkkasaatava ei ole erääntynyt ennen 1.1.2023. Henkilöstöä edustava keskusjärjestö käy neuvotteluja mahdollisesta ratkaisusta työnantajaa edustavan järjestön kanssa. Mahdollisesta ratkaisuesityksen hyväksymisestä päättää hyvinvointialue 1.1.2023 tapahtuneen liikkeenluovutuksen jälkeen. Kaupungin tulkinnan mukaan palkkasaatava tulee erääntymään vasta päätöksen ja maksusuunnitelman jälkeen. Näin ollen kaupungin tulkinnan mukaan PHHYKY ei ole vastuussa takautuvasta palkkaharmonisatiosta edellä mainitun lainsäädännön perusteella. Tällöin ei myöskään muodostu katettavaa alijäämää, josta omistajakunnat olisivat vastuussa. Lahden kaupunki ei tällä perusteella ole sisällyttänyt PHHYKY:n esittämää osuutta pakollisesta varauksesta tilinpäätöslaskelmiinsa.

### Investointiosan ja rahoitusosan toteutuminen

Vuoden 2022 alkuperäisen talousarvion investointiosan tulot olivat 13,6 milj. euroa, menot 84,4 milj. euroa ja investointiosan netto 70,8 milj. euroa. Vuoden aikana kaupunginvaltuusto päätti korottaa talonrakennusinvestointien määrärahaa 3,0 milj. eurolla ja arvopaperien ja osuuksien määrärahaa 60,5 milj. eurolla. Lisäksi kaupunginvaltuusto päätti siirtää osallistuvan budjetoinnin määrärahaa käyttötaloudesta kiinteän omaisuuden investointeihin 0,1 milj. euroa. Muutosten jälkeen talousarvion bruttoinvestointimenot olivat yhteensä 148,0 milj. euroa ja investointiosan tulot 13,6 milj. euroa.

Bruttoinvestointimenot toteutuivat 2022 tilinpäätöksessä 87,5 milj. eurolla, joka oli 60,4 milj. euroa vähemmän kuin muutetussa talousarviossa oli arvioitu. Määrärahat ylittyivät julkisen käyttöömaisuuden investointien osalta 9,6 milj. eurolla. Määrärahat alittuivat arvopaperien ja osuuksien investointien osalta 60,4 milj. eurolla, talonrakennusinvestointien osalta 6,0 milj. eurolla ja irtaimen omaisuuden investointien osalta 3,7 milj. eurolla.

Kaupunginvaltuusto päätti 12.12.2022 (§ 131) muuttaa Lahti Energia Oy:lle myönnetyn pääomallainan, yhteensä 60,0 milj. euroa, sijoitetun vapaan pääoman rahasto -sijoitukseksi. Päätöksestä valitettiin Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus antoi asiassa 20.2.2023 välipäätöksen, jossa se kielteää kaupunginvaltuuston päätöksen täytäntöönpanon pääomallainan muuntamisen osalta, kunnes valitus on hallinto-oikeudessa ratkaistu tai hallinto-oikeus sitä ennen toisin määrää. Kaupunginvaltuuston päättämää pääomallainan muutosta sijoitetun vapaan pääoman rahasto -sijoitukseksi ei ole kirjattu tilinpäätöksessä 2022. Lahti Energia Oy:lle myönnetty pääomallainat, yhteensä 60,0 milj. euroa, sisältyvät tilinpäätöksessä 2022 tytäryhteisöille myönnettyihin pitkäaikaisiin antolainasaamisiin.

Investointitulot toteutuivat 103,9 milj. eurolla, joka oli 90,3 milj. euroa enemmän kuin muutetussa talousarviossa oli arvioitu. Kiinteän omaisuuden investointitulot alittuivat 5,5 milj. eurolla, julkisen käyttöömaisuuden investointitulot ylittyivät 0,7 milj. eurolla ja talonrakennuksen investointitulot ylittyivät 95,1 milj. eurolla. Tästä suurin ylitys muodostui kaupunginsairaalan kiinteistön kaupasta.

Pitkäaikaisten antolainojen lisäyksiä oli varattu talousarviossa 15,0 milj. euroa, mutta antolainoja ei myönnetty vuoden 2022 aikana lainkaan. Antolainasaamisten vähennykset toteutuivat

0,3 milj. euroa talousarviota suurempana. Talousarvion antolainauksen muutokset olivat yhteensä 23,6 milj. euroa. Tilinpäätöksessä antolainauksen muutokset toteutuivat 38,9 milj. eurolla.

Pitkäaikaisten lainojen lisäykset, 60,0 milj. euroa, poistettiin talousarviomuutoksessa eikä pitkäaikaisia lainoja nostettu vuoden 2022 aikana. Talousarviossa oli suunniteltu vähennettäväksi pitkäaikaisia lainoja 37,2 milj. euroa. Lainoja lyhennettiin 4,0 milj. euroa enemmän, eli yhteensä 41,2 milj. euroa.

### Muutokset toiminnassa ja taloudessa

Lahden kaupunginvaltuusto päätti talousarvion 2022 hyväksymisen yhteydessä, että kaupunki aloittaa helmikuussa 2022 parlamentaarisen työskentelyn kaupungin talouden ja konsernirakenteen sovittamiseksi sote-uudistuksen jälkeiseen tilanteeseen. Kaupunginhallitus päätti perustaa parlamentaarisen ryhmän 31.1.2022 ja nimesi parlamentaarisen ryhmän jäseniksi monijäsenisten valtuustoryhmien puheenjohtajat. Parlamentaarisen ryhmän toimikausi oli 1.2.–31.12.2022. Lahden kaupunginvaltuusto päätti talousarvion 2023 hyväksymisen yhteydessä, että parlamentaarinen valmistelu jatkuu vuonna 2023 talouden tasapaino-ohjelman laativaksi vuosille 2024–2026.

Lahden kaupunginvaltuusto päätti hallintosäännön muutoksista kolme kertaa vuoden 2022 aikana.

Lahden kaupunginvaltuusto käynnisti kaupunkistrategian päivityksen syksyllä 2021. Strategian päivitys vastasi toimintaympäristön muutoksiin ja terävöitti linjauksia, joilla kaupunki pyrkii menestymään pidemmällä aikavälillä. Kaupunginvaltuusto hyväksyi kaupunkistrategian 14.3.2022. Strategia rakentuu kolmesta kokonaisuudesta: Kestävästi elinvoimainen, Kestävästi hyvinvoiva ja Kestävästi uudistuva sekä niille asetetuista valtuustokauden mitattavista tavoitteista.

Kaupunginhallitus hyväksyi kaupungin strategisen valmiussuunnitelman 21.2.2022. Valmiussuunnitelmasta on kaksi eri versiota, joista toinen on julkinen ja toinen salassa pidettävä julkisuuslain 24 § 8 kohdassa mainituin perustein. Tarkentavia määrittäviä sisältäviä osuus on salassa pidettävä myös sisällön tuottaman kokonaisuuden kannalta.

Kaupunginhallitus hyväksyi 28.3.2022 kaupungin hyvinvointisuunnitelman kaudelle 2022–2025.

Kaupunginhallitus päätti Konsernihallinnon toimintasäännön päivittämisestä 2.5.2022. Aikaisemmin hallintopalvelut-nimeä kantanut yksikkö muutettiin kaupunginkansliaksi. Lisäksi turvallisuuteen ja riskienhallintaan liittyvät tehtävät siirrettiin lakipalveluista henkilöstöpalveluihin.

Lahti järjesti vuonna 2020 osallistuvan budjetoinnin kokeilun. Kaupunginvaltuusto päätti 23.5.2022, että kaupunkitasoinen osallistuvan budjetoinnin toimintamalli ja vaiheet otetaan säännölliseksi, joka toinen vuosi toteutettavaksi asukasosallisuuden toimintamuodoksi Lahdessa. Toimintamalliin liittyvät päätökset ovat osa hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnan toimivaltaa ja määrärahavaraus tehdään lautakunnan talousarvioon. Toimintamallia ja sen jatkoa arvioidaan uudelleen vuonna 2026.

Lahden kaupunginvaltuusto päätti konserniohjeen päivittämisestä 13.6.2022. Päivityksen merkittävin muutos on Hyvä hallinto- ja johtamistapaohjeen liittäminen osaksi konserniohjetta.

Kaupunginhallitus hyväksyi 20.6.2022 linjaukset Lahden kaupungin edunvalvonnan kärkitavoitteista 2022–2023 ja niiden

huomioimisen edunvalvonnan toimeenpanossa ja viestinnässä. Lahden seutu on voimakkaasti kehittyvä Suomen viidenneksi suurin kaupunkiseutu. Edunvalvonnan kärkitavoitteet nopeuttavat Lahden seudun kasvua ja kehittymistä kansallisesti ja kansainvälisesti. Edunvalvonnan kärjet antavat kaupungin edunvalvonnalle suuntaviivat.

Kaupunki otti vuonna 2021 lähidemokraattiseksi toimintamallikseen kumppanuuspöydät. Kaupunginhallitus päätti 26.9.2022 kumppanuuspöytien jatkokaudeksi 1.6.2023–31.5.2025. Kumppanuuspöytien toiminnan tarkoituksena on kehittää yhteistyössä alueen yhteisöjen, kuntalaisten, päättäjien sekä kaupunkiorganisaation kanssa alueen elinvoimaa ja edistää paikallista toimintaa sekä keskinäistä vuorovaikutusta.

Kaupunginhallitus hyväksyi Sisäinen valvonta osana hyvää hallinto- ja johtamistapaa Lahden kaupungissa -yleisohjeen 5.12.2022.

Kaupunginhallitus päätti 5.12.2022 Lahden kaupungin pienhankintojen hankintapäätösrajaksi 9 000 euroa ja kilpailutusrajaksi 40 000 euroa 1.1.2023 alkaen. Alle 40 000 euron hankintoja voi kilpailuttaa tarkoituksenmukaisesti ja niistä tulee tehdä hintakyselyjä vähintään kolmelta toimittajalta sekä muistio valintaperusteista. Muut linjaukset ja tarkemmat ohjeet hankinnoista annetaan hankintaohjelmassa ja hankintaohjeessa, jotka päivitetään alkuvuodesta 2023.

#### **Ympäristöpanostukset**

Lahti valittiin mukaan Euroopan komission "100 hiilineutraalia ja älykästä kaupunkia vuoteen 2030 mennessä" -missioon (100 Climate Neutral and Smart Cities), jonka tavoitteena on tukea sataa eurooppalaista kaupunkia saavuttamaan hiilineutraalisuuden vuoteen 2030 mennessä. Mukaan valitut kaupungit saavat räätelöityä tukea ilmastopimuksen laittamiseen ja toteutukseen. Lahden kaupungin tavoitteena on olla ensimmäisenä suurena kaupunkina Suomessa hiilineutraali jo vuoteen 2025 mennessä.

Lahden kaupunginhallitus hyväksyi 11.4.2022 kestävän purkamisen Green Deal sitoumuksen sisällön pääperiaatteet sekä valtuutti kaupunginjohtajan allekirjoittamaan sopimuksen ympäristöministeriön kanssa. Sopimuksen päätavoite on lisätä purkumateriaalien uudelleenkäyttöä ja kierrättämistä kannustamalla kiinteistöomistajia ja rakennuttajia laatimaan purkukartoitus vähintään kokonaisten rakennusten purku- sekä laajoissa korjaushankkeissa. Sopimusta sovelletaan kaupunkikonsernin vastuulla oleviin rakennusten ja infratyömaiden purkukohteisiin. Sopimus on voimassa vuoden 2025 loppuun asti.

Kaupunginhallitus päätti 17.10.2022 Lahden kaupungin energiasäästötoimenpiteistä. Toimenpiteillä tavoitellaan arviolta 5–10 prosentin energiansäästöä normaalitilanteeseen verrattuna. Ainakin tulevalle lämmityskaudelle ajoittuvissa energiasäästötoimenpiteissä pyritään löytämään nopeavaihteisia ja konkreettisia energiansäästötoimia. Tavoitteena on vähentää energiankulutusta pysyvästi kohteissa ja toiminnoissa, joissa se on mahdollista. Lahden tavoitteena on energiatehokkuus kaikessa kulutuksessa. Mitä vähemmän energiaa kulutetaan, sitä vähemmän syntyy myös päästöjä ympäristöön.

Lahti lähti mukaan kansainväliseen Climate Campaigners -tutkimushankkeeseen, jossa on kehitetty mobiilisovellus avuksi ilmastonmuutoksen hillintään. Sovelluksen avulla sen käyttäjät voivat seurata omaa henkilökohtaista hiilijalanjälkeä ja tehdä arjen ilmastotekoja. Arjen valinnoilla on suuri merkitys ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. Hanke kestää kevääseen 2024 saakka.

Lahden seudun ensimmäinen MAL-sopimus solmittiin kesällä 2021. Sopimuksella tuetaan Lahden seudun kuntien keskinäistä, sekä kuntien ja valtion välistä yhteistyötä maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamiseksi. Käynnissä olevan MAL-sopimuskauden toimenpiteet kattavat vuodet 2021–2023. Yhtenä keskeisenä tavoitteena on kestävien kulkumuotojen eli kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen edellytysten turvaaminen. Lahden saamalla rahoituksella parannetaan muun muassa Holman liittymää ja rakennetaan jalankulku- ja pyörätie Sipurantielle. Seudullisen joukkoliikenteen tukemiseen valtion rahoitusta kohdistuu yli 8,0 miljoonaa euroa.

## Henkilöstö

Lahden kaupungin henkilöstömäärä oli vuoden viimeisenä päivänä 3 736. Henkilötyövuosia toteutui 3 358 vuonna 2022 (3 281 vuonna 2021 ja 3 148 vuonna 2020). Kasvua tapahtui kaikilla palvelualueilla, mutta erityisesti sivistyksen palvelualueella.

<b>Henkilöstömäärä 31.12.</b>	<b>2020</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>
Konsernihallinnon palvelualue (sis. tilakeskus)	322	349	347
Sivistyksen palvelualue (sis. orkesteri ja teatteri)	3 083	3 146	3 187
Kaupunkiympäristön palvelualue	190	196	202
<b>Yhteensä</b>	<b>3 595</b>	<b>3 691</b>	<b>3 736</b>
Vakituiset	2 724	2 748	2 742
Määräaikaiset	871	943	994
joista työllistettyjä	86	90	91
<b>Henkilötyövuodet</b>	<b>2020</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>
Konsernihallinnon palvelualue (sis. tilakeskus)	219	242	248
Sivistyksen palvelualue (sis. orkesteri ja teatteri)	2 677	2 782	2 825
Kaupunkiympäristön palvelualue	183	184	190
<b>Yhteensä</b>	<b>3 079</b>	<b>3 208</b>	<b>3 263</b>
Lisäksi työllistettyjä	69	73	95

### Henkilöstökulut

Henkilöstökuluja toteutui 177,8 milj. euroa vuonna 2022 (173,1 milj. euroa vuonna 2021 ja 163,8 milj. euroa vuonna 2020). Kasvua tapahtui kaikilla palvelualueilla, mutta erityisesti sivistyksessä. Henkilöstökulujen kasvu johtui pääosin henkilötyövuosien kasvusta, mutta myös pakollisista virka- ja työehtosopimusten mukaisista korotuksista ja sivukulujen muutoksista. Vuoden 2022 henkilöstökuluista palkat ja palkkiot olivat 136,5 milj. euroa (132,6 milj. euroa vuonna 2021 ja 124,7 milj. euroa vuonna 2020).

### Työhyvinvointi

Terveysperusteisia poissaoloja toteutui 19,5 kalenteripäivää/henkilötyövuosi. (16,1 kalenteripäivää/henkilötyövuosi vuonna 2021). Terveysperusteisiin poissaoloihin sisältyi myös koronan vuoksi karanteeniin määrättyjen henkilöiden poissaolopäivät. Vuonna 2022 vakuutusyhtiö antoi 68 ammattitautipäätöstä työntekijöille, jotka työssä altistumisen jälkeen sairastuivat koronaan. Korona selittää edelleen suurta osaa sairauspoissaoloista.

Työhyvinvointikysely toteutettiin helmikuussa 2022 ja henkilöstön kokonaiskeskiarvo oli 3,88, joka on hyvä tulos (vuonna 2020 3,89). Pulsikysely toteutettiin lokakuussa 2022. Pulsikyselyllä seurataan mihin suuntaan työhyvinvointi on kehittynyt. Huolimatta korona-ajasta, työhyvinvoinnin kokemus ei ole koko kaupungin tasolla huonontunut. Esihenkilöille toteutettiin oma työhyvinvointikysely vuonna 2022. Esihenkilöiden kokemus omasta työhyvinvoinnista oli kokonaiskeskiarvon mukaan 3,54. Tulosten perusteella esihenkilöiden työhyvinvoinnin tukitoimiin tulee kiinnittää huomiota. Työhyvinvointikyselyllä seurataan suosittelu halukkuutta. NPS-indeksi (suosittelemahalukkuus) oli -3,00 (vuonna 2020 NPS oli -8,96). Suosittelemahalukkuutta on mitattu aiemminkin ja nyt arvo oli parantunut edellisestä kyselystä, tosin pulsikyselyn (2022) mukaan suosittelemahalukkuus on heikentynyt merkittävästi (NPS oli -19,54). Kysely toimii hyvinvoinnin kehittämisen pohjana ja asetettuja tavoitteita seurataan vuosittain.

### Osaamisen kehittäminen

Lahden kaupungin tavoitteena vuoden aikana oli kehittää esihenkilötyötä, henkilöstön palveluosaamista, työssä oppimisen edellytyksiä ja työhyvinvointia. Osaava ja motivoitunut henkilöstö tuottaa kuntalaisille hyvää asiakaskokemusta. Henkilöstön osaamisen kehittäminen tapahtui pääosin työssäoppimisena arjen työtehtävissä, työkierrolla tai esimerkiksi osallistamalla erilaisiin työryhmiin ja projekteihin. Vain osa osaamisen kehittämistä tapahtui varsinaisissa koulutuksissa. Osaamisen kehittämisen keskeisenä välineenä toimivat kehityskeskustelut, jotka pidetään vähintään kerran vuodessa. Tavoitteena on kuitenkin jatkuva vuoropuhelu esihenkilön ja työntekijän välillä.

Osaamisen kehittämisen tukena Lahden kaupungilla oli käytössä uuden intra-sivuston sisällöt. Sivustolle on luotu palvelupolkuja, joihin on kerätty hyödyllistä sisältöä erilaisiin tilanteisiin esim. uuden henkilön aloittamiseen. Eduhouse a+ -verkkokoulutuspalvelu tarjoaa esihenkilötyön kehittämisen lisäksi koko henkilöstölle muun muassa M365-osaamiseen, oman hyvinvoinnin johtamiseen ja etätööhön valmiuksia antavia koulutuksia.

Vuonna 2022 käynnistyi esihenkilöille ja johtajille suunnattu valmentavan johtamisen koulutusohjelma, johon kaikkien esihenkilötyötä tekevien edellytetään osallistuvan. Esihenkilötyön kehittämisessä toteutettiin lisäksi etäkahvien muodossa tietoisuuksia mm. varhaisen välittämisen mallista, työntekijän oikeuksista ja velvollisuuksista sekä hakijakokemuksesta. Esihenkilöpäivä pidettiin jälleen lähitoteutuksena parin edellisen vuoden etätoteutuksen sijaan. Oppisopimusopintoina vuonna 2021 aloitettu ns. digilähettiläiden oppisopimuskoulutus saatiin päätökseen. Koulutuksesta valmistuneet digilähettiläät toimivat organisaatiossa tietojärjestelmien (mm. M365 ja Teams) käytön tukena. Lisäksi henkilöstölle on ollut tarjolla erilaisia ammattialakohtaisia koulutuksia. Koulutuspäiviä oli vuonna 2022 yhteensä 5 582 ja niihin osallistui 1 733 henkilöä (5 959 päivää ja 1 590 henkilöä vuonna 2021).

Tarkemmat tiedot henkilöstöstä esitellään erillisessä henkilöstökertomuksessa 2022.

## Ympäristöasiat

### Merkittävät ympäristömyönteiset toimet ja hankkeet

Lahden kaupungin ympäristötyötä ja ympäristön tilaa seurattiin lukuisilla mittareilla. Ilmastotyötä ja ympäristön seuranta-aineistoa voi tutkia Lahden ympäristövahti -palvelussa osoitteessa [www.lahdenymparistovahti.fi](http://www.lahdenymparistovahti.fi).

### Lahden kaupungin strategia

Strategian ympäristötavoitteita edistettiin konsernin laajuisesti Hiilineutraali ympäristökaupunki -kärkihankkeen kautta. Ympäristöpääkaupunkivuoden perintönä kestävyystyötä jatkettiin Luontoaskel terveyteen -ohjelmassa, Hiilineutraalin rakentamisen kehityskeskuksesta sekä Lahden seudun sähköisen liikenteen klusterissa.

### Konsernihallinnon palvelualueen ympäristötyö

Lahden kaupungin ympäristökaupunkistrategiaa johdettiin kaupunkitasoisesti konsernihallinnon elinvoima- ja työllisyyspalvelujen (ETP) ympäristökehityksikön kautta. Lahden kunianhimoinen ilmastotyö kantoi hedelmää, kun Euroopan komissio valitsi Lahden mukaan 100 hiilineutraalin ja älykkään kaupungin ryhmään. Tämän Kaupunkimission tavoitteena on kohdentaa valituille kaupungeille erityisresursseja, joilla hiilineutraalius saavutetaan vuoteen 2030 mennessä. Myös Covenant of Mayors -verkosto palkitsi Lahden ilmastotyön City in Spotlight -palkinnolla. Lahti valittiin jälleen CDP:n vertailussa maailman johtavien ilmastokaupunkien listalle.

Ympäristökehityksessä jatkettiin hanketyötä mm. Canemure – vähähiiliset ratkaisut korjausrakentamisessa-, GoGreenRoutes-, LALAPETE- sekä CAMPAIGNERS -hankkeissa. Uusina hankkeina käynnistyivät Lahden ilmastobudjetti sekä Kuntanielu. Uutena ohjelmana valmistui ja hyväksyttiin Lahden kiertotalouden tiekartta. Kaupunki lähti myös mukaan ympäristöministeriön vetämään kiertotalouden kansallisen Green Dealin valmisteluun.

Lahden kaupungin hankinnoissa käytetään ympäristökriteerejä sekä vähimmäisvaatimuksina että vertailukriteereinä riippuen hankittavasta tuotteesta tai palvelusta. Esimerkiksi kaupungin käyttämä kaukolämpö tuotetaan kierrätyspoltoaineella. Energiakriisiin reagoitiin nopeasti ja Lahden Tilakeskus valmisteli kaupungille energiansäästöohjelman, jolla tavoitellaan sekä taloudellisia säästöjä että tuetaan energian riittävyyttä kansallisesti. Kestävyys jatkoi kärkiteemana myös kaupungin viestinnässä, 1,5 asteen elämä- ja CO2-pudottajat -kampanjoissa.

### Kaupunkiympäristön palvelualueen ympäristötyö

Kaupunkiympäristön palvelualue on avainasemassa kaupunkikonsernin ilmasto- ja ympäristöasioiden edistämisessä vastatessaan muun muassa maankäytön suunnittelusta, liikennesuunnittelusta, rakennusvalvonnasta ja ympäristönsuojelusta.

### Kaupunkitekniikka

1.10.2022 alkaneen eteläisen alueen kunnossapitourakan (HJU 2022–2027) myötä urakoissa käytettävän konekaluston päästövaatimukset ovat laajentuneet kattamaan kolme urakka-aluetta neljästä. Neljännen urakka-alueen osalta päästövaatimukset astuvat voimaan syksyllä 2023, kun pohjoisen urakka-alueen kunnossapitourakka (HJU 2023–2028) alkaa. Talvikaudella 2022–2023 toteutettavalla maastoliikuntapolkujen (Salpausselkä trails) talvikunnossapitokokeilla pyritään kannustamaan monipuoliseen liikkumiseen metsäpoluilla myös talviaikaan.

Katuomaisuuden kuntotilan korjausvelkalaskurin osaksi on lisätty päästölaskenta katurakenteen elinkaaren sekä erilaisien korjaus- ja kunnossapitotoimien päästövaikutusten vertailun mahdollistamiseksi.

Rakennushankkeiden kilpailutuksissa otettiin osittain käyttöön konekaluston päästövaatimukset. Vuoden 2023 kaikissa kilpailutuksissa tämä on jo mukana vakiona.

Joukkoliikenteen uusittu linjasto tuli kokonaisuudessaan käyttöön 1.7.2022 alkaen. Uusien liikennöintisopimusten mukana käyttöön on saatu yhä enemmän puhtaita käyttövoimia. Kun viimeiset aloituksesta viivästyneet linja-autot saadaan liikenteeseen, on käytössä 99 bussia, joista 32 kpl on sähköbussseja, 42 kpl biodieselbussseja ja 25 kpl dieselbussseja. Sähkökäyttöisten Mankeli-kaupunkipyörien ensimmäinen täysi kausi on toteutettu vuonna 2022. Kauden aikana oli noin 100 000 matkaa ja 300 000 pyöräiltyä kilometriä.

### Kaupunkisuunnittelu

Lahti toteuttaa kestävästä kaupunkisuunnittelua kolmella kestävyden tasolla: ekonominen, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys. Pääpaino on olemassa olevan kaupunkirakenteen täydentämisessä keskustan ja joukkoliikennevyöhykkeen alueella täysin uusien aluekohteiden rakentamisen sijaan. Samalla huolehditaan lähivirkistysalueiden saavutettavuuden toteutumisesta ja luonnon monimuotoisuuskohteiden säilymisestä. Kaupunkirakenteen täydentäminen on kustannustehokasta kaupunki-infran rakentamisen näkökulmasta. Se vahvistaa palvelujen väestöpohjaa sekä mahdollistaa kestävästä kaupunkiliikennestä. Vuonna 2022 lainvoiman saaneessa Lahden yleiskaavassa (Y-203) Lahden tulevaisuuden asumisen alueet sijoittuvat aikaisempaa kestävämmiin kaupunkirakenteeseen. Asemakaavoituksen työohjelman kohteista valtaosa täydentää olemassa olevaa kaupunkirakennetta keskustassa tai joukkoliikennevyöhykkeillä. Kestävästä kaupunkisuunnitteluun liittyy myös päästövaikutusten arviointia. Vuonna 2022 kaupunkisuunnittelussa aloitettiin hanke, jonka tavoitteena on tunnistaa suunnitteluratkaisujen kokonaispäästöt. Samalla kartoitetaan hanketta tukevat ohjelmistoratkaisut

Kaupunkisuunnittelu on osaltaan edistänyt Lahden MAL-seudun yhteistyösopimuksen tavoitteita. Tavoitteena on edistää vähähiilistä ja kestävästä yhdyskuntarakennetta ja sitä tukevaa liikennejärjestelmää, parantaa elinympäristön viihtyisyyttä ja sosiaalista kestävyttä sekä kasvattaa kestävien liikemuuotojen osuutta liikennesuoritteesta, parantaa liikenneturvallisuutta ja liikennejärjestelmän taloudellisuutta.

Kaupunkisuunnittelu on jatkanut kestävien liikkumismuotojen verkoston suunnittelua, ohjannut kestävästä liikkumisen hankkeita ja hakenut rahoitusta kävelyn ja pyöräilyn hankkeiden toteuttamiseen.

Kaupunginhallitus päätti Lahden osallistumisesta purkamisen Green Deal -sitoumukseen, joka tähtää purkumateriaalien uudelleenkäytön ja kierrättämisen lisäämiseen kaikissa kaupungin toteuttamissa purkamisen kohteissa. Kaupunkisuunnittelu ja Lahden Tilakeskus ovat valmistelleet purkuhankeohjeen kaupungin toteutusmalliksi.

Kaupunkisuunnittelussa laadittiin kiertotalouden tiekartta, joka tunnistaa kaupungin tärkeimmät kehittämistä tarvitsevat kiertotalouden painopistealueet sekä määrittelee tulevaisuuden tavoitteet.



Maaperän kunnostamista toteutettiin kahdessa kohteesta Ranta-Kartanossa ja Kujalassa sekä rakennusten purkutöitä yhteensä 12 kohteessa. Määrärahoja näiden totuttamiseksi käytettiin yhteensä 1,5 miljoonaa euroa.

### Rakennus- ja ympäristövalvonta

Ympäristöpalvelujen vastuualueelle kuuluvat muun muassa Vesijärven ja Kymijärven hoitokalastus, näytteenotto järvillä ja ojilla sekä seitsemän automaattisen vedenlaatuaseman ylläpito. Vesistöjenhoitoa jatkettiin Vesijärvellä ja pienjärvillä osana yhdessä Vesijärvisäätiön kanssa laadittua Vesijärvi-ohjelmaa. Ympäristöpalvelut huolehtivat kaupungin omistamien vesialueiden kalastuksen järjestämisestä ja osallistui Salpausselän kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelman laatimiseen. Kymijärven alusveden suodatuksen kehittämistä ja tehostamista jatkettiin kehittämishankkeessa yhdessä Helsingin yliopiston kanssa. Lahden Niemen satamaan hankittiin järvikalan lajittelutila.

Luontotyyppinä uhanalaisiksi luokiteltujen niittyjen ja paahderinteiden taantunutta kasvi- ja hyönteislajistoa elvytettiin Helmi-hankkeella. Luonnonsuojelualueiden reittejä ja rakenteita kunnostettiin, tehtiin luonnonhoitotöitä ja torjuttiin vieraslajeja. Uutta luonnonsuojeluohjelmaa varten selvitettiin suojeluun sopivia kohteita. Hirvilampi rauhoitettiin luonnonsuojelualueeksi.

Maailman vesipäivän (22.3.) teeman ”Pohjavesi – aarre alamme” mukaisesti toteutettiin some-kampanja pohjavesiasiasta. Pohjavesien yhteistarkkailun ensimmäinen hankintakausi päättyi vuoteen 2022 ja uuden kauden kilpailutus aloitettiin. Osallistuttiin maankäytön suunnitteluun, annettiin ulkoisille ja sisäisille asiakkaille neuvontaa ja ohjeistusta sekä lausuntoja pohjavesien suojelemiseksi. Pohjavesimalli saatiin käyttöön Lahti-pohjavesialueella. Osallistuttiin Helsingin yliopiston tutkimukseen torjunta-aineilla pilaantuneen pohjaveden puhdistamiseksi Asemantaustan suojapumppauksen yhteydessä.

Metsätoimi jatkoi ympäristötyötä aiempien vuosien tapaan. Vieraslajeja torjuttiin järjestelmällisesti ja tuloksellisesti. Jätteitä ja pilaantuneita maita poistettiin metsäalueilta.

Vuonna 2022 perustettiin Luontokoulu Kaisla, joka kokoaa ympäristökasvatukseen, ympäristöneuvonnan ja asukastoiminnan. Ympäristöneuvonta ja asukastoiminta tavoittivat yhteensä 1 400 henkilöä. Ympäristöneuvonnan koordinoiman vuotuisen seudullisen Ympäristöviikon teemana oli Luonnon monimuotoisuus ja teemaviikkoon osallistui Lahden lisäksi viisi kuntaa. Ympäristökasvatus tavoitti vuoden aikana noin 1 800 lasta ja nuorta sekä noin 300 aikuista. Salpausselkä Geopark sai Unesco Global Geopark -tunnustuksen huhtikuussa. Arvioinnissa ympäristökasvatus sai erityismaininnan.

Kaupungin strategian toimenpiteenä jatkettiin keskusta-alueen hulevesien siirtämistä puhdistettaviksi Länsi-Hennalaan. Vietiin loppuun Hulevesien laatu ja kaivokohtainen suodatus-yhteishanke. Otettiin käyttöön laaja työmaiden hulevesien hallintaohjeistus, jolla tavoitellaan etenkin suurten työmaiden hulevesikuormituksen leikkaamista.

Geopoliittisen tilanteen vuoksi ympäristönsuojelun viranomaisyksikössä käsiteltiin ympäristönsuojelulain mukaisia poikkeustilanneilmoituksia kuusi kappaletta öljykäytön mahdollistamiseksi maakaasun sijaan. Ympäristölupia myönnettiin vuoden aikana kaksi ja ympäristöluvan muutoksia tehtiin yksi. Ympäristölupien rauettamispäätöksiä ja toiminnan lopettamiseen liittyviä määräyksiä annettiin neljän toiminnon osalta. Nykyisen ympäristönsuojelulain mukainen Lahden

kaupungin alueen ensimmäinen ilmoitusmenettelypäätös tehtiin kuluneen vuoden aikana. Päätös koski uutta Kujalaan rakennettavaa mallastamo. Mallastamon yhteydessä oleva energiantuotantolaitos rekisteröitiin myös ympäristönsuojelun tietojärjestelmään. Ympäristönsuojelun valvontaohjelman mukaisia määräaikaistarkastuksia tehtiin yhteensä 32 kpl. Maa-aineslupia myönnettiin kaksi. Maa-aineskohteissa tehtiin yhteensä kahdeksan tarkastusta.

Koetointailmoituksen käsittelyllä mahdollistettiin jätteiden ammattimaisen hyödyntämisen kokeilujakso Lahdessa. Aluehallintoviraston toimivallassa oleviin koetointailmoituksiin ja ympäristölupahakemuksiin annettiin vuoden aikana myös useita lausuntoja.

Viiden vuoden välein laadittava EU:n ympäristömeludirektiivin mukainen meluselvitys valmistui loppukesästä 2022. Selvitys on kolmas Lahden osalta. Selvityksessä oli mukana kaupungin kadut ja maantiet sekä raideliikenne. Meluilmoitusten perusteella annettiin päätöksiä yhteensä 33 kpl.

Ilmanlaadun yhteistarkkailuna toteutettu ilmanlaaturaportti valmistui. Raportissa kuvataan ilmanlaatua ja siihen vaikuttavia tekijöitä Lahden ja Hollolan alueella. Myös ulkoilman PAH-pitoisuusraportti valmistui, jonka lisäksi järjestettiin syksyn 2022 aikana puun pienpolton haittoihin ja niiden vähentämiseen liittyvä tiedotuskampanja. Hajuvalituksiin sekä muihin ympäristöhaittailmoituksiin pyrittiin vastaamaan joutuisasti. Roskaantumiseen liittyen tehtiin 41 tarkastusta. Ympäristönsuojeluviranomainen antoi kaksi lausuntoa jätehuoltoviranomaiselle kiinteistönhaltijan järjestämän jätteenkuljetuksen ehtojen täyttymisestä.

### Sivistyksen palvelualueen ympäristötyö

Sivistyksen palvelualueen ympäristötyö tarkoittaa pääasiassa ympäristökasvatusta, mutta myös esimerkiksi sähköisten materiaalien käyttöä ja Green Office -työtä.

Ympäristökasvatustyötä toteutetaan kaikissa lahtelaisissa peruskouluissa ja lukioissa osana koulujen normaalia opetus- ja kasvatustehtävää. Ympäristökasvatus sisältyy koulujen opetussuunnitelmiin. Lukiossa yhtenä aihekokonaisuutena on kestävä elämäntapa ja globaali vastuu.

Perusopetuksessa osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen on yksi seitsemästä laaja-alaisen osaamisen taidosta. Ympäristöteemoja on edelleen käsitelty osana Lahden JunnuYliopisto toimintaa, lukiokoulutuksessa järjestettiin kaikille 2. opintovuoden opiskelijoille peilillinen ympäristökatastrofitapahtuma yhdessä korkeakoulutoimijoiden kanssa.

### Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy

Päijät-Hämeen Ateriapalvelut on mukana Luomutetaan ruokapalvelut -hankkeessa. Hanke toteutetaan yhteistyössä Savon koulutuskuntayhtymän / EkoCentrian, Pro Luomu ry:n ja Savonia amk:n kanssa. Hanketta rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö. Tavoitteena on lisätä luomun käyttöä vähintään 25 prosenttiin hankkeen aikana. Hanke tukee Lahden kaupungin tavoitetta luomutuotteiden tarjoamisesta julkisissa ateriapalveluissa. Kaikki Ateriapalveluiden toimipaikat ovat mukana Portaat luomuun -ohjelmassa. Vuonna 2022 luomuraaka-aineita hankittiin lähes 14 000 kg.

Päijät-Hämeen Ateriapalvelut teki kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumukset kesällä 2022. Ateriapalvelut on sitoutunut biojätteiden sekä pesu- ja puhdistusaineiden määrän

vähentämiseen ja ympäristöystävällisten pesuaineiden käytön lisäämiseen.

Päijät-Hämeen Ateriapalvelut mahdollisti ruokalinjastoon jääneen hävikkiruoan ostamisen koulujen ja päiväkotien henkilökunnalle.

MTK Häme myönsi Päijät-Hämeen Ateriapalveluille lähiruokatuennustukseen. Lähiruokatuennustus myönnettiin pitkäjänteisestä ja myönteisestä työstä kotimaista ja paikallista ruuan tarjontaa, näkyvyyttä ja arvostusta kohtaan. Käytössä olevien raaka-aineiden kotimaisuusaste on tällä hetkellä 76 prosenttia, lihan kotimaisuusaste on 97 prosenttia ja maitotuotteiden 100 prosenttia.

#### Lahti Aqua Oy

Vuonna 2022 kaikki vesinäytteet täyttivät talousvedelle asetetut laatuvaatimukset ja -suositukset. Lahdessa vettä käytetään keskimäärin 120 litraa vuorokaudessa asukasta kohden. Vesijohtoverkoston vuotavuus oli Lahdessa 6,1 prosenttia valtakunnallisen keskiarvon ollessa noin 17 prosenttia.

Syksyn aikana Kariniemen jätevedenpuhdistamolla otettiin käyttöön uusi käsittelyprosessi lietteen kuivauksessa syntyville rejektivesille. ANITA™Mox-prosessin käynnistymistä vauhditettiin syyskuussa Ruotsista saapuneiden siemenkantoaineiden avulla. Prosessin käyttöönoton ansiosta laitoksen ilmastuksen energiankulutus tulee pieneneään noin 20 prosenttia.

Lahti Aqua sai rahoitusta ympäristöministeriön vesiensuojelun tehostamisohjelmasta viettoviemäreiden tarkkailun kehittämishankkeelle. Hankkeen aikana asennettiin yhteensä 15 pinnanmittauslaitetta verkoston kriittisiin pisteisiin, jätevesiviemärikaivoihin, joiden avulla pystytään havaitsemaan poikkeamat etukäteen ja estämään mahdollisten häiriöiden syntyminen viemäriverkostossa.

Lisäksi Lahti Aqua osallistui vuoden aikana seudulliseen yhteistyöhön varautumalla mahdolliseen sähköpulaan muiden alueen kriittisten huoltovarmuustoimijoiden kanssa.

#### Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut

Yhtiölle toteutettiin hiilijalanjäljen laskenta vuoden 2022 aikana. Laskennan tulosta voidaan pitää hyvänä. Merkittävimmät vaikutukset hiilijalanjälkeen saadaan suosimalla vähäpäästöisempiä ajoneuvoja ja jatkamalla vihreän sähkön käyttöä. Koko henkilöstön työmatkaliikenne ja siirtymät työkohteiden välillä on pyritty minimoimaan tehokkaalla suunnittelulla. Suurin osa käytössä olevista puhdistusaineista on ympäristömerkittyjä. Kotimaisen innovaatioyrityksen kehittämän siivousmenetelmän, joka mahdollistaa puhtauden tekemisen ilman kemikaaleja, perustuen turvallisiin mikrobeihin ja puhtaaseen veteen, käyttöä on laajennettu uusiin asiakaskohteisiin.

#### Lahti Energia Oy

Vuosi 2022 oli energia-alalle poikkeuksellinen, kun Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan johti Euroopan laajuiseen energiakriisiin. Tämän seurauksena Venäjän tuontiin perustuvat polttoainetoimitukset päätettiin. Lisäksi maakaasun saatavuus-häiriöihin varauduttiin lisäämällä öljykäytön mahdollisuutta pienlaitoksilla.

Lämmön tarve oli hyvin lähellä keskiarvovuotta. Lahti Energian oman tuotannon fossiiliset hiilidioksidipäästöt sekä kaukolämmön ominaispäästöt (55,14 gCO<sub>2</sub>/kWh) pienenevät hieman

edellisestä vuodesta (56,88 gCO<sub>2</sub>/kWh), sillä uusiutuvien energialähteiden osuus kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna.

Hiilineutraaliustavoitetta edistettiin vuoden aikana prosessi- ja pienlaitospuolella, kun jätevedestä kaukolämpöä tuottava Ali-Juhakkalan lämpöpumppulaitos otettiin käyttöön. Oy Hartwall Ab:n biokaasulaitoksen rakentaminen alkoi ja laitospuolelta kuuluva sähkökattila käynnistyi loppuvuodesta. Lisäksi toteutettavuus selvitys vetylaitoksesta Kymijärven voimalaitoksen yhteyteen valmistui.

#### Lahden Talot Oy

Vuoden 2022 aikana Lahden Talojen kokonaishiilidioksidipäästöt pienenevät edelleen merkittävästi, noin 1 274 tonnia eli 38 prosenttia vuoden aikana. Asukkaiden kulutustottumusten muutokseen ja siten hiilijalanjäljen pienentämiseen kannustava neljäs MiniMoi!-kilpailu päättyi 31.5.2022. Kilpailussa huomioidaan lämmityksen, sähkön ja lämpimän käyttöveden sekä jätehuollon aiheuttamat hiilidioksidipäästöt. Tällä kaudella kilpailun voitti Katsastajankatu 22, missä päästöt vähenivät noin 28 prosenttia. Tulos saavutettiin sähkön kulutuksessa syntyneillä päästövähenyksillä.

Lahden Taloilla on ympäristötyöryhmä, joka kokoaa yhteen tietoja yhtiön sosiaalisista, taloudellisista ja ympäristövaikutuksista. Työryhmä on valmistellut ensimmäisen vastuullisuusraportin vuodelta 2022.

#### Salpakierto Oy

Vuonna 2022 Salpakierto Oy:n toimialueen yhdyskuntajätteen kierrätysaste oli 48,8 ja hyödyntämisaste oli 99,5 prosenttia.

LATE-lajittelulaitoksessa otettiin energia- ja sekajätteistä talteen yli 1 milj. kg muoveja ja vajaa 1 milj. kg metalleja, jotka ohjattiin kierrätettäväksi materiaalina. Energia-, puu- ja metsätähdepohjaisista jätteistä valmistetut polttoaineet sekä sekajätteiden käsittelyn rejektit toimitettiin energiahyödynnettäväksi voimalaitoksiin. Jätteistä tuotettiin energiaa yhteensä 216 GWh (259 GWh v. 2021). Biojätteet käsiteltiin LABIO Oy:n biokaasu- ja kompostointilaitoksessa, missä niistä tuotetaan biokaasua ja kompostituotetta.

Käsittelykeskuksen loppusijoitusalueiden suotovedet ja muut jätevedet johdettiin Ali-Juhakkalan jätevedenpuhdistamolle, yhteensä 156 000 m<sup>3</sup> (181 000 m<sup>3</sup> v. 2021). Toiminnan vaikutuksia vesistöön tarkkailtiin noin 30 pisteessä 2–4 kertaa vuodessa. Vesitarkkailuohjelma tarkistettiin BAT-ympäristölupapäätöksen mukaiseksi.

Keväällä 2022 yhtiö muutti lämmitysjärjestelmänsä kaukolämpöön ja luopui mikroturbiinista. Kujalan suljetulta loppusijoitusalueelta kerätty kaatopaikkakaasu on toimitettu muutoksen jälkeen 100 prosenttia Lahti Energian kautta hyödynnettäväksi energiana Hartwallin tehtaalte. Salpakierto tuotti omaan käyttöön uusiutuvaa energiaa yhteensä 310 MWh aurinkovoimaloilla ja kaatopaikkakaasulla (830 MWh vuonna 2021). Yhtiön ostama sähkö saadaan kokonaan uusiutuvan energian lähteistä.

Salpakierto Oy:n vastuulla olevien käytössä olevan sekä suljetujen loppusijoitusalueiden jälkihoitovarausta tehtiin 0,9 milj. euroa ja purettiin 0,3 milj. euroa.

Kierrätysvalmennusta tarjottiin monimuotoisesti ja -kanavaisesti kouluille, päiväkodeille ja toimialueen aikuisväestölle. Erilaisia tilaisuuksia toteutui 301 kappaletta ja niihin osallistui 9 840 asukasta.

Salpakierto Oy:lla on sertifioitu toimintajärjestelmä, joka kattaa ISO 9001:2015 mukaisen laatu- ja ympäristöjärjestelmän, ISO 14001:2015 mukaisen ympäristöjärjestelmän ja ISO 45001:2018 mukaisen työterveys- ja työturvallisuusjärjestelmän. Järjestelmä uudelleen sertifioitiin vuonna 2022.

#### Salpamaa Oy

Vuonna 2021 toimintansa aloitti Salpakierto Oy:n 100 prosenttisesti omistama tytäryhtiö Salpamaa Oy, joka vastaanottaa ja käsittelee betoni-, tiili- ja asfalttijätteitä, saniteettiposliinia, pilaantuneita ja jätettä sisältäviä maa-aineksia, polttolaitosten tuhkia, epäorgaanisia teollisuusjätteitä sekä puhtaita ylijäämämaita ja lunta. Kujalan käsittelykeskukseen vastaanotetut betoni-, tiili- ja asfalttijätteet sekä pilaantuneet maat ja ylijäämämaat hyödynnettiin Kujalan suljetun kaatopaikan pintarakenteissa ympäristöluvan mukaisesti. Rälssin maanvastaanottoalueella jalostettiin ylijäämämaista uusiokivimursketta n. 10 000 tonnia toimitettavaksi infrarakentamisen kohteisiin. Yhtiö teki yhteistyösopimuksen Hälvälän ratayhdistys ry:n kanssa Hälvälän ampumaurheilukeskuksen haulikkoratojen meluvallin rakentamisesta.

**Ympäristötuotot ja -kustannukset sekä ympäristöinvestoinnit**  
Lahden kaupungin ja kaupunkikonsernin ympäristötuottoja, -kustannuksia ja -investointeja seurataan vuosittain ympäristötilinpäätöksessä. Ympäristötilinpäätökseen on kerätty tiedot kaupungin palvelualueilta ja taseyksiköiltä. Konsernilaskelmassa mukana ovat Lahti Aqua Oy, Lahti Energia -konserni, Salpakierto Oy, Lahden Talot Oy, Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy, Provincia Oy sekä KOKO Lahti Oy. Kaupunkikonsernin ympäristökulut olivat 46,9 milj. euroa ja ympäristötuotot 40,5 milj. euroa. Tuottoihin ja kustannuksiin liittyviä toimia on selostettu edellä olevissa toimiala- ja yhtiökohtaisissa luvuissa. Ympäristöinvestointeja Lahti-konsernissa tehtiin yhteensä 8,3 milj. euroa. Ympäristömenoiksi on yleisesti ottaen määritelty kustannukset, joiden ensisijainen tarkoitus on ympäristönsuojelun edistäminen, ennaltaehkäisy, ympäristöhaittojen vähentäminen ja korjaaminen tai luonnonvarojen kestävän käytön edistäminen. Tiedot on kerätty valtakunnallisen ympäristönsuojelun tilastoluokituksen mukaisella jaottelulla.

YMPÄRISTÖTILINPÄÄTÖS 2022 YHTEENVETO, 1 000 EUROA	Lahden kaupunki ja taseyksiköt			Lahti konserni kokonaisuus		
	Tulot	Menot	Investoinnit	Tulot	Menot	Investoinnit
Ympäristöluokitus						
1. Ulkoilman- ja ilmastonsuojelu	889,5	1 578,1	1 730,5	890,5	4 788,6	3 854,6
2. Vesiensuojelu ja jätevesien käsittely	55,6	691,0	250,0	15 984,6	11 532,3	3 721,0
3. Jätehuolto ja roskaantumisen ehkäisy	404,2	1 516,6		23 093,0	26 066,9	230,0
4. Maaperän ja pohjaveden suojelu		814,9	169,0		852,6	169,0
5. Melun ja värinän torjunta	115,0	8,5	297,0	115,0	8,5	297,0
6. Luonnonsuojelu ja maisemansuojelu	29,8	259,0		29,8	259,0	
7. Ympäristönsuojeluun liittyvät viranomaistehtävät	243,6	1 382,1		243,6	1 382,1	
8. Ympäristönsuojelun edistäminen	190,1	583,1		190,1	778,7	
9. Ympäristöperusteiset verot ja veroluonteiset maksut		1 002,7		1,0	1 269,9	
<b>YHTEENSÄ</b>	<b>1 927,9</b>	<b>7 836,0</b>	<b>2 446,5</b>	<b>40 547,7</b>	<b>46 938,5</b>	<b>8 271,6</b>
Korkokulut					178,0	
Ympäristövaraukset					1 021,0	
Ympäristövarausten muutos (lisäys -, purku +):					1 021,0	

## Hyvinvoinnin edistäminen

Kuntalain (410/2015) ja terveydenhuoltolain (1326/2010) perusteella hyvinvoinnin edistäminen on yksi kaupungin perustehtävistä.

Terveydenhuoltolain mukaan kaupungin tulee raportoida kaupunginvaltuustolle vuosittain kuntalaisten terveydestä, hyvinvoinnista ja niiden edistämiseksi toteutetuista toimenpiteistä sekä valmistella vähintään kerran valtuustokaudessa laajempi hyvinvointikertomus. Lahden kaupungin laaja hyvinvointikertomus hyväksyttiin Lahden kaupunginvaltuustossa keväällä 2021. Hyvinvointikertomuksen pohjalta valmisteltiin Lahden kaupungin hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022–2025, joka hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa keväällä 2022. Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet yhdistyvät kestävä kehityksen tavoitteisiin ja kaupungin strategiaan. Hyvinvoinnin edistämiseksi toteutettuja toimenpiteitä on sisällytetty vuosittain strategian kärkihankkeisiin.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen – Lahti -sivustolle on koottu tietoa liittyen terveellisiin elintapoihin, mielen hyvinvointiin, arjen ja lähisuhteiden turvallisuuteen, osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen sekä päihteisiin ja muihin riippuvuuksiin. Tavoitteena on asukkaiden hyvinvoinnin, terveyden ja

toimintakyvyn edistäminen, sairauksien ennaltaehkäisy sekä osallisuuden vahvistaminen.

Tilinpäätökseen 2022 raportoitavat tiedot on poimittu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ylläpitämästä Sotkanet-indikaattoripankista, joka tarjoaa keskeisiä väestön hyvinvointia ja terveyttä koskevia tietoja kunnista (12 vertailukaupunkia: Espoo, Helsinki, Jyväskylä, Joensuu, Kouvola, Kuopio, Lahti, Oulu, Pori, Tampere, Turku, Vantaa). Lisäksi 4.- ja 5.-luokkalaisten, 8.- ja 9.-luokkalaisten sekä 2. asteen opiskelijoihin liittyviä terveystietoja on haettu THL:n kouluterveyskyselystä 2021. Osa tiedoista on haettu Tilastokeskuksen ylläpitämistä tietokannoista. Tiedot esitetään vuonna 2020 Päijät-Hämeen maakunnassa valmisteltujen ja hyväksytyjen maakunnallisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopistealueiden (mielen hyvinvointi, päihteettömyys ja terveelliset elintavat, arjen turvallisuus, osallisuus ja yhteisöllisyys) mukaisesti.

Sote-uudistuksen yhteydessä, vuoden 2023 alussa otetaan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtiosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtiosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tulosindikaattorit, jotka mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa sisältyvät raportoitaviin tietoihin (hyte-ind.).

## Väestö

- Huoltosuhde on noussut tasaisesti vuosien 2011–2021 aikana (2011: 52,1). Kaupunkien välisessä vertailussa Lahdessa on kolmanneksi korkein huoltosuhde Kouvolan ja Porin jälkeen.
- Lahtelaisten koulutustaso on noussut sekä miesten että naisten osalta vuosien 2011–2021 aikana (2011: 315,4), mutta se on kaupunkien välisessä vertailussa edelleen kolmanneksi alhaisin.
- Lahden työttömyysaste oli lokakuussa 2022 12,8 %, koko maa: 8,8 %. Työttömyys väheni Lahdessa -1,8 %-yksikköä edellisvuodesta (-985 henkilöä).
- Pitkäaikaistyöttömien (lokakuu 2022) osuuden määrän muutos edellisvuoteen Lahti -12,7 % (-522 henkilöä), koko maa -18,7 %.
- Ulkomaalaiset työttömät (2022 lokakuu) 25,2 %, (649 henkilöä), koko maa 22,2 %. Ulkomaalaisten työttömien määrä väheni Lahdessa -4,5 %-yksikköä edellisvuodesta (-72 henkilöä).
- Nuorisotyöttömiä (alle 25-vuotiaat työttömät työnhakijat) oli lokakuussa 2022 14,4 % (787 henkilöä), koko maa: 9,9 %. Nuorisotyöttömyys väheni Lahdessa -2,9 %-yksikköä edellisvuodesta (-220 henkilöä).
- Työkyvyttömyyseläkettä saavia 25–64-vuotiaita on kaupunkien välisessä vertailussa Lahdessa kuudenneksi eniten. Työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä on kuitenkin laskenut vuosien 2011–2021 aikana (2011: 8,6 %) (hyte-ind.).

- Lapsiperheiden määrä on vähentynyt Lahdessa tasaisesti vuosien 2011–2021 aikana (2011: 38,3 %). Kaupunkien välisessä vertailussa Lahdessa on kuudenneksi eniten lapsiperheitä.
- 75 vuotta täyttäneitä on Lahdessa kolmanneksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa. 75 vuotta täyttäneiden määrä on kasvanut tasaisesti vuosien 2011–2021 aikana (2011: 8,3 %).

## Väestö



### Huoltosuhde, demografinen

**65,1**

Koko maa 62,4 (2021)

### Koulutustasomittain

**360,1**

Koko maa 388,3 (2021)

### Työttömyysaste

**12,8 %**

Koko maa 8,8 % (10/2022)

### Pitkäaikaistyöttömien määrä, muutos edellisvuoteen

**-12,7 %**

Koko maa -18,7 % (10/2022)

### Ulkomaalaiset työttömät

**25,2 %**

Koko maa 22,2 % (10/2022)

### Nuorisotyöttömät, alle 25-vuotiaat työttömät työnhakijat

**14,4 %**

Koko maa 9,9 % (10/2022)

### Työkyvyttömyyseläkettä saavat, 25–64-vuotiaat

**6,5 %**

Koko maa 6,3 % (2021)

### Lapsiperheet

**37,3 %**

Koko maa 37,8 % (2021)

### 75 vuotta täyttäneet

**11,4 %**

Koko maa 10,4 % (2021)

## Mielen hyvinvointi

- 20 vuotta täyttäneiden osalta Lahdessa koetaan yksinäisyyttä hieman maan keskitasoa enemmän ja seitsemänneksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa. Naiset kokevat yksinäisyyttä (12,3 %) hieman enemmän kuin miehet (9,0 %).
- Alakouluikäisten (4.- ja 5.-luokkalaisten) mielialaan liittyvät ongelmat ovat lisääntyneet 5,7 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta (17,1 %). Kasvua on tapahtunut niin tyttöjen (7,4 prosenttiyksikköä) kuin poikien (3,9 prosenttiyksikköä) osalta. Kaupunkien välisessä vertailussa mielialaan liittyvät ongelmat ovat kuudenneksi yleisimpiä Lahdessa.
- Lukiolaisten ahdistuneisuus on lisääntynyt 7,3 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta (16,5 %) ja on kolmanneksi yleisintä kaupunkien välisessä vertailussa. Tyttöjen kokemus ahdistuneisuus on lisääntynyt 9,9 ja poikien 1,7 prosenttiyksikköllä.

## Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

- Yläkoululaisten (8.- ja 9.-luokkalaisten) tyttöjen ja poikien huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiini tuotteiden käyttöä tai rahapelaamista on maan keskitasoa vähemmän ja neljänneksi vähiten kaupunkien välisessä vertailussa. Huoli on vähentynyt poikien osalta vuodesta 2019 1,8 prosenttiyksikköä, mutta lisääntynyt tyttöjen osalta 0,6 prosenttiyksikköä.
- Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden huumeokeilut ovat maan keskitasoa yleisempiä, mutta kokeilut ovat vähentyneet 4,7 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta. Eryteisesti poikien kokeilut ovat vähentyneet 10,1 prosenttiyksikköllä ja tyttöjen 0,1 prosenttiyksikköllä. Huumeokeiluja on kuudenneksi vähiten kaupunkien välisessä vertailussa.
- Lahtelaisten aikuisten (20–64-vuotiaiden) alkoholin liikakäyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin ja viidenneksi vähäisintä kaupunkien välisessä vertailussa. Liikakäyttö on vähentynyt 1,5 prosenttiyksikköä vuoden 2018 tasosta.
- Lahtelaiset 20–64-vuotiaat tupakoivat kolmanneksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa. Päivittäin tupakoivien osuus on kuitenkin vähentynyt neljä prosenttiyksikköä vuoden 2018 tasosta.
- 8.- ja 9.-luokkalaista ylipainoisia on vähemmän kuin maassa keskimäärin, kuitenkin viidenneksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa. Ylipainoisten poikien määrä on kasvanut 2,4 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta, tyttöjen osalta vähennystä on 0,4 prosenttiyksikköä. (hyte-ind.)
- 8.- ja 9.-luokkalaisten kokemus omasta terveydentilasta on heikentynyt vuoden 2019 tasosta. Terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevin tyttöjen osuus on kasvanut 7,5 ja poikien 2,1 prosenttiyksikköä. Lahdessa yläasteikäisten kokemus omasta terveydentilasta on kuitenkin parempi kuin maassa keskimäärin ja neljänneksi paras kaupunkien välisessä vertailussa. (hyte-ind.)

- Mielen terveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä on pysynyt ennallaan verrattuna vuoteen 2020 ja on viidenneksi yleisintä kaupunkien välisessä vertailussa.

## Mielen hyvinvointi



Itsensä yksinäiseksi tuntevat, osuus 20 vuotta täyttäneistä

**10,9 %**

Koko maa 10,5 % (2020)

Mielialaan liittyviä ongelmia, 4. ja 5. luokan oppilaita

**22,8 %**

Koko maa 22,2 % (2021)

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

**23,8 %**

Koko maa 21,5 % (2021)

Mielen terveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkkeellä, 25–64-vuotiaat

**3,7 %**

Koko maa 3,3 % (2021)

- Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomien aikuisten osuus on vähentynyt aikaisempiin vuosiin verrattuna (2013: 27,5 %; 2017: 24,0 %). Lahdessa aikuiset liikkuvat kuitenkin vähemmän kuin maassa keskimäärin. Kaikkien vertailukaupunkien tietoja ei ole saatavilla.



## Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiini tuotteiden käyttöä tai rahapelaamista, 8. ja 9. luokan oppilaita

**5,1 %**

Koko maa 6,3 % (2021)

Kokellut laittomia huumeita ainakin kerran, ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

**21,2 %**

Koko maa 17,7 % (2021)

Alkoholla liikaa käyttävät, 20–64-vuotiaat

**29,8 %**

Koko maa 30,1 % (2020)

Päivittäin tupakoivat, 20–64-vuotiaat

**14,7 %**

Koko maa 12,4 % (2020)

Ylipaino, 8. ja 9. luokan oppilaita

**16,3 %**

Koko maa 18,0 % (2021)

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, 8. ja 9. luokan oppilaita

**24,4 %**

Koko maa 25,7 % (2021)

Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomat, 20–64-vuotiaat

**22,3 %**

Koko maa 20,7 % (2018)

### Turvallinen arki ja arjen hallinta

- 4.- ja 5.-luokkalaisten koulukiusaamiskokemukset ovat kokonaisuudessaan vähentyneet 0,1 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta. Poikien osalta kiusaamista koetaan 0,9 prosenttiyksikköä vähemmän ja tyttöjen osalta 0,4 prosenttiyksikköä enemmän. Kiusaaminen on viidenneksi vähäisintä kaupunkien välisessä vertailussa ja vähäisempää kuin maassa keskimäärin.
- Kokemukset häiritsevästä seksuaalisesta ehdottelusta tai ehdittelusta yläkoululaisilla ovat hieman yleisempiä kuin maassa keskimäärin. Kaupunkien välisessä vertailussa em. kokemuksia on kuudenneksi vähiten. Häirinnän kokemukset ovat lisääntyneet vuodesta 2019 erityisesti tyttöjen osalta + 18,3 prosenttiyksikköä, poikien osalta + 0,2 prosenttiyksikköä.
- Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita 25–64-vuotiaita on Lahdessa enemmän kuin maassa keskimäärin ja eniten kaupunkien välisessä vertailussa. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saavien määrä on kasvanut vuodesta 2020 0,1 prosenttiyksiköllä. (hyte-ind.)
- Yhden vanhemman perheitä on Lahdessa enemmän kuin maassa keskimäärin ja toiseksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa. Yhden vanhemman perheiden määrä on vähentynyt 0,4 prosenttiyksiköllä vuoden 2020 tasosta.
- Huostassa tai kiireellisesti sijoitettuja 0–17-vuotiaita on Lahdessa maan keskiarvoa enemmän. Huostaanottojen ja sijoitusten määrä on pysynyt samana verrattuna vuoteen 2020, mutta lisääntynyt 0,5 prosenttiyksikköä vuoden 2017 tasosta. Kaupunkien välisessä vertailussa huostaanottoja tai kiireellisiä sijoituksia on kolmanneksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa, saman verran kuin Tampereella ja Kuopiossa.

### Osallisuus ja yhteisöllisyys

- Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä 17–24-vuotiaita on Lahdessa toiseksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa. Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä miehiä on 11,7 prosenttia ja naisia 7,5 prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä. Kokonaisuudessaan tilanne on hieman parantunut vuoden 2019 tasosta (9,7 %). (hyte-ind.)
- 4.- ja 5.-luokkalaisten harrastaminen on vähäisempää kuin maassa keskimäärin, poikien osalta vähäisintä ja tyttöjen osalta toiseksi vähäisintä kaupunkien välisessä vertailussa. Harrastamisaktiivisuus on laskenut vuodesta 2019 poikien osalta 6,2 ja tyttöjen osalta 5,5 prosenttiyksikköä.
- Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvia on vähemmän kuin maassa keskimäärin ja vähiten kaupunkien välisessä vertailussa. Järjestötoimintaan osallistuvien määrä on laskenut 4,4 prosenttiyksikköä vuodesta 2018.
- Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa on alhaisempaa kuin maassa keskimäärin ja neljänneksi alhaisinta kaupunkien välisessä vertailussa. Äänestysaktiivisuus vuoden 2021 kuntavaaleissa oli 4,3 prosenttiyksikköä pienempi kuin edellisissä kuntavaaleissa 2017.

## Turvallinen arki ja arjen hallinta



**Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, 4. ja 5. luokan oppilaista**  
**7,3 %**  
Koko maa 7,9 % (2021)

**Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ehdittelua, vuoden aikana 8. ja 9. luokan oppilaista**  
**30,3 %**  
Koko maa 30,2 % (2021)

**Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet, 25–64-vuotiaat**  
**4,8 %**  
Koko maa 2,7 % (2021)

**Yhden vanhemman perheet**  
**27,9 %**  
Koko maa 23,3 (2021)

**Huostassa tai kiireellisesti sijoitettuna olleet, 0–17-vuotiaat**  
**1,7 %**  
Koko maa 1,2 % (2021)

**Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot, 65 vuotta täyttäneillä**  
**378,2 / 10 000 vastaavanikäistä**  
Koko maa 342,7 (2021)

**Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset**  
**6,9 / 1000 asukasta**  
Koko maa 6,6 (2021)

- 65 vuotta täyttäneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitojaksoja on Lahdessa neljänneksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa ja sekä naisten että miesten osalta enemmän kuin maassa keskimäärin. Hoitojaksot ovat lisääntyneet vuoden 2020 tasosta niin miesten kuin naisten osalta. (hyte-ind.)
- Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia tuhatta asukasta kohden on enemmän kuin maassa keskimäärin. Kaupunkien välisessä vertailussa rikoksia on viidenneksi vähiten. Rikoksia tuhatta asukasta kohti on 0,4 enemmän kuin vuonna 2020.



## Osallisuus ja yhteisöllisyys

**Koulutuksen ulkopuolelle jääneet, 17–24-vuotiaat**  
**9,6 %**  
Koko maa 7,3 % (2020)

**Harrastaminen, vähintään yhtenä päivänä viikossa, 4. ja 5. luokan oppilaista**  
**81,2 %**  
Koko maa 86,3 % (2021)

**Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvat, 20–64-vuotiaat**  
**19,9 %**  
Koko maa 23,5 % (2020)

**Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa**  
**51,1 %**  
Koko maa 55,1 % (2021)

## Muut ei-taloudelliset asiat

### Korruption ja lahjonnan torjunta sekä ihmisoikeusasiat

Korruptiolla tarkoitetaan vallan ja vaikutusvallan väärinkäyttöä. Laajan määritelmän mukaan korruptio voi olla lainvastaista, moitittavaa ja epäeettistä toimintaa ja sillä on erilaisia ilmenemismuotoja. Julkishallinnon toimintaa säätelevät lait ja kaupungin sisäiset ohjeet tarjoavat tukea korruption torjunnalle. Eettisesti kestävä toimintakulttuurin rakentaminen edellyttää korruption riskien tunnistamista ja analysointia, tavoitteellista johtamista sekä määräysten ja ohjeiden toimeenpanoa.

Lahden kaupunki huolehtii korruption ja lahjonnan torjunnasta toimivalla sisäisellä valvonnalla. Tilivelvollinen toimielin ja viranhaltijajohto vastaavat toiminnan lainmukaisuudesta, tuloksellisuudesta, hallinnosta, taloudesta ja toiminnan läpinäkyvyydestä. Näistä vastataksaan toimijoiden on myös suunniteltava ja toteutettava käytännön toimenpiteet, joilla toimintaa valvotaan. Tämä arviointi ja puuttuminen ovat osa tilivelvollisten valvontavastuuta.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt Lahden kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet, joiden tarkoituksena on turvata toiminnan lainmukaisuutta ja hyvän hallintotavan noudattamista. Lisäksi kaupunginhallitus on antanut Sisäinen valvonta osana hyvää hallinto- ja johtamistapaa Lahden kaupungissa -yleisohjeen, jossa on kuvattu eri toimijoiden tehtävät ja vastuut sekä konkreettiset toimintatavat toiminnan lainmukaisuuden ja eettisyyden varmistamiseksi sekä väärinkäytösten ehkäisemiseksi ja väärinkäytöstapausten selvittämiseksi. Tätä tavoitetta tukee myös kaupunginvaltuuston hyväksymät Lahden kaupungin eettiset toimintaperiaatteet.

Lahjonnalla tarkoitetaan lahjuksen tai muun perusteettoman edun saamista tai edes sen mahdollisuuden pyytämistä, tarjoamista, antamista, vaatimista tai hyväksymistä joko suoraan tai välillisesti siten, että se vaikuttaa joko kohdehenkilön tehtävien asianmukaiseen suorittamiseen tai siihen, miltä hänen toimintansa ulkopuolisista vaikuttaa. Sisäinen valvonta osana hyvää hallinto- ja johtamistapaa Lahden kaupungissa -yleisohje sekä Eettiset toimintaperiaatteet vastaavat osaltaan siihen, mitä asioita kaupungin viranhaltijoiden ja henkilöstön sekä luottamushenkilöiden on otettava huomioon, jos he tarjoavat tai heille tarjotaan etuisuuksia sidosryhmäyhteistyössä tai muussa toiminnassa. Rajanveto sallitun ja kielletyn edun vastaanottamisen välillä ei ole yksiselitteinen, joten ensisijaisesti kaupungin henkilöstöltä ja luottamushenkilöiltä edellytetään ohjeen mukaan pidättyvyyttä. Eettiset toimintaperiaatteet antavat hyvät lähtökohdat oikein toimimiselle, mutta niiden toimeenpano edellyttää suunnitelmallista johtamista, koulutusta ja tiedottamista.

Yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia pyritään edistämään Lahden kaupungissa monin tavoin. Lahden kaupungin strategiset arvot ovat avoimesti, vastuullisesti, yhdessä. Strategian yhtenä painopisteenä on yhteisöllisyyden lisääminen. Lahti tavoittelee tasa-arvoista, suvaitsevaa ja turvallista kaupunkia, jossa kaikilla asukkailla on mahdollisuus osallistua yhteisön kehittämiseen. Lahdessa on otettu käyttöön monenlaisia osallistumisen ja vaikuttamisen keinoja, kuten osallistuva budjetointi ja kumppanuuspöydät.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuuden edistämisen suunnitelman tavoitteena on mm. edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Lainsäädännön asettamien velvoitteiden ohella Lahden kaupungin tavoitteena on aidosti edistää niitä toimenpiteitä,

joilla Lahti tunnetaan ennakkoluulottomana työnantajana, joka antaa mahdollisuuden kehittyä, osallistua ja vaikuttaa kehittämiseen. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta painotamme asiakokonaisuuksina johtamista, työyhteisökulttuuria, työhyvinvointia, rekrytointia, palkkausta, osaamisen kehittämistä ja uralla etenemistä. Osana työhyvinvointikyselyä kartoitetaan ja seurataan myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista organisaatiossa.

Peruskoulujen käyttöön on laadittu Lahden perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Perusopetus edistää lasten ja nuorten hyvinvointia. Tasa-arvoisessa koulussa oppilaat viihtyvät ja tuntevat suurempaa osallisuutta omaan kouluyhteisöönsä. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma osaltaan tukee näiden asioiden toteutumista.

Lahdessa on mahdollisuus käyttää anonymia rekrytointia. Anonyymien rekrytoinnin tavoitteena on hakijoiden yhdenvertaisen kohtelun ja tasa-arvon lisääminen. Se edistää tasapuolista, osaamiseen ja pätevyyyteen perustuvaa käsittelyä rekrytoinnin aikana ja edistää henkilöstön monimuotoisuutta. Lahden kaupungilla ohjeistetaan kaikissa rekrytoinneissa toimimaan niin, että kaikista vähimmäiskelpoisuuden täyttävistä hakijoista tehtävään valitaan kokonaisarvioinnin mukaan paras hakija - hakemusten, työkokemuksen, koulutuksen ja haastattelujen perusteella tehtävää hakeneista valitaan hakija, joka kokonaisarvioinnin perusteella täyttää parhaiten ne pätevyudet ja ominaisuudet, joita tehtävän menestyksellinen hoitaminen edellyttää.

Vammaisneuvosto toimii erityisesti vammaisten henkilöiden tarpeiden ja näkökantojen edistämisen huomioimiseksi. Hyvänä esimerkkinä yhteistyö julkisten tilojen ja rakennusten suunnittelussa, miljöörakentamisessa sekä asuntojen suunnittelussa vammaisille henkilöille sopiviksi. Lahden kaupungin vammaispoliittisen ohjelman toteutumisen seuranta on yksi neuvoston tärkeimmistä tehtävistä. Kuntalain mukaan vammaisneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan. Vaikuttamismahdollisuus on annettava erityisesti vammaisten henkilöiden elämään kuuluvien asioiden kannalta.

Vanhusneuvosto edistää vanhustenpalveluihin liittyvää tiedottamista ja tiedonkulkua niin, että tieto olisi kaikkien ulottuvilla. Vanhusneuvosto myös kehittää ja tekee yhteistyötä eläkeläis-, vanhus- ja veteraanijärjestöjen kanssa. Vanhusneuvoston tehtävät ulottuvat kaikkiin niihin asioihin, joilla on merkitystä ikääntyneiden elinolosuhteiden ja palvelujen kannalta. Vanhusneuvoston lakisääteinen tehtävä on tukea ikääntyneiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Vanhusneuvostolle on kuntalain mukaan annettava mahdollisuus vaikuttaa toiminnan ja palveluiden suunnitteluun, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnille.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt eettiset toimintaperiaatteet, jotka velvoittavat niin henkilöstöä kuin luottamushenkilöitä. Eettisillä toimintaperiaatteilla ohjataan toimimaan hyvän hallinnon mukaisesti ja asukkaiden parhaaksi. Minkäänlaista syrjintää, epäasiallista kohtelua tai käytöstä eikä väärinkäytöksiä sallita. Kaikessa toiminnassa pitää edistää avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Oma tai lähipiirin etu ei saa olla vaikuttamassa valmistelussa tai päätöksenteossa.

Hankintoja tehdessä toimitaan vastuullisesti ja ihmisoikeuksia edistäen. Kaupungin hankinnoissa edistetään työllisyyttä hyödyntämällä hankinnoissa sosiaalisia kriteerejä. Sosiaaliset kriteerit tarjoavat tarjouskilpailuun osallistuville yrityksille mahdollisuuden saada kilpailutuksessa lisäpisteitä esimerkiksi työllistämällä pitkäaikaistyöttömän yrityksen toimintoihin sopimuskauden aikana.

### **Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä**

Venäjä käynnisti 24.2.2022 hyökkäyssodan Ukrainaan. Sodan vaikutuksia Suomen kansantalouteen on mahdotonta arvioida täysimääräisesti mutta se väistämättä pienentää aikaisemmin ennustettua talouskasvu-uraa.

Valtiovarainministeriön Kuntatalousohjelman mukaan koronapandemian vuoksi kuntatalouteen kohdennetut tukitoimet ovat peittäneet hetkeksi alleen kuntatalouden rakenteelliset ongelmat. Lähivuodet näyttävät kuntataloudelle kuitenkin jälleen hyvin vaikeilta.

Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa 1.1.2023. Sote-uudistuksen seurauksena kuntien käyttötalousmenoista poistuu tulevaisuudessa noin puolet. Sote-uudistus leikkaa myös kuntien toiminta- ja verotuloja sekä valtionosuuksia. Vuoden 2022 toteutuneilla sote-menoilla tulee olemaan merkittävä vaikutus kuntien verorahoituskokonaisuuteen vuodesta 2023 alkaen.

Kuntatalouden vuosikatteen arvioidaan laskevan. Kuntien investointien nopeimman kasvuvaiheen arvioidaan päättyneen, mutta investointien taso pysyy korkealla koko ennustejakson. Toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan olevan negatiivinen vuonna 2023.

Vuosina 2024–2025 kuntatalouden menojen arvioidaan kasvavan. Kasvu pitkällä aikavälillä perustuu pääasiassa hintojen nousuun ja tehtyihin palkkaratkaisuihin. Kuntatalouden investointipaineiden arvioidaan jatkuvan mittavina muun muassa rakennuskannan iän ja väestön muuttoliikkeen vuoksi.

Kuntatalousohjelman mukaan kuntatalouden menot pysyvät tarkastelujaksolla 2021–2025 tuloja suurempina.

Kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta on merkittävästi negatiivinen vuosina 2024–2025, mikä kertoo, että kuntatalouden tuottavuutta ja tehokkuutta lisäävien rakenteellisten uudistusten tarve jatkuu sote-uudistuksen jälkeenkin.

Arviot kuntatalouden kehitysnäkymistä on pyritty huomioidaan myös Lahden kaupungin taloussuunnitelmassa, vaikka suurten muutosten kokonaisvaikutukset ovat vaikeasti ennakoitavissa.

Lahden kaupungin taloussuunnitelma 2023–2025 on laadittu tuloksiltaan negatiiviseksi. Taloussuunnitelma sisältää toimia talouden tasapainottamiseksi.

Merkittävä talouteen vaikuttava toiminnallinen muutos on työllisyyden kuntakokeilu, jossa Lahti on mukana yhdessä Hollolan, Orimattilan, Asikkalan ja Kärkölan kanssa. Kokeilu käynnistyi 1.3.2021. Kokeilun tavoitteena on työllisyysasteen nostaminen ja kuntien roolin vahvistaminen työllisyyspalvelujen järjestäjänä. Tarkoituksena on parantaa erityisesti pitkään työttömänä olleiden ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien pääsyä työmarkkinoille. Pääministeri Sanna Marinin hallitus linjasi keväällä 2021 puoliväliriihessä TE-palvelujen siirtoa paikallistasolle. TE-palvelut on tarkoitus siirtää kuntien vastuulle vuoden 2025 alusta alkaen. Työllisyyden kuntakokeilua jatketaan tehtävien siirtymiseen saakka.

Lahden eteläinen kehätie avattiin liikennekäyttöön vuoden 2020 lopussa. Kehätie varmistaa sujuvan liikenteen vilkkaasti liikennöidyllä valtatiellä 12 sekä edistää maankäytön ja elinkeinoelämän kehittymismahdollisuuksia koko Lahden seudulla. Lahti valittiin mukaan EU:n uuteen 100 hiilineutraalia ja älykästä kaupunkia -ohjelmaan. Se avaa uusia mahdollisuuksia rahoitukseen ja yhteistyöhön muiden kaupunkien, yliopistojen, korkeakoulujen ja yritysten kanssa. Lahti jatkoi kehittämistään yliopisto-, korkeakoulu- ja opiskelukaupunkina. LUT-yliopiston kandidaatti- ja maisterikoulutukset lähtivät hyvin käyntiin ja alueen tutkimustoimintaa kehitettiin voimakkaasti. Yliopisto, logistinen sijainti, merkittävät uudet investoinnit elintarviketeollisuuteen ja kiertotalouteen tarjoavat tulevaisuuden kehitys- ja kasvumahdollisuuksia.



## Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittämiseen vaikuttavista seikoista

Toimintakertomuksessa on arvioitava kunnan ja kuntakonsernin toiminnan laajuuteen ja rakenteeseen nähden tasapuolisesti ja kattavasti merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muita toiminnan kehittämiseen vaikuttavia seikkoja. Sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa toteutetaan kaupunginvaltuuston hyväksymien periaatteiden mukaisesti.

Riskienhallinta on yleisesti ottaen johtamisprosessi, jossa tunnistetaan, arvioidaan ja hallitaan sisäisiä ja ulkoisia riskejä tavoitteiden saavuttamiseksi. Riskienhallinta sisältää myös toimenpiteiden suunnittelun ja toteuttamisen riskien pienentämiseksi ja mahdollisten hättävien vaikutusten hallitsemiseksi. Riskienhallinta on osa kaupungin johtamis- ja ohjausjärjestelmää, strategista ja operatiivista toiminnan ja talouden suunnittelua, päätöksentekoa, seuranta- ja poikkeamiin reagointia, että suoriutumisen arviointia. Kaupunki arvioi riskejä kokonaisvaltaisesti.

Riskienhallinnan toteutus on ohjeistettu kaupunginvaltuuston Lahden kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet -päätöksessä, kaupungin hallinto- ja toimintasuunnitelmassa sekä tilivelvollisten toimielinten päätöksissä. Kaupunginhallituksen 5.12.2022 hyväksymä Sisäinen valvonta osana hyvää hallinto- ja johtamistapaa Lahden kaupungissa -yleisohje täydentää valtuuston antamaa ohjetta.

Lahden kaupungin hallintosäännön yleisissä määräyksissä säädetään muun muassa sisäisestä valvonnasta. Hallintosääntö sisältää myös kaupunginvaltuustoa ja palvelualueita sekä ulkoista tarkastusta koskevat määräykset.

Riskienhallinnan kentät ovat taloudellisten-, strategisten-, operatiivisten eli toiminnallisten ja vahinkoriskien muodostamat alueet. Arvioinneissa riskit nähdään pääosin uhkina, ei niinkään mahdollisuuksina. Riskienhallintaa toteutetaan kaupunginvaltuuston hyväksymien Lahden kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden ja kaupunginhallituksen antaman Sisäinen valvonta osana hyvää hallinto- ja johtamistapaa Lahden kaupungissa -yleisohjeen mukaisesti.

Riskikartoituksia tehdään eri tasoilla, esimerkiksi palvelualueiden johtoryhmissä ja palveluyksiköissä. Riskien tunnistamiseen ja hallitsemiseen käytetään erilaisia välineitä. Työpaikan vaarojen arvioinnissa käytetään tarkastuslistaa, projektiriskeissä nelikenttäanalyysiä johdannaisineen tai potentiaalisten ongelmien analyysiä johtoryhmätasolla. Kaupungissa kaikki työntekijät toteuttavat riskienhallintaa, vaikka eivät sitä välttämättä osaltaan tunnista.

Tilikauden aikana aloitettiin riskienhallintaohjelmiston käyttö. Kolmesta hankitusta osa-alueesta kaksi oli täysimääräisesti käytössä ja yksi osittain. Kokonaisvaltaisen riskienhallinnan osuus on otettu osittain käyttöön. Käytössä on työpaikan vaarojen arvioinnin sekä uhatilanneilmoitusten osuudet. Sähköisen järjestelmän kautta tehtävät työpaikan vaarojen arvioinnit antavat aluehallintoviraston valvovalle viranomaiselle pääsyn tarkastelemaan kaupungin tilannetta, samalla työhyvinvoinnin saama kokonaiskuva paranee tiedon ollessa saatavilla kootusti sähköisessä muodossa.

Tilikauden aikana riskikartoituksissa tunnistettuja merkittäviä riskejä ovat esimerkiksi:

- talouden tasapainon heikkeneminen
- osaavan henkilökunnan saatavuus
- kaupungin mahdollisuus huolehtia tytäryhtiöiden pääomahuollosta
- turvallisuusympäristön muutokset.

Riskienhallinta on kokonaisuutena tarkastellen toteutunut kohtuullisesti. Toiminta tuottaa varmuuden vallitsevasta tilanteesta.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen ovat osa kuntakonsernin johtamista. Palvelualueet ja konserniyhtiöt hallitsevat riskejä, jolloin merkittävät uhat hallitaan ja mahdollisuudet käytetään hyväksi. Konserniohjeen mukaan tytäryhtiöiden on järjestettävä toimintansa laatuun ja laajuuteen nähden riittävä riskienhallinta. Tämä näkyy esimerkiksi Lahti Aqua Oy:n tai Lahti Energia Oy:n riskienhallintatoimissa, jotka ovat kattavampia ja laajempia kuin pienillä yhtiöillä. Riskienhallinta on suhteutettu toimintaan ja sen laajuuteen. Tytäryhtiöt ovat noudattaneet konserniohjetta.

Tilikauden aikana tehtiin toimenpiteitä tulevan Päijät-Hämeen hyvinvointialueen perustamisessa. Sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen siirtyminen hyvinvointialueelle näkyy esimerkiksi taloudellisina riskeinä. Muutokseen liittyy varautuminen ja riskienhallinta, jossa kaupungin sekä hyvinvointialueen yhteistyön merkitys korostuu. Sote-uudistus muuttaa kuntatalouden tunnuslukuja voimakkaasti.

Koronavirus vaikutti edelleen kaupungin toimintaan. Vaikka kaupunki on onnistunut koronapandemian hallinnassa ja toimintansa mukauttamisessa hyvin, aiheutti koronapandemia tilikauden alussa edelleen toimia.

Kaupungin riskeihin liittyy sisäisten riskien ohella ulkoiset uhat. Keskeisimmät näistä uhkista ovat digitaalinen turvallisuus, sähkökatko sekä maantie- tai raideliikenteen onnettomuus. Ulkoisiin uhkiin liittyvää varautumista on ylläpidetty sopimusten ja harjoitusten kautta. Lahti osallistui erilaisiin valmiusharjoituksiin, joista keskeisin oli digitaalisen turvallisuuden Taisto-harjoitus. Harjoituksen yksi osa-alue oli sähkökatkot, joihin kaupunki on varautunut mm. ohjeistamalla toimintaa katkojen aikana.

Venäjä käynnisti 24.2.2022 hyökkäyssodan Ukrainaan. Sodan alettua kaupungissa tehdyt riskiarviot ovat pääosin toteutuneet, kuten energian hinnan nousu, inflaatio ja muut tapahtumat kuten pakolaisaalto. Lahden kaupungin strateginen valmiussuunnitelma valmistui vuonna 2022. Kyseinen asiakirja ohjaa varautumista vakavien häiriötilanteiden sekä poikkeusolojen osalta. Strategisten valmiussuunnitelmien alla olevia palvelualuekohtaisia suunnitelmia päivitettiin myös kalenterivuoden aikana.

Riskienhallintaa on kehitetty riskienhallinnan ohjelmiston avulla, jolloin mm. vaaratilanteista on saatu ajantasaista tietoa. Riskienhallintaa on tarkoitettu kehittämään määräraikaisen vuodelle 2023 palkatun turvallisuuskoordinaattorin toimesta.

Kaupungilla on ilmoituskanava väärinkäytösepäilyjen ilmoittamiseen. Anonyymien ilmoituskanavan avaaminen perustuu Euroopan unionin lainsäädännön rikkomisesta ilmoittavien

henkilöiden suojelusta annettuun direktiiviin. Vuonna 2022 ei saapunut yhtään ilmoitusta.

Riskienhallinnan yksi osa-alue on vakuutukset. Kaupungin vakuutukset on jaettu kahteen vakuutusyhtiöön. Vakuutukset kilpailutetaan kahden vuoden välein. Riskejä tarkasteltiin johdoryhmätason lisäksi esimerkiksi talouden ja projektien osalta. Projektiriskien osalta riskejä tarkasteltiin toiminnallisten ja taloudellisten näkökulmien kautta. Riskien vastuutuksien osalta on katsottu riskiin liittyvä henkilö, jolla on parhaat edellytykset asian hoitamiseen.

#### Lahden kaupungin riskienhallinnan luokat

Riskialueet jaotellaan neljään pääryhmään, jotka ovat taloudelliset-, strategiset-, operatiiviset eli toiminnalliset- ja vahinkoriskit. Strategiset riskit ovat riskejä, jotka liittyvät Lahden kaupungin pitkän aikavälin tavoitteisiin, menestystekijöihin sekä niihin kohdistuviin sisäisiin tai ulkoisiin epävarmuustekijöihin. Operatiivisilla riskeillä tarkoitetaan päivittäistä toimintaa, prosesseja ja järjestelmiä uhkaavia riskejä. Taloudellisilla riskeillä tarkoitetaan talouden tasapainoon (menojen hallintaan ja tulorahoituksen riittävyyteen), investointeihin ja rahoitukseen liittyviä riskejä. Vahinkoriskit kohdistuvat yleensä tiettyyn kohteeseen. Tällöin vahingon mahdollisuus sekä vahingon mahdolliset seuraukset ovat pääteltävissä, mutta vahingon todennäköisyyttä ei tiedetä. Esimerkkeinä vesivahinko ja tulipalo.

Strategiset ja taloudelliset riskit voivat toteutuessaan heikentää merkittävästi Lahden kaupungin ja/tai yksikön toimintaedellytyksiä. Operatiiviset riskit ja vahinkoriskit voivat puolestaan toteutuessaan heikentää Lahden kaupungin ja/tai yksikön tuloksellisuutta. Riskit voidaan lisäksi jakaa kaupungin ja kaupunkikonsernin sisäisiin riskeihin sekä ulkoapäin tuleviin riskeihin. Taloudelliset ja strategiset riskit vaikuttavat pitkän aikavälin palvelukykyyn. Toteutuessaan ne useimmiten heikentävät jopa merkittävästi kaupungin toimintaedellytyksiä. Vahinko- ja operatiiviset eli toiminnalliset riskit heikentävät kaupungin tuloksellisuutta erityisesti päivittäisessä toiminnassa.

#### Taloudelliset riskit

Taloudelliset riskit liittyvät mm. talouden tasapainoon, tulorahoituksen riittävyyteen, investointeihin ja rahoitukseen.

Koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamasta epävarmuudesta huolimatta bruttokansatuote kasvoi 2,0 prosenttia edellisvuodesta. Vuoden 2022 neljännen neljänneksen kokonaiskysyntä kuitenkin supistui 2,3 prosenttia edellisestä neljänneksestä ja Suomi vajosi taantumaan. Verotulojen arvioitua parempi kehitys ja kertaluonteiset myyntivoitot ovat helpottaneet hetkellisesti kuntataloutta, mutta ne eivät ratkaiseet kuntatalouden rakenteellista tulojen ja menojen epätasapainoa. Kuntien menojen kasvua ylläpitää myös hallituksen päättämät tehtävien laajennukset, palkkatarkistukset sekä hintojen ja korkojen nousu.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävät siirrettiin kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023. Uudistus parantaa kuntatalouden menojen ennustettavuutta, mutta menoja suurempi tulojen leikkaus ja vuoden 2022 kasvaneiden sote-kustannusten vaikutus tulevien vuosien valtionosuuksiin heikentävät talouden tasapainoa. Tasapainon parantamiseen pyritään uudella talouden tasapaino-ohjelmalla.

Lahden kaupungin talouden seuranta käsitellään palvelualueiden johtoryhmissä, vastuualueilla ja palveluyksiköissä, eikä

seurannassa ole havaittu virheellisiä tai puutteellisia menetteilyjä vuonna 2022. Talustilanne raportoidaan säännöllisesti myös lautakunnille, kaupunginhallitukselle ja -valtuustolle.

Rahoitusriskejä, joita ovat korkoriski, valuuttariski, likviditeettiriski ja luottoriski, hallitaan kaupunginvaltuuston hyväksymien Lahden kaupungin rahoitus- ja sijoitustoiminnan periaatteiden mukaisesti. Riskienhallintaa toteutetaan hajauttamalla lainat ja sijoitukset toteuttamishetken markkinatilanteen mukaan ja jo olemassa oleva laina- ja sijoitussalkku huomioon ottaen, ottamalla kantaa lainan tai sijoituksen korkoperustaan, valuuttajankohtaan sekä muuttamalla sijoitus- ja lainasalkkujen korko- ja/tai valuuttajakaumaa johdannaissovimusten avulla.

Korkoriski on korkojen muutoksista aiheutuvaa epävarmuutta. Kiinteäkorkoiset lainat tai saatavat eivät voimassaoloaikanaan ole korkoherkkiä. Vaihtuvakorkoisten lainojen osuus kaupungin korollisista lainoista oli tilinpäätöshetkellä 45,0 prosenttia ja niistä koronvaihtosopimuksiin oli tilinpäätöshetkellä muutettu kiinteäkorkoisiksi 41,4 prosenttia.

Rahavaroihin, sijoituksiin ja johdannaissovimuksiin liittyy riski siitä, ettei vastapuoli täytä velvoitteitaan. Tätä vastapuoliin liittyvää luottoriskiä rajataan tekemällä sopimukset kaupunginvaltuuston hyväksymien Lahden kaupungin rahoitus- ja sijoitustoiminnan periaatteiden mukaisesti. Tilinpäätöshetkellä ei rahavaroihin, sijoituksiin eikä johdannaissovimuksiin liity vastapuolen luottoriskiä. Konserniyhteisöihin liittyvän luottoriskin toteutumiseen on varauduttu kirjaamalla osa lainasäämisistä tilinpäätöksessä pakollisiin varauksiin.

Valuuttamääräisiin lainoihin liittyvä valuuttariski eliminoidaan lainojen noston yhteydessä valuutanvaihtosopimuksilla. Tilinpäätöshetkellä kaupungilla ei ole lainoihin tai korkovirtoihin liittyvää valuuttariskiä.

Likviditeettiriskillä tarkoitetaan sitä, että kaupungin maksuvalmiutta ei pystytä turvaamaan joka tilanteessa. Kaupungin maksuvalmiutta ennakoidaan maksuvalmiussuunnittelulla ja kassaennusteilla. Likviditeettireservinä ovat rahat ja pankkisaamiset, konsernitalin luottolimitit sekä muut luottolimitit, kuten kuntatodistusohjelmat. Tilikauden lopussa kaupungin yhteensä 300 milj. euron kuntatodistusohjelmasta oli käytössä nolla euroa.

#### Strategiset riskit

Strategiset riskit liittyvät kunnan pitkän aikavälin tavoitteisiin, menestystekijöihin ja niihin kohdistuviin epävarmuustekijöihin. Riskiluokan alle kuuluvat esimerkiksi toimintaympäristö, kuten lainsäädäntö ja väestön ikärakenteen kehitys. Toiminnan kehittämisen osia ovat palvelujen järjestäminen, kehittämismahdollisuuksien tunnistaminen sekä maine- ja imago-riskit.

Johtamisen alle kuuluvat johtamisjärjestelmät, -kulttuuri, -taito ja päätöksentekokyky. Strategisten riskien hallinta on keskeisessä osassa valtuuston ja hallituksen toimintaa. Strategisten riskien hallinta edellyttää pitkäjänteistä sekä aktiivista toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi.

Strategisiin riskeihin liittyi edelleen epävarmuustekijöitä koronapandemian ja erityisesti Venäjän hyökkäyssodan Ukrainaan johdosta.

Riskienhallinta sisältää myös positiivisia mahdollisuuksia. Kaupunki on hakenut elinvoimaa investoinneilla. Esimerkkeinä monitoimitalojen rakentaminen ja Pippo-Kujalan

yrittäjäalue. TE-palvelu-uudistus vuonna 2025 on Lahdelle sekä riski että mahdollisuus.

Kaupungin strategisten mittareiden osoittamana esimerkiksi kasvihuonekaasupäästöjen määrän kehitys on ollut suotuisaa, kuten myös kokonaisarvosana kaupungin elinkeinopolitiikasta. Muuttoliike ja väestönkasvuprosentti ovat pysyneet neutraaleina. Sen sijaan luonnollinen väestönlisäys eli elävänä syntyneiden ja kuolleiden erotus on pysynyt negatiivisena.

Nuorisotyöttömyyden, pitkäaikaistyöttömyyden ja ulkomaa-laisten työnhakijoiden aktivointiasteissa on ollut positiivista kehitystä. Kuitenkin osaavan työvoiman saatavuudessa on osin haasteita. Yksi strateginen mittari on syrjäytymisvaarassa olevien määrän vähentyminen, joka ei ole toteutunut tilastojen valossa.

Luottamustoimiin liittyy epävarmuustekijöitä strategisten päätösten ja linjausten suhteen. Toimintaympäristön ennustettavuus ja merkittävät muutokset lisäävät esimerkiksi taloudellisia ja toiminnallisia riskejä koko kaupungille ja sen asukkaille. Muutokset vaativat yleensä myös lisääntyvää kehitys- ja selvitystyötä.

#### **Toiminnalliset riskit**

Operatiiviset eli toiminnalliset riskit koskevat päivittäistä toimintaa. Toiminnallisiin riskeihin luetaan kuuluvaksi toimintoihin kuten hankkeiden hallintaan ja toimitiloihin liittyvät riskit, sekä juridisiin vastuihin kuten sopimuksiin ja ICT-palveluihin, erityisesti palvelujen jatkumiseen ja luotettavuuteen liittyvät riskit. Myös ympäristöriskit kuuluvat toiminnallisiin riskeihin.

Omaisuuksien kohdistuvat riskit kohdistuvat esimerkiksi omaisuuden hankintaan ja ylläpitoon. Hankintoja säätelee julkisia hankintoja koskeva lainsäädäntö ja kaupungin omat hankintaohjeet. Merkittävä osuus kaupungissa suoritettavista hankinnoista on kilpailutettu.

Etätöiden lisääntyminen siirtää riskejä toimitiloista koteihin, joissa etätöitä lähinnä tehdään. Riskit lisääntyvät niin tietoturvan kuin tietosuojan osalta. Riski on myös kaksijakoinen sisältäen niin fyysisen kuin digitaalisen maailman riskit.

Viestintäverkkojen häiriöt voivat aiheuttaa merkittäviä menetyksiä esimerkiksi talouteen.

Hankinnoissa kiinnitettiin huomiota jatkuvuudenhallintaan. Kaupungille tärkeiden palvelujen tulee toteutua myös häiriötilanteiden aikana.

#### **Vahinkoriskit**

Vahinkoriskien luokkaan kuuluvat muun muassa henkilöstöön kuuluvat riskit, toimitilaturvallisuus ja onnettomuudet. Henkilöstöriskejä ovat avainhenkilöriski, henkilöstön saatavuus ja osaaminen.

Palvelutuotannon turvallisuuteen kiinnitettiin edelleen huomiota erilaisin toimenpitein. Koronatartuntojen välttämiseksi käytettiin käsidesejä sekä piasarasuojia. Erilaiset suojarakenteet ovat jäämässä pysyviksi ratkaisuksi niin tartuntatautien kuin henkilöturvallisuuden johdosta.

Kaupungin kiinteistöt ovat pääosin vakuutettu täysarvostaan äkillisiä ja ennalta-arvaamattomia vahinkoja vastaan. Oma-vastuuraja kiinteistöissä on 300 000 euroa. Vakuutus korvaa esimerkiksi tulipalon tai äkillisen vuotovahingon. Keskeytysvakuutuksen kautta voidaan järjestää korvaavat väliaikaiset toimitilat korjauksen tai uusimisen ajaksi. Tilaomaisuudesta on huolehdittu, mutta kiinteistöjen osalta on epävarmuustekijöitä edelleen olemassa.

Kaupunki varautuu onnettomuuksiin ja muihin vahinkoriskeihin vakuutuksien lisäksi kaupungin omalla vahinkorahastolla. Kiinteistöjen osalta riskit ovat pääasiassa ylläpitopalvelujen tuottamiseen liittyviä resurssiriskejä, sopimusriskejä ja palvelujen hankintaan liittyviä riskejä. Kaupungin vakuutuspolitiikan mukaisesti vahinkoriskit pidetään vapaaehtoisissa vakuutuksissa pääosin kaupungilla. Tämä näkyy korkeina omavastuurajoina, jolloin vakuutusmaksut ovat vastaavasti matalampia.

Taloudellisten vahinkojen varalta on Lahden kaupungilla käytössä vahinkorahasto, josta varataan talousarvioon vuosittain 50 000 euron suuruinen määräraha mahdollisia äkillisiä vahinkoja varten. Vahinkorahaston pääoma on noin 10 milj. euroa. Tilikauden 2022 aikana rahastosta ei korvattu vahinkoja.

## Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä

Sisäisellä valvonnalla ja riskienhallinnalla tarkoitetaan organisaation sisäisiä menettely- ja toimintatapoja, joilla pyritään varmistamaan toiminnan laillisuus ja tuloksellisuus. Sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat osa toiminnan johtamista, suunnittelua, päätöksentekoa ja toimintaprosesseja. Ne ovat myös olennainen osa läpinäkyvää, laadukasta ja vastuullista päätöksentekoa, jolloin ne pitävät sisällään myös riittävän vaikutusten ja riskien arvioinnin sekä tietoon ja lainsäädäntöön perustuvan päätöksenteon.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta ulottuvat koko organisaatioon ja kaikkeen sen toimintaan. Sisäisen valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kaupungin toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa, lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan. Sisäinen valvonta toteutuu mm. selkeinä tehtävien, toimivallan ja vastuiden jakoina, valvonta- ja raportointivelvoitteina, tietojen ja tietojärjestelmien suojaamisena, omaisuuden turvaamisena, sopimusten hallintana, osaamisena ja väärinkäytösten ehkäisyinä. Sisäisen valvonnan selonteko perustuu palvelualueiden ja taseyksiköiden kuvauksiin ja itsearviointeihin hyvän hallinto- ja johtamistavan, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä sekä sisäisen tarkastuksen toimintavuoden aikana tekemiin havaintoihin.

### Hallinto- ja johtamiskulttuuri

Lahden kaupungin hallinto- ja johtamiskulttuuri perustuu kuntalain, hallintolain sekä muiden säännösten lisäksi kaupungin toimintaa ohjaaviin periaatteisiin, sääntöihin sekä ohjeistettuihin toimintatapoihin. Kaupunginvaltuuston hyväksymien Lahden kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden mukaisesti tilivelvolliset toimielimet vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta. Hallintosääntö on ajan tasalla. Hallintosääntöön on kirjattu toimielinten ja viranhaltijoiden toimivalta ja vastuut. Tarvittaessa toimivaltainen taho tekee toimivallan delegointipäätöksen.

### Riskienhallinnan järjestäminen

Kaupunginvaltuusto ohjaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämistä mm. hyväksymällä Lahden kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asiakirjan. Kaupunginvaltuusto edellyttää, että kaikilla kaupunkikonserniin kuuluvilla palvelualueilla, yhtiöillä, taseyksiköillä, säätiöillä, yhteisöillä ja kuntayhtymillä on asianmukaisesti järjestetty sisäinen valvonta ja riskienhallinta. Riskienhallinnan toteutus on vastuutettu kaupunginvaltuuston Lahden kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet -päätöksessä, kaupungin hallinto- ja toimintasäännöissä sekä tilivelvollisten toimielinten päätöksissä. Palvelualueiden johtoryhmät tarkastelevat säännöllisesti riskejä, pääsääntöisesti vuosittain. Kaupunki on ottanut käyttöönsä riskienhallintajärjestelmän. Järjestelmän avulla kehitetään ja yhdenmukaistetaan riskienhallintaa ja viedään kaupunkia kohti kokonaisvaltaisempaa riskienhallintaa. Talouden ja projektien osalta riskejä tarkastellaan tiiviisti osana toimintaa.

Riskien tunnistaminen ja kokonaisvaltainen analysointi on keskeinen osa riskienhallintaa. Palvelualueilta saatujen selvitysten mukaan riskiarviointi ja riskien hallinta on pääosin hyvällä tasolla. Riskien käsittely erilaisissa ylikunnallisissa yhteistyöryhmissä sekä valtakunnallisella tasolla on tullut osaksi riskienhallinnan toimintaa koronapandemian myötä. Päätös-

ja hyväksymistoiminta järjestetään niin, että vaarallisia työyhteistyömuotoja ei pääse syntyämään.

Itsearviointi ja auditointi ovat osa toiminnan arviointia ja kehittämistä ja niitä käytetään aktiivisesti monissa yksiköissä. Jatkuva seuranta edesauttaa tavoitteiden saavuttamisessa. Vuosikello aikatauluttaa seurantaa ja seuranta sekä talouden että tavoitteiden osalta on systemaattista niin johtoryhmissä kuin toimielimissä. Etäkokoustaminen ei ole vaikuttanut viralliseen, säännönmukaiseen seurantaan ja valvontaan. Etätyö aiheuttaa haasteita johtamisessa. Esihenkilöiden voi olla entistä vaikeampaa huomata henkilöstönsä haasteet. Henkilöstökyselyitä ja -selvityksiä hyödynnetään toiminnan seurannan ja kehittämisen tukena. Kehityskeskustelut käydään koko henkilöstön kanssa vähintään kerran vuodessa. Merkittäviä poikkeamia ei ole tiedossa. Sopimustoimintaa on ohjeistettu ja valvonta kohdistuu sopimusten laadintaan, täytäntöönpanoon ja noudattamiseen sekä sopimusten voimaoloa ja irtisanomisen seurantaan. Sopimusosaaminen ja sopimusten valvonta on tärkeä osaamiskokonaisuus organisaation toiminnassa. Vahva sopimusosaaminen tekee organisaatiosta myös hyvän ja luotettavan sopimusosapuolen. Sopimustenhallinnassa koetaan edelleen olevan haasteita, vaikka käyttöön otetun asiantuntijajärjestelmän avulla on sopimusten hallinta parantunut. Häirinnän/epäasiallisen kohtelun osalta ohje sekä ilmoituslomake löytyvät intrasta. Väärinkäytösepäilyjen selvittäminen on pääsääntöisesti esihenkilön vastuulla.

Omistajaohjauksessa ja konserniohjauksessa käytetään merkittävää ohjausvaltaa ja toteutetaan valvontavastuuta. Tällä vallalla ja vastuulla on myös merkittäviä vaikutuksia kaupungin talouteen. Kaupunki toimii aktiivisena omistajana. Raportoinnin ajantasaisuutta, sisältöä ja seurantaa on kehitetty ja kehitetään edelleen yhteistyössä yhtiöiden kanssa.

### Tieto ja tiedonvälitys

Viestintä ja raportointi ovat olennainen osa johtamisen, toiminnan suunnittelun ja arvioinnin sekä valvonnan ja riskienhallinnan kokonaisuutta. Strategiassa ja vuosisuunnitelmissa määritellyt tavoitteet ohjaavat toimintayksiköiden viestintää ja raportointia. Ajantasainen ja luotettava raportointi mahdollistaa tilivelvollisten toimielinten ja johdon vastuulla olevan valvonnan, toiminnan ja talouden tavoitteiden saavuttamisen seurannan sekä korjaavien toimenpiteiden määrittelyyn tavoitteiden saavuttamiseksi. Tiedolla johtamisen osalta on tapahtunut kehitystä. Johtoryhmät ovat tärkeä tiedonvälityksen väylä ja keskustelufoorumi valmisteilla oleville asioille. Sieltä viestiä viedään edelleen yksiköihin. Johtoryhmien muistiot ovat pääsääntöisesti kaikkien luettavissa intrassa. Jotta tieto kulkee riittävästi, on olennaista huomioida, että kaikki tahot on huomioitu johtoryhmissä sekä muissa kokoonpanoissa ja tiedonvälityskeinot saavuttavat koko henkilöstön. Toimivaan ja kestäväan vuorovaikutukseen on panostettu monin tavoin. Tiedon saannin ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamisen eteen on tehty Lahdessa aktiivisesti töitä. Lahden kaupungissa tiedotetaan aktiivisesti eri kanavien kautta ja Lahti on esimerkiksi sosiaalisen median aktiivisuudessa suurista kaupungeista aktiivisimpien joukossa. Kaupunkilaisten osallistumismahdollisuuksia kehitetään jatkuvasti ja uusia tapoja otetaan kokeiluun. Lainsäädäntö sekä luotettava ja avoin päätöksenteko edellyttävät päätösten vaikutusten ennakkoarviointia. Lahden kaupungissa on ohjeistettu vaikutusten ennakkoarvioinnin tekoa. Vaikutusten ennakkoarviointi on osa normaalia päätöksentekoprosessia. Uuden asiantuntijajärjestelmän myötä laadittujen ennakkoarviointien seuranta helpottuu, sillä

kokousasian perustietoihin sisältyy kohta vaikutusten ennakkoarvioinnin laadinnasta. Rekrytointitilanteet tuovat haasteita mm. hiljaisen tiedon siirtymisen osalta.

#### **Sisäisen tarkastuksen järjestäminen**

Sisäinen tarkastus ostetaan BDO Oy:ltä. Sisäisen tarkastuksen tehtävät, asema ja valtuudet on määritelty kaupunginhallituksen hyväksymässä sisäisen tarkastuksen toimintasäännössä. Tarkastustyö perustuu vuosittain laadittavaan toimintasuunnitelmaan, jonka kaupunginhallitus hyväksyy. Sisäinen tarkastus tukee kaupungin johtoa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteuttamisessa. Sen tehtävänä on arvioida hyvän hallintotavan, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuutta ja tehokkuutta sekä tukea organisaatiota sen arvojen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa.

#### **Yhteenveto havainnoista ja arvio sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteuttamisesta**

Kaupunginhallitus toteaa arvionaan, että kaupungin toiminnan sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat tuottaneet pääosin kohtuullisen varmuuden toiminnan tuloksellisuudesta ja

lainmukaisuudesta. Vastuuhenkilöillä on hyvin tiedossa käytössä olevat puuttumisen ja ilmoittamisen keinot ja prosessit erilaisissa tilanteissa. Sisäisen valvonnan osaaminen on organisaatiossa lisääntynyt jonkin verran ja esimerkiksi palvelualueilta toimitettujen selontekojen sisällössä on tapahtunut myönteistä kehitystä. Merkittäviä puutteita ei ole havaittu. Kaupunginhallituksen tunnistamat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämistarpeet ovat:

- kaupunkitasoisen riskienhallinnan kehittäminen riskienhallintajärjestelmän avulla
- päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnin käytön ja seurannan parantaminen
- hankinnat ja niiden kehittäminen
- kaupungin toimintaa ohjaavien periaatteiden, sääntöjen ja ohjeiden toimivuuden ja saatavuuden kehittäminen
- tietoturvan hoidon periaatteet dokumentin päivittäminen.

## Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

### Tilikauden tuloksen muodostuminen

Tuloslaskelma kuvaa tilikauden tuloksen muodostumista. Kustakin tuloslaskelman erästä on esitettävä vastaava tieto viimeistä edelliseltä tilikaudelta (vertailutieto). Laskelma sisältää kaupungin ja taseyksiköiden ulkoiset tuotot ja kulut. Kaupungin sisäiset tulo- ja menoerät eivät sisälly tilinpäätöksen tuloslaskelmaan, minkä vuoksi laskelma poikkeaa talousarviossa esitettävästä tuloslaskelmasta.

Toimintakate -695,1 milj. euroa on toimintatuottojen ja -kulu- jen erotus, eli käyttötalouden nettomeno. Toimintakate heikkeni edellisvuodesta 19,9 milj. euroa eli 3,0 prosenttia.

Toimintatuotot ja -kulut on luokiteltu tililuokittain Suomen Kuntaliiton suositusten mukaisesti. Henkilöstökulut sisältävät palkat, sosiaali- ja eläkevakuutusmaksut, kaupungin vastuulla olevat eläkkeet sekä luottamushenkilöiden palkkiot. Palvelujen ostot koostuvat asiakas- ja muiden palvelujen ostoista.

Verotulokertymä oli yhteensä 545,1 milj. euroa, jossa kasvua edellisvuoteen oli 5,0 prosenttia. Valtionosuudet olivat 245,7 milj. euroa, jossa kasvua edellisvuoteen oli 9,7 prosenttia. Verotulojen ja valtionosuuksien tarkempi erittely on esitetty tilinpäätöskirjan kohdassa Tuloslaskelmaosan toteutuminen, Verorahoituskokonaisuus.

Rahoitustuottoja ja -kuluja kertyi 4,3 milj. euroa, joka oli 7,9 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Osinkotuottojen osuus oli 9,0 milj. euroa.

Vuosikate nousi 100,0 milj. euroon, mikä on 19,8 milj. euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. Vuosikate kuvaa kunnan tulorahoituksen riittävyyttä, jota verrataan käyttöomaisuuden poistoihin. Lahden vuosikate kattoi käyttöomaisuuden 52,8 milj. euron suuriset poistot 189,1 prosenttisesti.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kaupungin omaa pääomaa. Tulos vuodelta 2022 oli 47,1 milj. euroa, mikä on 19,1 milj. euroa enemmän kuin edellisenä vuonna.

### LAHDEN KAUPUNKI TULOSLASKELMA

Taseyksiköt mukana, ei sisällä sisäisiä tuottoja eikä kuluja.

Milj. €	TP 2022	TP 2021
<b>Toimintatuotot</b>	<b>146,1</b>	<b>115,2</b>
Myyntituotot	23,6	21,1
Maksutuotot	12,4	12,3
Tuet ja avustukset	15,1	18,8
Vuokratuotot	29,7	31,3
Muut toimintatuotot	65,2	31,6
<b>Valmistus omaan käyttöön</b>	<b>1,1</b>	<b>1,2</b>
<b>Toimintakulut</b>	<b>-842,4</b>	<b>-791,5</b>
Henkilöstökulut	-177,8	-173,1
Palvelujen ostot	-577,0	-533,0
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-16,8	-16,3
Avustukset	-39,1	-40,9
Muut toimintakulut	-31,7	-28,3
<b>TOIMINTAKATE</b>	<b>-695,1</b>	<b>-675,2</b>
<b>Verotulot</b>	<b>545,1</b>	<b>519,2</b>
<b>Valtionosuudet</b>	<b>245,7</b>	<b>224,0</b>
<b>Rahoitustuotot ja -kulut</b>	<b>4,3</b>	<b>12,2</b>
Korkotuotot	8,2	8,0
Muut rahoitustuotot	9,6	13,4
Korkokulut	-11,6	-11,6
Muut rahoituskulut	-2,0	2,5
<b>VUOSIKATE</b>	<b>100,0</b>	<b>80,2</b>
Poistot ja arvonalentumiset	-52,8	-52,3
<b>TILIKAUDEN TULOS</b>	<b>47,1</b>	<b>28,0</b>
Poistoeron lisäys (-)/vähennys (+)	0,1	0,2
Varausten lisäys (-)/vähennys (+)	-20,0	-10,0
Rahastojen lisäys (-)/vähennys (+)	-0,2	-0,1
<b>TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ</b>	<b>27,1</b>	<b>18,1</b>
<b>Tuloslaskelman tunnusluvut</b>	<b>TP 2022</b>	<b>TP 2021</b>
Toimintatuotot/Toimintakulut %	17,4 %	14,6 %
Vuosikate/Poistot %	189,1 %	153,5 %
Vuosikate, euroa/asukas	832	669
Asukasmäärä*	120 200	120 027

\* Vertailuvuoden 2021 ennakkotietoon perustuva asukasmäärä on päivitetty vastaamaan lopullista asukasmäärää. Vastaavat päivitykset on tehty vuoden 2021 tunnuslukuihin.

## Toiminnan rahoitus

Rahoituslaskelma tarkastelee toiminnan rahoitusta ja ilmaisee, onko toiminnan ja investointien rahavirta yli- vai alijäämäinen. Rahoituksen rahavirta kertoo muutokset lainauksissa ja rahavaroissa.

Toiminnan rahavirta 42,3 milj. euroa on toiminnasta kertynyt tulorahoitus, eli erä, joka käyttötaloudesta riittää investointien rahoitukseen. Vuosikate 100,0 milj. euroa siirtyy laskelmaan tuloslaskelmasta. Tulorahoituksen korjaukset -57,6 milj. euroa muodostuu käyttöomaisuuden myyntivoitoista ja myyntitappiosta sekä pakollisten varausten muutoskirjauksista, eikä niillä ole kassavaikutusta.

Investointien rahavirrassa ilmoitetaan investointien bruttoneidot -87,5 milj. euroa, investointeihin kohdistuneet rahoitusosuudet 2,7 milj. euroa sekä pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot 101,2 milj. euroa. Investointien omahankintameno 84,8 milj. euroa muodostuu, kun bruttoinvestoinneista vähennetään valtionosuudet ja muu ulkopuolinen rahoitus. Kun investointimenoista vähennetään vielä pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot 101,2 milj. euroa saadaan investointeihin käytetyt varat eli rahoituslaskelman erä Investointien rahavirta 16,4 milj. euroa. Varsinaisesta toiminnasta ja investoinneista syntynyt rahavirta on ylijäämäinen, 58,7 milj. euroa.

Rahoituksen rahavirta ilmaisee ne rahoitukselliset erät, joilla varsinaisesta toiminnasta ja investoinneista sekä antolainauksen, lainakannan, oman pääoman ja maksuvalmiuden muutoksista syntyneet rahoitustarpeet katetaan. Pitkäaikaisista lainaa ei otettu, lyhytaikaisten lainojen nettomuutos oli 13,2 milj. euroa ja lainoja lyhennettiin 41,2 milj. eurolla, jolloin lainamäärä pieneni 28,0 milj. euroa.

Lahden kaupunki voi rahoittaa myös konserniyhteisöjä, mikä näkyy rahoituslaskelmassa mm. antolainauksen muutoksena. Vuoden 2022 aikana ei myönnetty uusia antolainoja ja niitä lyhennettiin 38,9 milj. euroa. Rahoituslaskelman erä antolainauksen muutokset sisältävät taseen pysyviin vastaaviin kirjattujen pitkäaikaisien lainasaamisten lisäykset ja vähennykset.

Rahoituslaskelman kohtaan muut maksuvalmiuden muutokset, 49,1 milj. euroa, sisältyy mm. konsernitili- ja lainasaamisten muutos tytäryhteisöiltä.

Toiminnan ja investointien rahavirran ja rahoituksen rahavirran yhdistäminen osoittaa kaupungin rahavarojen muutoksen tilivuoden aikana. Kaupungin likvidit rahavarat lisääntyivät tilikauden aikana 118,8 milj. euroa.

Investointien tulorahoitusprosentti 117,8 kertoo, kuinka paljon investoinneista pystyttiin rahoittamaan tulorahoituksella. Lainanhoitokate 2,1 prosenttia kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Tilikauden maksuvalmius näkyy kassan riittävyydessä, joka vuoden lopussa oli 101,7 päivää.

## LAHDEN KAUPUNKI RAHOITUSLASKELMA

Milj. €	TP 2022	TP 2021
<b>Toiminnan rahavirta</b>	42,3	53,9
Vuosikate	100,0	80,2
Tulorahoituksen korjaukset	-57,6	-26,3
<b>Investointien rahavirta</b>	16,4	-9,0
Investointimeno	-87,5	-69,2
Rahoitusosuudet investointeihin	2,7	3,0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	101,2	57,2
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	58,7	45,0
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
Antolainauksen muutokset	38,9	42,9
Antolainasaamisten vähennykset	38,9	42,9
<b>Lainakannan muutokset</b>	-28,0	-32,2
Pitkäaikaisien lainojen vähennys	-41,2	-32,7
Lyhytaikaisten lainojen muutos	13,2	0,5
<b>Muut maksuvalmiuden muutokset</b>	49,1	26,8
<b>Rahoituksen rahavirta</b>	60,1	37,5
<b>Rahavarojen muutos</b>	118,8	82,5
Rahavarat 31.12.	274,1	155,3
Rahavarat 1.1.	155,3	72,8

Rahoituslaskelman tunnusluvut	TP 2022	TP 2021
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1000 €	-14,0	-150,2
Investointien tulorahoitus, %	117,8 %	121,2 %
Lainanhoitokate	2,1	2,1
Laskennallinen lainanhoitokate	1,0	0,8
Kassan riittävyys, pv	101,7	62,9
Asukasmäärä*	120 200	120 027

\* Vertailuvuoden 2021 ennakkotietoon perustuva asukasmäärä on päivitetty vastaamaan lopullista asukasmäärää. Vastaavat päivitykset on tehty vuoden 2021 tunnuslukuun.

## Rahoitusasema ja sen muutokset

### LAHDEN KAUPUNGIN TASE

VASTAAVAA	2022 milj. €	2021 milj. €	VASTATTAVAA	2022 milj. €	2021 milj. €
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>			<b>OMA PÄÄOMA</b>		
Aineettomat hyödykkeet			Peruspääoma	437,2	437,2
Aineettomat oikeudet	1,0	1,4	Arvonkorotusrahasto	0,1	0,1
Muut pitkävaikutteiset menot	65,9	69,9	Muut omat rahastot	11,0	10,8
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankkeet	2,1	1,1	Edellisten tilikausien ylijäämä	186,0	172,0
	69,0	72,5	Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	27,1	18,1
Aineelliset hyödykkeet				661,3	638,2
Maa- ja vesialueet	138,1	137,0	<b>POISTOERO JA VAPAAEHTOISET</b>		
Rakennukset	257,5	306,7	<b>VARAUKSET</b>		
Kiinteät rakenteet ja laitteet	207,9	193,6	Poistoero	0,7	0,8
Koneet ja kalusto	5,5	5,1	Vapaaehtoiset varaukset	30,0	10,0
Muut aineelliset hyödykkeet	0,2	0,1		30,7	10,8
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	48,7	23,7	<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>		
	658,1	666,3	Eläkevaraukset	2,6	2,8
Sijoitukset			Muut pakolliset varaukset	10,7	10,5
Osakkeet ja osuudet	200,7	200,3		13,3	13,4
Muut lainasaamiset	350,8	390,2	<b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>		
Muut saamiset	0,2	0,2	Lahjoitusrahastojen pääomat	2,3	2,4
	551,7	590,7	<b>VIERAS PÄÄOMA</b>		
<b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>			<b>Pitkäaikainen</b>		
Lahjoitusrahastojen varat	0,3	0,2	Joukkovelkakirjalainat	0,0	60,0
	0,3	0,2	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	679,0	694,9
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>			Lainat muilta luotonantajilta	0,0	0,0
Vaihto-omaisuus			Saadut ennakot	0,0	0,0
Aineet ja tarvikkeet	0,1	0,1	Siirtovelat	6,0	4,4
Saamiset				685,0	759,3
Pitkäaikaiset saamiset			<b>Lyhytaikainen</b>		
Lainasaamiset	2,1	5,6	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	71,9	37,2
Muut saamiset	0,0	0,5	Lainat muilta luotonantajilta	62,6	49,4
Lyhytaikaiset saamiset			Saadut ennakot	1,1	1,1
Myyntisaamiset	7,8	6,8	Ostovelat	46,6	22,3
Lainasaamiset	27,3	57,0	Muut velat	3,2	3,2
Muut saamiset	4,4	3,7	Siirtovelat	32,9	35,0
Siirtosaamiset	15,9	13,7		218,4	148,2
	57,6	87,3			
Rahoitusarvopaperit					
Osakkeet ja osuudet	7,7	7,7			
Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin	170,0	0,0			
	177,7	7,7			
Rahat ja pankkisaamiset	96,4	147,6			
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>1 610,9</b>	<b>1 572,3</b>	<b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>1 610,9</b>	<b>1 572,3</b>
<b>Taseen tunnusluvut</b>			Lainakanta 31.12., 1 000 €	813 547	841 547
Omavaraisuusaste, %	43,0 %	41,3 %	Lainat ja vuokratuut 31.12.	1 014 496 960	1 038 243 684
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	96,3 %	105,6 %	Lainat ja vuokratuut, €/asukas	8 440	8 650
Kertynyt yli-/alijäämä, 1 000 €	213 741	190 729	Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	350 765	390 176
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	1 778	1 589	Asukasmäärä	120 200	120 027
Lainakanta 31.12. €/asukas	6 768	7 011			
Lainakanta	813 547 173	841 546 579			

\* Vertailuvuoden 2021 ennakkotietoon perustuva asukasmäärä on päivitetty vastaamaan lopullista asukasmäärää. Vastaavat päivitykset on tehty vuoden 2021 tunnuslukuihin.



## Kokonaistulot ja -menot

Kokonaistulot ja -menot -laskelma kuvaa rahanlähteitä ja -käyttöä. Siinä on koottu yhteen kaikki kunnan tulot ja menot tuloslaskelmasta sekä rahoituslaskelmasta. Kokonaistulojen ja -menojen erotus on täsmäytettävissä rahoituslaskelmaan siten, että se on muiden maksuvalmiuden muutosten ja rahavarojen muutosten itseisarvojen erotus.

Lahden kaupungin kokonaistulot vuonna 2022 olivat 1 097,6 milj. euroa. Suurin tuloerä muodostuu verotuloista, jonka osuus kokonaistuloista on 49,7 prosenttia. Kokonaismenot olivat tilikaudella 1 028,0 milj. euroa. Olennaisin menoerä koostuu toimintakuluista, joiden osuus kokonaismenoista on 82,0 prosenttia. Tulojen ja menojen erotukseksi muodostui 69,6 milj. euroa.

Kokonaistulot ja -menot, 1 000 €	2022	2022 %	2021	2021 %
<b>Tulot</b>				
<b>Toiminta</b>				
Toimintatuotot	146 119	13,31 %	115 161	11,72 %
Verotulot	545 068	49,66 %	519 177	52,83 %
Valtionosuudet	245 733	22,39 %	224 004	22,79 %
Korkotuotot	8 190	0,75 %	7 952	0,81 %
Muut rahoitustuotot	9 645	0,88 %	13 407	1,36 %
<b>Investoinnit</b>				
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 681	0,24 %	2 987	0,30 %
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	101 240	9,22 %	57 229	5,82 %
<b>Rahoitustoiminta</b>				
Antolainasaamisten vähennykset	38 916	3,55 %	42 858	4,36 %
<b>Kokonaistulot yhteensä</b>	<b>1 097 592</b>	<b>100,00 %</b>	<b>982 776</b>	<b>100,00 %</b>
<b>Menot</b>				
<b>Toiminta</b>				
Toimintakulut	842 396	81,95 %	791 494	85,37 %
– Valmistus omaan käyttöön	-1 147	-0,11 %	-1 152	-0,12 %
Korkokulut	11 584	1,13 %	11 634	1,25 %
Muut rahoituskulut	1 955	0,19 %	-2 515	-0,27 %
Tulorahoituksen korjauserät	57 619	5,61 %	26 299	2,84 %
<b>Investoinnit</b>				
Investointimenot	87 543	8,52 %	69 188	7,46 %
<b>Rahoitustoiminta</b>				
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	41 200	4,01 %	32 650	3,52 %
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-13 201	-1,28 %	-488	-0,05 %
<b>Kokonaismenot yhteensä</b>	<b>1 027 950</b>	<b>100,00 %</b>	<b>927 110</b>	<b>100,00 %</b>

Täsmäytys:

Kokonaistulot – Kokonaismenot = 1 097 592 – 1 027 950 = 69 642

Muut maksuvalmiuden muutokset – Rahavarojen muutos = 49 144 – 118 786 = -69 642

## Konsernin toiminta ja talous

### Konsernitilinpäätökseen sisältyvät yhteisöt

<b>LAHDEN KAUPUNKIKONSERNI</b>		Omlstukset on esitetty konsernin omlstusosuuksina 31.12.2022	
Lahden kaupunki			
<b>TASEYKSIKÖT</b>			
Lahden kaupunginteatteri			
Lahden kaupunginorkesteri			
Lahden Tilakeskus			
<b>YHTEISÖT</b>			
<b>ASUMINEN JA TOIMITILAT</b>	Konserni	<b>INFRASTRUKTUURIN YLLÄPITO</b>	Konserni
Lahden Talot Oy (al konserni)	100,00 %	Kiinteistö Oy Hansaparkki	56,88 %
Lahden Asunnot Oy	100,00 %	Kiinteistö Oy Lahden Siltavouti	100,00 %
Lahden Palveluasunnot Oy	100,00 %	Lahden Pysäköinti Oy	100,00 %
Kiinteistö Oy Nastonharjun liiketalo	75,60 %	Lahden Sairaalaparkki Oy	81,89 %
Kiinteistö Oy Lahden Tiedepuisto	54,60 %	Lahti Aqua Oy (al konserni)	100,00 %
Lahden Rudolf Steiner -koulun Talon Oy	91,70 %	Aqua Palvelu Oy	100,00 %
Lahden Terveystalo Oy	100,00 %	Aqua Verkko Oy	100,00 %
Nastolan virastotalokiinteistö Oy	100,00 %	LABIO Oy	83,43 %
Paavolakiinteistöt Oy	100,00 %	Lahti Energia Oy (al konserni)	100,00 %
Päijät-Hämeen Ajoharjoittelurata Oy	92,27 %	Lahti Energia Sähköverkko Oy	100,00 %
Radio- ja tv-museosäätiö	50,00 %	Salpakierto Oy (al konserni)	58,58 %
Spatium Toimitilat Oy (al konserni)	100,00 %	Salpamaa Oy	58,58 %
Lahden Jäähalli Oy	48,84 %		
<b>ALUEELLINEN KEHITTÄMINEN</b>		<b>PALVELUTUOTANTO</b>	
KOKO Lahti Oy	100,00 %	Lahden Konservatorio Oy	50,57 %
Lahti Events Oy	100,00 %	Provincia Oy	65,09 %
Lahden seutu - Lahti Region Oy	52,90 %	Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy (al konserni)	79,46 %
Lahden Seudun Kehitys Oy LADEC	81,10 %	Ateriasisko Oy	79,46 %
		Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy	79,43 %
		Työterveys Wellamo Oy	64,11 %
<b>KUNTAYHTYMÄT</b>		<b>PALVELUTUOTANTO</b>	
<b>ALUEELLINEN KEHITTÄMINEN</b>		<b>PALVELUTUOTANTO</b>	
Päijät-Hämeen Liitto kuntayhtymä	58,08 %	Eteva kuntayhtymä	4,66 %
Koulutuskeskus Salpaus kuntayhtymä (al konserni)	63,86 %	Hollolan-Lahden vesilaitos kuntayhtymä	40,00 %
Salpaus-palvelut Oy	63,86 %	Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä (al konserni)	52,34 %
		Päijät-Hämeen Tekstiilihuolto Oy	40,51 %
		Harjun Terveys Oy (osakkuusyhteisö)	25,65 %
		Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy -konserni (osakkuusyhteisö)	
		Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy (osakkuusyhteisö)	
		Lahden Sairaalaparkki Oy (osakkuusyhteisö)	
<b>YHDISTELEMÄTTÖMÄT YHTEISÖT</b>			
Asunto Oy Kittilän Petsukka	33,33 %	Riihelän Huolto Oy	39,25 %
Kiinteistö Oy Lahden Laiturikadun Pysäköinti	32,53 %	Seponkadun pysäköinti Oy	26,00 %
Kiinteistö Oy Villähteen liikekeskus	29,00 %		
One1 Oy	50,00 %		
<p>Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty emoyhteisö Lahden kaupunki sekä tytäryhteisöt ja kuntayhtymät, joissa Lahden kaupunki on jäsenenä. Kuntayhtymät on yhdistelty omistussuuden mukaan. Konsernitilinpäätökseen yhdisteltyjen yhteisöjen yksityiskohtaisemmat tiedot on esitetty konsernin liitetiedoissa.</p>			

## Konsernin toiminnan ohjaus

Lahden kaupungin omistajapolitiikan lähtökohtana on kaupungin kokonaisedun toteutuminen ja resurssien suuntaaminen kaupunkia parhaiten palvelevalla tavalla. Omistajaohjauksen tehtävänä on huolehtia konsernin omaisuudesta ja pääoman tehokkaasta käytöstä. Kaupungin strategiset linjaukset ohjaavat konsernissa yhteisöjen ja säätiöiden toimintaa ja omistusta.

Konserni- ja tilajaoston tehtävänä on kaupunkikonsernin toiminnan ohjaaminen ja yhteensovittaminen sekä ohjeiden antaminen kaupungin edustajille tytäryhteisöjen hallintoelimissä kaupungin kannan ottamisesta käsiteltäviin asioihin (kuntalaki 39 §). Lahti-konsernin konserniohjauksen ja -valvonnan järjestämistä koskevista ja muista Lahden konserni- ja tilajaoston tehtävistä on määrätty kaupungin hallintosäännössä.

Kaupunginhallitus antaa kuntalain 47 §:n nojalla tarvittaessa tytäryhteisöjä velvoittavia ohjeita. Konsernin operatiivisesta johtamisesta ja seurannasta vastaa kaupunginjohtaja.

Kaupunginvaltuusto, -hallitus ja tarkastuslautakunta saivat tilikauden aikana kolme kertaa keskeisimpien konsernin yhtiöiden tulos- ja talousraportit. Kuntayhtymien kautta tulevat välilliset omistukset tytäryhteisöissä on tilinpäätöksessä eliminoitu.

## Olellaiset konsernia koskevat tapahtumat

Konserni- ja tilajaosto on valmistellut ja hyväksynyt Lahti-konsernin merkittävimmille osakeyhtiöille kirjalliset omistajastrategiat, joissa linjataan omistamisen tarkoitus, omistajastrateginen tahtotila, omistamisen riskit ja kehittämistavoitteet. Omistajastrategia kertoo yhtiön olemassaolon tarkoituksen, kuvaa omistajan tahtotilaa ja toimii pohjana yhtiön missiolle, visiolle ja liiketoimintastrategialle. Lahden kaupungin omistamissa yhtiöissä omistamisen tulee tukea ja palvella palvelujen järjestämistä, strategisia tavoitteita tai kaupungin taloutta.

Kaupunginvaltuusto päätti 25.4.2022, että Lahden kaupunki myy omistussuutensa 59,6 prosenttia Työterveys Wellamo Oy:stä. Kaupunginvaltuusto valtuutti kaupunginhallituksen valmistelemaan kaupungin omistaman osakekannan myynnin ja päättämään osakekannan myymisestä työterveyshuoltopalvelujen hankinnan kilpailutuksen jälkeen.

Lahti Events Oy:n sopimuskumppani KymiRing Oy/KymiRing Events Oy ei ole pystynyt vastaamaan Kymiringin alueen tapahtumakäyttöön liittyvistä velvoitteistaan, mikä johti kansainvälisten tapahtumien peruuntumiseen. Tilanne on aiheuttanut alueella tapahtumatoimintaa valmistelleelle Lahti Events Oy:lle huomattavia rahoituksellisia vaikeuksia. Konserni- ja tilajaosto päätti kokouksessaan 21.7.2022, että Lahden kaupungin tapahtumatoiminnan organisoinnista ja yhtiörakenteista tehdään kokonaistarkastelu 15.9.2022 mennessä. Jasto esitti kaupunginhallitukselle, että tarkastelun tuloksena Lahti Events Oy:n nykyuotoinen toiminta lakkaa. Uudelleenjärjestelyjen tueksi tehtiin Lahti Events Oy:ssä ylimääräinen tilintarkastus.

Lahti Energia -konsernin vuosi 2022 oli poikkeuksellinen. Venäjän keväällä 2022 käynnistämästä hyökkäyssodasta on aiheutunut energiamarkkinoille laajat seuraukset. Vuoden aikana voimakkaasti muuttunut liiketoimintaympäristö on ollut taloudellisesti haastava. Sähkön myynti kiritti vuoden 2022 liikevaihdon kasvuun, mutta liikevoittoa rasittavat kustannus- ja saatavuushaasteet etenkin polttoainemarkkinoilla. Yksittäinen merkittävin tilikauden tulokseen vaikuttava tapahtuma on Fennovoiman Pyhäjoen ydinvoimahankkeen keskeytymisestä johtuva Voimaosakeyhtiö SF:n osakkeiden tasearvoon tehty huomattava noin 17 milj. euron arvonalenema.

Kaupunginvaltuusto päätti 12.12.2022 (§ 131) muuttaa Lahti Energia Oy:lle myönnetyn pääomallainan, yhteensä 60,0 milj. euroa, sijoitetun vapaan pääoman rahasto -sijoitukseksi. Päättöksestä valitettiin Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus antoi asiassa 20.2.2023 välipäätöksen, jossa se kieltää kaupunginvaltuuston päätöksen täytäntöönpanon pääomallainan muuntamisen osalta, kunnes valitus on hallinto-oikeudessa ratkaistu tai hallinto-oikeus sitä ennen toisin määrää. Kaupunginvaltuuston päättämää pääomallainan muuttamista sijoitetun vapaan pääoman rahasto -sijoitukseksi ei ole kirjattu tilinpäätöksessä 2022. Lahti Energia Oy on menetellyt tilinpäätöksensä osalta vastaavalla tavalla. Lahti Energia Oy:lle myönnetty pääomallainat, yhteensä 60,0 miljoonaa euroa, sisältyvät Lahden kaupungin tilinpäätöksessä 2022 tytäryhteisöille myönnettyihin pitkäaikaisiin antolainasaamisiin.

Lahden Talot -konsernin kumulatiivinen liikevaihto kasvoi noin 1,9 prosenttia, 57,2 miljoonaan euroon. Lahden Asunnot Oy:n huhtikuussa 2021 käynnistynyt uustuotantokohde osoitteessa Jaksonkatu 3 ja 5 valmistui aikataulun mukaisesti marraskuussa 2022. Lahden Asunnot Oy:n kesäkuussa 2021 käynnistynyt uudistuotantohanke osoitteessa Svinhufvudinkatu 11 valmistui suunnitelman mukaisesti lokakuussa 2022. Konserni myi rivitalokohteen Ahtialasta ja kerrostalokohteen Kärpäsestä.

Lahti Aqua -konsernin tuote- ja palvelumyynti oli hieman edellistä vuotta pienempi. Konsernin riskitasoissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Omistajastrategian mukainen laajeneminen maakuntaan toteutui litin konsessiosopimuksen myötä.

Päijät-Hämeen Ateriapalveluiden ja Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän välinen määräaikainen ateriapalvelusopimus päättyi 31.12.2021, minkä seurauksena Päijät-Hämeen Ateriapalveluiden liikevaihto lähes puolittui. Yhtiö hakee kasvua laajentamalla omistus pohjaa ulkopuolisille tahoille, joihin sovelletaan hankintalain hankintayksikköjä koskevia säännöksiä. Hallitus päätti 28.11.2022 kokouksessa toteuttaa suunnatun osakeannin, yhteensä enintään 50 osaketta.

Muihin pakollisiin varauksiin on sisällytetty Lahden kaupungin lainasaamisten luottotappiovaraus 7 164 629,26 euroa, joka muodostuu Lahti Events Oy:n ja Lahden Jäähalli Oy:n lainasaamisista.

Tilinpäätöksen käsittelyn jälkeen kaupunki on saanut Hämeenlinnan hallinto-oikeuden välipäätöksen (20.4.2023 nro 798/2023) KOKO Lahti Oy:n SVOP-rahastosijoitus päätöksestä (KH12.12.2022 § 459) tehtyyn valitukseen (KH 30.1.2023 § 41). Hallinto-oikeus kieltää kaupunginhallituksen päätöksen 12.12.2022 § 459 täytäntöönpanon. Hallinto-oikeus ratkaisee valitusasian myöhemmin erikseen. Päätöksen mukaisesti kirjaus on oikaistu tilinpäätökseen. Oikaisun jälkeen konsernin keskinäiset saamiset- ja velkaerät erottavat 400 000,00 euroa.

## Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Lahti Energian vuoden 2023 konsernituloksen odotetaan nousevan vuodesta 2022. Heikkojen talousnäkömyönteiden ja erityisesti volatiilien energiamarkkinoiden vuoksi vuoden 2023 tuloksen ennustaminen on kuitenkin vaikeaa. Vuoden 2023 aikana todennäköisesti tehdään investointipäätös sähkökattilaan sekä jatketaan lämmön kausivarastoselvitystä. Vuonna 2022 alkanut yhteistyö Nordic Ren-Gas Oy:n kanssa päästöttömiä kaasupolttoaineita (vihreä vety, uusiutuva metaani) tuottavan laitoksen toteutettavuusselvityksestä Lahti Energian Kymijärven voimalaitosalueelle jatkuu edelleen ja tähtää kaupallisen tuotannon aloittamiseen vuoteen 2026 mennessä.

Lahden Talot -konsernin kehityksen arvioidaan jatkuvan vuonna 2023 suunnitelman mukaisena ja ennakoitavana. Kilpailutilanne Lahden vuokra-asuntomarkkinassa jatkuu kiireänä.

Lahti Aqua -konserni jatkaa strategiansa mukaisesti vesihuoltotoiminnan kehittämistä ja integroitumista toiminta-alueellaan.

Lahden kaupunki jatkaa konsernirakenteen tarkastelua valtuuston hyväksymien omistajapolitiikan periaatteiden pohjalta. Vuonna 2023 konsernirakennetta pyritään edelleen muokkaamaan ja tiivistämään.

## Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Konsernivalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kaupunkikonsernin toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa sekä lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan sekä omaisuus ja voimavarat turvataan.

Kaupungin konsernivalvonnasta vastaa konsernijohto, johon kuuluvat kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja sekä muut hallintosäännössä määritetyt viranomaiset. Konsernijohto voi käyttää konsernivalvonnassa apuna palvelualuejohtoa, kunnan sisäisen tarkastuksen yksikköä tai erikseen tehtävään valittua henkilöä.

### Toimivalta ja vastuujako konserniohjauksessa

Kaupunginvaltuusto päättää Kuntalain 14 §:n mukaan omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeesta. Lisäksi kaupunginvaltuusto kaupunkikonsernin ylimpänä päättävänä elimenä asettaa kaupunkikonsernin toiminnan ja talouden keskeiset tavoitteet. Lahden kaupunkikonsernin konsernivalvonnasta vastasi vuonna 2022 konsernijohto. Konserni- ja tilajaosto päättää erikseen konserniyhteisöjen valvonta- ja seurantavastuiden jakamisesta kaupunginjohtajan ja palvelualuejohtajien välillä. Konserniohjauksen ja -valvonnan järjestäminen edellyttävät toimivaa tiedonkulkua ja vuorovaikutusta konsernijohdon ja tytäryhteisöjen sekä -säätiöiden välillä.

Kaupunginvaltuusto päättää tytäryhteisöjen ja -säätiöiden vuotuisista toiminnallisista tavoitteista kaupungin talousarviossa.

### Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisöissä

Konserni- ja tilajaosto on valinnut kaupungin edustajat yhtiö- ja yhtymäkokouksiin sekä nimennyt jäsenehdokkaat ja jäsenet yhteisöjen ja säätiöiden hallintoelimiin. Konserniohjeessa määritellään, että Lahden kaupungin omistamien yhtiöiden hallituksissa tulee erityisesti kiinnittää huomiota hallituksen jäsenten osaamiseen. Hallituksen tulee olla mahdollisimman osaava, toimiva ja vireä. Laajan osaamis pohjan takaamiseksi hallituksessa tulee olla sekä yleistä toimialan asiantuntemusta että sen eri osa-alueiden osaamista.

Konserni- ja tilajaoston tehtävänä on kaupunkikonsernin toiminnan ohjaaminen ja yhteensovittaminen sekä ohjeiden antaminen kaupungin edustajille kaupungin kannan ottamisesta käsiteltäviin asioihin. Yhteisöjen tulee jo valmisteluvaiheessa hankkia omistajan ennakkokäsitys tehdessään päätöstä merkittävästä asiasta.

### Konsernitavoitteiden asettamista ja toteutumista koskeva arviointi

Konsernitavoitteiden toteutumista selvitetään toimintakertomuksen erillisessä luvussa. Kaupungin tytäryhteisöille asetetaan valtuuston toimesta toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita, joiden toteutumista seurataan kaupungin normaalien seurantajärjestelmien mukaisesti. Tytäryhteisöiltä edellytetään omassa toiminnassaan hyvää johtamis- ja hallintotapaa.

### Tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi

Talousarviokäsittelyn yhteydessä kaupungin tytäryhteisöille ja -säätiöille hyväksytään vuotuiset toiminnalliset tavoitteet. Toiminnallisten tavoitteiden asettamisen lähtökohtana on kaupungin strategia. Kaupunginvaltuuston hyväksymät strategiset linjaukset ohjaavat omistuksen kehittämistä. Tytäryhteisöjen ja -säätiöiden kanssa neuvotellaan tarvittaessa toiminnallisten tavoitteiden sisällöstä ja toteutumisesta. Yhteisöille asetettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista sekä yhteisöjen taloudellista kehitystä ja tunnuslukuja seurataan säännöllisesti osavuosi- ja tilinpäätösraporteissa. Konserniohje määrittää lakisääteisen tytäryhteisöiltä ja

-säätiöiltä edellytettävän raportoinnin tiedonantovelvollisuuden täyttämisen lisäksi.

### Keskitettyjen konsernitoimintojen ja -palvelujen käyttö

Konserniohjeessa on määritelty muun muassa, että tytäryhteisön on noudatettava kaupunginvaltuuston hyväksymiä rahoitus- ja sijoitustoiminnan periaatteita, tytäryhteisön tulee laatia strategia huomioiden omistajan kaupunkistrategia ja että tytäryhteisön on noudatettava soveltuvin osin kaupungin hankintaohjelmaa sekä Lahden kaupungin henkilöstöpolitiikan linjauksia.

### Riskienhallintajärjestelmien toimivuus tytäryhteisöissä

Tytäryhteisöjen riskienhallintaa ja sen periaatteita ohjataan kaupunginvaltuuston antaman Lahden kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet -ohjeen avulla. Kunkin yhteisön hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat yhteisön sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisuudesta lainsäädännön ja konserniohjeen mukaisesti. Konsernijohdon tehtävä on valvoa tytäryhteisöjen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisuutta ja tuloksellisuutta.

Konserniohjeen avulla yhtenäistetään Lahti-konsernissa toteutettavaa riskienhallintatyötä ottaen huomioon tytäryhteisöjen ja säätiöiden toimiala, koko ja muut erityispiirteet. Konserniohjeessa on myös ohjeistettu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan vastuista ja raportoinnista. Tytäryhteisöjen hallitusten systemaattista sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan riittävyyden arviointia tulee kehittää edelleen ja samalla selkiyttää tytäryhteisöjen ja konserniohjauksen välistä ohjausta ja tiedonvälitystä.

### Konsernin tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutuminen

Lahti-konserniin kuuluville yhteisöille ja säätiöille on asetettu toiminnallisten tavoitteiden lisäksi taloudellisia tavoitteita.

Yleisiä tavoitteita ovat olleet:

- Kaikilta yhtiöiltä edellytetään tervettä pitkäjänteistä taloudenpitoa ja kannattavuutta. Tavoitteeksi asetetaan, että tytäryhteisöjen taloudelliset tunnusluvut ovat edellisvuotta paremmat.
- Yhtiöt osallistuvat vähähiilisen rakentamisen kehittämiseen omissa rakennushankkeissaan.
- Konserniyhteisöjen tulee hankinnoillaan tukea alueen yritysten innovaatioita ja edistää niiden markkinoille pääsyä ja kilpailukykyä. Tavoitteeksi asetetaan, että tytäryhteisöjen hankinnat kohdentuvat vuonna 2022 alueen yrityksiin edellisvuotta enemmän. Hankinnoissa tulee soveltaa ympäristöarvojen lisäksi sosiaalisia ja eettisiä kriteerejä.
- Yhteistyön kehittäminen korkeakoulutoimijoiden kanssa.
- Tytäryhteisöjen tulee madaltaa työttömien ja opiskelijoiden kynnystä siirtyä työelämään palkkaamalla tukityöllistettyjä, harjoittelijoita ja kesätyöntekijöitä. Tavoitteeksi asetetaan, että harjoittelijoita ja kesätyöntekijöitä palkataan edellisvuotta enemmän.
- Yhtiöt kehittävät omaa vastuullisuusraportointiaan YK:n kestävän kehityksen luokittelun mukaisesti, hyödyntäen GRI-standardin mukaisia mittareita. Yhtiöt raportoivat vähintään kolme GRI-standardin mukaista mittaria.
- Yhtiöt tuottavat yhtiökohtaiset päästölaskelmat ja raportoivat mahdolliset päästökompensaatiot. Tavoitteena on hiilineutraalius Lahti-konsernin tasolla vuoteen 2025 mennessä. Lisäksi yhtiöiden on tehtävä suunnitelma vuoden 2022 aikana kohti vähähiilistä tai hiilineutraalia yhtiötä.

Tytäryhtiöt ovat toimineet kaupunginvaltuuston hyväksymän strategian mukaisesti. Tytäryhtiöt toteuttivat pitkäjänteistä ja kannattavaa taloudenpitoa.

Kaikille yhteisöille ja säätiöille yhteisten tavoitteiden lisäksi on asetettu yhtiökohtaisia tavoitteita, joiden seuranta on esitetty tilinpäätöksen liitetiedoissa. Lisäksi yhtiöt raportoivat tavoitteiden saavuttamisesta konserniohjeen mukaisesti yhtiökohtaisissa tilinpäätöksissä.

<b>Saadut osingot, 1 000 €</b>	<b>TP 2022</b>	<b>TP 2021</b>
Lahden Talot Oy - alakonserni	500	500
Lahti Aqua Oy - alakonserni	850	850
Lahti Energia Oy - alakonserni	5 000	9 000
Salpakierto Oy (Lahden osuus)	58,7	87,9
	<b>6 409</b>	<b>10 438</b>

## Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

### KONSERNIN TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

<b>TULOSLASKELMA 1 000 €</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Toimintatuotot</b>	<b>719 319,9</b>	<b>664 226,6</b>
<b>Toimintakulut</b>	<b>-1 332 564,4</b>	<b>-1 244 738,3</b>
<b>Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)</b>	<b>-487,2</b>	<b>274,4</b>
<b>TOIMINTAKATE</b>	<b>-613 731,7</b>	<b>-580 237,4</b>
Verotulot	543 182,6	517 129,5
Valtionosuudet	284 217,1	264 310,6
<u>Rahoitustuotot ja -kulut</u>		
Korkotuotot	2 029,1	974,5
Muut rahoitustuotot	17 603,9	7 289,5
Korkokulut	-16 765,9	-19 812,1
Muut rahoituskulut	-20 296,5	118,8
<b>Rahoitustuotot ja -kulut</b>	<b>-17 429,3</b>	<b>-11 429,3</b>
<b>VUOSIKATE</b>	<b>196 238,7</b>	<b>189 773,4</b>
<u>Poistot ja arvonalentumiset</u>		
Suunnitelman mukaiset poistot	-116 536,1	-116 584,6
Omistuksen eliminointierot	-396,4	-60,3
Arvonalentumiset	-281,8	-235,2
<b>Poistot ja arvonalentumiset</b>	<b>-117 214,3</b>	<b>-116 880,1</b>
<b>Satunnaiset erät</b>	<b>-208,3</b>	<b>213,7</b>
<b>TILIKAUDEN TULOS</b>	<b>78 816,1</b>	<b>73 107,1</b>
Tilinpäätössiirrot	-182,0	-138,9
Tilikauden verot	-7 437,4	-3 786,5
Laskennalliset verot	-2 368,3	-6 853,3
Vähemmistöosuus tilikauden tuloksesta	-763,1	-923,0
<b>TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ</b>	<b>68 065,4</b>	<b>61 405,4</b>

### KONSERNIN TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

<b>Tuloslaskelman tunnusluvut</b>		
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	54,0 %	53,0 %
Vuosikate/Poistot, %	168,0 %	162,0 %
Vuosikate, €/asukas	1 633	1 581
Asukasmäärä*	120 200	120 027
Henkilöstön lukumäärä	9 514	9 380

\* Vertailuvuoden 2021 ennakkotietoon perustuva asukasmäärä on päivitetty vastaamaan lopullista asukasmäärää. Vastaavat päivitykset on tehty vuoden 2021 tunnuslukuihin.

## KONSERNITASE JA SEN TUNNUSLUVUT

## LAHTI-KONSERNITASE

VASTAAVAA	2022	2021	VASTATTAVAA	2022	2021
<b>Milj. €</b>			<b>Milj. €</b>		
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>			<b>OMA PÄÄOMA</b>		
Aineettomat hyödykkeet			Peruspääoma	437,2	437,2
Aineettomat oikeudet	9,0	9,5	Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma	0,0	0,0
Muut pitkävaikutteiset menot	68,6	73,6	Arvonkorotusrahasto	0,4	0,6
Ennakkomaksut	4,3	2,8	Muut omat rahastot	12,6	12,0
	81,9	85,9	Edellisten tilikausien ylijäämä	306,4	248,6
Aineelliset hyödykkeet			Tilikauden ylijäämä	68,1	61,4
Maa- ja vesialueet	157,0	155,7	<b>OMA PÄÄOMA</b>	824,7	759,9
Rakennukset	858,6	868,8	<b>VÄHEMMISTÖOSUUDET</b>	14,5	13,8
Kiinteät rakenteet ja laitteet	414,1	399,1	<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>		
Koneet ja kalusto	237,5	248,4	Eläkevaraukset	2,6	2,8
Muut aineelliset hyödykkeet	2,5	2,6	Muut pakolliset varaukset	37,9	26,5
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	73,3	88,0		40,5	29,3
	1 743,0	1 762,6	<b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>	6,0	5,4
Sijoitukset			<b>VIERAS PÄÄOMA</b>		
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	2,4	2,9	Pitkäaikainen vieras pääoma		
Muut osakkeet ja osuudet	109,0	117,4	Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	1 129,3	1 174,3
Joukkovelkakirjasaamiset	0,2	0,0	Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	90,9	87,1
Muut lainasaamiset	19,4	20,1		1 220,2	1 261,3
Muut saamiset	0,1	0,1	Lyhytaikainen vieras pääoma		
	131,1	140,5	Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	104,5	65,6
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>	<b>1 955,9</b>	<b>1 989,0</b>	lyhytaikainen koroton vieras pääoma	225,4	199,3
<b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>	2,3	1,7		329,9	265,0
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>			<b>VIERAS PÄÄOMA</b>	<b>1 550,1</b>	<b>1 526,3</b>
Vaihto-omaisuus	14,3	8,9	<b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>2 435,8</b>	<b>2 334,7</b>
Saamiset			<b>Taseen tunnusluvut</b>		
Pitkäaikaiset saamiset	3,7	5,6	Omavaraisuusaste, %	34,6 %	33,2 %
Lyhytaikaiset saamiset	125,2	112,8	Suhteellinen velkaantuneisuus, %	99,7 %	105,1 %
	128,9	118,3	Kertynyt yli-/alijäämä, 1 000 €	374 465	309 962
Rahoitusarvopaperit	189,8	51,4	Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	3 115	2 583
Rahat ja pankkisaamiset	144,6	165,5	Lainakanta 31.12. €/asukas	10 264	10 330
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>	<b>477,6</b>	<b>344,1</b>	Lainakanta 31.12.	1 233 791 974	1 239 904 374
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>2 435,8</b>	<b>2 334,7</b>	Lainakanta 31.12., 1 000 €	1 233 792	1 239 904
			Lainat ja vuokravastuut 31.12.	1 686 096 597	1 663 008 234
			Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	14 027	13 855
			Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	19 597	20 052



## KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

RAHOITUSLASKELMA 1 000 €	2022	2021
<b>Toiminnan rahavirta</b>		
VUOSIKATE	196 238,7	189 773,4
Satunnaiset erät	-208,3	213,7
Tilikauden verot	-7 437,4	-3 786,5
Tulorahoituksen korjauserät	-30 131,3	-24 842,8
Toiminnan rahavirta	158 461,7	161 357,9
<b>Investointien rahavirta</b>		
Investointimenot	-236 268,2	-150 472,2
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 762,4	3 358,7
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	190 400,6	72 186,4
Investointien rahavirta	-43 105,2	-74 927,1
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>115 356,5</b>	<b>86 430,8</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
<u>Antolainauksen muutokset</u>		
Antolainasaamisten lisäykset	-172,6	-22,6
Antolainasaamisten vähennykset	132,2	-33,1
Antolainauksen muutokset	-40,5	-55,7
<u>Lainakannan muutokset</u>		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	63 956,3	64 124,3
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-70 037,7	-56 724,1
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-31,0	-9 272,7
Lainakannan muutokset	-6 112,4	-1 872,5
<u>Oman pääoman muutokset</u>		
Oman pääoman muutokset	851,0	-2,9
<u>Muut maksuvalmiuden muutokset</u>		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-66,8	-326,5
Vaihto-omaisuuden muutos	-5 429,5	2 000,3
Saamisten muutos	-10 745,4	-26 146,4
Korottomien velkojen muutos	23 716,2	19 457,3
Muut maksuvalmiuden muutokset	7 474,5	-5 015,4
<b>Rahoituksen rahavirta</b>	<b>2 172,7</b>	<b>-6 946,4</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>117 529,2</b>	<b>79 484,4</b>
Rahavarat 31.12.	334 418,7	216 889,6
Rahavarat 1.1.	216 889,6	137 405,1
Rahavarojen muutos	117 529,2	79 484,4
<b>Rahoituslaskelman tunnusluvut</b>		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä		
5 vuodelta, euroa	121 842 487	-88 069 210
Investointien tulorahoitus, %	84,0 %	129,0 %
Lainanhoitokate	2,5	2,8
Laskennallinen lainanhoitokate	1,2	1,2
Kassan riittävyys, pv	72,5	53,7

### Konsernin kokonaistulot ja -menot

Kokonaistulot ja -menot -laskelma kuvaa rahanlähteitä ja -käyttöä. Siinä on koottu yhteen kaikki konsernin tulot ja menot tuloslaskelmasta sekä rahoituslaskelmasta. Kokonaistulojen ja -menojen erotus on täsmäytettävissä rahoituslaskelmaan siten, että se on muiden maksuvalmiuden muutosten ja rahavarojen muutosten itseisarvojen erotus.

Konsernin kokonaistulot vuonna 2022 olivat 1 815,5 milj. euroa. Suurin tuloerä muodostuu toimintatuotoista, jonka osuus kokonaistuloista on 39,6 prosenttia. Kokonaismenot olivat tilikaudella 1 705,4 milj. euroa. Olennessin menoerä koostuu toimintakuluista, joiden osuus kokonaismenoista on 78,1 prosenttia. Tulojen ja menojen erotukseksi muodostui 110,1 milj. euroa.

Kokonaistulot ja -menot, 1 000 €	2022	2022 %	2021	2021 %
<b>Tulot</b>				
<b>Toiminta</b>				
Toimintatuotot	719 320	39,62 %	664 227	41,77 %
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	-487	-0,03 %	274	0,02 %
Verotulot	535 745	29,51 %	513 343	32,28 %
Valtionosuudet	284 217	15,66 %	264 311	16,62 %
Korkotuotot	2 029	0,11 %	974	0,06 %
Muut rahoitustuotot	17 604	0,97 %	7 290	0,46 %
Satunnaiset erät	-208	-0,01 %	214	0,01 %
<b>Investoinnit</b>				
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 762	0,15 %	3 359	0,21 %
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	190 401	10,49 %	72 186	4,54 %
<b>Rahoitustoiminta</b>				
Antolainasaamisten vähennykset	132	0,01 %	-33	0,00 %
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	63 956	3,52 %	64 124	4,03 %
<b>Kokonaistulot yhteensä</b>	<b>1 815 471</b>	<b>100,00 %</b>	<b>1 590 269</b>	<b>100,00 %</b>
<b>Menot</b>				
<b>Toiminta</b>				
Toimintakulut	1 332 564	78,14 %	1 244 738	82,66 %
Korkokulut	16 766	0,98 %	19 812	1,32 %
Muut rahoituskulut	20 296	1,19 %	-119	-0,01 %
Tulorahoituksen korjauserät	30 131	1,77 %	24 843	1,65 %
<b>Investoinnit</b>				
Investointimenot	236 268	13,85 %	150 472	9,99 %
<b>Rahoitustoiminta</b>				
Antolainasaamisten lisäykset	173	0,01 %	23	0,00 %
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	70 038	4,11 %	56 724	3,77 %
Lyhytaikaisten lainojen muutos	31	0,00 %	9 273	0,62 %
Oman pääoman muutokset	-851	-0,05 %	3	0,00 %
<b>Kokonaismenot yhteensä</b>	<b>1 705 417</b>	<b>100,00 %</b>	<b>1 505 769</b>	<b>100,00 %</b>

#### Täsmäytys:

Kokonaistulot - Kokonaismenot = 1 815 471 – 1 705 417 = 110 054

Muut maksuvalmiuden muutokset - Rahavarojen muutos = 7 475 – 117 529 = -110 054

(itseisarvojen summa, kun rahoituserät ovat erimerkkiset)

## Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

### Asiaa koskeva sääntely

Kuntalain 115 §:n mukaan kaupunginhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä.

### Tilikauden tuloksen käsittely

Hyväksyttäväksi esitetyssä tilinpäätöksessä tilikauden tulos on 47 118 359,40 ylijäämäinen.

### Kaupunginhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelyksi seuraavaa:

- Kirjataan investointeihin liittyvää poistoeron vähennystä +139 880,24 euroa
- Kirjataan investointivaraus Pippo-Kujalan alueen elinkeinoelämän tonttien esi-infrarakentamiseen ja liikennejärjestelyihin. Varausten lisäys -20 000 000,00 euroa
- Kirjataan rahastojen lisäystä Vahinkorahastolle, korkotuottoja sijoituksista ja talletuksista. Rahastojen lisäys -173 602,71 euroa

Lahden kaupungin tilikauden 2022 ylijäämäksi muodostuu edellä mainittujen kirjausten jälkeen 27 084 636,93 euroa, joka lisätään edellisinä tilikausina kertyneeseen ylijäämään.

### Talouden tasapainottamistoimenpiteet

Lahden kaupungilla ei ole taseessa kertynyttä alijäämää ja näin ollen talouden tasapainottamisen selvitykselle ei ole erityistä säädöksistä johtuvia velvoitetta.

Talousarvio 2022 toteutui oman toiminnan osalta kokonaisuutena tarkasteltuna pääosin suunnitellun mukaisesti. Kaupunginvaltuusto muutti vuoden aikana talousarviota neljä kertaa. Talousarviomuutoksikäsittelyjen jälkeen tilinpäätöksen yhteydessä ilmeni vielä joitakin sitovuustasojen poikkeamia, joille haettiin kaupunginvaltuustolta ylitysluvat (KV 13.3.2023).

Kaupunginvaltuuston päätös talousarvion 2022 hyväksymisen yhteydessä, ”edellyttää, että vuoden aikana mahdollisesti esitettävien talousarviomuutosten valmistelussa tutkitaan ensisijaisesti mahdollisuudet kattaa ylitykset kaupungin talousarvion sisältä vuosikatetta heikentämättä silloin, kun tämä on mahdollista aiheuttamatta kohtuutonta haittaa muille toiminoille” toteutui vuonna 2022.

Edellisten tilikausien ylijäämä tilinpäätöksessä on yhteensä 186,0 milj. euroa, johon lisätään vuoden 2022 ylijäämä 27,1 milj. euroa, jonka jälkeen ylijäämää on yhteensä 213,1 milj. euroa.



## **TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN**

**Strategisten mittareiden toteutuminen**  
**Strategian kärkihankkeiden toteutuminen**

**Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toteutuminen**

**Sitovat määrärahat**

**Käyttötalousoosan toteutuminen**

- **Konsernihallinnon palvelualue**
- **Sivistyksen palvelualue**
- **Kaupunkiympäristön palvelualue**

**Tuloslaskelmaosan toteutuminen**

**Investointien toteutuminen**

- **Kiinteä omaisuus**
- **Talonrakennus**
- **Julkinen käyttöomaisuus**
- **Arvopaperit ja osuudet**
- **Irtain omaisuus**

**Rahoitusosan toteutuminen**

**Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta**

## Strategisten mittareiden toteutuminen

Strategian perustavoitteiden toteutumista seurataan strategisilla mittareilla, jotka kuvaavat kehityksen suuntaa yleisellä tasolla. Strategiset mittarit eivät suoraan kuvaa organisaation oman toiminnan vaikuttavuutta, sillä mittareiden toteutumiseen vaikuttavat myös kaupunkikonsernin ulkopuoliset tekijät. Oman toiminnan strategialähtöisyys varmistetaan kytkemällä talousarvio, sekä siihen kirjattavat toiminnalliset tavoitteet kiinteästi kaupungin strategiaan. Toiminnallisten tavoitteiden seuranta tehdään puolivuositain. Strategisten mittareiden raportoinnissa esitetään otsikon alla mittarin kehityssuunta. Vihreä nuoli kertoo kehityksen olleen suotuisaa, punainen nuoli viestii negatiivisesta kehityksestä ja keltainen nuoli tarkoittaa lähes tasaista kehitystä tai sitä, että vertailuvuosia ei vielä ole. Ohessa on kuvattuna strategisten mittareiden sisältöä, lähteitä ja tiedon saatavuutta.

### A. Elinvoiman strategisten tavoitteiden mittaaminen

#### 1. Lahti on 125 000 asukkaan kaupunki vuonna 2022 ja 150 000 asukkaan kaupunki vuonna 2030. (A1)

##### Väestön kasvu (%) →

- Toteutuma: 2016: 0,60 %; 2017: 0,10 %, 2018: 0,32 2019: -0,11 % 2020: 0,13 %, 2021: 0,04 %, 2022: 0,14 % (joulukuun ennakko)
- Lähde: Tilastokeskus, väestötilasto
- Kuvaus: Väestön lukumäärä 31.12.
- Tiedon päivitys: vuosittain, ennakkotieto kuukausittain

##### 16–29-vuotiaiden osuus väestöstä (%) →

- Toteutuma: 2016: 17,6 %; 2017: 17,4 %, 2018: 17,4 % 2019: 17,0 %, 2020: 16,7 %, 2021: 16,4 %, 2022: 16,3 % (joulukuun ennakko)
- Lähde: Tilastokeskus, väestötilasto
- Kuvaus: 16–29-vuotiaiden osuus väestöstä 31.12.
- Tiedon päivitys: vuosittain

#### 2. Jatko-opiskelupaikkojen houkuttelevuus ja määrä kasvavat (A1)

##### Jatko-opintopaikkojen määrä ↗

- Aloituspaikkojen määrä yhteishaussa: Ammatillinen ja lukiokoulutus 2016: 2 777, 2017: 2 599, 2018: 2 359, 2019: 2 134, 2020: 1 933, 2021: 1 969, 2022: 2 108  
Lahden ammattikorkeakoulu 2016: 1 058, 2017: 1 172, 2018: 1 265, 2019: 1 315, 2020: 1 425, 2021: 1 620, LAB-ammattikorkeakoulu 2022: 1 767  
LUT: 2016: 36, 2017: 0, 2018: 63, 2019: 141, 2020: 210, 2021: 315, 2022: 441
- Kuvaus: Tarjolla olevien aloituspaikkojen määrä. Lahden ammattikorkeakoulu, nykyisin LAB: aloituspaikat = paikan vastaanottaneet. LUT (Päijät-Häme) 2021: kaikki haut yhteensä.
- Lähde: Vipunen tietokanta, Lahden ammattikorkeakoulun tilasto
- Tiedon päivitys: vuosittain

##### Jatko-opintopaikkojen houkuttavuus →

- Ensisijaiset hakijat/aloituspaikat yhteishaussa: Ammatillinen ja lukiokoulutus 2016: 1,08; 2017: 1,06; 2018: 1,03; 2019: 1,03; 2020: 1,10; 2021: 1,16  
Lahden ammattikorkeakoulu 2016: 4,3, 2017: 3,45, 2018: 3,17, 2019: 4,04, 2020: 4,04; 2021: 3,90  
LUT: 2019: 6,92, 2020: 5,16, 2021: 4,90, 2022: 4,22
- Lähde: Vipunen tietokanta, Lahden ammattikorkeakoulun tilasto

- Kuvaus: Yhteishaussa ensisijaisesti opiskelupaikkaa hakneiden määrän suhde tarjolla oleviin aloituspaikkoihin.
- Tiedon päivitys: vuosittain

### 3. Toisen asteen koulutuksen suorittaneiden osuus kasvaa

#### Ilman 2. asteen koulutusta olevien 20–24-vuotiaiden osuus ja osuuden muutos verrokkikaupunkeihin ↘

- 20–24-vuotiaiden osuus / osuuden muutos edellisvuoteen:
- 2016: Lahti 21,4 % / +0,3 %, Tampere 13,2 % / -0,4 %, Kuopio 11,8 % / -0,4 %, Kotka 23,7 % / -0,3 %
- 2017: Lahti 21,7 % / +0,3 %, Tampere 12,7 % / -0,5 %, Kuopio 11,4 % / -0,4 %, Kotka 22,0 % / -1,7 %
- 2018: Lahti 20,9 % / -0,8 %, Tampere 11,9 % / -0,8 %, Kuopio 11,0 % / -0,4 %, Kotka 20,1 % / -1,9 %
- 2019: Lahti 21,8 % / +0,9 %, Tampere 12,1 % / +0,2 %, Kuopio 11,9 % / +0,9 %, Kotka 21,2 % / +1,1 %
- 2020: Lahti 23,3 % / +1,5 %, Tampere 12,5 % / +0,4 %, Kuopio 13,2 % / +1,3 %, Kotka 22,0 % / +0,8 %
- 2021: Lahti 24,7 % / +1,4 %, Tampere 12,8 % / +0,3 %, Kuopio 14,1 % / +0,9 %, Kotka 22,5 % / 0,5 %

- Lähde: Tilastokeskus
- Kuvaus: Ilman 2. asteen koulutusta olevien 20–24-vuotiaiden osuus ja osuuden muutos verrokkikaupunkeihin (Tampere, Kuopio ja Kotka)
- Tiedon päivitys: vuosittain

#### 4. Työllisyysaste nousee vuoden 2008 tasolle vuoteen 2022 mennessä ja on yli 75 % vuonna 2030. (A2)

##### Työllisyysaste (%) ↘

- Toteutuma: 2016: 65,2 %; 2017: 66,5 %; 2018: 67,8 %, 2019: 68,2 % 2020: 65,3 %, 2021: 68,6 %
- Lähde: TEM ja Tilastokeskus
- Kuvaus: 18–64-vuotiaiden työllisten osuus saman ikäisestä väestöstä.
- Tiedon päivitys: vuosittain

##### Nuorisotyöttömyysaste (%) ↗

- Toteutuma: 2016: 20,9 %, 2017: 19,8 %, 2018: 19,1 %, 2019: 18,5 %, 2020: 23,2 %, 2021: 17,1 %, 2022: 16,0 % (joulukuun)
- Lähde: Tilastokeskus
- Kuvaus: Alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta
- Tiedon päivitys: kuukausittain

##### Työttömyysaste (%) ↗

- Toteutuma: 2015: 18,8 %, 2016: 17,5 %, 2017: 15,9 %, 2018: 14,3 %, 2019: 13,6 %, 2020: 18,3 %, 2021: 14,9 %, 2022: 13,9 %
- Lähde: TEM ja Tilastokeskus (joulukuun)
- Kuvaus: Työttömien osuuden prosentteina työvoimasta
- Tiedon päivitys: kuukausittain

### 5. Uusien yritysten määrä kasvaa. (A1, A3, A4)

##### Uusien yritysten määrä ↗

- Toteutuma: 2016 Q3: 120, 2017 Q3: 122, 2018 Q3: 156, 2019 Q3: 182, 2020 Q3: 185, 2021 Q3: 198, 2022 Q3: 193  
2016: 545, 2017: 541, 2018: 648, 2019: 672, 2020: 725, 2021: 816
- Lähde: Tilastokeskus
- Kuvaus: Ajanjakson aikana toimintansa aloittaneet yritykset, jotka ovat liiketoiminnasta tai kiinteistön käyttöoikeuden

luovutuksesta arvonlisäverovelvollisia tai toimivat työnantajina. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät säätiöt, aatteelliset yhdistykset, julkiset viranomaiset ja uskonnolliset yhteisöt. Tilastoon sisältyvät valtion liikelaitokset mutta eivät kuntien liikelaitokset.

- Tiedon päivitys: vuosittain, neljännesvuosittain

## 6. Yrittäjien tyytyväisyys kunnan elinkeinopolitiikkaan kasvaa. (A1, A2, A3, A4)

### Kokonaisarvosana kunnan elinkeinopolitiikasta ↗

- Toteutuma: 2014: 6,5; 2016: 6,4; 2018: 6,2; 2020: 6,76; 2022: 7,0 (arvosana 2,94 muunnettu 1–5 asteikosta kouluarvosanaksi)
- Lähde: Elinkeinopoliittinen mittaristo (ELPO)-kysely, Suomen Yrittäjät
- Kuvaus: Suomen Yrittäjien jäsenkunnan verkkokyselynä selvitetty näkemykset kuntien elinkeinopolitiikasta sekä kuntien ja yrittäjien yhteistyön kehittämisestä.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

## 7. Keskustan elinvoimaisuus kasvaa mitatusti. (A4)

### Keskustan elinvoimalaskenta ↘

- Toteutuma:
- Liiketilojen määrä: 2016: 788; 2017: 804; 2018: 807; 2019: 810; 2020: 814; 2021: 818; 2022: 810kpl
- Kuumien yritysten lkm. 2016: 376; 2017: 387; 2018: 378; 2019:370; 2020:368; 2021: 356; 2022: 333 kpl
- Vapaina olevien liikekiinteistöjen lkm.2016: 108; 2017: 98; 2018: 98, 2019:96; 2020: 83; 2021: 87; 2022: 94 kpl
- Elinvoimaluku: 2016: 2,68; 2017 = 2,78; 2018 = 2,68; 2019: 2,636; 2020:2,742; 2021: 2,482; 2022: 2,30
- Lähde: Elävät kaupunkikeskustat ry:n Elinvoimalaskenta
- Kuvaus: Vuosittain seurataan rajatun elinvoimaisen keskustan alueen rajauksen sisältä a) liiketilojen kokonaismäärää b) lauantaisin satunnaisten asiakkaiden saavutettavissa olevien keskustan kuluttajapalveluiden ja -kaupan liikkeiden määrää sekä ravintoloiden ja kahviloiden määrää = kuumat yritykset. c) vapaina olevien liikekiinteistöjen määrää sekä d) Elinvoimalukua, joka saadaan kaavasta (kuumat yritykset – vapaina olevat liiketilat) / asukasmäärä \* 1 000.
- Tiedon päivitys: Vuosittain

## 8. Yhdyskuntarakenne kehittyy kestävästi. (A4)

### Asukkaiden osuus kestävästä liikkumisesta vyöhykkeillä taajama-alueilla, % asukkaista →

- Toteutuma: 2019: 79,6% 2020: 79,8%, 2021:79,7
- Lähde: Elinympäristön tietopalvelu Liiteri (SYKE), raportoidaan myös yleiskaavan seurannassa
- Kuvaus: Taajama-alueella asuvien asukkaiden osuus (%) keskustan jalankulku- ja reunavyöhykkeellä, alakeskuksen jalankulkyöhykkeellä, intensiivisellä joukkoliikennevyöhykkeellä ja joukkoliikennevyöhykkeellä.
- Tiedon päivitys: Vuoden välein.

## 9. Lahden asukaskohtaiset khk-päästöt ovat -80 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2025 mennessä. (A1, A3)

### Kasvihuonekaasupäästöjen määrän kehitys ↗

- Toteutuma: Asukasta kohti lasketut khk-päästöt (CO2e) suhteessa vuoden 1990 tasoon. 2016: -37 %, 2017: -47 %, 2019: -63 %, 2020: -69 %
- Lähde: Kasvener-laskentamalli ja CO2-raportti
- Kuvaus: Laskentamalli selvittää, kuinka paljon kunnan alueen energiantuotannosta, liikenteestä, teollisuus- ja maataloustoiminnasta sekä jäteiden ja jätevesien käsittelystä syntyy vuoden aikana kasvihuonekaasupäästöjä. Laskenta noudattaa IPCC:n laskentaperiaatteita.
- Tiedon päivitys: noin kahden vuoden välein

## 10. Tapahtumien määrä kasvaa 3 % vuosittain. (A5, A6)

### Tapahtumien määrä ↘

- Toteutuma: Tieteelliset kongressit (kpl/osallistujat) Jyväskylä: 2017 (68/4565), 2018 (46/4784), 2019 (51/3736) 2020: korona 2022: 29  
Kuopio: 2017 (17/1364), 2018 (33/1991), 2019 (35/2101) 2020: korona 2022: 9  
Oulu: 2017 (45/3666), 2018 (43/4316), 2019 (34/2804) 2020: korona 2022: 26  
Lahti: 2017 (17/900), 2018 (12/1729), 2019 (19/2323) 2020: korona, 2021 13/6800 2022: 10/6466
- Lähde: Päijät-Hämeen matkailu- ja tapahtumastrategia 2025 – Visit Lahti
- Kuvaus: Kansainvälisten kokousten kongressitiedot saadaan Visit Finlandilta. Muiden tapahtumien laskentaan luodaan kaupungille oma laskentamenetelmä. Uuden laskentamenetelmän käyttöönotto on viivästynyt tapahtumasuunnitelman päivitystyön viivästyisestä.
- Tiedon päivitys: vuosittain

## 11. Lähiluonnon virkistyskäyttömahdollisuudet kasvavat. Luonnonsuojelualueiden osuus kokonaispinta-alasta kasvaa.

### Alueen vesistöjen kunto ↗

- Toteutuma: 2014 11 %, 2020: 21 % järvien pinta-alasta ekologiselta tilaltaan hyvässä tai erinomaisessa luokassa
- Lähde: Lahden seudun ympäristökatsaus, tarkkailuraportit, vesienhoidon toimenpideohjelma
- Kuvaus: Kuvaus: Vesistöjen tilaa seurataan tarkkailuohjelman mukaisesti. Lahdessa oli vuonna 2020 kaupungin omassa tarkkailussa 16 järveä.
- Tiedon päivitys: kerran valtuustokaudessa; kuusivuositain

### Merkittävien virkistysreittien määrä →

- Toteutuma: 2018: 761 km
- Lähde: Kaupunkiympäristön palvelualue
- Kuvaus: Merkittävien virkistysreittien määrä kilometreinä
- Tiedon päivitys: kerran valtuustokaudessa

### Rauhoitettujen alueiden osuus kokonaispinta-alasta →

- Toteutuma: 2016 1,8 % 2017 1,8 % 2018: Pinta-alasta 1,9 % 2019: Pinta-alasta 1,9 % 2020: Pinta-alasta 1,9 % 2021: Pinta-alasta 1,9 % 2022 Pinta-alasta 1,95 %
- Lähde: Lahden seudun ympäristökatsaus
- Kuvaus: Pinta-alaan suhteutettu rauhoitettujen alueiden osuus.
- Tiedon päivitys: vuosittain

## B. Uudistumisen strategisten tavoitteiden mittaaminen

### 1. Asukkaiden tyytyväisyys kuntapalveluihin kasvaa. (B1)

#### Palvelutyytyväisyys kuntapalveluihin ↘

- Toteutuma: 2015: 3,55; 2017: 3,46 2020:3,64, 2022: 3,50
- Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelut – tutkimus (KAPA)
- Kuvaus: Laaja asuinkuntaindeksi, yleinen palvelutyytyväisyys, asteikko 1–5, keskiarvo 54 palvelusta, vastaajina 18–79 -vuotiaat, satunnaisotos
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein

### 2. Kaupungin tilatehokkuus kasvaa (B1)

#### Tilatehokkuuden mittari →

- Toteutuma: Koulukiinteistöt: 2019: 13,9 htm2/oppilas (koko maa: 13,6 htm2/oppilas) 2021: 13,4 htm2/oppilas (koko maa: 12,2 htm2/oppilas)

Päiväkodit: 2019: 11,3 htm2/lapsi (koko maa: 11,2 htm2/lapsi) 2021: 13,8 htm2/lapsi (koko maa: 10,6 htm2/lapsi)

- Lähde: Tilakeskus ja Kiinteistötalouden instituutti (KTI)
- Kuvaus: Huoneistoala / oppilas kouluissa ja huoneistoala / lapsi päiväkodeissa. Nämä tilatehokkuuden mittarit on kehittänyt Kiinteistötalouden instituutti yhdessä kuntien kanssa vuonna 2019. Lahden osalta tilastoa heikentää se, että monitoimitilat on käsitelty tilastoissa erikseen.
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein

### 3. Toteutetut ja arvioidut strategialla toteuttavat kokeilut. (B2)

#### Strategialla toteuttavat kokeilut →

- Toteutuma:
  - 2018: Toteutetut 2, arvioidut 0, käynnissä 8 kokeilua
  - 2019: Toteutetut 3, arvioidut 1, käynnissä 3 kokeilua
  - 2020: Toteutetut 2, arvioidut 2, käynnissä 5 kokeilua
  - 2021: Toteutetut 3, arvioidut 3, käynnissä 5 kokeilua
  - 2022: Toteutetut 3, arvioidut 3, käynnissä 3 kokeilua
- Lähde: Projektisalkku
- Kuvaus: Lukumäärä perustuu Lahden kaupungin projektisalkussa oleviin toteutuneisiin ja arvioituihin projekteihin, jotka on määritelty kokeiluiksi.
- Tiedon päivitys: vuosittain

#### Esimieheni kannustaa kokeilemaan ja etsimään sujuvampia toimintatapoja →

- Toteutuma: 2018:3,93 2020:3,79 2022:3,78
- Lähde: Lahden kaupungin työhyvinvointikysely
- Kuvaus: Perustuu työhyvinvointikyselyn kysymykseen "Esimieheni kannustaa kokeilemaan ja etsimään sujuvampia toimintatapoja. Arviointiasteikko 1 = pitää erittäin huonosti paikkaansa, 2 = pitää huonosti paikkaansa, 3 = pitää jossain määrin paikkaansa, 4 = pitää hyvin paikkaansa, 5 = pitää erittäin hyvin paikkaansa.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

### 4. Kaupungin tulorahoitus vuonna 2022 riittää kattamaan nettoinvestoinnit. (B3)

#### Investointien tulorahoituksen osuus ↘

- Toteutuma: 2016: 61,3 %; 2017: 89,9 %; 2018: 39,0 %; 2019: 24,3 % 2020: 99,7 %, 2021: 118,5 %, 2022: 117,8 %
- Lähde: tilinpäätös (kh toimialan toiminnallinen tavoite)
- Kuvaus: =100\*vuosikate/investointien omahankintameno
- Tiedon päivitys: vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä

### 5. Yrittäjien tyytyväisyys kunnan viestintään ja tiedottamiseen kasvaa. (B4)

#### Kunnan viestintä ja tiedottaminen →

- Toteutuma:
  - 2016: 6,6 (koko maa 7,5, Päijät-Häme 7,2)
  - 2018: 6,3 (koko maa 6,8, Päijät-Häme 6,7)
  - 2020: -0,12 (koko maa +0,01, Päijät-Häme -0,13)
  - 2022: -0,11 (koko maa -0,02, Päijät-Häme -0,13)
- Lähde: Kuntabarometri 2020 (ennen Elinkeinopoliittinen mittaristokysely), Suomen Yrittäjät
- Kuvaus: Suomen Yrittäjien jäsenkunnan verkkokyselynä selvitetty näkemys kuntien elinkeinopolitiikasta sekä kuntien ja yrittäjien yhteistyön kehittymisestä. Kuntabarometrissä ilmoitetaan kehityksen suunta 5-portaisessa asteikossa.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

### C. Yhteisöllisyyden strategisten tavoitteiden mittaaminen

#### 1. Lapsivaikutuksia arvioidaan laajasti. (C1)

#### Lapsivaikutusten arviointi →

- Toteutuma: Lapsivaikutusten arviointia on toteutettu, mutta sitä ei ole vielä dokumentoitu systemaattisesti päätösesityksiin. Lapsivaikutusten arviointi on osa kuntalaisvaikutusten ennakoarviointia, joka jatkossa dokumentoidaan kaupungin uudistettuun asianhallintajärjestelmään Dynastyyn, joka otettiin käyttöön 1/2021. Jos on tehty ennakkovaikutusten arviointi, niin tästä valmistelija on laittanut "tämän" asialle Dynastyssä. Tällä hetkellä järjestelmä ei vielä suoraan kerro, onko tehty myös lapsivaikutusten arviointi.
- Lähde: Sivistyksen palvelualue & Konsernihallinto
- Kuvaus: Lapsivaikutusten arviointimalli on integroitu osaksi Kuntaliiton suosituksen mukaista vaikutusten ennakoarviointia. Arviointi sisällytetään osaksi päätöksentekoprosessia ja se dokumentoidaan kaupungin asianhallintajärjestelmään.
- Tiedon päivitys: vuosittain

### 2. Yksinäisyyden kokemus vähenee. (C1, C2, C3)

#### Ei yhtään läheistä ystävää, perusopetus 8. ja 9. lk %, lukio 1. ja 2. vuosi, %, ammatillinen oppilaitos, % ↘

- Toteutuma:
  - o perusopetus 8. ja 9. lk 2013: 7,6 %, 2017: 6,9 %, 2019: 8,8 %; 2021: 10,2 %
  - o lukio 1. ja 2. vuosi 2013: 7 %, 2017: 7,8 %, 2019: 7,7 %; 2021: 9,1 %
  - o ammatillinen oppilaitos 2013: 7,6 %, 2017: 4,1 %, 2019: 7,9 %; 2021: 8,4 %
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimeätön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

#### Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet ↘

- Toteutuma: 2013: 6,9 %; 2014: 11,5 %; 2015: 12 % 2018: 7,2 %; 2020: 9,9 %
- Lähde: ATH-kysely (2017 lähtien FinSote-tutkimus) tai oma kysely
- Kuvaus: Kansallisen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSoten avulla seurataan väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtuneita muutoksia eri väestöryhmissä ja alueittain. Vastaava kysymys voidaan sisällyttää muihin kaupungin toteutamiin tai osallistumiin kyselyihin.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

### 2. Eri väestöryhmät ovat entistä terveempiä. (C1, C3)

#### Ikävakiointu sairastavuusindeksi →

- 2016: 101,0; 2017: 100,0; 2018:99,9  
Lähde: Kela/Terveyspuntari
- Kuvaus: indeksin avulla pyritään havainnollistamaan sitä, miten tervettä tai sairasta alueen väestö on suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (= 100). Luku on laskettu ikävakiointuna. Sairastavuusindeksi perustuu kolmeen tilastomuuttajaan: kuolleisuuteen, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuuteen työikäisistä (16–64-vuotiaat) sekä lääkkeiden ja ravintovalmisteiden korvausoikeuksien haltijoiden osuuteen väestöstä. Niistä kukin on suhteutettu maan väestön keskiarvoon. Sairastavuusindeksi on näiden kolmen osaindeksin keskiarvo.
- Tiedon päivitys: vuosittain

#### Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, perusopetus 8. ja 9. lk, %, lukio 1. ja 2. vuosi, %, ammatillinen oppilaitos, % ↘

- Toteutuma:



- o perusopetus 8. ja 9. lk 2013: 15, %, 2017: 16,6 %, 2019: 19,6 %, 2021: 24,4 %
- o lukio 1. ja 2. vuosi 2013: 16,4 %, 2017: 20,8 %, 2019: 22,4 %, 2021: 28,5 %
- o ammatillinen oppilaitos 2013: 22,6 %, 2017: 29,2 %, 2019: 23,1 %, 2021: 30,9 %
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nime-  
tön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

### Koettu terveydentila on hyvä tai melko hyvä (%) vastaajista

- Toteutuma: 2017: 63 %, 2020: 66 %, 2022: 61 %
- Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelut – tutkimus (KAPA) täydennet-  
tynä kaupungin kysymyksillä tai oma/muu kysely
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein

### 3. Aktiivisesti osallistuvien asukkaiden määrä kasvaa. (C3)

#### Aktiivisesti yhteisöjen toimintaan osallistuvat (%)

- Toteutuma: 2018: 25,3 %; 2020: 23,2 %
- Lähde: Kansallinen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus Fin-  
Sote
- Kuvaus: Osuus 18–79-vuotiaista, jotka osallistuvat aktiivisesti  
jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai hen-  
gellisen tai henkisen yhteisön toimintaan (esimerkiksi urheilu-  
seura, asukastoiminta, puolue, kuoro, seurakunta)
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

### 4. Koettu turvallisuus lisääntyy. (C2, C3)

#### Turvallinen olo koulussa 3.–10. lk. (%)

- Toteutuma: 2016: 90,3 % 2018: 90,5 % 2020: 79,8 %, 2022:  
76,6%
- Lähde: Perusopetuksen arviointikysely
- Kuvaus: Oppilaille esitettiin väite ”Minulla on turvallinen olo  
koulussa” arviointiasteikolla 4 = ”Olen eri mieltä”, 10 = Olen  
samaa mieltä. Prosenttilukema kertoo osuuden vastaajista,  
jotka vastasivat arvon 8–10.
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein.

#### Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa perusopetus 4. ja 5. lk, %, perusopetus 8. ja 9. lk, %, lukio 1. ja 2. vuosi, %, am- matillinen oppilaitos, %

- Toteutuma:
  - o perusopetus 4. ja 5. lk 2017: 6,7 %, 2019: 7,4 %; 2021: 7,3  
%
  - o perusopetus 8. ja 9. lk 2013: 8,3 %, 2017: 5,4 %, 2019:  
4,7 %; 2021: 4,5 %
  - o lukio 1. ja 2. vuosi 2013: 1,4 %, 2017: 0,7 %, 2019: 0,7 %;  
2021: 1,1 %
  - o ammatillinen oppilaitos 2013: 5,1 %, 2017: 3,1 %, 2019:  
3,7 %.
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuo-  
sina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän ai-  
kana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nime-  
tön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

#### Vanhemman liiallinen alkoholikäyttö aiheuttanut haittaa pe- rusopetus 4. ja 5. lk, %, perusopetus 8. ja 9. lk, %, lukion 1. ja 2. vuosi, %, ammatillinen oppilaitos, %

- Toteutuma:
  - o perusopetus 4. ja 5. lk 2017: 1,7 %, 2019: 2,3 %; 2021: 2,3  
%

- o perusopetus 8. ja 9. lk 2017: 4,9 %, 2019: 5,0 %; 2021: 5,6  
%
- o lukio 1. ja 2. vuosi 2017: 7,7 %, 2019: 6,6 %; 2021: 8,3 %
- o ammatillinen oppilaitos 2017: 10,4 %, 2019: 7,9 %; 2021:  
8,2 %

- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuo-  
sina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän ai-  
kana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nime-  
tön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

### 5. Kaupungin henkilöstön työhyvinvointi lisääntyy. (C4)

#### Työhyvinvointikysely: Psykososiaalista kuormitusta mittavien väittämien kokonaiskeskiarvo

- Toteutuma: 2020: 3,33, 2022: 3,25
- Lähde: Lahden kaupungin työhyvinvointikysely
- Kuvaus: Yhteenvetoindeksi työhöyvinvointikyselyn tuloksista  
koko henkilöstön osalta. Mittari uudistui tuoreimmassa työhy-  
vinvointikyselyssä.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

### 6. Työnantajamaine kehittyi myönteisesti. (C4)

#### Työhyvinvointikysely, Suositteluindeksi NPS

- Toteutuma: 2018: -15,01 ja 2020: -9,04, 2022: -3,00
- Lähde: Lahden kaupungin työhyvinvointikysely
- Kuvaus: Perustuu työhyvinvointikyselyn kysymykseen ”Kuinka  
todennäköisesti suosittelisit Lahden kaupunkia työpaikkana  
perheenjäsenellesi tai ystävällesi?”. Arviointiasteikko 0=Erittäin  
epätodennäköisesti, 10=Erittäin todennäköisesti. Suositteluluky-  
symyksen vastaajat jaetaan kolmeen osaan: suosittelijat (arvo  
9–10), neutraalit (arvo 7–8), arvostelijat (arvo 0–6). Suosittelu-  
indeksi NPS = Suosittelijat % - Arvostelijat %.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

### 7. Lasten osallisuutta lisätään kaupungin palvelujen suunnit- telussa ja kehittämisessä sekä kaupungin kaikissa lapsia koskevilla toiminnoissa. (C1, C2, C3)

#### Nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin 3–10 lk. (%)

- Toteutuma: 2016: 85,3 % 2018: 87,5 % 2020: 73,8 %, 2022:  
69,6%
- Lähde: Perusopetuksen arviointikysely
- Kuvaus: Oppilaille esitettiin väite ”Minulla on mahdollisuus vai-  
kuttaa itseäni koskeviin asioihin.” arviointiasteikolla 4 = ”Olen  
eri mieltä”, 10 = Olen samaa mieltä. Prosenttilukema kertoo  
osuuden vastaajista, jotka vastasivat arvon 8–10.
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein.

### 8. Varhaiskasvatuksen piirissä olevien yli 3-vuotiaiden lasten määrä nousee merkittävästi. (C1, C2)

#### Varhaiskasvatuksen piirissä olevien yli 3-vuotiaiden luku- määrä

- Toteutuma kunnallisessa varhaiskasvatuksessa (toukokuun ti-  
lanne):  
Neljävuotiaat: 2016: 854, 2017: 716, 2018: 713, 2019: 859,  
2020: 819, 2021: 840, 2022: 861  
Viisivuotiaat: 2016: 849, 2017: 884, 2018: 778, 2019: 930,  
2020: 914, 2021: 877, 2022: 885
- Lähde: Varhaiskasvatuspalvelut, Effica -tietojärjestelmä
- Kuvaus: Varhaiskasvatuksen piirissä on lapsia sekä kunnalli-  
sessa että yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Vuosien 2019–  
2021 luvut pitävät sisällään kunnallisen sekä palvelusetelitoimin-  
nan. Vuosien 2016–2018 luvuissa mukana vain kunnallinen.
- Tiedon päivitys: Vuosittain (toukokuu)

## Strategian kärkihankkeiden toteutuminen

# Kärkihankkeiden toteumat 2022



Lahti

## 1. HIILINEUTRAALI YMPÄRISTÖKAUPUNKI

Tiivistelmä: Kärkihankkeen myötä Lahti sai lisävauhtia hiilineutraalille rakentamiselle. Vuoden aikana kehityskeskus järjestäytyi ja sai hankejohtajan sekä projektipäällikön edistämään sen työtä. Pientalorakentajille suunnattu opas hiilineutraaliin rakentamiseen valmistui ja Ilmastoviisautta taloyhtiöille -hanke käynnistyi monen muun hankkeen ja hankevalmistelun lisäksi. Lisäksi solmittiin aiesopimuksia yhteistyökumppaneiden kanssa. Hiilineutraali ympäristökaupunki -kärkihankkeen sisälsi runsaasti erilaisia toimenpiteitä, joista suuri osa saatiin valmiiksi. Osa toimenpiteistä jäi kuitenkin vielä kesken mm. ostopalvelujen kilpailuttamisten hitaudesta johtuen, mutta valtaosa niistä valmistuu vuoden 2023 puolella.

Kärkihankkeessa edistettiin hiilineutraalia rakentamista laatimalla ohje hiilineutraaliuden kannalta keskeisimpien suunnitteluratkaisujen tunnistamiseen. Tontin käyttösuunnitelmaa laadittaessa edellytetään jatkossa tiettyjen hiilineutraaliutta edistävien toimenpiteiden huomioonottoa. Lahden omassa rakennuskannassa tavoiteltuihin energiatehokkuustavoitteisiin ei aivan päästy, mutta teema edistyi merkittävästi kärkihankkeen myötä. Maankäyttöratkaisujen hiilipäästöjen kuvaamiseksi laadittavan mallin kehittämistyö saatiin hyvin käyntiin, mutta kokonaisuudessaan hankkeen toteuttaminen vaatii kärkihankkeelle varattua pitemmän ajanjakson.

Jätehuollon osalta saatiin aikaan merkittävä edistysaskel, kun Lahden seudun jätelautakunta päätti siirtyä kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen sekalaisen yhdyskuntajätteen osalta. Tämä päätös on omiaan edistämään kiertotaloutta. Sillä on myös suora vaikutus jätteenkuljetuksesta aiheutuviin liikenteen päästöihin. Kestävä liikkuminen edistyi merkittävästi joukkoliikenteen vähäpäästöisten käyttövoimien osuuden kasvaessa ja kaupunkipyöräjärjestelmän ensimmäisen täyden kauden myötä. Mankeille asetetusta käyttöasteen tavoitteesta jäätin, vaikka pyörät saivat asukkailta hyvän vastaanoton. Vuodelle 2023 päätettiin tuplata pyörien määrä ja lisätä asemapaikkoja.

Asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin luontolähtöinen edistäminen eli Luontoaskel terveyteen – Lahden seudun terveys- ja ympäristöohjelma 2022–2023 eteni mm. onnistuneen CO<sub>2</sub>-pudottajat-viestintäkampanjan myötä. Yritysten ja yritys ympäristöjen hiilineutraaliuden edistäminen ei edennyt toivotusti, mutta aiheeseen saadaan lisäeväitä jatkossa kestävyysteemoihin liittyvää yritys yhteistyötä korostavan EU:n kaupunkimission kautta.

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
Edistetään hiilineutraalia rakentamista Kymp	Hiilipäästöjen huomioiminen rakennusluvuissa Tavoite: Hiilineutraalin rakentamisen määräytason ennakoiminen  Laaditaan ohje pientalotonttien tontinluovutuksessa vaadittavan tontinkäyttösuunnitelman sisällöstä ja edellytetään suunnitelman laatimista 1.8.2022 lähtien Tavoite: Laaditaan ohje, joka sisältää vaateita myös hiilineutraaliuden näkökulmasta.	- Rakennuslupien määrät, joissa hiilipäästöt huomioidu  - Laaditut tontinkäyttösuunnitelmat	Hiilineutraalin rakentamisen opas ohjeistaa lämmitysmuotojen ja materiaalivalintojen vaikutuksia ja huomioitavia asioita. Opas voitti Raklin v. 2021 Vähähiilisysteemipöytäkirjan 4/2022.  Tontin käyttösuunnitelma laadittu. Suunnitelmaa edellytetään syksystä 2022 lähtien. Käyttösuunnitelmassa edellytetään huomioimaan uusiutuvan energiatuotannon mahdollisuudet ja toteuttamisen reunaehdot mm pohja- ja huovesienvesien osalta.	Toteutui
Tehostetaan jätteiden lajittelua ja keräämistä Kymp	Tavoitteena kunnan järjestämä ja Salpakierto Oy:n kilpailuttama jätteenkuljetus	Jätelautakunnan päätös kunnan järjestämästä jätteenkuljetuksesta	Jätelautakunta päätti 15.12.2022 siirtyä kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen sekalaisessa yhdyskuntajänteessä.	Toteutui
Edistetään kestävää liikuttamista Kymp + kohta	- Lisätään vähäpäästöisten käyttövoimien osuutta joukkoliikenteessä - Lisätään vaihtoehtoisilla käyttövoimilla kulkevien bussien lkm. Lähtötaso on 63/100. - Lisätään sähköbussien määrää. Lähtötaso 18kpl / tavoitetaso 30 sähköbussia. - Vaikutetaan kaupunkipyöräjärjestelmän käyttöasteeseen - 4 matkaa per pyörä per päivä (huhtikuu-lokakuu) Kehitetään sähköistä latausinfraa - Sähköisen liikuttamisen latausinfraan kehittäminen, Laaditaan toimintatavat, miten latausinfra toteutetaan tilakannassa	- Vaihtoehtoisilla käyttövoimilla kulkevien bussien lkm. - Sähköbussien lkm. - Matkat/per pyörä/päivä - Latauspisteet/asukas	Sopimustilanne 31.12.2022 vaihtoehtoisilla käyttövoimilla kulkevia busseja 74/99 ja sähköbusseja 32 kpl. Toimittajan haasteiden takia 1 sähköbussista tulee alkuvuoden ja kaksi myöhemmin vuoden 2023 aikana.  Mankelit otettiin käyttöön 25.4.2022. Kausilipun oston kannustava markkinointikampanja pidettiin. Mainostajakumppania ei ole. Elokuussa oli kausilippukampanja ja jatkuu myös kauden loppuun, jotta käyttäjämäärä lisääntyisi. Kauden aikana lopulta mankeleita käytettiin 2,11 matkaa per pyörä per päivä. Tavoite 4 matkaa ei toteutunut.  On tunnistettu, että painetta yleisille alueille sijoitettavalle latausinfraalle ei ole. Tässä vaiheessa ei ole tarvetta linjaukselle. Lahti Energia on todennut, että he eivät ryhdy jakelijaksi.	Toteutui osittain
Valmistellaan malli maankäyttöratkaisujen hiilipäästöjen kuvaamiseksi sekä kompensointimiseksi Kymp	Valmistellaan malli maankäyttöratkaisujen hiilipäästöjen kuvaamiseksi sekä kompensointimiseksi Lähtöaineiston keräys. Toimintamallinvalinta Kompensaatiokokeilu tarkentuu syksyn 21 aikana	Pilotin toteutumisaste 100 %. Kokonaismallin valmiusaste 100 %	- Kevät 2022: Maankäyttöratkaisujen hiilipäästöjen laskentamallivaihtoehtojen kartoitus - Syksy 2022: AVA:n valinta Lahdelle kehitettäväksi laskentatyökaluksi. - Lahti mukana 2-vuotisessa yhteiskehityshankkeessa, jossa AVA-työkalua jatkokehitetään pilottikaavakohteissa: Hankkeen käynnistys 9-10/2022. Menetelmän kehitys 11/2022-8/2023. Pilotointi 9/2023-9/2024. (Niemi/Polttimo) - Laskentatyökalun avulla saadaan tarkempaa tietoa maankäyttöratkaisujen hiilipäästöistä. Tietoa voidaan hyödyntää hiilipäästöjen kompensoinnin suunnittelussa ja vaikutusten arvioinnissa - Pilotintoteutumisaste 0 %. Kokonaismallin valmiusaste 20 %	Toteutui osittain

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
<p>Edistetään asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia luonto- lähtöisesti</p> <p>Koha + sivi + kympp</p>	<p>Luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin yhteyden tunnistamiseksi ja hyvinvoinnin edistämiseksi on laadittu Lahden seudun 10 v. Ohjelma (Luontoaskel terveyteen). Teemoina mm. ruoka, liikuminen, asuminen, luontokontaktit, yhteistyö. Tavoite: toimenpideohjelman toteuttaminen ja toiminnan vakiinnuttaminen.</p>	<p>Luontoaskel terveyteen- toimenpideohjelman toteuttaminen</p>	<p>Luontoaskel terveyteen -ohjelman asiantuntijatyöpajoja toteutettu 4 ja ohjausryhmä kokoontunut 3 kertaa (Päijät-Sote, Yliopistokampus, Lahden kaupunki)</p> <p>Toimenpideohjelmaa on työstetty kahdessa kaupungin omassa työpajassa kevään aikana ja työstöä jatkettu syksyllä palvelualueiden edustajien kanssa.</p> <p>Ohjelmaa esiteltä mm. palvelualueiden johtoryhmille, Ruoka-askel -hankkeen osallistujille, kumppanuuspöydille sekä useissa valtakunnallisissa ja kansainvälisissä tapahtumissa sekä julkaisuissa.</p> <p>Viestintäkampanja CO2-pudottajat toteutettiin onnistuneesti (Lahden kaupunki, Päijät-Sote, Yliopistokampus).</p> <p>Ohjelman teemoja toteutettu mm. kestävän liikkumisen työssä ja kouluruokailun kehittämispilotissa. Lahden kaupunki sai AKKE-rahoituksen Luonto elvyttää -hankkeelle, joka kohdistuu pitkäaikaistyöttömiin.</p> <p>TerveSos 24. - 25.5.2022 (Päijät-Sote, THL, Lahden kaupunki)</p> <p>17.11.2022 Hyvinvointia kestäväällä ravitsemuksella, moniammatillinen koulutuspäivä toteutettiin Lahdessa (Päijät-Sote, Lahden kaupunki)</p> <p>24.11.2022 Lahden tiedepäivässä planetaarinen terveys teemana.</p>	<p>Toteutui</p>
<p>Edesautetaan yritysten ja yritys ympäristöjen hiilineutraaliutta</p> <p>Koha</p>	<p>- Tavoite kehittää kestävän kasvun yritys palvelusteliä ja jakaa niitä enemmän kuin v.2021</p> <p>- Hiilineutraalin rakentamisen kehityskeskus tarjoaa tietoa ja neuvoja yrityksille. Tavoite: uusia energiaratkaisuja hyödyntävän pilotin käynnistäminen</p>	<p>- Setelien määrä</p> <p>- Pilotin käynnistyminen</p>	<p>-- Kestävän kasvun seteleitä päätetty jakaa 10 kappaletta. Vuoden 2021 aikana toteutunut 9. Tilanne syyskuun loppussa: myönnetty 3 seteliä</p> <p>Lahdessa ei ole käynnistynyt julkisia rakennushankkeita, joihin pilottia suunniteltiin kuten Kisapuisto tai Myllypohjan koulu ja Ranta-Kartanon uimahalliosasto, joten pilottikaan ei ole käynnistynyt.</p> <p>Lahti Energian hiilivapaa kaukolämpö ja geoenergian käytön estävät pohjavesimääräykset toimivat myös tehokkaana hidasteena muiden energiavaihtoehtojen käyttämiselle. Aurinkovoimaloiden lisäämistä kaupungin kiinteistöihin selvitetään.</p>	<p>Toteutui osittain</p>
<p>Parannetaan Lahden oman tilakannan energiatehokkuutta</p> <p>Koha + sivi</p>	<p>Nykyisen KETS sopimuksen lähtötaso</p> <p>Lahden kaupungin toimitilojen uudisrakentaminen on kokonaisuudessaan parempaa lähes-nolla- tai nollaenergiatasoa</p> <p>Edistetään vähähiilisyttä ja kiertotaloutta päiväkotij- ja koulurakentamisessa sekä näiden yksiköiden toiminnassa:</p> <p>Launeen päiväkoti toimii pilottina rakentamisen tai peruskorjauksen vähähiilisuuden ja kiertotalouden osalta. Varmistetaan tarvittavat toimenpiteet, jotta myös käytön aikainen vähähiilisyys ja kiertotalous toteutuvat. Toinen pilottikohte on Myllypohjan koulu.</p> <p>Puurakentamisen edistäminen: Puurakentamista on hyvin vähän / Puurakentaminen ensisijainen vaihtoehto</p> <p>Ympäristöluokitusten pilotointi:</p> <p>Ympäristöluokituksia ei ole käytössä/ Rakennushankkeissa pilotoidaan kansallisia ympäristöluokituksia</p>	<p>Sopimuksen säästö tavoitteet</p> <p>Rakennusten energiatehokkuuden suunnitteluohjetta päivitetään tarvittaessa</p> <p>Launeen päiväkodin rakentamisen/peruskorjauksen ja Myllypohjan koulun hankintakriteerit vähähiilisuuden ja kiertotalouden kriteereinä.</p> <p>Materiaalien lajittelu päiväkodeissa ja kouluissa tehostunut: kyselyn tulos. Uusitaan kysely yksiköille.</p> <p>Hankkeissa tehdään vaihtoehtovertailut</p> <p>Isoissa talonrakennushankkeissa tehdään hiilijalanjälkilaskenta ja elinkaaren aikaisten ympäristövaikutusten laskenta</p> <p>Rakennushankkeissa pilotoidaan eri ympäristöluokituksia</p>	<p>Hiilijalanjälki- ja elinkaarikustannuslaskenta sekä vaihtoehtojen vertailu on tehty uusissa hankesuunnitelmissa. Piilottikohteiden hankesuunnittelu etenee, Hankintakriteereitä kehitetään.</p> <p>Hiilineutraalin rakentamisen vaikutus otettu huomioon talousarviovalmistelussa.</p> <p>Renkomäen monitoimitalohankkeessa pilotoidaan RTS-ympäristöluokitusjärjestelmää.</p> <p>- Alasenjärven koulussa (Myllypohjan koulu ja Kunnaksen koulun yhdistyminen 1.8.2021) on keväällä 2022 kehitetty materiaalien lajittelua hankkimalla lisää lajitteluastioita ja tehostettu lajittelua osana opetusta ja oppimista. Toimintaa on jatkettu syksyllä 2022.</p> <p>- Syksyllä 2022 käynnistetty perusopetuksen koulujen lajittelukäytäntöiden nykytilanteen kartoitus.</p> <p>- Varhaiskasvatuksessa on käytössä kestävän kehityksen toiminta- ja arviointimalli.</p>	<p>Toteutui osittain</p>

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
Parannetaan tapahtumien ympäristö-vas- tuullisuutta Koha	Tavoite: Ympäristöoppaan täysi hyödyntäminen ja päivittäminen koronan jälkeiseen ja ympäris- töpääkaupunkivuoden jälkeiseen aikaan. Toteutetaan valmis palvelu tapahtumien jättei- den lajitteluun yhdessä konserniyhtiöiden kanssa	Ympäristöopas päivitetty ja käytössä. Ympäristöopas on sidottu tukiprosesseihin. Palvelu tapahtumien jättei- den lajitteluun on/ei ole valmis	- Ympäristöopas on päivitetty ja käytössä - Neuvottelut käytännön tapahtumayhteistyöstä aloitettu Salpakierron kanssa ja tuloksena on, että tällainen toi- minta ei kuulu heille. Saatu kehutus ottaa yhteyttä yksittäi- siin toimijoihin.-> Listattu valmiiksi alueen toimijat. - Dornan ja Ironmanin tapahtumakriteerit huomioitiin ympäristöopasta tehtäessä paikalliseksi versioksi muokaten.	Toteutui osittain
Viestitään ja markkinoidaan hiilineutraalia elämää veto- voimatekijänä Koha	Hiilineutraalin elämäntavan viestinnän konseptointi asukasviestintään ja kaupunkimarkki- nointiin. Hyödynnetään 1,5 asteen elämäntapa -hank- keessa tehtyjä tuloksia ja seudullista yhteis- työtä.	Viestintäkonsepti on tehty Konseptin mukainen vies- tintäkampanja on toteu- tettu	Etelä-Suomen Sanomissa on käynnissä natiiviartikkelien kampanja. Tänä vuonna julkaistaan Etelä-Suomen Sano- missa 12 artikkelia 1,5 asteen elämäntavasta ja mitä se lahtelaisille tarkoittaa. Näitä jaetaan myös muissa kana- vissa, diginäytöille ja somessa mainontaa kohdennetaan myös muualle Suomeen. 1,5 asteen elämäntapa oli myös vahvasti esillä CO2- pudottajat-kampanjassa. Pudottajat - Lahti (greenlahti.fi)	Toteutui

## 2. LAHTI OPISKELU- JA TIEDEKAUPUNKI



Tiivistelmä: Vuonna 2022 Lahti jatkoi kehittämistään yliopisto-, korkeakoulu- ja opiskelukaupunkina. LUT-yliopiston kandidaatti- ja maisterikoulutukset ovat hyvässä vauhdissa ja alueen tutkimustoiminta kehittyä. Vuoden aikana onnistuttiin myös edistämään LUT-yliopiston ja LAB-ammattikorkeakoulujen TKI-laboratorioita yritysten ja korkeakoulujen yhteistyössä mm. kuitutekniikassa ja kiertotaloudessa. Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksen hankerahoitusta saatiin liikkeelle alueen TKI-toimintaan kes- tävyys- ja urheiluteemoissa. Uusia TKI-avauksia lähdettiin valmistelemaan mm. elintarviketeollisuudessa ja mekatroniikassa alu- eellisessa yhteistyössä.

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
Vahvistetaan alueen korkea- koulujen, yri- tyksien ja julki- sen sektorin vä- listä innovaa- tioyhteistyötä ja ulkoisella rahoituksella toteutetta- vaa hanketoi- mintaa. Koha	Lahti on solminut kaupunkiseudun ja valtion välisen innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksen ja käynnistä- nyt Lahden kestävän kasvun ohjelman valmistelut vuonna 2021. Edistetään TKI-yhteistyötä ja ulkoisen rahoituksen hakuja kärkiteemoissa: sähköinen lii- kenne ja kestävä liikkuminen, hiilineut- raali rakentaminen, kiertotalous, ur- heilu, digitalisaatio, työllistyminen ja sote-palvelut. Toteutetaan alueen korkeakouluopiske- lijoille hiilineutraalin kaupungin kehittä- miskilpailu yhdessä yritysten kanssa. Pilotoidaan innovaatiotieteli alueen yri- tyksille.	- Alueelle haettavien hankkeiden määrä (lkm.) ja vuoden aikana alu- eelle saadun ulkoisen hankerahoituksen TKI- rahoituksen määrä (€) - Innovaatiokilpailu toteutettu - Innovaatiotieteleitä pi- lotoitu	Vuoden aikana hankehakemuksia jätettiin useisiin eri rahoituskana- viin kaupungin itsensä toimesta (mm. ekosysteemisopimuksen EAKR-rahoitus, ESR, Horisontti, ympäristöministeriö, Interreg Central Baltic, työ- ja elinkeinoministeriö ja eri kärkiteemoissa) ja eri tee- moissa (ml. hiilineutraali rakentaminen, urheilu, työllistyminen, kier- totalous). Useampi hanke sai positiivisen rahoituspäätöksen ja käyn- nistyy syksyn 2022 tai kevään 2023 aikana (mm. StopWa, hiilineut- raali rakentaminen, Lahti Host City, Suomi Sport). Lisäksi seudulli- set yhteistyökumppanit onnistuivat saamaan rahoituksia yhteisesti tärkeisiin teemoihin (mm. kiertotalous, urheilu ja tapahtumat, säh- köinen liikenne) Kehittämiskilpailu toteutettiin 04/2022. Lisäksi syksyllä 2022 käyn- nistettiin Niemen alueen kiertotalouden ja hiilineutraaliuden kehittä- misen Living Lab-innovaatioyhteistyö (LUT, LAB, HY, Tiedepuisto, Kymppi). TKI-toiminnan kehittämisen yrityspalveluseteli toteutettiin.	Toteutui
Toteutetaan osajakam- panja alueelli- sessä yhteis- työssä. Koha	Lahden seudun nettomuuttovoitto on maltillisesti kasvava. Kampanjan tavoit- teena on tukea nettomuuttovoiton kas- vua kertomalla alueen osajista ja osaamisesta ja innostamalla uu- sia tekijöitä sijoittamaan Lahteen. Kam- panja edistää myös uusien yritysten si- joittamista alueelle.	- Kampanja toteutettu menestyksekkäästi - Korkeasti koulutettujen nettomuuttomäärä	Syksyllä 2022 toteutettiin sähköisen liikenteen klusterin, korkeakou- lujen, Salpauksen ja Lahden Teollisuusseuran yhteistyössä osajaa- kampanja erityisesti sähköisen liikenteen osajille ja opiskelijoille. Syksyllä 2022 Lahden kaupunki sitoutui myös mukaan Lahden Teolli- susseuran koordinoimaan Tulevaisuuden osajat- kampanjaan, jonka tavoitteena on saada alueen korkeakouluopiskelijat sitoutet- tua alueen yritysten opiskeluiden aikana ja valmistumisen jälkeen. Syksyllä 2022 toteutettiin myös osajakampanjaa, jota kohdennet- tiin erityisesti Fazerin mahdollisesti Lahteen sijoittaville työnteki- jöille.	Toteutui

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
Vahvistetaan kaupungin tapahtuma-toimintaa oppilaitosyhteistyössä. Koha	Lahti kehittää tapahtumatoimintaansa strategian mukaisesti. Vakiinnutetaan tapahtumatoimijoiden ja alueen korkeakoulu- ja toisen asteen opiskelijoiden roolit kaupungin vakituisissa tapahtumissa ja hyödynnetään alueen opiskelijoita laajemmin tapahtumien vapaaehtoistyössä omissa ja yhteistuotantotapahtumissa. Toteutetaan yhteiskoulutus ja rekrytointitoimenpiteet alueen vapaaehtoisille ja tapahtumatoimijoille alueellisessa oppilaitosyhteistyössä.	- Yhteistyötahojen tehtävät ja vastuut ovat selkeät - Osallistuvien opiskelijoiden määrä (lkm.) - muiden kuin opiskelijoina osallistuvien vapaaehtoiskoulutettavien määrä - Tapahtumakoulutus toteutettu menestyksekkäästi	- Oppilaitosyhteistyötä tiivistetty tapahtumien saralla kaikkien alueen oppilaitosten kanssa, mutta työ on vielä kesken. - Yhteistyöhanke haussa Liikuntakeskus Pajulahden ja Vierumäen Urheiluoipiston kanssa tapahtumien vapaaehtoistyön opinnollistamisesta (hanke ei mennyt läpi). - Tapahtumapalvelut ottaa jatkuvasti uusia harjoittelijoita tiimiinsä ja toimii toimeksiantajana opinnäytetöissä. - Kaupunki tuotti uusille opiskelijoille oman lukuvuoden aloitustapahtuman, josta pyritään tekemään perinne - Lahti Host City -hankkeen rahoituspäätös on venynyt rahoittajan toimesta kevääseen 2023 ja tästä syystä vapaaehtoistoiminnan edistämisen toimenpiteet korostuvat erityisesti keväällä 2023 ja suurta-pahtumavuonna.	Toteutui osittain
Kehitetään kampusalueita Kymp	- Polttimon rannan alueen ideakilpailun valmistuminen ja toteuttamiskelpoisen asemakaavatyön käynnistäminen. - Niemen kampusalueen kehittäminen	Toteutus-suunnitelman käynnistäminen vuoden 2022 aikana.	Kampusuiston suunnitelma valmistunut ja hyväksytty (KYLA 5/22), toteutuksen 1. vaihe tehty syksyllä. Ideakilpailu (Polttimo, UPM alue) valmistunut (3/22), jatkosuunnittelu käynnissä	Toteutui
Ylläpidetään monipuolista kaikenikäisten jatkuvan oppimisen tarjontaa Sivi	Wellamo-opisto tarjoaa monipuolisia oppimisen mahdollisuuksia kaikenikäisille. Kirjasto toimii jatkuvan oppimisen alustana ja tarjoaa monipuolista oppimista tukevaa tapahtumatoimintaa kaikenikäisille	Tarjonnassa olevan opetuksen määrä, min. 45 000 h Järjestettyjen tapahtumien määrä	Toteutuneet opetustunnit Wellamo-opistossa 50 483 tuntia. Tapahtumia järjestetty 398 kpl. Syksyllä asiakkaat palanneet jo normaaliksi.	Toteutui
Vahvistetaan lahtelaisten / lasten ja nuorten tiedekasvatusta yhteistyössä korkeakoulujen ja sivistyspalveluiden kaikkien yksiköiden yhteistyössä. Sivi	JunnuYliopisto: - vuoden 2022 aikana saadaan JunnuYliopisto laajasti/kattavasti käyntiin ikäluokilla eskarit, peruskoulun 3., 5., 8. ja 9.-luokkalaiset, lukion 2. vuosikurssin opiskelijat - JunnuYliopisto tukee ja rikastuttaa opetus suunnitelman toteuttamista - JunnuYliopistolle muodostetaan pysyvä hallintorakenne	Osallistujamäärät Opettajien kokemus asiasta Malli on muodostettu	Toimintamalli on muodostettu. Lukion osallistujamäärät ovat tavoitteen mukaiset: kaikki lukion 2. opintovuoden opiskelijat (n. 650 opiskelijaa) osallistuivat JunnuYliopisto toimintaan. 3., 5., 8.-luokkalaisen opetuskokonaisuudet ovat opettajien käytössä. Osallistujamääristä ei ole saatu kattavaa tietoa. 50 % 9.-luokkalaisista osallistunut syyslukukaudella JunnuYliopiston toimintaan, toiset 50 % ikäluokasta on aikataulutettu kevätlukukaudelle 2023. Opettajien palautekyselyä ei ole saatu toimivaksi, palaute on ollut vähäistä. Prosessia kehitetään.	Toteutui osittain

### 3. TYÖTÄ JA KASVUN EDELLYTYKSIÄ



Tiivistelmä: Vuoden 2022 aikana Lahden kaupungin pitkäjänteinen työ yritysystävällisyyden kehittämiseksi konkretisoitui sekä merkittävänä sijoittautumis päätöksinä että selvänä positiivisena kehityksenä valtakunnallisissa tutkimuksissa. Alkukesällä 2022 Fazer ilmoitti uuden makeistehtaansa sijoittamisesta Lahden Pippo-Kujalaan - myöhemmin syksyllä myös Kärkkäisen tulevalle logistiikkalaitokselle onnistuttiin löytämään tontti samalta alueelta. Kiertotalouden näkökulmasta merkittävä uutinen oli myös Kymijärven voimalaitosten läheisyyteen rakentuvan vetoinvestoinnin suunnittelu. Suomen Yrittäjien Kuntabarometrissä Lahti nousi yli 100 000 asukkaan kaupunkien toiseksi parhaaksi, myös kuntien imago tutkimuksessa Lahti paransi sijoitustaan selkeästi eniten. Lahden kaupungin omassa yritystutkimuksessa sekä yritysten suosittelemuus että yleisarvio kaupungin yritysystävällisyydestä nousi uuteen ennätykseen.

Palvelualueen toimenpite	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
Vahvistetaan työnantajapalveluita ja koulutusyhteistyötä osana työllisyyden kuntakokeilua Koha	- Työllisyydenhoidossa on luotu työnantajayhteistyön toimintamalli - Työllisyydenhoidossa on luotu toimintamalli koulutusorganisaatioiden kanssa tehtävälle yhteistyölle.	- Työnantajayhteistyön toimintamalli on otettu käyttöön - Yritystoiminnan aloittaneet työttömät lahtelaiset - Työllistymiset palkkatuen ja/ tai valmennuksen myötä - Työnhakijoille suunnatut ja räätälöidyt koulutukset sekä työllistymiset koulutuksen jälkeen - Koulutusyhteistyön toimintamalli on otettu käyttöön	KUNTO-hankkeen puiteissa kolme (3) yrityskoordinaattoria ovat toteuttaneet aktiivisesti hankkeen kohderyhmän näkökulmasta yritys yhteistyötä. Yrityspisteen kehittäminen on käynnistynyt ja työllistämiseen liittyvät palvelut yrittäjille ovat siirtyneet Yrityspisteen brändin alle. Yrityskontakteja on jo runsaasti ja rekrytointitapahtumat yhdessä Ohjaamon ja osittain TE-palveluiden kanssa ovat käynnissä. Kuntakokeilun yrityskoordinaattori on aloittanut työnsä 06/2022, jonka myötä työpaikka- /rekrytointitapahtumien kohderyhmäksi saatiin koko kuntakokeilun asiakaskunta. CRM-järjestelmä on vakiintunut käyttöön.  Barona-työllisyyden vaikuttavuuspilotti käynnistyi syyskuussa asiakastyön osalta. Baronalle ohjataan asiakkaistamme soveltuva väh. 300 pv työttömän (=työmarkkinatuen kuntaosuus maksussa) max. 250 hlön pilottijoukko, jonka työllistymistä Barona aktiivisesti edistää. Kesto kuntakokeilun ajan. Hankkeen osallistujaksi on sitoutunut yli 150 kohderyhmään kuuluvaa henkilöä.  Työllisyyspalveluissa rakentui uusi alkupalvelutiimi asiakaspalveluyksikön sisälle, ja yritys yhteistyötä mallinnetaan tulevien vuosien aikana kuntakokeilussa vastaamaan TE2024-uudistuksen tarpeita.  LADEC:n tehtävä yhteistyö tiivistyy mm. LADEC:n yritysneuvojan aloittaessa Palvelutorilla viikoittaisen vastaanoton.  Sähköpostiasiakaspalautteen kerääminen toteutettavissa.	Toteutui
Vahvistetaan työllisyydenhoidon tukitoimia Koha	- Työllisyyden kuntakokeilulle on luotu yhteiset asiakasprosessit Päijät-Soten kanssa (ml. TYP-toiminta). - Työnhakijoiden yleinen aktiivintaste nousee verrattuna vuoteen 2019 - Työmarkkinatuen kuntaosuuden määrä laskee verrattuna vuoteen 2019	- Työnhakijoiden yleinen aktiivintaste verrattuna vuoteen 2019 - Työmarkkinatuen kuntaosuuden määrä verrattuna vuoteen 2019	Paja- ja tukityötoiminnot järjestettiin uudella tavalla, kun työllisyyspalvelut luopui kuntouttavan työtoiminnan palveluntuottajan roolista. Matalan kynnyksen työhönvalmennukselliset toiminnot kytkettiin osaksi kuntakokeilun viranomaisyhteistyötä. Tämä näkyy mm. niin, että rakensimme Palvelutori ympäristöön uuden valmennustiimin, jolla on mahdollista liikkua avoimille työmarkkinoille työnhakijoidemme työllistämisen tueksi.  Hyvinvointialueen ja työllisyydenhoidon yhdyspintakysymyksiä käsitellään yhteisessä foorumissa säännöllisesti lähes kuukausittain. Työllisyyspalvelujen edustajan tässä työssä on verkostopäällikkö.  Aktiivintasteen nostamiseksi ja kuntouttavan työtoiminnan siirtämiseksi hyvinvointialueelle tehdään yhteistyötä PHHYKY:n kanssa. Aktiivintasuunnitelmapyynnöiden volyymin kasvatetaan huomattavasti. Yhteistyötä hidasti HVA-valmistelun vaatima suuri työ määrä PHHYKYN osalta. Aktiivintaste on noussut, mutta tavoitetasoa ei saavutettu.  KUNTO-hanke on rakentanut työttömien terveystarkastusten ympärille kattavan alkukartoituksen yhdessä Harjun terveyden kanssa. Tavoitteena on sujuvoittaa työkyvyn kartoituksen palvelupolkua.  Barona-pilottiyhteistyö pitkäaikaistyöttömien työttömyyden katkaisemiseksi on käynnistynyt. Nyt jo 150 henkilöä sitoutunut osallistumaan pilottiin. Kyseessä on työllisyyspalveluiden vaikuttavuusperustaisen kumppanuusmallin pilotointi. Työllistyneiden osuus on noin 15 %.  Olemme lisänneet kaupungin sisäistä tietoisuutta TE24 tuomista muutoksista ja niihin varautumisesta. ETP:ssä valmistellaan uudistuksen läpivientiin palkattu projektipäällikkö, joka aloitti työt syyskuussa.  Pajulahden urheilupuiston kassa käynnistyi hanke työttömien aktivoimiseksi liikunnallisin keinoin. Syyskuudella toteutuu 3 ryhmää, jossa kussakin 20–25 osallistujaa. Lisäksi toteutuu Päijät-Hämeen maakuntaliiton AKKE-tukirahoituksella Luonto elvyttää-hanke, joka käynnistyy tammikuussa 2023.	Toteutui osittain

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
Vakiinnutetaan Lahti at your service -palvelumalli Koha	Rakennetaan yritysten jatkuvan kohtaamisen palvelumalli, jolla kehitetään kaupungin ja yritysten vuorovaikutusta 500 lahtelaisyrittäjien haastattelututkimuksen toteuttaminen	Palvelumalli rakennettu ja otettu käyttöön Kyselytutkimus toteutettu	Yrittäjäfoorumia jatkettu ja vuorovaikutuksen tiivistämistä kehitetään. Kyselytutkimus toteutettiin loka-marraskuussa 2022	Toteutui
Lisätään osaavaa työvoimaa yrittäjyyskasvatuksella Koha + sivi	Luodaan "yrittäjäkummi" -toimintamalli, jossa koulut tekevät suunnitelmallista yhteistyötä yrityskumppanien kanssa Vakiinnutetaan koulujen ja yritysten välisen yrittäjyyskasvatusyhteistyön toimintamallit	Vähintään 50 %:lla kouluista nimetty yrittäjäkummi	Kummiyrittäjätoimintaa pilotointiin Lahden Lyseon lukiossa ja Salpausselän peruskoulussa lukuvuoden 2021-2022 aikana. Kaupungin lukioille on nimetty yrittäjäkummit 100 %:sti. Lisäksi Lahden Yhteiskoulun lukio sitoutunut alustavasti mukaan kummiyrittäjätoimintaan. Perusopetuksen koulujen osalta kummiyrittäjät nimetty 9/22 Lahden kaupungin koululle. Lisäksi alkuvuodesta 2023 tulossa kaksi koulua lisää. Kontaktoitu yrittäjiä kummiyrittäjätoimintaan osallistumisesta ja mukaan on lupautunut 13 yritystä.	Toteutui osittain
Tiivistetään nuorisopalveluiden ja työllisyyden kuntakokeilun välistä yhteistyötä Koha + sivi	Tavoitetaso : Nuorten työ- ja valmennuspalvelut linkitetty tiiviisti kuntakokeiluun ja asiakkaan palvelupolku on sujuva. Nuorten työ- ja valmennuspalvelut toimii palveluntuottajana suhteessa kuntakokeiluun. Yhteyden syventäminen kuntakokeilun ja nuorisopalveluiden välille. Sovitetaan nuorten työ- ja valmennuspalvelujen toiminta kuntakokeilun kautta tuleviin tavoitteisiin ja sieltä tulevien nuorten tarpeisiin.	Yhteisesti sovitut toimintaprosessit ja mittarit Asiakasmäärä, sijoittuminen ja täyttöaste	Arjen yhteistyötä tehdään sekä vakiintunein tavoin että haetaan uusia yhteistyön muotoja. Kunto-hanke toimii läheisessä yhteistyössä niin kuntakokeilun nuorten tiimin, että sivistystoimen nuorisopalvelujen kanssa etsivän nuorisotyön ja pajojen kanssa. Hyvinvointisuunnitelman mittarien yhteensovittaminen ei ole edennyt täysin suunnitellussa aikataulussa. Ohjaamon painopistettä työllisyyspalveluissa suunnataan tulevien vuosien aikana työhön ja koulutukseen ohjaavan matalan kynnyksen palvelun suuntaan ja se tulee sijoittumaan uuteen matalan kynnyksen valmennustiimiin organisaatiossamme. Pohjoismainen työvoimapolku korostaa asiakkaan omaa roolia työnhaun aktiivisena toimijana. Tämä näkyy nuorten tiimin asiakasprosessissa mm. lisääntyvinä asiakastapaamisina, jolloin odotettavissa on vaikuttavuutta aktivointiasteeseen ja työmarkkinoille/koulutukseen sijoittumiseen tässä asiakasryhmässä. Asiakastapaamisista jää toteutumatta, koska osa asiakkaista ei ole saavu asiakastapaamisiin sovitusta. Nuorten palveluiden palveluesimies Lönnrot ja Kunto-hankkeen projektipäällikkö Torppavirta kuuluvat Lahden kaupungin Nuorten työ- ja valmennuspalveluiden ohjausryhmään. Muutenkin yhteistyötä nuorisopalvelujen ja työllisyyspalvelujen välillä on tiivistetty. Vuoden 2022 asiakasmäärä 210, sijoittuminen suunnitelman mukaisesti 60 %, täyttöaste 84 %	Toteutui
Lisätään yritystontteja ja sujuvoitetaan yritysten sijoittumisprosessia Kymp + koha	Kaavoitetaan uutta yritystonttimaata 25 hehtaaria Yritysten sijoittumismarkkinoin ja prosessien kehittäminen yhdessä LADECin kanssa luodaan task force -toimintamalli asiakasprosessien sujuvoittamiseen	Kaavoitettu tonttimäärä ha task force -toimintamalli käytössä sijoittumismarkkinoinnin resurssointi parantunut	Pippo-Kujalan ja ympäristön asemakaavojen ja kaavarunon valmistelu edennyt. Yleiskaavavalitus hallinto-oikeudessa ratkaistu, ja yleiskaava lainvoimainen. Fazerin tontin asemakaava lainvoimainen (34 ha). Luontonselvitykset tehty Kariston portin ja Latomäen alueille. Jokimaan yritystuon (Syväojan alueen) asemakaavoitus Helsingintien länsipuolelle käynnissä. Laajennusalue noin 30 ha. Työ käynnistetty. Uusi merkittävien yritysten sijoittumisen toimintamalli pilotoitu. Saatujen kokemusten perusteella korjaukset tehty. Uusi toimintamalli käyttöön vuoden vaihteeseen mennessä. Task force -toimintamalli kehitetty yhdessä Ladecon kanssa. Sijoittautumispäätöksistä hyötyvät tahot aktivoidaan osallistumaan aluetalouden hyödyn maksimointiin.	Toteutui
Kaavoitetaan ja esirakennetaan Pippo-Kujalan aluetta. Kymp	Vahvistetaan kaavan alueella esirakentaminen käynnistetty. Muun alueen osalta asemakaavatyö valmis. Tontinluovutus-tavoite on 5 ha. Pistoraideyhteys valmis 2022	Esirakentaminen ja asemakaavoitus valmis. Luovutettujen tonttien ha Pistoratayhteys on/ei ole valmis	Yleiskaavavalitus hallinto-oikeudessa ratkaistu, ja yleiskaava lainvoimainen. Pippo-Kujalan laajennusalueen kaavarunon selvitykset laadittu ja kuuleminen suoritettu. Fazerin tontin asemakaava lainvoimainen. Fazerin tontin noin 34 ha alueen tasausurakasta noin 40 % tehty. Työ etenee aikataulussa ja valmistuu joulukuun 2023 loppuun mennessä. Tontinluovutusneuvottelut Fazerin alihankkijoiden kanssa aloitetaan keväällä 2023 ja ratkaisut toimijoista tavoite saada vuoden 2023 aikana. Pistoraideyhteydelle ei enää tarvetta, joten sitä ei toteutettu.	Toteutui



Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
Selvitetään elinkeinoelämän raideyhteyksien toteutuskelpoisuudet Kymp	Selvitetään elinkeinoelämän kohteet, joille ratayhteys on toiminnallisesti ja taloudellisesti järkevää	Kohdekohtainen toteutuskelpoisuus. Jatkosuunnittelun käynnistäminen ja toteutusaikataulun laadinta valmiina 100 %	Suunnitelma on valmistunut. Tarkastelussa mukana, Lasitehtaan alue, Pippo-Kujala, Kumia ja Nastola. Hollolasta Nostava.	Toteutui
Laaditaan yleiskaavan mahdollistamien elinkeinoelämän alueiden käyttöönottoaikataulu ja profilointi. Kymp	Alueiden profiloinnin, suunnittelun ja tavoitteellisen toteutusaikataulun valmistuminen.	Tavoitetason kattavuus yleiskaavaverrannosta 100 %	Konsulttiselvitys rakentamattomien elinkeinoelämänalueiden maamassoista (sis. kärkeä rakennettavuusmalli) ja kiertotalouteen liittyvästä elinkeino toiminnasta valmistunut 6/2022. Täydentävä selvitys kiertotalouteen liittyvän elinkeinoelämän materiaali-kierrosta valmistunut 9/2022. Kesä 2022: Lähtöaineistot koostettu omana työnä. Lähtöaineistojen ja teema-analyytikarttojen nosto Cloudiin käynnissä. 10/2022–2/2023 Elinkeinoelämän kokonais selvityksen toteutus konsulttityönä. Konsulttina FCG. – Konsulttityö jonkin verran myöhässä suunnitellusta aikataulusta, mutta selvityksen viimeistely käynnissä. 23.1.2023 Tilaisuus elinkeinoelämäntoimijoille Aineiston jatkotyöstö toteutusohjelmaksi alkuvuoden 2022 aikana. Jatkotyöön liittyy vielä kommenttikierros elinkeinoelämän yhdistyksille 2/2023 sekä KYLA/KH ilta-koulu, jossa elinkeinoelämän teemaa käsitellään osana Lahden suunnan ilta-koulua. Tarkempaa toteutusohjelmaa laaditaan jatkossa maapolitiikan toimesta uuden kaavatalousinsinöörin rekrytoinnin jälkeen.	Toteutui osittain

#### 4. DIGITAALISESTI PALVELEVA LAHTI



Tiivistelmä: DigOne projektin ohjelmistojen kehittämistyö jatkuu aikataulun mukaisesti ja pilottikouluissa. Kehitystyön aikainen ohjelmisto otetaan käyttöön vuoden 2023 aikana. Automaatiota lisättiin ottamalla käyttöön kaksi ohjelmistorobottia jätehuoltoon. Vuonna 2023 toteutetaan ICT-palveluiden kilpailutus, minkä vuoksi itsepalveluportaalin toiminnallisuuksia ei nähty järkeväksi kehittää. Sähköisen asiointin palveluprosesseissa tekoäly on käsitellyt vuoden aikana 86 prosenttia kysymyksistä, mikä on vapauttanut Lahti-Pisteen palveluneuvojen työaika muuhun työhön. Lahti-Pisteen käytössä olevan asiakashallintajärjestelmän kirjauksia on täsmennetty laadukkaamman raportoinnin takaamiseksi sekä yhteistyötä sataman ja Tilakeskuksen kanssa tiivistetty. EPalautteen tekoälytoiminnallisuudella tavoiteltiin palautemäärien laskua tarjoamalla lisätietoa aiheesta sekä annettujen vastausten laadun parantamista. Kunnossapidon palautemäärät ovat laskeneet 36 prosenttia. 3D-Kaupunkimalli on otettu käyttöön ja osaksi ympäristöpalveluiden perusprosesseja. Käyttöön otossa on samalla mahdollistettu ortokuvien ja IFS-mallien siirrot Maanmittauslaitoksen Karttakuvapalveluun (WMS). Sähköisen asiointin kehittämishankkeessa on toteutettu liittyviä asiakkuudenhallintajärjestelmän, PowerBI-raportoinnin, Chatin ja Dynasty-asianhallintajärjestelmän välillä. Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan johtuen Kuntaliitto on tuonut turvallisuusnäkökulman ohjeistukseensa rakennetun ympäristön ja paikkatietoaineistojen julkaisemiseen liittyen. Kaupungin julkaistuja aineistoja on päivitetty uuden ohjeistuksen mukaiseksi eikä uusia aineistoja julkaistu. Suomi.fi-viestit on otettu käyttöön neljässä uudessa palvelussa. Wellamo-opisto, kaupunginkirjasto ja kaupunginorkesteri ovat lisänneet etäosallistumisen mahdollisuuksia tuottamissaan palveluissa. Digikoulutusten järjestämistä on jatkettu sekä ikäihmisille että muille kuntalaisille lähipalveluna ja etänä.

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
Osallistutaan kansalliseen oppimisen digitaalisen palvelu-alustan ja ekosysteemin luomiseen Lahti osallistuu seitsemän suuren kaupungin yhteiseen DigOne-hankkeeseen Sivi + koha	Lähtö: Lahti liittyi DigOne-hankkeeseen vuoden 2021 alusta. Tavoite: Hanke jatkuu vuoteen 2028, hankkeen ensimmäisessä vaiheessa kehitetään palvelualusta ja oppimisen digitaaliset palvelut vuoden 2024 alkuun mennessä. Vuonna 2022 tavoite edetä suunnitelman mukaisesti	Kehittämishankkeen sopimusten ja suunnitelmien mukainen kehitystyö DigOne-palveluiden käynnistyminen vuoden 2024 alusta alkaen.	Ohjelmistojen kehittämistyö on alkanut ja myös muu kehittämistyö jatkuu aikataulun mukaisesti. Kuntien toiminnanmuutoksen suunnitelmia valmistellaan. Pilottikoulujen henkilökuntaa on perehdytetty DigOneen. Pedagogiset tukihenkilötä on koulutettu toimimaan pilottikouluilla perehdyttäjinä ja kouluttajina. Tietohallinnon ja perusopetuspalveluiden työntekijöitä on osallistunut kehittämistyöhön ja erilaisiin validointityöpajoihin. DigOne-hankkeessa on ollut aikataulu- ja taloushaasteita. DigOne-järjestelmä otetaan käyttöön pilottikouluissa vuoden 2023 aikana. Muiden peruskoulujen käyttöönotto toteutetaan vuonna 2024. Lahdesta ei ole pilottikouluja. Lukioiden käyttöönotto siirtynyt eteenpäin. Elokuusta alkaen Lahden uusi opetus- ja kasvatusjohtaja on toiminut Lahden kaupungin edustajana hankkeen ohjausryhmässä ja valmistelevalle ohjausryhmässä. Lahden hankepäällikkö vaihtui marraskuussa. Sivistyslautakunta on hyväksynyt sopimusmuutoksen 13.12.2022.	Toteutui

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
Lisätään automaatiota ja itsepalvelua palveluissa Koha + sivi + kymp	Tavoitteena vähintään 5 uutta automatisoitua prosessia. Vähintään 3 uutta "itsepalveluominaisuutta" IT-peruspalveluissa	Automatisoitujen prosessien määrä. Uusien IT-peruspalveluiden "itsepalveluominaisuuksien" määrä	Robotin käyttöönotto (varhaiskasvatuksen maksupäätökset, tulorekisteri) – kaksi robottia saatiin toteutettua, mutta tulorekisterirobottia ei saatu toimintaan. Projektissa todettiin, ettei kustannus/hyötysuhde ollut riittävä, joten nämä eivät jääneet käyttöön. Päätösvalmistelun automatisoinnissa robotti käytössä jätehuollon prosesseissa. Jätehuollossa kaksi robottia käytössä ja jatkoa varten on tehty sopimus Tieran robottipalvelusta, johon robotit siirretään. Käyttövaltuushallinnon projekti on kesken ja itsepalveluportaalin toiminnallisuuksia ei tässä vaiheessa ole ollut järkevä edistää 2023 tapahtuvan perus-ict-toimittajakilpailutuksen vuoksi	Toteutui osittain
Kehitetään sähköisen asioinnin palveluprosessia Koha + sivi + kymp	Lisätään palautteiden keräämisen ja käsittelyn automatisointia. Uusien menetelmien kartoitus, kuten tekoälyn hyödyntäminen. Tavoitteena, että tekoäly käsittelee 75 % kysymyksistä. Parannetaan asiakkaan asian kulkemista CRM-järjestelmässä, niin että asiakkaan kirjaus seuraa asiakasta.	Tekoälyn käsittelemien kysymysten määrä ilman siirtoa asiakaspalvelijalle. On/ei ole otettu käyttöön ePalautteeseen osio, joka hyödyntää tekoälyä Asioiden lkm., jotka on siirretty CRM kautta eteenpäin Tahojen lkm., joille CRM kautta dataa on siirretty	Tekoäly käsitellyt kysymyksiä 86,6 % 1.1.-31.12.2022 Keskustelujen määrä 2706 3,7 % on siirtynyt Chat-keskusteluiksi (palveluneuvojan vastattavaksi) E-palautte: Tekoälysovellus on käytössä mutta ei käsittele palautteita automaattisesti vaan tekoälytoiminnallisuudella pyritään vähentämään palautteiden määrää tarjoamalla palautteen antajalle lisätietoa aiheesta. Vuosien 2022 ja 2023 kunnossapidon palautemäärissä on 36 % lasku. CRM:n kirjauksia on täsmennetty, jotta saadaan selkeämmät raportit Lahti-Pisteen toiminnasta. Puhelinpalveluiden siirtäminen Lahti-pisteen hoidettavaksi 1.6.2023. Tavoitteena mahdollisimman monipuoliset yhteydenotokanavat kuntalaisille. Satama: Aloitettu veneiden talvisäilytysvaraukset. LahtiPisteen hoidettavaksi palveluneuvojan kautta. Tilakeskus: Avaimenhallinta ja tilanvarusprossien kehittäminen.	Toteutui
Hyödynnetään 3D-kaupunkimallia suunnittelutyössä ja havainnollistamisessa Kymp	Kaupunkimallin käyttöönotto ja hyödyntäminen vastuualueilla. Lisää osallistuttamisen mahdollisuutta sekä suunnitelmien sisällön peruste päättäjille	Kaupunkimalli on otettu käyttöön Valmius kahden suuntaisen tiedon-siirtoon on. Kaupunkimallia käytetään suunnitelmien visualisoinnissa	Kaupunkimalli on otettu käyttöön. Sen päivittäminen ja ylläpito on otettu osaksi perusprosesseja. Kaupunkimallia hyödynnetään merkittävimpien kaavaprosessien havainnollistamisessa. Havainnollistamisprosessia ja ohjelmistoja kehitetään jatkuvasti sujuvamiksi. Nykyisen karttapalvelun 3D-laajennos saadaan käyttöön vuoden 2023 aikana. Mahdollistaa aineistojen esittämisen kaikille. Suunnittelumalleja voidaan liittää osaksi kaupunkimallia ja kaupunkimallista voidaan antaa osia suunnittelijoille.	Toteutui
Kehitetään sähköisen asioinnin seuranta, läpinäkyvyyttä ja raportointia Koha + sivi + kymp	Sähköisen asioinnin seuranta ja raportointi Asiakastiedon (CRM) tuominen johdon raportointijärjestelmään (PowerBI) Luodaan kunnan käyttämiin rakennusvalvonnan sähköisiin asiointipalveluihin kyvykkyys hallita IFC-tietomalleja(3D) sekä kyvykkyys siirtää tietoja IFC tietomalleista kuntien rekistereihin ja 3D kaupunkimalleihin. Lisätään avoimia data-aineistoja. Tavoite 2 uutta data-aineistoa. Sähköisen asioinnin läpinäkyvyys Suomi.fi viestit palvelu käytössä asioiden etene- misen ilmoituskanavana vähintään kahdessa keskeisessä asiointia tukevassa tietojärjestelmässä	Asiakastieto on/ei ole tuotu johdon raportointijärjestelmään. Asiointipalvelussa ei ole/ on kyvykkyys hallita ja siirtää tietoja IFC-tietomalleista(3D) Vastaanotetut IFC-tietomallit(3D) lkm. Uusien data-aineistojen lkm. Suomi.fi viestit integraatiot perusjärjestelmiin: määrä	Integraatio Dynamics CRM:n ja PowerBI-raportointijärjestelmän välillä valmis. Integraatio Chatin ja Lahti-Pisteen asiakkuudenhallintajärjestelmän kanssa on valmistunut VM:n sähköisen asiakaspalvelun kehittämishankkeessa. Integraatio Dynasty10 sähköisen asioinnin ja Dynamics CRM:n välille tehty. Kuntaliiton uuden ohjeistuksen mukaan on päivitetty kaupungin avoimen datan aineistoja ja tiukentuneen ohjeistuksen vuoksi ei ole lisätty uusia paikkatietoaineistoja. Kaupunkimalli on otettu käyttöön. Sen päivittäminen ja ylläpito on otettu osaksi perusprosesseja. Suomi.fi viesteihin liittyen on lisätty seuraavat kanavat suomi.fi -palveluun: Ympäristöterveys Arkistopalvelut - tietopalvelu Vaalit Tietosuojat WMS palvelussa ilman tunnusta Kantakartta, Ajantasa- asemakaava, Opaskartta, Yleiskaava ja yhtä lukuun ottamatta ortokuvat eri vuosilta. Tunnuksen vaatii kantakartan maastotiedot sekä vuoden 2022 ortoilmakuva. WFS-palvelusta ilman tunnusta aluejakoja sekä osoitepisteet. Tunnuksen takaa saa auki noin 100 tasoa, kuten rakennukset, kiinteistöt, ladut jne. Sähköiseen lupa-asiointipalveluun on luotu mahdollisuus IFC-mallien lisäämiselle. Rakennusvalvonnan henkilöstö on suorittanut tietomallia käsittelevän peruskoulutuksen. Suomi.fi -integraatiota ei ole toteutettu paikkatietojärjestelmään. Asiasta keskusteltu kuntien ja ohjelmiston toimittajan yhteistyöryhmässä mutta toteutus on siirtynyt aikataulusyistä seuraavalle vuodelle.	Toteutui

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
Ehkäistään digisyrjäytymistä ja lisätään palveluiden digitaalista saavutettavuutta Sivi	Verkkoaineistot, tilaisuudet ja tapahtumat verkossa: Vähintään 5 % kirjaston, Wellamo-opiston, museon, orkesterin ja kulttuuripalveluiden tapahtumista on digitaalisesti saavutettavia. Tavoitteena 1500kpl konserttisovelluksen latausta. Kuntalaista tukevien koulutusten ja ohjaustilanteiden määrä sekä mahdollisuus laitteiden käyttöön (Kirjasto vähintään 150 koulutus/ohjaustapahtumaa, Wo koulutuksia min. 50 kpl). Luodaan seudullinen yhteistyöverkosto digitukea tarjoavien toimijoiden kesken. Jatketaan senioreiden digitukiprojektia koronarajoitukset huomioiden digitukiklinikalla sekä verkossa.	Digitaalisesti saavutettavien tapahtumien prosenttiosuus kaikista tapahtumista. Kaupunginorkesterin SL Classiclive -konserttisovelluksen käyttömäärät. Koulutus/ohjaustapahtumien lkm. Seudullinen yhteistyöverkosto on/ei ole luotu Digitukiklinikalla ja verkkosivuilla käynnit. Toteutuneiden digikinkereiden lkm. Digikinkereihin osallistuneiden lkm.	5 % kirjaston tapahtumista on tarjottu myös etäosallistumismahdollisuudella ja niihin on osallistunut etänä 2099 asiakasta. 5 % Wellamo-opiston opetuksesta verkko-opetusta, (sisältää myös hybridiopetuksen) sekä laajassa oppilastöiden diginäyttelyssä kävijöitä 2588. Orkesterin konserttisovelluksen latauksia 1700 kpl Vuoden 2022 avustushaussa yhdistykset eivät hakeneet kohdennetusti avustuksia digitaalisen osallisuuden kehittämiseen. Wellamo-opisto järjestänyt 311 tuntia digiohjausta ja tietotekniikan opetusta 585 tuntia Kirjasto on järjestänyt syyskuun loppuun mennessä 219 aikuisten digiopastus/ohjaustapahtumaa. Kehitetty osallistuvan budjetoinnin (osbu) toimintamallia ja arvioitu siinä käytettävää osallisuusalan uutta versiota. Lisätty sosiaalisen median hyödyntämistä kumppanuuspöydissä. Senioreiden digikinkertoiminta on tavoittanut ikääntyneitä koronarajoitusten jälkeen. Kinkereitä on järjestetty Lahden keskustassa ja Nastolassa yhteensä 55 kertaa. Osallistumisia on ollut 2156, joista uusia 100. Linkkisivustuntoja yht. 16 452. Kinkereiden lisäksi digitukiklinikka toimii kerran viikossa, kävijöitä yht. 245. Toiminnasta saatu hyöty: keskustan kinkereitä; erittäin paljon 48,2 %, paljon 44,6 %, Nastolan kinkereitä; erittäin paljon 42,9 %, paljon 47,6 %. Takataskussa 155 digituen yksilöohjauskertaa. Lisäksi järjestetty kuusi ryhmämuotoista digikoulutusta (26 kokoontumista), joissa 89 osallistumiskertaa.	Toteutui

## 5. HARRASTUSTAKUU JA ARKILIUKUNTA



Tiivistelmä: Harrastelahti.fi-sivusto uudistui helmikuussa 2022. Sivusto toimii kaikenikäisten harrastus- ja vapaa-ajan toiminnan kotipesänä, jota kehitetään edelleen käyttäjien palautteen pohjalta. Kevään aikana kuultiin laajasti lasten ja nuorten harrastustoiveita, jonka pohjalta suunniteltiin lukuvuoden 2022–2023 harrastustoimintaa. Harrastamisen Lahden mallin hankkeen toimintaa koulupäivän yhteydessä toteutettiin kaikilla kouluilla 1.–9.-luokkalaisille. Alakouluissa toimintaa toteuttavat seurakunnat ja järjestöt. Paikallisten toimijoiden kanssa tavattiin useasti yhteistyön vahvistamiseksi. Nuorisopalveluille palkattiin syksyllä 2022 kahdeksan kokopäiväistä harrastustoiminnan ohjaajaa vastaamaan yläkoulujen harrastustoiminnasta ja mahdollisuuksien mukaan he tarjosivat toimintaa myös alueen 5.–6.-luokkalaisille. Etsivän harrastustoiminnan toimenpiteiden kautta nuoret löysivät itselleen harrastuksia. Palveluverkkotarkastelua on tehty osana ulkoliikkumisalueiden johtoryhmän työtä. Urheilukeskuksen Master Plan -suunnitelman tekeminen on aloitettu, mutta mm. ulkoliikkumisalueiden kuntotilakartoitusta, peruskorjaussuunnittelua ja korjaussuunnitelmien laatimista ei ole vielä aloitettu. Toimintamalli yleisten alueiden lupaprosessien joustavampaan suuntaan kehittämiseksi on valmistelussa. Kaikki luvat haetaan ja myönnetään e-lupapalvelun kautta ja näkyvät karttamerkinnöin karttapalvelussa. Tehostetun talvihoidon pääreittien (pyöräily- ja kävelyreitit) kokonaispinta-ala kasvoi. Suunnittelun ja uusien kohteiden toteutuksen yhteydessä huomioitu tavoite siirtää pyöräilyä ajoradalle.

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
<p>Varmistetaan lasten ja nuorten harrastusmahdollisuudet yhteistyössä eri toimijoiden kanssa</p> <p>Sivi</p>	<p>Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus itseään kiinnostavaan harrastukseen</p> <p>Lasten ja nuorten harrastus- ja nuorten toimijoiden yhteistyönä ja kaupunkitasoisesti koordinoituna</p>	<p>Harrastusmahdollisuudet ovat kaikkien lasten ja nuorten tiedossa</p> <p>Yhteistyötahojen määrä</p>	<p>Keväällä 2022 on järjestetty lasten ja nuorten harrastustoimintaa kouluissa osana valtakunnallista kehittämishanketta. Syksyllä on käynnistetty uusi hankekausi.</p> <p>Harrastustoiminnan järjestämiseen on keväällä 2022 osallistunut kaupungin eri toimijoiden lisäksi 14 seuraa ja yhdistystä.</p> <p>Lukuvuonna 2022–2023 hankkeessa toimintaa on 25 koulussa, yläkouluissa toimii 8 koko-ikäistä harrastustoiminnan ohjaajaa, alakouluissa toimintaa toteuttavat seurat ja järjestöt. Yhteistyökumppaneita on yhteensä 15. Toiminta on suunniteltu kevään 2022 harrastustoivekyselyn tuloksien pohjalta. Syksyllä 2022 harrastamisen Lahden mallin harrasteryhmiä 1.–9.-luokkalaisille on yht. 136.</p> <p>Kaikille 7.-luokkalaisille on toteutettu henkilökohtainen harrastusohjaus syksyllä 2022.</p> <p>Koulupäivän yhteydessä järjestettävästä harrastustoiminnasta on tiedotettu kohdenetusti oppilaita ja huoltajia Wilma-järjestelmässä.</p> <p>Koordinaatio on edistynyt harrastustoimijoiden yhteistyötä. Yhteistyökäytäntöiden rakentaminen on edennyt suunnitellusti.</p> <p>Harrastelahti.lahti.fi -sivuston uudistus on toteutettu keväällä 2022. Sivuston kautta ilmoittautuneista osallistujista 50,7 %:lle hankkeen kautta järjestetty harrastus oli ai- noja ohjattu harrastus.</p>	Toteutui
<p>Ulkoliikku- mialueiden palvelu- verkko- hanke</p> <p>Kymp + Sivi + Koha</p>	<p>Tavoitetaso:</p> <p>Palveluverkkotarkastelu valmis: Arkiliikuntapaikat/koulu- jen/monitoimitalojen liikunta- alueet</p> <p>Vastuut ja tehtävänjaot on mää- ritelty selkeästi. (mm. luontoli- kunta)</p>	<p>Tarkastelu on/ ei ole tehty</p> <p>Vastuumää- rittely on/ ei ole tehty</p>	<p>Suurimmat tarpeet on listattu ja isoimpien kohteiden suunnittelu ja toteutus edennyt ja investiointiohjelma/työohjelma päivitetty. Vastuujako tarkentuu ulkoliikkumisen johtoryhmän säännöllisen työskentelyn kautta edelleen ryhmän työn jatkuessa. Suu- rempien kohteiden vastuut määriteltä, pienempiä tarkennetaan. Investointeja koske- via palautte- ja ideoiden päällekkäisiä keruujärjestelmiä muodostunut liiallisesti.</p> <p>Valtionapuhakuprosessi (vuosittaiset haut/rahoitus- suunnitelmailmoitukset) liikunta- palveluiden hoidossa, avustusten saaminen valtionhallinnon poliittisten päätösten va- rassa.</p> <p>Palveluverkkotarkastelua tehdään osana ulkoliikkumialueiden johtoryhmän työtä</p> <p>Urheilukeskuksen Master Plan –suunnitelman tekeminen on aloitettu</p> <p>Reittityypistöt on pääosin tunnistettu, niille on päätetty yhteiset nimikkeet ja sovittu päävastuulliset. Päävastuullisten työn tueksi on nimitetty avainhenkilöt ja erikseen on tunnistettu ja nimetty vastuulliset henkilöt auttamaan, kun reitistöt risteävät eri vas- tuutahojen reittien kanssa. Laajentumissuunnittelua ei ole toteutettu.</p> <p>Ulkoliikku- mialueiden kuntotilakartoitusta, peruskorjaussuunnittelua eikä korjaus- suunnitelmien laatimista ole aloitettu.</p>	Toteutui osittain
<p>Luodaan toimin- tamalli kolman- nen sektorin toteuttamaan har- rastepohjaiseen liikuntarakenta- miseen.</p> <p>Kymp</p>	<p>Määritellään maa-alueiden vuokraamisen sekä tonttien väli- aikaisen käytön periaatteet. Ku- vataan kaupungin tukimalli vas- tuutahoineen.</p> <p>Hakijalla ja valmistelevilla viran- haltijoilla selkeä ja yksiselittei- nen toimintamalli</p>	<p>Ohjeistuksen laadinta, toi- mintamal- lista sopimi- nen palvelu- alueiden vä- lillä. Ohjeis- tuksen jul- kaisu</p>	<p>Toimintamalli yleisten alueiden lupaprosessien joustavampaan suuntaan kehittä- miseksi on valmistelussa.</p> <p>Lupaprosesseja tuodaan maaliskuussa 2023 näkyvämmäksi, kun Palvelutorilla pide- tään avoin koulutustilaisuus lupahakemuksen täyttämistä. Koulutustilaisuuden jäl- keen asiakasohjaus siirtyy Lahti-Pisteelle, joka mahdollistaa kuntalaisen digituen. Koulutusmateriaali julkaistaan kaupungin nettisivuilla.</p> <p>Alueiden käytön hallinta (pysäköinninvalvonta ja katutarkastajat) viestii aktiivisesti si- dosryhmille tarvittavista luvista ja ohjaa palvelun piiriin.</p> <p>Kaikki luvat haetaan ja myönnetään e-lupapalvelun kautta ja näkyvät karttamarkin- nön karttapalvelussa.</p>	Toteutui osittain
<p>Kehitetään pyö- räily- ja kävelytei- den kunnossapi- toa sekä opas- tusta.</p> <p>Kymp</p>	<p>Kehitetään pyöräily- ja kävelytei- den talvikunnossapitoa.</p> <p>Tehostetun talvihoidon pääreit- tien (A++ &amp; A+) kokonaispinta- ala kasvaa.</p> <p>Yhtenäistetään ELY / kaupunki kävely- ja pyöräilyreittien opas- tus.</p> <p>Eteläisen Lahden ja Niemen suunnan pyöräilyn viitoitussuun- nitelman toteuttaminen.</p>	<p>Tehostetun talvihoidon pääreit- tien (A++ &amp; A+) kokonais- pinta- ala (m<sup>2</sup>)</p> <p>Viitoitus on/ ei ole valmistunut</p>	<p>Urakka-alueen sopimus on allekirjoitettu. Urakka-alueelle ei laajennettu baanaverk- koa (A++), mutta A+ -tuotteiden käyttöä laajennettiin. Aiemmin kaupungissa oli A++ yhteensä 67 889 (m<sup>2</sup>) ja A+ yhteensä 64 389 (m<sup>2</sup>). Nyt lisättiin 1.10.2022 alkaen A+ yhteensä 69 829 (m<sup>2</sup>)</p> <p>Viitoitussuunnitelman vaihe 1 (Renkomäki–Mukkula) on toteutettu ja merkit asen- nettu maastoon. Viitoitussuunnitelmaa jatketaan seuraavaan vaiheeseen.</p>	Toteutui

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2022	Tila
<p>Siirretään pyöräilyä ajoradalle ja pudotetaan nopeusrajoituksia liikenneturvallisuuden parantamiseksi</p> <p>Kymp</p>	<p>Lähtötaso: Suoritettu tarkastelu kaikista yhdistetyistä jalankulku- ja pyöräistä ja toteutettu muutokset 50 % niistä 2021. Katuverkoston nopeusrajoitustarkastelu tehty 2021 aikana.</p> <p>Tavoitetaso: Loppuihin toteutetaan muutostyöt 2022. Katuverkoston toimenpiteet vuonna 2022.</p> <p>Lahden kaupunkialueen liikenteenohjaussuunnitelman nopeusrajoitusten laskemisen vahvistaminen.</p>	<p>Muutokset toteutettu yhdistettyihin jalankulku- ja pyöräiteihin (%-osuus)</p> <p>valmistuu/ei valmistunut</p>	<p>Keskustan alueen nopeusrajoitusten alentaminen toteutettu 2021, 30 km/h.</p> <p>Suunnittelun ja uusien kohteiden toteutuksen yhteydessä huomioitu tavoite siirtää pyöräilyä ajoradalle.</p> <p>Valistus- ja tiedotuskampanjaa ei ole toteutettu, suunniteltu vuoden 2023 pyöräilyviikon yhteyteen 5.-14.5.2023.</p>	<p>Toteutui osittain</p>

## Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toteutuminen

Lahden kaupungin toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelma 2019–2022 hyväksyttiin vuonna 2019. Sillä tavoiteltiin tuottavuushyötyjä kaupungin talouteen. Muuttuneessa taloustilanteessa vuonna 2021 arvioitiin, että ohjelman toimenpiteet eivät riitä tasapainoisen talousarvion toteuttamiseen talousarviokauden aikana. Vuoden 2021 talousarviovalmistelun yhteydessä laadittiin Lahden 30 kk:n uudistumis- ja muutosohjelma, joka sisältää uusia tulojen lisäämiseen, menojen pienentämiseen, omaisuuden realisoimiseen ja omaisuudesta saatavien tuottojen kasvattamiseen tähtäviä toimenpiteitä. Ohjelmassa on mukana myös edellisen tasapaino-ohjelman toimenpiteitä. Ohjelmaan sisältyy palvelujen ja organisaation uudistamis- ja kehittämistoimenpiteitä tuottavuuden ja tulokellisuuden parantamiseksi. Alla raportoidaan talousarvion 2022 yhteydessä hyväksytyjen toimenpiteiden toteutumista.

### Konsernihallinnon palvelualue

Konsernihallinnon palvelualueen tavoitteena on ollut tasapainottaa taloutta vähentämällä tukipalvelujen kustannuksia osin palveluja kilpailuttamalla ja osin neuvottelemalla sekä palvelutuotantoa uudistamalla. Palvelujen ostoja ja matkaku-lyja on vähennetty suunnitelman mukaisesti. Etätyötä on hyödynnetty niissä tehtävissä, joihin se on soveltunut. Prosessien automatisointia on jatkettu mm. lisäämällä automaatiota ostolaskujen käsittelyyn. Kaupungin toimitilojen päivitys ja kiinteistöhallinnon salkutus valmistuvat vuoden 2023 aikana.

Investointisuunnitelmaa päivitettiin vuoden 2021 talousarvion valmistelun yhteydessä tavoitteen mukaisesti. Poistoja tarkasteltiin tavoitteen mukaisesti mm. pidentämällä Lahden eteläisen kehätien (LETKE) poistoaikaa 15 vuodesta 20 vuoteen. Tulojen kertaluonteisessa kasvattamisessa onnistuttiin yli tavoitteiden myymällä kaupunginsairaalan kiinteistö vuonna 2022.

Asian- ja dokumentinhallintajärjestelmän (Dynasty) käyttö on vakiintunut vuonna 2022. Järjestelmän avulla hoidettavat asi-anhallinta- sekä viranhaltija- ja toimielinpäätösprosessit ovat tehostuneet käyttäjien osaamisen kasvun myötä. Keskenäisinä osina ovat sähköisen arkiston toteutus ja siihen liittyvät vanhojen järjestelmien (Tweb-asianhallinta- ja Doris-dokumentinhallintajärjestelmä) tietojen siirto arkistoon ja sitä kautta kaikkien käyttäjien saataville. Vuoden 2022 aikana valmistauduttiin vuonna 2023 pidettävään perus-ICT-palvelujen kilpailutukseen keskustelemalla mahdollisten palvelutuottajien kanssa ja esittelemällä kaupungin tavoitteita kilpailutuksen suhteen. Vuodelle 2022 suunniteltu omasta konesalista luopuminen saatiin teknisesti toteutettua ja konesali tyhjen-nettyä. Hankkeena projekti päätetään, kun projektin toteuttanut taho saa dokumentoinnin suoritettua loppuun.

Vuonna 2021 tehdyt sisäisten vuokrien leikkaukset ovat pysy-välunaisia ja jatkuivat vuonna 2022.

### Sivistyksen palvelualue

Sivistyksen palvelualueella talouden tasapainottamisen toi-menpiteet muodostuvat palvelu- ja tilaverkon sekä palvelujen laatutason tarkastelusta, toiminnan tehostamisen toimenpi-teistä sekä maksujen korotuksista. Talousarvioon sisältyneet tasapainottamisen tavoitteet ja toimenpiteet saavutettiin osit-tain, mutta kokonaistaloudellisesti tarkasteltuna talouden ta-sapainottamisen tavoite ei toteutunut ja määrärahojen ylityk-siin jouduttiin hakemaan vuoden aikana lisätalousarvioita.

Talouden tasapainottamisen tavoitteiden toteutumista edisti osaltaan koronatilanteen vaikutukset toiminnan supistumi-seen tai toimenpiteiden viivästymiseen. Kulttuuripalvelujen palveluostojen ja hankintojen pystyttiin vähentämään. Kaupun-ginmuseon talouden tasapainottamisen tavoitteet saavutetiin tulotavoitteen ylittyessä. Lisäksi kirjasto- ja tietopalve-luissa vähennettiin palvelu- ja materiaalihankintoja.

Talouden tasapainottamisen toimenpiteiksi oli myös asetettu Wellamo-opiston kurssimaksutulojen kasvu, joka ei toteutunut erityisesti koronatilanteen vaikutusten vuoksi. Perusopetuk-sen, varhaiskasvatuksen ja liikuntapalvelujen talousarvioon si-sältyi uusien toimenpidetavoitteiden lisäksi osittain myös vuo-delta 2021 toteutumaton tasapainottamisen tavoitteita, mikä vaikeutti entisestään tasapainottamisen tavoitteen to-teutumista, eikä tavoitteita saavutettu. Kaupunginorkesterin ja -teatterin talouden tasapainottamisen tavoitteet eivät toteu-tuneet koronatilanteen heikentäessä kummankin kulttuurilai-toksen lipputulokertymää.

### Kaupunkiympäristön palvelualue

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelmalla tavoiteltiin tuotta-vuushyötyjä vuonna 2022 kaupunkiympäristön palvelualue-ella muun muassa seuraavassa kuvatuin toimenpitein.

Toimintojen uudelleen järjestelyillä sekä eläkejärjestelyillä saavutettiin yhden henkilötyövuoden säästö kaupunkisuunnit-telussa.

Joukkoliikenteessä vuosina 2020 ja 2021 kilpailutetut liiken-nöintisopimukset ovat laskeneet tarjousten yksikköhintoja uu-sien käyttövoimien myötä. Sopimusten mukainen liikenne on käynnistynyt 1.7.2021 ja 1.7.2022. Yleinen kustannustason nousu on indeksitarkastuksien myötä nostanut kaikkien liiken-nöintisopimusten kustannuksia merkittävästi vuonna 2022. Kustannusten nousun takia liikennöinnin kokonaiskustannuk-set ovat nousseet, vaikka liikenteen määrää ei ole lisätty. Säästöjä on toteutettu myös karsimalla liikennettä vähäisem-män kysynnän alueilta. Liikenteen karsinta on aiheuttanut merkittävän määrän palautetta alueilta, joita toimenpiteet koskevat. Ilman indeksikorotusten vaikutusta säästöjä on uu-sien sopimuksien myötä saatu vuositasolla yhteensä noin 800 000 euroa, jotka ovat tulleet voimaan täysmääräisesti 1.7.2022 alkaen. Indeksitarkastuksien vaikuttaessa kaikkien liikennöintisopimusten hintoihin, liikennöintikustannukset ovat vuoden 2022 aikana kuitenkin nousseet noin 1 300 000 euroa vaikutusten painoutuessa vuoden jälkimmäiseen puoliskoon.

Koronapandemian vaikutukset ovat vähentäneet matkustusta ja lipputuloja merkittävästi vuosina 2020 ja 2021 sekä vuo-den 2022 ensimmäisellä puoliskolla. Vuoden 2022 toisella puoliskolla lipputulot ovat palanneet lähelle pandemiaa edel-tävää aikaa ja matkustuksen määrä lisääntynyt. Vuoteen 2019 verrattuna lipputulot ovat olleet vuonna 2020 -25 %, 2021 -23 % ja 2022 -3 %. Valtion avustuksia on saatu mer-kittävästi normaalia enemmän vuosina 2020–2022 ja avus-tusten suuruuteen on vaikuttanut myös MAL-sopimuksen mu-kaisten kehittämistoimien toteutus ja uusiutuneet käyttövoi-mat.

Kaupungin katuvalaistuksen kustannus- ja energiatehok-kuutta parannettiin edelleen korvaamalla elohopeavalaistusta nykyaikaisella valaisintekniikalla. 1.11.2022 aktivoitiin ensim-mäiset, lokakuussa päätetyt toimet ulkovalaistuksen

polttoajan vähentämiseksi. Alkuvuoden talvikuukausina katu-  
jen kunnossapidossa tilattiin lumenajoa edeltäviä talvia hu-  
mattavasti enemmän (urakoissa, joissa lumenajo on lisätyö),  
mutta asuinkaduille vain pakottavasta tarpeesta. Tämä ai-  
heutti monilla asuinkaduilla ahtautta. Kesä- ja syyskaudella  
kadunpidossa siirrettiin mm. lisätöinä tilattavia sadevesikaivo-  
jen korjauksia, kaidekorjauksia (kaiteessa lievä vaurio) sekä  
pieniä hulevesitöitä vuodelle 2023 tai siitä eteenpäin. Viher-  
alueiden kunnossapidossa tingimme myös hulevesien ohjaa-  
miseen liittyvistä töistä. Nurmi-alueiden muuttamista niityiksi  
jatkettiin. Hinnakasta kurturuusun poistoa ei edelleenkään  
edistetty. Erittäin rankka talvikausi johti lopulta siihen, että  
kunnossapidon menot ylittyivät arviolta 2.9 miljoonaa euroa,  
josta on vahvistettu lisätalousarvio.

## Sitovat määrärahat

Kaupunginvaltuusto hyväksyi talousarviossa kaupungin sitovat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Käyttötalouso- sassa valtuustoon nähden sitovaksi tasoksi on määritelty bruttoperiaatteella määräraha ja tuloarvio tai nettoperiaatteella toimintakate. Bruttoperiaate tarkoittaa, että menot ja tulot on budjetoitu erikseen määrärahoina ja tuloarvioina. Nettoperiaate tarkoittaa, että talousarviossa sitovuus on määritelty nettomääräisesti tulojen ja menojen erotuksena. Taseyksiköiden osalta sitovaksi tasoksi on määritelty tilikauden yli-/alijäämä.

Käyttötalouso- osa	Sitova taso
<b>Konsernihallinnon palvelualue</b>	
Konsernipalvelut-vastuualue	määräraha ja tuloarvio
Elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualue	
Elinvoimapa- palvelut	toimintakate
Työllisyyspa- palvelut	toimintakate
Tarkastustoimi	määräraha ja tuloarvio
Määrärahavaraus	
Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot	ei sitova
Taseyksikkö	
Lahden Tilakeskus	tilikauden ylijäämä (alijäämä) ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja ja -tappioita
<b>Sivistyksen palvelualue</b>	
Palvelualueen yhteiskustannukset	toimintakate
Lasten ja nuorten kasvun vastuualue	määräraha ja tuloarvio
Osallisuuden ja tiedon vastuualue	
Osaaminen	määräraha ja tuloarvio
Wellamo-opisto	toimintakate
Osallisuus	määräraha ja tuloarvio
Liikunnan ja kulttuurin vastuualue	
Liikunta ja kulttuuri	määräraha ja tuloarvio
Kaupunginmuseo	toimintakate
Kansainväliset urheilutapahtumat	toimintakate
Taseyksikkö	
Lahden kaupunginorkesteri	tilikauden ylijäämä (alijäämä)
Lahden kaupunginteatteri	tilikauden ylijäämä (alijäämä)
<b>Kaupunkiympäristön palvelualue</b>	
Palvelualueen yhteiskustannukset	toimintakate
Kaupunkisuunnittelun, kaupunkitekniikan ja rakennus- ja ympäristövalvonnan vastuualueet yhteensä	määräraha ja tuloarvio
Joukkoliikenne	toimintakate
<b>Tuloslaskelmaosa</b>	<b>Sitova taso</b>
Korkotulot ja -menot	nettoarvio
Muut rahoitustulot ja -menot	nettoarvio
<b>Rahoitusosa</b>	<b>Sitova taso</b>
Antolainat	ei sitova
Lainanotto ja lyhennykset (pitkäaikainen)	ei sitova
<b>Investointiosa</b>	<b>Sitova taso</b>
<b>Kaupunginvaltuustoon nähden sitovat</b>	
Kiinteä omaisuus	investointisuunnitelman menot
Julkinen käyttöomaisuus	investointisuunnitelman menot
Irtain omaisuus	investointisuunnitelman menot
Arvopaperit ja osuudet	investointisuunnitelman menot
Talonrakennusinvestoinnit	investointisuunnitelman menot
<b>Kaupunginhallitukseen nähden sitovat</b>	
Kiinteistöjen ostot	hankeryhmän menot
Konsernihallinnon palvelualue	irtaimen omaisuuden menot
Sivistyksen palvelualue	irtaimen omaisuuden menot
Kaupunkiympäristön palvelualue	irtaimen omaisuuden menot
Lahden Tilakeskus	irtaimen omaisuuden menot
Lahden kaupunginorkesteri	irtaimen omaisuuden menot
Lahden kaupunginteatteri	irtaimen omaisuuden menot



## Käyttötalouden toteutuminen

### Konsernihallinnon palvelualue

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	18 865,5	485,0	19 350,5	14 638,3	-4 712,2
Menot	512 852,7	3 200,0	516 052,7	526 364,0	10 311,3
Toimintakate	-493 987,2	-2 715,0	-496 702,2	-511 725,7	-15 023,5

Luvut eivät sisällä Lahden Tilakeskusta

Konsernihallinnon palvelualueen päätöksentekoelementteinä toimivat kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus, elinvoima- ja työllisyysjaosto sekä konserni- ja tilajaosto.

Konsernihallinnon muodostavat konsernipalvelut vastuualue, elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualue, suoraan kaupunginjohtajan alaiset viestintäpalvelut-palveluyksikkö ja sisäinen

tarkastus sekä taseyksikkönä toimiva Lahden Tilakeskus. Tarkastustoimi toimii itsenäisesti osana konsernihallintoa. Lisäksi konsernihallintoon sisältyy tuloarvio käyttöomaisuuden myyntivoitoista sekä määrärahavaraus ostoihin Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymältä.

### Konsernipalvelut vastuualue

Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	6 124,2	570,0	6 694,2	7 071,6	377,4
Menot	57 825,3	-200,0	57 625,3	54 405,3	-3 220,0
Toimintakate	-51 701,1	770,0	-50 931,1	-47 333,7	3 597,4

Konsernipalvelujen vastuualueelle kuuluvat seuraavat kaupungin päätöksentekoelementit: kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus, elinvoima- ja työllisyysjaosto sekä konserni- ja tilajaosto.

Kaupunginvaltuusto on kaupungin ylin toimielin, jonka vahvaa asemaa kuntalaki (410/2015) korostaa. Kaupunginhallitus vastaa hallinnosta ja taloudesta sekä valmistelee valtuustossa käsiteltävät asiat.

Virkaorganisaatio koostuu seuraavista toiminnoista ja palveluyksiköistä: kaupunginjohtajan ja sisäisen tarkastuksen toiminta, viestintäpalvelut sekä hallinto-, henkilöstö-, kehitys-, laki-, omistajaohjaus- ja talouspalvelujen palveluyksiköt.

Konsernipalveluissa vastataan vastuualueelle keskitetyistä toimisto- ja asiantuntijatehtävistä yhden kaupungin toimintamallissa:

- kaupungin johdon linjaukset
- konsernin ja kaupungin sisäinen tarkastus

- päätöksentekoelementtien päätösvalmistelu, kaupungin asiakirjahallinto ja arkistotoimi, toimistopalvelut sekä johdon tukipalvelut
- henkilöstöpoliittiset linjaukset, henkilöstö- ja työhyvinvointipalvelut sekä riskienhallinnan toiminnot
- strategiavalmistelun ohjaus
- kehitys-, tietohallinto-, tilasto- ja tietopalvelut toiminnot sekä kaupungin yhteiset neuvontapalvelut
- kaupungin tiedonhallintamallin toimeenpano
- lakipalvelut
- konsernin omistajaohjaus
- talouden ohjaus, taloussuunnittelu ja -hallinto, rahoituspalvelut, talouden ja toiminnan raportointi, sisäinen laskenta,
- hankintojen ohjaus, konserniyhteisöjen yhteishankintayksikötoiminnot
- kaupungin viestintä ja markkinointi.

### Elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualue, elinvoimapalvelut

Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	1 626,3	250,0	1 876,3	1 765,0	-111,3
Menot	10 051,8	-500,0	9 551,8	8 259,0	-1 292,8
Toimintakate	-8 425,5	750,0	-7 675,5	-6 493,9	1 181,6

Elinvoimapalvelut (EVP) vastaa elinkeino yhteistyöstä, korkeakoulu yhteistyöstä, innovaatio- ja hanketoiminnasta, tapahtumatoiminnasta, ympäristökehityksestä, maahanmuuttopalveluista ja kansainvälisistä asioista, edunvalvonnasta ja sidosryhmäyhteistyöstä. Lisäksi elinvoimapalvelut edistävät kaupungin strategian, kilpailukykystrategian ja ekosysteemisopin mukaisen toiminnan toteutumista.

EVP tukee myös strategisesti ja elinkeinopoliittisesti merkittävää kehittämistoimintaa ja tapahtumia sekä osarahoittaa hankkeita. Vastuualueen tavoitteita toteutetaan merkittävässä määrin kehitysyhtiöiden, korkeakoulujen ja muiden kumppanuuksien avulla. EVP:n oma toiminta on erityisen vahva ympäristön kehitystyössä, tapahtumatoiminnan mahdollistamisessa sekä maahanmuuttopalveluissa.

## Elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualue, työllisyyspalvelut

### Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	1 595,0	-335,0	1 260,0	1 704,9	444,9
Menot	23 254,2	3 900,0	27 154,2	26 602,5	-551,7
<b>Toimintakate</b>	<b>-21 659,2</b>	<b>-4 235,0</b>	<b>-25 894,2</b>	<b>-24 897,6</b>	<b>996,6</b>

Työllisyystoimissa painottuu erityisesti nuoriso- ja pitkäaikais-työttömyyden hoitoon ja ennaltaehkäisyyn liittyvät toimenpiteet työllisyyden kuntakokeilussa sekä työttömille työnhakijoille suunnattujen toimenpiteiden tosiasiallista vaikuttavuutta ja joustavuutta edistäviä yhteistyömalleja eri toimijoiden kesken. Työnhakijoiden nopeaan ohjautumiseen työhön tai heille soveltuvien palvelujen piiriin kiinnitetään erityistä huomiota.

Kaupungin oman toiminnan, kuten työpajojen ja valmennuksen lisäksi työllisyysvaroilla rahoitetaan eri toimijoiden työllisyys- ja kehityshankkeita, sikäli kuin ne vastaavat kaupungin strategiasta johdettuihin tavoitteisiin. Monen toimijan mallilla pyritään ylläpitämään vaikuttavuusperusteista työllisyydenhoidon palveluvalikoimaa lahtelaisten työnhakijoiden ja elinkeinöelämän tarpeisiin.

### Tarkastustoimi

#### Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Menot	368,6	0,0	368,6	342,5	-26,1
<b>Toimintakate</b>	<b>-368,6</b>	<b>0,0</b>	<b>-368,6</b>	<b>-342,5</b>	<b>26,1</b>

Lahden kaupungin ulkoisesta tarkastuksesta vastaavat tarkastuslautakunta ja sen alaisuudessa toimiva tarkastustoimisto sekä tilintarkastaja. Niiden toiminta on kaupungin muusta organisaatiosta ja johdosta riippumatonta, mikä on huomioitu myös kuntalaissa (410/2015). Sen mukaan tarkastuslautakunta valmistele kaupunkinhallitukselle esityksen tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi. Kaupunkinhallitus voi

poiketa tarkastuslautakunnan esityksistä vain kaupungin hallintosäännön ja talousarvioesityksen yhteensovittamiseen liittyvästä perustellusta syystä.

Tarkastuslautakunta valvoo kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset kaupunginvaltuustolle tiedoksi.

### Ostot hyvinvointiyhtymästä

#### Sitova määräraha

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Menot	421 352,8	0,0	421 352,8	436 754,6	15 401,8
<b>Toimintakate</b>	<b>-421 352,8</b>	<b>0,0</b>	<b>-421 352,8</b>	<b>-436 754,6</b>	<b>-15 401,8</b>

Kaupungin sosiaali- ja terveystoimien järjesti ja tuotti vielä vuonna 2022 Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä. Ostettavat palvelut sisälsivät sosiaali- ja perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja ensihoidon. Vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu on siirtynyt hyvinvointialueille.

#### Poikkeamat sitovuustasossa

Ostot hyvinvointiyhtymästä määräraha ylitti talousarvion 15,4 milj. euroa. Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän toimintaan ja talouteen ovat vaikuttaneet merkittävästi sote-palvelujen yleistilanteen vaikeus, tartuntatautilanne, kustannusten nousu sekä henkilöstön ja palvelujen saatavuushaasteet. (KH 6.3.2023 § 54)

### Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot

#### Määrärahavarauus (ei valtuustoon nähden sitova)

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	9 520,0	0,0	9 520,0	4 096,7	-5 423,3
Menot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Toimintakate</b>	<b>9 520,0</b>	<b>0,0</b>	<b>9 520,0</b>	<b>4 096,7</b>	<b>-5 423,3</b>

Tehtäväalueelle on budjetoitu meno- ja tuloarviot käyttöomaisuuden myyntivoittoihin ja -tappioihin (ei kaupunginvaltuustoon nähden sitova).

## Sivistyksen palvelualue

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	15 952,5	1 574,3	17 526,8	20 488,5	2 961,7
Menot	262 651,2	8 992,0	271 643,2	272 805,9	1 162,7
Toimintakate	-246 698,7	-7 417,7	-254 116,4	-252 317,4	1 799,0

Luvut eivät sisällä Lahden kaupunginorkesteria ja Lahden kaupunginteatteria

Sivistyksen palvelualue vastaa opetus-, kasvatus-, kulttuuri- ja liikuntapalvelujen järjestämisestä ja kehittämisestä sekä osallisuuden ja hyvinvoinnin kehittämisestä ja terveyden edistämisestä. Palvelualue vastaa edellä mainittujen asioiden suunnittelusta, valmistelusta, toimeenpanosta ja seurannasta. Palvelualueen palveluilla edistetään kaupunkilaisten hyvinvointia, elämänhallintaa, oppimista ja osallisuutta sekä kaupunkiseudun vetovoimaisuutta. Lasten ja nuorten hyvinvointityö on palvelualueen keskeinen painopistealue.

Sivistyksen palvelualueen päätöksenteko tapahtui kahdessa lautakunnassa. Sivistyslautakunta päättää palvelualueen yhteiskustannusten, lasten ja nuorten kasvun vastualueen sekä osallisuuden ja tiedon vastuualueelle kuuluvien lukio-koulutuspalvelujen ja Wellamo-opiston asioista. Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta päättää liikunnan ja kulttuurin vastualueen sekä osallisuuden ja tiedon vastualueen osalta kirjasto- ja tietopalvelujen sekä osallisuuden ja hyvinvoinnin palveluyksiköiden asioista.

## Palvelualueen yhteiskustannukset

### Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	2 015,7	1 399,3	3 415,0	5 425,1	2 010,1
Menot	2 816,9	1 399,3	4 216,2	6 092,8	1 876,6
Toimintakate	-801,2	0,0	-801,2	-667,7	133,5

Sivistyksen palvelualueetta johtaa sivistysjohtaja ja palvelualueen hallinnolliset tukipalvelut on hoidettu konsernihallinnossa. Palvelualueen yhteisenä resurssina toimii seudullinen kehittämissyksikkö, jonka vastuulla on seudun

sivistyspalvelujen koordinointi ja kuntien yhteistyöverkoston ylläpitäminen. Sivistystoimen kehittämisohjelmalla tähdätään Päijät-Hämeen alueen kilpailuaseman vahvistamiseen suhteessa muihin alueisiin.

## Lasten ja nuorten kasvu vastuualue

### Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	8 778,6	600,0	9 378,6	9 814,3	435,7
Menot	189 829,1	7 071,7	196 900,8	196 940,1	39,3
Toimintakate	-181 050,5	-6 471,7	-187 522,2	-187 125,8	396,4

Lasten ja nuorten kasvun vastuualue sisältää varhaiskasvatuspalvelujen, perusopetuksen ja nuorisopalvelujen palveluyksiköiden käyttömenot. Lisäksi vastuualuetta koskevat yhteiset kustannukset, aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä maahanmuuttajaopetuksen käyttömenot on keskitetty kirjanpidollisesti lasten ja nuorten kasvun yhteiskustannuksiin. Vastuualueen yhteinen palvelutuotanto lisää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia.

Vastuualueen keskeisinä tehtävinä ovat hyvinvointityön edistäminen kaupunkitasolla sekä palveluyksiköiden yhteisten prosessien ja alueellisen yhteistyön kehittäminen ja koordinointi. Lasten ja nuorten kasvu -vastuualueen toimijoiden yhteistyö toteutuu ydinprosessien mukaisesti. Ydinprosessit ovat:

1. Hyvä oppiminen ja kasvu
2. Osallisuus ja yhteisöllisyys
3. Hyvinvointi ja turvallisuus

Varhaiskasvatuspalvelujen toiminta-ajatuksena on tarjota lahtelaisille lapsiperheille laadukasta varhaiskasvatusta ja esiopetusta perheiden tarpeita vastaavasti.

Perusopetuspalvelut huolehtivat kaupungin perusopetuksesta ja osaltaan esiopetuksesta sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta hyväksytyjen tavoitteiden mukaisesti.

Nuorisopalvelut edistävät nuorten hyvinvointia yhteisöllisellä ja yksilöllisellä tuella ja toiminnalla.

### Poikkeamat sitovuustasossa

Vastuualueelle on kohdistettu lisätalousarvioissa lisämäärärahaa 7,1 milj. euroa varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen määrärahoihin. Lisäksi perusopetuksen tuloarviota korotettiin 0,6 milj. euroa. Vastuualueen toimintatulot ylittivät muutetun talousarvion 0,4 milj. euroa, mikä kattaa osaltaan määrärahan ylityksen. (Sivistyslautakunta 14.2.2023 § 10)

## Osallisuuden ja tiedon vastuualue

Osallisuuden ja tiedon vastuualueeseen kuuluvat lukiokoulutuspalvelut, kirjasto- ja tietopalvelut, osallisuus ja hyvinvointipalvelut sekä Wellamo-opisto. Vastuualue jakautuu kolmeen eri sitovaan tasoon: osaaminen (lukiokoulutus), Wellamo-opisto sekä osallisuus (kirjasto- ja tietopalvelut, osallisuus- ja hyvinvointi). Sivistyslautakunta päättää lukiokoulutuksen ja Wellamo-opiston asioista ja hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta päättää kirjasto- ja tietopalvelujen sekä osallisuus ja hyvinvointipalvelujen asioista.

Osallisuuden ja tiedon vastuualueen toiminnalla pyritään edistämään erilaisia kansalaisvalmiuksia, kuten tietoyhteiskunnan vaatimia kansalaistaitoja, monikulttuurisessa ympäristössä toimimista ja elinikäisen oppimisen taitoja. Lisäksi vastuualueella koordinoidaan hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämistyötä kaupungissa sekä yhteensovitetaan toimia muiden toimijoiden kanssa. Vastuualueen yksiköt toimivat myös maakunnallisina kehittäjinä.

## Osallisuuden ja tiedon vastuualue, osaaminen

### Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	54,4	-25,0	29,4	33,0	3,6
Menot	18 907,9	0,0	18 907,9	18 934,9	27,0
Toimintakate	-18 853,5	-25,0	-18 878,5	-18 901,8	-23,3

Osallisuuden ja tiedon vastuualueen osaaminen -sitovuustason kuuluu lukiokoulutuspalvelut ja sen määrärahat sisältävät osaamisen avustukset. Lahden kaupungin lukiokoulutus järjestää toisen asteen koulutusta, jonka tavoitteena on monipuolisen jatko-opintokelpoisuuden saavuttaminen.

### Poikkeamat sitovuustasossa

Osallisuuden ja tiedon vastuualueen, osaaminen sitovuustason toimintakulut ylittivät talousarvion 26 976 euroa, mikä johtui uuden Gaudia-lukion käyttöönoton aikaistumisesta aiheutuneista tilakustannuksista. (Sivistyslautakunta 14.2.2023 § 10)

## Osallisuuden ja tiedon vastuualue, Wellamo-opisto

### Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	1 597,6	0,0	1 597,6	1 327,4	-270,2
Menot	4 104,0	0,0	4 104,0	4 186,8	82,8
Toimintakate	-2 506,4	0,0	-2 506,4	-2 859,4	-353,0

Wellamo-opisto tarjoaa mahdollisuuden paikalliseen vapaan sivistystyön lain mukaiseen opiskeluun. Opisto järjestää toiminta-alueensa asukkaiden tarpeisiin perustuvaa yleissivistävää koulutusta, joka antaa elämän eri vaiheissa tilaisuuden omaehtoiseen ja monipuoliseen oppimiseen sekä itsensä kehittämiseen eri aineissa. Lahdessa toimiva Taide- ja muotoilukoulu Taika kuuluu hallinnollisesti Wellamo-opistoon.

### Poikkeamat sitovuustasossa

Osallisuuden ja tiedon vastuualueen, Wellamo-opisto sitovuustason toimintakate ylitti talousarvion 0,35 milj. euroa, mikä johtui koronapandemian vaikutuksista toimintaan ja

talouteen. Alkuvuodesta aikuisten harrastustoiminta lähiopeutuksena oli rajoitettu. Opetuksessa toteutettiin terveysturvallista tilaväljyyttä. Wellamo-opistolle asetettu talouden tasapainotustavoite 240 000 euroa oli tavoitteena saavuttaa tuloja kasvattamalla, mutta tavoite ei toteutunut. Koronapandemia aiheutti osaltaan myös paljon opetushenkilöstön sairauspoissaoloja, joita paikattiin sijaisia palkkaamalla. Sijaiskulut olivat poikkeuksellisen korkeat. Aikuiskoulutuskeskuksen tyhjenyksestä ja toimintojen siirtämisestä Paavolan kampukselle aiheutuneet muuttokulut eivät sisältyneet talousarvioon. (Sivistyslautakunta 14.2.2023 § 10)

## Osallisuuden ja tiedon vastuualue, osallisuus

### Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	559,2	0,0	559,2	532,1	-27,1
Menot	8 932,6	-185,0	8 747,6	7 888,1	-859,5
Toimintakate	-8 373,4	185,0	-8 188,4	-7 355,9	832,5

Osallisuuden ja tiedon vastuualueen osallisuus-sitovuustaso sisältää kirjasto- ja tietopalvelujen sekä osallisuuden ja hyvinvoinnin palveluyksiköt. Yksiköiden päätöksenteosta vastaa hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta

Lahden kaupunginkirjasto edistää ja tukee kirjastolain mukaisesti kuntalaisten hyvinvointia, osaamista ja osallisuutta. Kirjasto tarjoaa sisältö-, mediakasvatus-, asiakas- ja tapahtumapalveluja sekä tiloja ja toimintaympäristöjä myös omatoimikäyttöön asukkaiden opiskeluun, työskentelyyn ja vapaa-ai-kaan.

Osallisuus ja hyvinvointipalvelujen tehtävänä on kehittää osallisuuden ja hyvinvoinnin toimintakulttuuria kaupunkitasoisesti

sekä toteuttaa ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön toimintaohjelman mukaisia toimenpiteitä yhteistyössä kaupungin toimijoiden, hyvinvointialueen toimijoiden, asukkaiden ja 3. sektorin kanssa.

### Poikkeamat sitovuustasossa

Osallisuuden ja tiedon vastuualueen osallisuus-sitovuustason tuloarvio alitti talousarvion 27 071 euroa. Alitus muodostuu kirjasto- ja tietopalvelujen alentuneista tuloista, kuten pienemmästä avustustulosta sen johdosta, että kirjaston alueellisen kehittämistehtävän kulut eivät toteutuneet täysimääräisesti talousarvion mukaisina. Sitovuustason määrärahat alittivat talousarvion 0,9 milj. euroa, mikä kattaa tulojen alituksen. (Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta 16.2.2023 § 13)

## Liikunta ja kulttuuri vastuualue

Liikunnan ja kulttuurin vastuualueen palveluyksiköt ovat liikuntapalvelut, kulttuuripalvelut, kaupunginmuseo sekä taseyksiköinä toimivat Lahden kaupunginorkesteri ja Lahden kaupunginteatteri.

Vastuualue jakautuu viiteen eri sitovaan tasoon: liikunta- ja kulttuuri (kulttuuripalvelut ja liikuntapalvelut), kaupunginmuseo, kansainväliset urheilutapahtumat ja erillisinä

taseyksiköinä toimivat Lahden kaupunginorkesteri ja Lahden kaupunginteatteri. Vastuualueen yksiköt kuuluvat hyvinvoinnin- ja vapaa-ajan lautakunnan alaisuuteen. Vastuualueella vahvistetaan Lahden elinvoimaa, vetovoimaisuutta ja tunnettavuutta yksiköiden toiminnan kautta, hankkeiden avulla sekä tukemalla lahtelaisia liikunta- ja kulttuuritoimijoita eri tavoin.

## Liikunta ja kulttuuri vastuualue, liikunta ja kulttuuri

### Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	2 105,7	-400,0	1 705,7	2 019,4	313,7
Menot	31 162,4	706,0	31 868,4	31 756,8	-111,6
Toimintakate	-29 056,7	-1 106,0	-30 162,7	-29 737,4	425,3

### Luvut sisältävät kaupunginteatterille ja kaupunginorkesterille myönnetyt avustukset

Liikunta- ja kulttuuripalvelujen määrärahat sisältävät Lahden kaupunginteatterin ja Lahden kaupunginorkesterin avustukset sekä Lahden konserttitalon sivistyspalvelujen vastuulla olevien tilojen kustannukset.

Kulttuuripalvelujen tehtävänä on järjestää kulttuuripalveluja lahtelaisille, koordinoida yleistä kulttuuritoimintaa sekä toteuttaa osaltaan kaupungin ja toimialan strategisia tavoitteita.

Liikuntapalvelujen ydintehtävä on edistää lahtelaisten terveyttä ja hyvinvointia. Liikuntapalvelut-yksikkö huolehtii hallinnassaan olevien liikuntapaikkojen kunnossapidosta ja luo liikunta- ja urheilutoiminnalle edellytyksiä edistääkseen kaupunkilaisten hyvinvointia ja terveyttä sekä ylläpitääkseen Lahden kaupungin aktiivista elämäntapaa mahdollistavaa palvelutarjontaa kaiken ikäisille.

## Liikunta ja kulttuuri: Kaupunginmuseo

### Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	841,3	0,0	841,3	1 337,1	495,8
Menot	6 600,8	0,0	6 600,8	6 710,1	109,3
<b>Toimintakate</b>	<b>-5 759,5</b>	<b>0,0</b>	<b>-5 759,5</b>	<b>-5 373,0</b>	<b>386,5</b>

Lahden kaupunginmuseo toimii Päijät-Hämeen alueellisena vastuumuseona ja hoitaa alueen kulttuuriympäristöä koskevat viranomaistehtävät sekä neuvoo ja opastaa korjausrakentamiseen, alueelliseen taidemuseotyöhön ja paikallismuseotyöhön liittyvissä asioissa. Lahti sai uuden toimijan visuaalisten taiteiden museo Malvan avautumisen myötä.

Kaupunginmuseo panostaa neljään vahvaan museobrändiin (Malva, Hiihtomuseo, Historiallinen museo sekä Radio ja tv - museo Mastola). Museon erikoisalajat ovat Lahden ja Päijät-Hämeen historia, käyttögrafiikka, talviurheilu, huonekalut sekä radio- ja tv-historia. Museo palvelee yleisöä, tuottaa ja välittää uutta tietoa niin lahtelaisesta, kansallisesta kuin kansainvälisestä kulttuuriperinnöstä.

## Liikunta ja kulttuuri: Kansainväliset urheilutapahtumat

### Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Menot	297,5	0,0	297,5	296,9	-0,6
<b>Toimintakate</b>	<b>-297,5</b>	<b>0,0</b>	<b>-297,5</b>	<b>-296,9</b>	<b>0,6</b>

Kansainvälisten urheilutapahtumien määrärahoilla ylläpidetään ja edistetään Lahden kaupungin asemaa kansainvälisesti tunnustettuna liikunta- ja urheilukaupunkina. Määrärahaa osoitetaan resursseja välillisenä tukena erikseen sovitaville kansainvälisille urheilutapahtumille.

Vuoden 2022 aikana järjestettiin lähes normaaliin tapaan vuosittaisista suuremmista urheilutapahtumista mm. seuraavat tapahtumat, Finlandia-hiihto, Euroopan nuorten

olympiafestivaalit (mäkihyppy ja yhdistetty), Salpausselän kisat, Junioreiden Easter Tournament-koripalloturnaus sekä Motonet GP Lahti (yleisurheilukilpailu).

## Kaupunkiympäristön palvelualue

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	43 050,6	-73,2	42 977,4	44 771,8	1 794,4
Menot	55 468,2	2 875,8	58 344,0	56 985,0	-1 359,0
Toimintakate	-12 417,6	-2 949,0	-15 366,6	-12 213,2	3 153,4

Kaupunkiympäristön palvelualueella toimitelminä ovat kaupunkiympäristölautakunta, rakennus- ja ympäristölupalautakunta, Lahden seudun jätelautakunta ja Lahden seudun joukkoliikennelautakunta.

Lautakunnat edistävät ja ohjaavat lautakuntien alaisten vastualueiden toiminnan ja tulosten laatua. Toiminnassaan lautakunnat noudattavat niissä edustettuina olevien kuntien valtuustojen tahtoa seuraavasti:

- Kaupunkiympäristölautakunta: Lahti
- Rakennus- ja ympäristölupalautakunta: Lahti
- Lahden seudun jätelautakunta: Asikkala, Heinola, Hollola, Kärkölä, Lahti, Myrskylä, Orimattila, Padasjoki ja Pukkila.
- Lahden seudun joukkoliikennelautakunta: Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Iitti, Kärkölä, Lahti, Padasjoki, Orimattila ja Sysmä

Kaikki vastualueet toimivat kaupunkiympäristölautakunnan alaisina.

## Palvelualueen yhteiskustannukset

### Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	0,0	0,0	0,0	7,8	7,8
Menot	565,4	0,0	565,4	408,6	-156,8
Toimintakate	-565,4	0,0	-565,4	-400,8	164,6

Palvelualueen yhteiskustannuksiin on kohdennettu vastuualueisiin kuulumaton henkilöstö, palvelualueitasoiset hankkeet, kaupunkiympäristölautakunnan, rakennus- ja ympäristölupalautakunnan sekä palvelualueen yhteisiä kustannuksia.

## Kaupunkisuunnittelu, kaupunkitekniikka ja rakennus- ja ympäristövalvonta vastualueet yhteensä

### Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	25 491,7	400,0	25 891,7	27 175,5	1 283,8
Menot	31 952,2	2 381,4	34 333,6	32 915,2	-1 418,4
Toimintakate	-6 460,5	-1 981,4	-8 441,9	-5 739,8	2 702,1

Kaupunkisuunnittelun vastuualue luo perusedellytykset kaupungin kestäväälle kehitykselle, yrittämiselle, asumiselle ja kaupunkielämälle. Kaupunkisuunnittelu vastaa yleis- ja asemakaavoituksesta, liikenne-, -katu ja vihersuunnittelusta, kiinteistönmuodostuksesta, paikkatietopalveluista ja maastomittauksesta, kaupungin maapolitiikasta, asuntotoimen tehtävistä sekä kaupungin merkittävien aluekehityshankkeiden toteuttamisesta.

Kaupunkitekniikka johtaa yleisten alueiden infran rakentamishankkeita, järjestää yleisille alueille tarvittavan kunnossapidon, toimii kaupungin vastuulla olevien satamien satamaviranomaisena ja antaa lupia yleisten alueiden käyttöön. Kaupunkitekniikka vastaa seudullisesta joukkoliikenteestä, pysäköinninvalvonnasta ja Lahden alueen koulukuljetusten suunnittelusta.

Rakennus- ja ympäristövalvonta toimii kaupunkialueen ympäristöllisiin lupiin liittyvänä lupa- ja valvontaviranomaisena,

jätehuollon viranomaisena sekä leirintäalueviranomaisena. Rakennus- ja ympäristövalvonnan yksiköt ovat rakennusvalvonta, terveysvalvonta, ympäristöpalvelut ja jätehuolto. Ympäristöterveys toimii terveydensuojeluviranomaisena, jonka tehtäviin kuuluvat elintarvikevalvonta, tupakkavalvonta, asumisterveys, talousvesi, uimavedet, eläinlääkintähuolto ja eläinten suojelu. Ympäristöpalvelut vastaavat kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävien valmistelusta ja valvoo alueellaan ympäristönsuojelun yleis- ja erityislakien noudattamista. Ympäristöpalvelut huolehtivat ympäristönsuojelun edistämisestä kunnassa, vesiensuojelusta, metsienhoidosta, luonnonsuojelusta, ympäristö- ja maa-aineslupien valvonnasta sekä ympäristötilan seurannasta sekä ympäristökasvatuksesta. Jätehuoltoyksikkö valmistelelee jätehuollon viranomaistehtäviä ja seuraa jätehuoltoon liittymistä viranomaisen toimialueella Asikkalassa, Heinolassa, Hollolassa, Kärkölässä, Lahdessa, Myrskylässä, Orimattilassa, Padasjoella ja Pukkilassa.

## Kaupunkitekniikka: Joukkoliikenne

### Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	17 558,9	-473,2	17 085,7	17 588,4	502,7
Menot	22 950,6	494,4	23 445,0	23 661,2	216,2
<b>Toimintakate</b>	<b>-5 391,7</b>	<b>-967,6</b>	<b>-6 359,3</b>	<b>-6 072,7</b>	<b>286,6</b>

Lahden kaupunki toimii joukkoliikenteen toimivaltaisena viranomaisena Asikkalan, Hartolan, Heinolan, Hollolan, Iitin, Kärkölän, Lahden, Padasjoen, Orimattilan ja Sysmän alueilla. Toimivaltaisen viranomaisen tehtävänä on seudullisen joukkoliikenteen suunnittelu ja toteutus. Viranomaisen tehtävä on määritellä joukkoliikenteen palvelutaso ja päättää joukkoliikenteen järjestämistavasta toimivalta-alueellaan.

Viranomainen suunnittelee ja hankkii seudullisen joukkoliikenteen alueelleen sekä mahdollisesti aluetta ylittävää liikennettä muiden viranomaisten kanssa. Viranomainen vastaa myös lippu-, maksu- ja informaatiojärjestelmistä, tariffisuunnittelusta, lippujen myynnistä, joukkoliikenteen tiedotuksesta ja markkinoinnista sekä muista joukkoliikenteen kehittämishankkeista.



## Tuloslaskelmaosan toteutuminen

Talousarvion tuloslaskelman toteutumisvertailu (ilman taseyksiköitä).  
Sisältää sisäiset tuotot ja kulut.

1 000 €	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Talousarvio/ toteutuma	TA yhteensä/ toteutuma
Toimintatuotot	78 754	587	79 341	79 220	466	-121
Myyntituotot	23 891	-696	23 196	23 696	-195	500
Maksutuotot	11 791	-150	11 641	11 177	-614	-464
Tuet ja avustukset	10 477	737	11 214	14 424	3 948	3 210
Vuokratuotot	16 772	150	16 922	18 649	1 877	1 727
Muut toimintatuotot	15 823	545	16 368	11 274	-4 549	-5 094
Valmistus omaan käyttöön	514	0	514	679	165	165
Toimintakulut	832 371	13 669	846 040	856 155	23 783	10 115
Henkilöstökulut	162 910	2 356	165 267	166 630	3 720	1 363
Palvelujen ostot	548 307	5 502	553 809	564 355	16 049	10 547
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	9 076	-250	8 826	8 260	-816	-566
Avustukset	45 787	5 315	51 102	51 747	5 961	646
Muut kulut	66 292	745	67 037	65 162	-1 130	-1 875
Toimintakate	-753 104	-13 082	-766 185	-776 256	-23 153	-10 071
Verotulot	517 716	14 044	531 760	545 068	27 352	13 308
Valtionosuudet	239 014	6 756	245 770	245 733	6 719	-37
Rahoitustuotot ja -kulut	5 929	1 000	6 929	8 483	2 554	1 554
Korkotuotot	11 697	0	11 697	12 374	677	677
Muut rahoitustuotot	8 086	1 000	9 086	9 645	1 559	559
Korkokulut	13 243	0	13 243	11 584	-1 659	-1 659
Muut rahoituskulut	611	0	611	1 951	1 340	1 340
Vuosikate	9 555	8 719	18 274	23 028	13 472	4 754
Poistot ja arvonalentumiset	29 704	0	29 704	29 110	-594	-594
Tilikauden tulos	-20 149	8 719	-11 430	-6 082	14 066	5 348
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	0	-23	-23	-23
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	0	20 000	20 000	20 000
Rahastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	0	174	174	174
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-20 149	8 719	-11 430	-26 232	-6 084	-14 802

Tuloslaskelman toteutuminen taulukossa verrataan toteutunutta alkuperäiseen sekä voimassa olevaan talousarvioon. Kaupungin alkuperäiseen talousarvioon 2022 (ilman taseyksiköitä) verrattuna käyttötalouden toimintakate toteutui 23,2 milj. euroa heikompana. Vuosikate toteutui 13,5 milj. euroa ja tilikauden tulos 14,1 milj. euroa parempana.

Rahoitustuotot ja -kulut toteutuivat 2,6 milj. euroa alkuperäistä talousarviota parempana. Verotulot ja valtionosuudet toteutuvat 34,1 milj. euroa arvioitua paremmin.

Tilikauden ylijäämä toteutui 6,1 milj. euroa heikompana alkuperäiseen talousarvioon verrattuna.

## Verorahoituskokonaisuus

Verorahoitus, johon kuuluvat verotulot ja valtionosuudet, ylitti alkuperäisen talousarvion 34,1 milj. eurolla ja muutetun talousarvion 13,3 milj. eurolla. Keväällä 2022 alkanut Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan sekä sen vaikutukset talouskasvuun ja inflaatioon sekä edelleen jatkunut koronapandemia hankaloittivat verorahoituksen arviointia vuoden aikana. Kuntaryhmän tuloverojen tilitykset kuitenkin kasvoivat, mikä johtui parantuneesta työllisyydestä ja palkkasumman ennakoitua

paremmasta kehityksestä. Yhteisöverojen osalta kehitys oli kaikkia ennakoarvioiteja parempaa. Vuoden 2021 yhteisöveron jako-osuudessa ollut 10%-yksikön korotus näkyi jäännösveroissa. Joustava kiinteistöverotuksen valmistumisaika vaikutti verojen maksuunpanon ajankohtiin siirtäen edelleen osan vuoden 2022 kiinteistöverosta maksuunpanoon vuoden 2023 puolelle. Siirtyvä osa vaihtelee vuosittain.

Verotulot, 1000 €	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Kunnan tulovero	443 499	5 001	448 500	452 477	3 977
Osuus yhteisöveron tuotosta	32 000	8 000	40 000	48 349	8 349
Kiinteistövero	42 217	1 043	43 260	44 242	982
<b>Yhteensä</b>	<b>517 716</b>	<b>14 044</b>	<b>531 760</b>	<b>545 068</b>	<b>13 308</b>

Kunnan tuloverojen tilitysmäärä kasvoi edellisvuoteen verrattuna 20,9 milj. euroa, 4,8 %. Vuoden 2022 tilityksiin vaikuttivat koronapandemiatilanteen parantuminen, palkkasumman positiivinen kehitys, jako-osuuksien oikaisu huhtikuussa sekä verovuoden 2021 tilitykset, jotka olivat yhteensä 32,3 milj. euroa. Ryhmäjako-osuudet oikaistiin heinäkuussa, mikä vaikutti toteumaan alentavasti -7,9 milj. euroa. Verovuoden 2021 valmistuminen marraskuussa alensi verotilityksiä noin -0,5 milj. euroa. Joulukuussa tehty kuntakohtainen oikaisu oli maltillinen.

Yhteisöverototeuma kehittyi kaikkia arvioiteja paremmin taloustilanteen haasteista huolimatta. Vuoden 2022 verotilitykset sisälsivät verovuoden 2021 jäännösveroja noin 15,8 milj. euroa. Yhteisöverojen tilitykset kasvoivat vuoden alusta valtakunnallisesti 6,6 % ja Lahdessa 6,0 %.

Verovuoden 2022 maksuunpantu kiinteistövero oli 44,0 milj. euroa, jossa kasvua edellisvuoteen 1,6 milj. euroa, 3,7 %. Kiinteistöverotuksen joustava valmistuminen siirsi osan kiinteistöveroista tilittäväksi vuoden 2023 alkupuolelle. Tilitykset kasvoivat vuoden alusta valtakunnallisesti 6,3 % ja Lahdessa 5,4 %.

## Valtionosuuksien erittely

Valtionosuudet, 1000 €	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	157 237	461	157 698	157 698	0
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	30 999	1 771	32 770	32 769	0
Opetuksen ja kulttuuritoiminnan muut valtionosuudet	-5 374	1 550	-3 824	-3 861	-37
Verotulomenetysten korvaus	56 152	2 975	59 127	59 127	0
<b>Valtionosuudet yhteensä</b>	<b>239 014</b>	<b>6 756</b>	<b>245 770</b>	<b>245 733</b>	<b>-37</b>

Valtionosuudet ylittivät alkuperäisen talousarvion noin 6,7 milj. eurolla ja niissä oli kasvua edellisvuoteen nähden 21,7 milj. euroa, 9,7 % ja 179 euroa/asukas. Valtion toisessa lisätalousarviossa lisättiin kunnille peruspalvelujen valtionosuuksien laskennallisia korvauksia ja palautettiin käyttämätöntä määrärahaa valtion talousarviosta "kuntien yhdistymisen talouden tuki" -momentilta sekä päätettiin veroperustemuutokista aiheutuvista verotulomenetysten korvauksista, jotka

## Tuloveroprosentti ja veronalaiset tulot

Vuosi	Vero-%	Saajien lukumäärä*	Tulot keskimäärin*
2017	20,25	103 879	28 122
2018	20,75	103 852	28 561
2019	20,75	104 649	29 655
2020	20,75	104 170	29 764
2021	20,75	104 712	31 265
2022	20,75		

\* Verotuksen päättymisajankohdan tiedot. Aiemmissä tilinpäätöskirjoissa ennakkotiedot.

Kiinteistöveroasteet	2021	2022
Yleinen kiinteistövero	1,35	1,35
Vakituinen asuinrakennus	0,60	0,60
Muu kuin vakituinen asuminen	1,35	1,35
Rakentamaton asuinpaikka	4,00	4,00
Yleishyödyllinen yhteisö	0,60	0,60
Voimalaitos	3,10	3,10

perustuivat matkakuluvähennyksen määräaikaiseen korotukseen. Kokonaisvaikutus Lahdelle oli noin 2,1 milj. euroa. Vuoden 2020 veronmaksumenetysten korvaus sisälsi 2,4 milj. euroa veronmaksulykkäysten kompensatiota, joka maksettiin takaisin vuosien 2021 ja 2022 aikana. Vuoden 2022 osuus takaisinmaksusta oli 0,6 milj. euroa.

## Investointien toteutuminen

Investoinnit (1 000 €)	Talousarvio	TA muutos	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
<b>Kiinteä omaisuus</b>					
Tulot	10 520	0	10 520	4 956	-5 564
Menot	2 500	0	2 500	2 502	2
Nettomeno	-8 020	0	-8 020	-2 453	5 567
<b>Talonrakennus</b>					
Tulot	1 870	0	1 870	97 013	95 143
Menot	42 052	3 000	45 052	39 072	-5 980
Nettomeno	40 182	3 000	43 182	-57 941	-101 123
<b>Julkinen käyttöomaisuus</b>					
Tulot	1 200	0	1 200	1 949	749
Menot	28 904	63	28 967	38 635	9 668
Nettomeno	27 704	63	27 767	36 686	8 919
<b>Irtain omaisuus*</b>					
Tulot	0	0	0	0	0
Menot	10 460	0	10 460	6 766	-3 694
Nettomeno	10 460	0	10 460	6 766	-3 694
<b>Arvopaperit</b>					
Tulot	0	0	0	3	3
Menot	500	60 507	61 007	568	-60 439
Nettomeno	500	60 507	61 007	565	-60 442
<b>Yhteensä</b>					
Tulot	13 590	0	13 590	103 921	90 331
Menot	84 416	63 570	147 986	87 543	-60 443
Nettomeno	70 826	63 570	134 396	-16 378	-150 774

\* taseyksiköiden investoinnit mukana

### Kiinteä omaisuus

Kiinteän omaisuuden määräraha vuonna 2022 oli 2,5 milj. euroa. Määräraha ylittyi 2 305 euroa.

Maata hankittiin yhteensä 131,9 hehtaaria. Kiinteän omaisuuden hankintamenot olivat 1,95 milj. euroa. Euromääräisesti suurin yksittäinen hankinta vuoden aikana oli Kytölän 4,2 ha:n kauppa, jolla kaupunki hanki itselleen Alasenjärven rannalta entisen lomanviettopaikan 0,3 milj. euron kauppahinnalla turvataksaan laajentuvan Kytölän asuntoalueen ulottumisen

järven rantaan uintimahdollisuuksineen. Rakennusten hankintaan kaupunki käytti 0,56 milj. euroa vuonna 2022.

Maa-alueiden myyntitulot olivat vuonna 2022 yhteensä 5,0 milj. euroa, josta myyntivoiton osuus oli 4,1 milj. euroa ja hankintamenojen osuus 0,9 milj. euroa. Kaupunkiympäristön palvelualue ei myynyt vuoden aikana rakennuksia. Myyntituloista pääosa noin 3 milj. euroa koostui neljän kerrostalotonttien kaupoista lopun muodostuessa lähinnä yksittäisten omakotitonttien kauppahinnoista.

### Sitova investointisuunnitelman menot

Kiinteä omaisuus	Talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	10 520 000	4 955 763	5 564 237
Menot	2 500 000	2 502 305	-2 305
Netto	-8 020 000	-2 453 458	-5 566 542

### Talonrakennus

Talonrakennusinvestointien menoihin oli vuonna 2022 varattu 45,1 milj. euroa. Tuloja talousarvioon oli kirjattu 1,87 milj. euroa.

Toteutuneet kustannukset olivat 39,1 milj. euroa, josta peruseräinvestointien osuus oli 27,1 milj. euroa ja korvausinvestointien 11,9 milj. euroa.

Tuloja kertyi yhteensä 97,0 milj. euroa, josta 0,73 milj. euroa oli opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitustukea tehdyille investoinneille ja lisäksi rakennusten myynneistä kertyi tuloja 96,3 milj. euroa.

Taloudellisesti merkittävin valmistunut hanke oli Historiallisen museon peruseräinvestointien osuus oli 27,1 milj. euroa ja korvausinvestointien 11,9 milj. euroa.

Merkittävimmät keskeneräiset hankkeet olivat elinkaarimallilla toteutettava Renkomäen monitoimitalo Aura, allianssimallilla toteutettava kaupungintalon peruseräinvestointien osuus oli 27,1 milj. euroa ja korvausinvestointien 11,9 milj. euroa.

Vuoden aikana keskityttiin myös muilta osin hankevalmisteluun. Kisapuiston pääkatsomorakennuksen hankesuunnitelma hyväksyttiin ja kilpailutus SR-urakkamallilla aloitettiin. Lahden päiväkotikonsepti ja sen mukaisesti laaditut Kaarikadun, Hennalan ja Paavolan päiväkotien hankesuunnitelmat hyväksyttiin. Mukkulan monitoimitalon sekä kaupunginteatterin ja pääkirjaston hankesuunnittelut aloitettiin.

### Sitova investointisuunnitelman menot

Talonrakennus	Talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	1 870 000	97 012 750	-95 142 750
Menot	45 052 000	39 072 224	5 979 776
Netto	43 182 000	-57 940 526	101 122 526

<b>PERUSPARANNUSINVESTOINNIT</b>	<b>Talousarvio</b>	<b>Menot</b>	<b>Poikkeama</b>	<b>Tulot</b>	<b>Netto</b>
<b>1 000 euroa</b>					
<b>Konsernihallinnon hankeryhmä</b>	<b>13 549</b>	<b>11 003</b>	<b>2546</b>	<b>0</b>	<b>11 003</b>
Kaupungintalon perusparannus	12 348	11 003			
Muut kohteet yhteensä	201				
Keskeneräiset hankkeet	1 000				
<b>Sivistystoimialan hankeryhmä</b>	<b>18 166</b>	<b>15 576</b>	<b>2 590</b>	<b>732</b>	<b>14 844</b>
Kivimaan monitoimitalon perusparannus	5 900	6 129			
Myllypohjan monitoimitalo, perusparannus		66			
Kasakkamäen koulun perusparannus	43	5			
Kaupunginteatterin perusparannus	3 100	3 406			
- josta kaupunginteatterin korjaus	90			540	
Historiallisen museon toiminnalliset muutokset	2 144	2 955			
- josta Historiallisen museon toiminnallinen keittäminen	230			192	
Päiväkotien perusparannukset	453	42			
Urheilukeskuksen perusparannukset yhteensä	400	401			
-Urheilukeskuksen valtionaputulot	40				
Palvelualueen pienet työkohteet yhteensä	6 126	2 572			
<b>Muun vuokraustoiminnan hankeryhmä</b>	<b>770</b>	<b>559</b>	<b>211</b>	<b>0</b>	<b>559</b>
Yli-Marolan päärakennuksen korjaus	570	473			
Muu kohteet yhteensä	200	86			
<b>Perusparannusinvestoinnit, tulot yhteensä:</b>	<b>360</b>			<b>732</b>	<b>26 406</b>
<b>Perusparannusinvestoinnit, menot yhteensä:</b>	<b>32 485</b>	<b>27 138</b>	<b>5 347</b>		
<b>KORVAUSINVESTOINNIT</b>	<b>Talousarvio</b>	<b>Menot</b>	<b>Poikkeama</b>	<b>Tulot</b>	<b>Netto</b>
<b>1 000 euroa</b>					
<b>Sivistystoimialan hankeryhmä</b>	<b>12 567</b>	<b>11 932</b>	<b>635</b>	<b>0</b>	<b>11 932</b>
Renkomäen monitoimitalo, uudisrakennus	8 037	10 657			
- Lisätalousarvio	2 000				
Kisapuiston pääkatsomorakennus, suunnittelu	579	76			
Kaarikadun päiväkodin uudisrakennus	175	46			
Myllypohjan monitoimitalo, uudisrakennus, suunnittelu	185	39			
Harjun koulua korvaava uudisrakennus	91	3			
Rakokiven monitoimitalo		973			
- Lisätalousarvio	1 000				
Muu kohteet yhteensä		138			
Keskeneräiset hankkeet	500				
<b>Korvausinvestoinnit, tulot yhteensä:</b>				<b>0</b>	<b>11 932</b>
<b>Korvausinvestoinnit, menot yhteensä:</b>	<b>12 567</b>	<b>11 932</b>	<b>635</b>		
<b>Klinteän omaisuuden myyntitulot</b>	<b>1 500</b>	<b>96 281</b>	<b>-94 781</b>	<b>96 281</b>	
<b>Talonrakennus, tulot yhteensä:</b>	<b>1 860</b>			<b>97 013</b>	<b>-57 943</b>
<b>Talonrakennus, menot yhteensä:</b>	<b>45 052</b>	<b>39 070</b>	<b>5 982</b>		

### Julkinen käyttöomaisuus

Julkisen käyttöomaisuuden menomääräraha vuonna 2022 oli 29,0 milj. euroa. Määräraha ylittyi 9,7 milj. euroa.

Vuonna 2022 asuntotuotantoon liittyviä laajennushankkeita, joilla varmistettiin pientalotonttien luovutus, toteutettiin Pysäkkikadun asuntoalueella Ahtialassa ja Kiikkulankadun jatke Jalkarannassa. Asuntotuotannon toisen vaiheen päällystys- ja katuvihreän töitä tuotettiin yhteensä reilulla 0,4 milj. eurolla seitsemässä eri kohteessa. Lisäksi Hennalan kasarmialueen infran rakentaminen saatettiin loppuun syksyllä 2022, vuoden 2021 aikana hankkeeseen käytettiin noin 2,7 milj. euroa.

Lahti Aqua Oy:n vesihuollon saneeraushankkeiden yhteydessä parannettiin liikennepäristöä neljässä kohteessa yhteensä noin 1,1 milj. eurolla.

Vuoden 2022 ja tulevien vuosien kunnallisteknisten hankkeiden toteutusedellytyksiä suunnitelmien osalta edistettiin noin 1,0 milj. eurolla lähes 30 eri kohteessa. Katujen uudelleenpäällystystöitä tuotettiin noin 1,5 milj. eurolla, urapaikkauksia toteutettiin 0,2 milj. eurolla sekä ajoratamerkintöjä parannettiin noin 0,15 milj. eurolla ja silloista peruskorjattiin Joutjoen putkisilta Heinlammintiellä. Ulkovaloverkkoa peruskorjattiin, täydennettiin ja elohopeavalaisuuden korvaamista toteutettiin noin 2,2 milj. eurolla.

Ämmäläntie (Orimattilankatu – Tarupellonkatu) rakennettiin kaduksi, lisäksi Laturintietä (Rakokivessä) jäseneltiin uusiksi ja Pysäköintien ja Lankatien liittymäjärjestelyjä uusittiin.

Kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita parannettiin Ahtialantiellä (Ahtialantien meluntorjunta hankkeen yhteydessä). Uusia väylinä rakennettiin Hennalan kasarmialueelle. Liikuntarakentamisen ohjelmassa merkittävimmät kohteet olivat Kisapuiston tekojäärädan ja pesäpallon kentän rakentamisen aloittaminen 3,0 milj. euron kustannuksella ja Suurmäen latusillan uusiminen noin 0,5 milj. euron kustannuksin.

Viheralueiden investointiohjelmassa vuonna 2022 valmistuneita puistorakentamisen kohteita olivat mm. Vanhankartanonpuiston p-alue Kariston pienet puistot (Seitsenlähteenkatu ja Räätilinkatu), Tonttilan ja Kerinkallion palstaviljelyalueen kunnostustyöt sekä Lahden historiallisen museon puistoalueen (Lahden kartanon puisto) ja Rakokiven kulttuuripuiston toisen vaiheiden työt.

Leikkialueiden rakentamistöinä valmistuivat uusi leikkialue Rakokiven Kulttuuripuistoon. Nykyisten olevien leikkialueiden saneerauskohteina valmistuivat Mukkulan kartanonpuiston, Patokosken leikkialue. Lisäksi aloitettiin Lääkintälotanpuiston leikkialueen rakentaminen.

Hulevesien laadunhallintaan kohdentuvana työkohteena valmistui Paskurinojan kunnostus Launeen Citymarketin kohdalla.

Hyvinvointia ja liikkumista tukevana rakenteina valmistui mm. Herrasmannin uimarannan p-alue ja Jalkarannan soutuveneapaikkojen peruskorjaus. Lisäksi aloitettiin Kariniemen ja Mustakallion portaiden rakennustyöt. Loistopolun jatkaminen, reittimerkinnät Turranlammelle, metsäreitti Renkomäkeen (Soihtupuisto) ja näköalatasanne keskustaan valmistuivat osana OSBU-hanketta sekä Rakokiven urheilukeskukselle rakennettiin aita. Lisäksi rakennettiin pyöräily ja joukkoliikenteen liityntäpysäköinnit Latokarkeaan, Kunnakseen, Orrilammelle, Aukeankadulle, Holmaan, Suppalantielle ja Nastolaan kirkolle.

Kaupunkitilaan sijoittuvina tilataideteoshankkeina valmistuivat Rakokiven kulttuuripuiston taideteos ja Merrasojan tilataideteos.

Pippo-Kujala II esirakentaminen aloitettiin.

Määrärahan ylitys selittyy Pippo-Kujalan hankkeesta. Perusohjelma alitti 0,2 milj. euroa ja suunnitteluvarauksista jäi käyttämättä noin puolet.

### Sitova investointisuunnitelman menot

Tulot	Talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Kadunrakennus	1 100 000	1 824 436	-724 436
Ulkovalaistus	0	29 754	-29 754
Viheralueiden rakentaminen	100 000	95 029	4 971
<b>Yhteensä</b>	<b>1 200 000</b>	<b>1 949 220</b>	<b>-749 220</b>
Menot	Talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Kadunrakennus	14 989 000	14 484 554	504 446
Satamat	850 000	300 414	549 586
Ulkovalaistus	2 010 000	2 261 763	-251 763
Liikennevalot	100 000	92 281	7 719
Liikuntarakentaminen	4 055 000	4 046 279	8 721
Viheralueiden rakentaminen	2 463 000	2 575 471	-112 471
Kasvun edellyttämät uudet alueet	4 500 000	14 874 655	-10 374 655
<b>Yhteensä</b>	<b>28 967 000</b>	<b>38 635 418</b>	<b>-9 668 418</b>
<b>Netto yhteensä</b>	<b>27 767 000</b>	<b>36 686 199</b>	<b>-8 919 199</b>

**Irtain omaisuus**

Konsernihallinnon palvelualueelle on keskitetty kaupunkitasoiset ICT-hankinnat joiden menot olivat yhteensä 2,2 milj. euroa. Sivistyksen palvelualueen irtainhankinnat olivat yhteensä 4,2 milj. euroa, josta suurimmat kokonaisuudet olivat Lahden lukion Gaudian 1,7 milj. euron sekä Renkomäen monitoimitalon 0,7 milj. euron kalustaminen. Kaupunkiympäristön

palvelualueen irtainhankinnat olivat 0,2 milj. euroa, Lahden kaupunginteatterin 0,1 milj. euroa ja kaupunginorkesterin 0,01 milj. euroa.

**Sitova investointisuunnitelman menot**

Irtain omaisuus	Talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	0	0	0
<b>Menot</b>	<b>10 460 000</b>	<b>6 766 280</b>	<b>3 693 720</b>
<b>Netto</b>	<b>10 460 000</b>	<b>6 766 280</b>	<b>3 693 720</b>

**Arvopaperit ja osuudet**

Menot muodostuvat pääasiassa Lahden Terveystalo Oy:n osakkeiden ostosta Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymältä 0,5 milj. euroa. Talousarviossa oli varauduttu kaupunginvaltuuston 12.12.2022 (§ 131) päätökseen muuttaa Lahti Energia Oy:lle myönnetty pääomalaina, yhteensä 60,0 milj. euroa, sijoitetun vapaan pääoman rahasto-sijoitukseksi. Päätöksestä valitettiin Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus antoi asiassa 20.2.2023 välipäätöksen, jossa se kieltää kaupunginvaltuuston päätöksen täytäntöönpanon pääomalainan muuntamisen osalta, kunnes valitus on hallinto-oikeudessa

ratkaistu tai hallinto-oikeus sitä ennen toisin määrää. Kaupunginvaltuuston päättämää pääomalainan muutosta sijoitetun vapaan pääoman rahasto -sijoitukseksi ei ole kirjattu tilinpäätöksessä 2022. Lahti Energia Oy:lle myönnetty pääomalainat, yhteensä 60,0 milj. euroa, sisältyvät tilinpäätöksessä 2022 tytäryhteisöille myönnettyihin pitkäaikaisiin antolainasaamisiin.

**Sitova investointisuunnitelman menot**

Arvopaperit	Talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Tulot	0	3 257	-3 257
<b>Menot</b>	<b>61 007 000</b>	<b>568 343</b>	<b>60 438 657</b>
<b>Netto</b>	<b>61 007 000</b>	<b>565 087</b>	<b>60 441 913</b>

## Rahoitusosan toteutuminen

1 000 euroa	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
<b>Toiminnan rahavirta</b>					
Tulorahoitus	19 646	8 718	28 364	42 348	13 984
Vuosikate	30 166	8 718	38 884	99 967	61 083
Tulorahoituksen korjauserät	-10 520	0	-10 520	-57 619	-47 099
Investointien rahavirta	-70 826	-63 570	-134 396	16 378	150 774
Investointimenot	-84 416	-63 570	-147 986	-87 543	60 443
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 570	0	1 570	2 681	1 111
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	12 020	0	12 020	101 240	89 220
Toiminnan ja investointien rahavirta	-51 180	-54 851	-46 032	58 726	164 758
<b>Rahoituksen rahavirta</b>					
Antolainauksen muutokset	23 641	0	23 641	38 916	15 275
Antolainasaamisten lisäykset	-15 000	0	-15 000	0	15 000
Antolainasaamisten vähennykset	38 641	0	38 641	38 916	275
Lainakannan muutokset	22 800	-60 000	-37 200	-27 999	9 201
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	60 000	-60 000	0	0	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-37 200	0	-37 200	-41 200	-4 000
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0	0	0	13 201	13 201
Muut maksuvalmiuden muutokset	4 725		4 725	49 144	44 419
Rahoituksen rahavirta	51 166	-60 000	-8 834	60 060	68 894
Rahavarojen muutos	-14	-114 851	-114 866	118 786	233 652

Kaupunki varautui alkuperäisessä talousarvioissa rahoittamaan omien investointiensä lisäksi myös tytäryhteisöjä 15,0 milj. eurolla. Vuoden 2022 aikana ei myönnetty uusia antolainoja ja niitä lyhennettiin 38,9 milj. euroa. Rahoituslaskelman antolainauksen muutokset sisältävät taseen pysyviin vastaviin kirjattujen pitkäaikaisten lainasaamisten lisäykset ja vähennykset.

Kaupungin maksuvalmius säilyi koko vuoden hyvällä tasolla eikä yhtiöiden suunniteltuja rahoitustarpeita toteutettu sisäisillä antolainoilla. Pitkäaikaisten lainojen lisäykset, 60,0 milj. euroa, poistettiin talousarviomuutoksessa.

Pitkäaikaisia lainoja ei nostettu ja niitä lyhennettiin 41,2 milj. euroa, 4,0 milj. euroa enemmän kuin talousarviossa. Tilinpäätöshetkellä ei ollut nostettuna ulkoisilta rahoittajilta lyhytaikaisia lainoja. Lyhytaikaisten lainojen muutos, 13,2 milj. euroa, on seurausta tytäryhteisöjen konsernitilien saldojen muutoksesta.



## Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

	Sito- vuus N B	Määrärahat, 1 000 euroa					Tuloarviot, 1 000 euroa				
		Alkup. ta- lousarvio	TA- muutokset	TA- muu- tosten jälkeen	Toteu- tuma	Poik- keama	Alkup. talousar- vio	TA- muutokset	TA- muu- tosten jäl- keen	Toteu- tuma	Poik- keama
<b>KÄYTTÖTALOUSOSA</b>											
<b>KONSERNIHALLINNON PALVELUALUE</b>											
Konsernipalvelut	B	57 825,3	-200,0	57 625,3	54 405,3	-3 220,0	-6 124,2	-570,0	-6 694,2	-7 071,6	-377,4
Elinvoimapalvelut	N	10 051,8	-500,0	9 551,8	8 259,0	-1 292,8	-1 626,3	-250,0	-1 876,3	-1 765,0	111,3
Työllisyyspalvelut	N	23 254,2	3 900,0	27 154,2	26 602,5	-551,7	-1 595,0	335,0	-1 260,0	-1 704,9	-444,9
Tarkastustoimi	B	368,6	0,0	368,6	342,5	-26,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostot hyvinvointiyhtymältä	B	421 352,8	0,0	421 352,8	436 754,6	15 401,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Käyttöomaisuuden myyntivoitot/-tappiot		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-9 520,0	0,0	-9 520,0	-4 096,7	5 423,3
<b>SIVISTYKSEN PALVELUALUE</b>											
Palvelualueen yhteiskustannukset	N	2 816,9	0,0	2 816,9	6 092,8	3 275,9	-2 015,7	0,0	-2 015,7	-5 425,1	-3 409,4
Lasten ja nuorten kasvu	B	189 829,1	7 071,7	196 900,8	196 940,1	39,3	-8 778,6	-600,0	-9 378,6	-9 814,3	-435,7
Osaaminen	B	18 907,9	0,0	18 907,9	18 934,9	27,0	-54,4	25,0	-29,4	-33,0	-3,6
Wellamo-opisto	N	4 104,0	0,0	4 104,0	4 186,8	82,8	-1 597,6	0,0	-1 597,6	-1 327,4	270,2
Osallisuus	B	8 932,6	-185,0	8 747,6	7 888,1	-859,5	-559,2	0,0	-559,2	-532,1	27,1
Liikunta- ja kulttuuri	B	31 162,4	706,0	31 868,4	31 756,8	-111,6	-2 105,7	400,0	-1 705,7	-2 019,4	-313,7
Kaupunginmuseumo	N	6 600,8	0,0	6 600,8	6 710,1	109,3	-841,3	0,0	-841,3	-1 337,1	-495,8
Kansainväliset urheilutapahtumat	N	297,5	0,0	297,5	296,9	-0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>KAUPUNKIYMPÄRISTÖN PALVELUALUE</b>											
Palvelualueen yhteiskustannukset	N	565,4	0,0	565,4	408,6	-156,8	0,0	0,0	0,0	-7,8	-7,8
Kaupunkisuunnittelu, kaupunkitekniikka ja rakennus- ja ympäristövalvonta	B	31 952,2	2 381,4	34 333,6	32 915,2	-1 418,4	-25 491,7	-400,0	-25 891,7	-27 175,5	-1 283,8
Joukkoliikenne	N	22 950,6	494,4	23 445,0	23 661,2	216,2	-17 558,9	473,2	-17 085,7	-17 588,4	-502,7
<b>TASEYKSİKÖT</b>											
Lahden Tilakeskus (tilikauden yli-/alijäämä ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja ja tappioita)							-918,9	0,0	-918,9	-466,5	452,4
Lahden kaupunginorkesteri (tilikauden yli-/alijäämä)							0,0	0,0	0,0	-42,6	-42,6
Lahden kaupunginteatteri (tilikauden yli-/alijäämä)							0,0	0,0	0,0	-86,0	-86,0
<b>TULOSLASKELMAOSA</b>											
Verotulot							-517 716,0	-14 044,0	-531 760,0	-545 067,6	-13 307,6
Valtionosuudet							-239 014,0	-6 756,2	-245 770,2	-245 733,1	37,1
Korkotulot ja -menot	N	-1 546,0	0,0	-1 546,0	789,2	2 335,2					
Muut rahoitustulot ja -menot	N	7 475,0	1 000,0	8 475,0	7 694,0	781,0					
<b>INVESTOINTIOSA</b>											
Kiinteä omaisuus	B	2 500,0	0,0	2 500,0	2 502,3	2,3					
Tilakeskus, talonrakennus	B	42 052,0	3 000,0	45 052,0	39 072,2	-5 979,8					
Julkinen käyttöomaisuus	B	28 904,0	63,0	28 967,0	38 635,4	9 668,4					
Irtain omaisuus	B	10 460,0	0,0	10 460,0	6 766,3	-3 693,7					
Arvopaperit ja osuudet	B	500,0	60 507,0	61 007,0	568,3	-60 438,7					
<b>RAHOITUSOSA</b>											
Antolainat		-23 641	0,0	-23 641	-38 916	-15 275					
Lainanotto ja lyhennykset (pitkäaikaiset)							22 800	-60 000	-37 200	-41 200	-4 000



## **TILINPÄÄTÖSLASKELMAT**

### **Lahden kaupungin laskelmat**

- **Tuloslaskelma**
- **Rahoituslaskelma**
- **Tase**
- **Lahden kaupunki tunnusluvut**

### **Lahti-konserni laskelmat**

- **Tuloslaskelma**
- **Rahoituslaskelma**
- **Tase**
- **Lahti-konserni tunnusluvut**

## Lahden kaupungin laskelmat

### Tuloslaskelma

#### LAHDEN KAUPUNGIN TULOSLASKELMA

	2022	2021
<b>Toimintatuotot</b>		
Myyntituotot	23 633 256,79	21 141 735,65
Maksutuotot	12 412 576,28	12 329 988,18
Tuet ja avustukset	15 135 008,07	18 771 913,43
Vuokratuotot	29 690 647,51	31 342 280,46
Muut toimintatuotot	65 247 858,27	31 575 574,75
	<u>146 119 346,92</u>	<u>115 161 492,47</u>
Valmistus omaan käyttöön	1 147 124,24	1 152 072,15
<b>Toimintakulut</b>		
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-136 452 532,87	-132 577 028,49
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-36 289 169,95	-35 800 145,47
Muut henkilösivukulut	-5 037 459,48	-4 702 964,56
Palvelujen ostot	-577 026 826,75	-533 010 340,99
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-16 796 906,31	-16 272 351,66
Avustukset	-39 089 529,55	-40 878 029,25
Muut toimintakulut	-31 704 034,24	-28 253 096,31
	<u>-842 396 459,15</u>	<u>-791 493 956,73</u>
<b>Toimintakate</b>	<b>-695 129 987,99</b>	<b>-675 180 392,11</b>
Verotulot	545 067 561,41	519 177 348,72
Valtionosuudet	245 733 054,00	224 004 155,00
<b>Rahoitustuotot ja -kulut</b>		
Korkotuotot	8 190 418,24	7 951 670,53
Muut rahoitustuotot	9 645 022,90	13 407 275,54
Korkokulut	-11 584 373,65	-11 633 965,22
Muut rahoituskulut	-1 954 590,94	2 515 463,60
	<u>4 296 476,55</u>	<u>12 240 444,25</u>
<b>Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä</b>	<b>4 296 476,55</b>	<b>12 240 444,25</b>
<b>Vuosikate</b>	<b>99 967 103,97</b>	<b>80 241 556,06</b>
<b>Poistot ja arvonalentumiset</b>		
Suunnitelman mukaiset poistot	-52 552 175,88	-51 988 474,43
Arvonalentumiset	-296 568,69	-274 727,16
	<u>-52 848 744,57</u>	<u>-52 263 201,59</u>
<b>Poistot ja arvonalentumiset yhteensä</b>	<b>-52 848 744,57</b>	<b>-52 263 201,59</b>
<b>Tilikauden tulos</b>	<b>47 118 359,40</b>	<b>27 978 354,47</b>
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	139 880,24	212 290,69
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	-20 000 000,00	-10 000 000,00
Rahastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-173 602,71	-138 858,80
<b>TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)</b>	<b>27 084 636,93</b>	<b>18 051 786,36</b>

## Rahoituslaskelma

## LAHDEN KAUPUNGIN RAHOITUSLASKELMA

	2022	2021
<b>Toiminnan rahavirta</b>		
Vuosikate	99 967 103,97	80 241 556,06
Tulorahoituksen korjaukset	<u>-57 619 282,14</u>	<u>-26 298 783,99</u>
	42 347 821,83	53 942 772,07
<b>Investointien rahavirta</b>		
Investointimenot	-87 542 890,62	-69 188 392,48
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 681 219,62	2 986 789,51
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	<u>101 239 770,05</u>	<u>57 228 904,91</u>
	16 378 099,05	-8 972 698,06
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>58 725 920,88</b>	<b>44 970 074,01</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten vähennykset	<u>38 915 622,65</u>	<u>42 858 429,46</u>
	38 915 622,65	42 858 429,46
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-41 200 000,00	-32 650 000,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos	<u>13 200 594,13</u>	<u>487 762,35</u>
	-27 999 405,87	-32 162 237,65
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-240 941,81	-274 075,80
Vaihto-omaisuuden muutos	-34 556,06	-37 118,51
Saamisten muutos	29 679 282,86	26 820 769,64
Korottomien velkojen muutos	<u>19 740 006,00</u>	<u>286 697,63</u>
	49 143 790,99	26 796 272,96
<b>Rahoituksen rahavirta</b>	<b>60 060 007,77</b>	<b>37 492 464,77</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>118 785 928,65</b>	<b>82 462 538,78</b>
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	274 053 956,47	155 268 027,82
Rahavarat 1.1.	<u>155 268 027,82</u>	<u>72 805 489,04</u>
	118 785 928,65	82 462 538,78

**Tase****LAHDEN KAUPUNGIN TASE**

<b>VASTAAVAA</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	1 038 360,09	1 419 674,40
Muut pitkävaikutteiset menot	65 897 703,40	69 944 922,10
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankkeet	2 090 161,42	1 125 920,20
	<u>69 026 224,91</u>	<u>72 490 516,70</u>
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	138 093 926,63	137 032 175,88
Rakennukset	257 549 978,09	306 662 958,61
Kiinteät rakenteet ja laitteet	207 900 873,93	193 642 425,57
Koneet ja kalusto	5 533 384,06	5 140 987,07
Muut aineelliset hyödykkeet	242 508,98	97 451,61
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	48 743 116,85	23 675 282,92
	<u>658 063 788,54</u>	<u>666 251 281,66</u>
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	200 687 333,91	200 258 852,18
Muut lainasaamiset	350 764 940,58	390 175 711,17
Muut saamiset	224 195,14	224 195,14
	<u>551 676 469,63</u>	<u>590 658 758,49</u>
<b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>		
Lahjoitusrahastojen varat	342 386,24	247 786,24
	<u>342 386,24</u>	<u>247 786,24</u>
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	126 254,57	91 698,51
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Lainasaamiset	2 127 795,17	5 636 468,88
Muut saamiset	10 498,69	474 498,69
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	7 833 432,90	6 840 309,69
Lainasaamiset	27 304 834,51	56 950 264,69
Muut saamiset	4 425 240,79	3 727 328,87
Siirtosaamiset	15 940 654,16	13 680 259,78
	<u>57 642 456,22</u>	<u>87 309 130,60</u>
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	7 696 021,78	7 696 021,78
Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin	170 000 000,00	0,00
	<u>177 696 021,78</u>	<u>7 696 021,78</u>
Rahat ja pankkisaamiset	96 357 934,69	147 572 0006,04
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>1 610 931 536,58</b>	<b>1 572 317 200,02</b>

<b>VASTATTAVAA</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>OMA PÄÄOMA</b>		
Peruspääoma	437 196 267,29	437 196 267,29
Arvonkorotusrahasto	80 009,68	80 009,68
Muut omat rahastot	11 009 010,17	10 835 407,46
Edellisten tilikausien ylijäämä	185 975 328,38	171 990 780,02
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	<u>27 084 636,93</u>	<u>18 051 786,36</u>
	661 345 252,46	638 154 250,81
<b>POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET</b>		
Poistoero	690 817,29	830 697,53
Vapaaehtoiset varaukset	<u>30 000 000,00</u>	<u>10 000 000,00</u>
	30 690 817,29	10 830 697,53
<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>		
Eläkevaraukset	2 596 900,00	2 823 100,00
Muut pakolliset varaukset	<u>10 659 671,26</u>	<u>10 531 752,43</u>
	13 256 571,26	13 354 852,43
<b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>		
Lahjoitusrahastojen pääomat	<u>2 302 475,54</u>	<u>2 448 817,35</u>
	2 302 475,54	2 448 817,35
<b>VIERAS PÄÄOMA</b>		
<b>Pitkäaikainen</b>		
Joukkovelkakirjalainat	0,00	60 000 000,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	679 000 000,00	694 900 000,00
Lainat muilta luotonantajilta	20 000,00	20 000,00
Saadut ennakot	0,00	288,72
Siirtovelat	<u>5 964 209,82</u>	<u>4 414 172,82</u>
	684 984 209,82	759 334 461,54
<b>Lyhytaikainen</b>		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	71 900 000,00	37 200 000,00
Lainat muilta luotonantajilta	62 627 172,86	49 426 578,73
Saadut ennakot	1 132 659,04	1 104 713,73
Ostovelat	46 639 571,52	22 279 104,85
Muut velat	3 170 802,94	3 199 991,26
Siirtovelat	<u>32 882 003,85</u>	<u>34 983 731,79</u>
	218 352 210,21	148 194 120,36
<b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>1 610 931 536,58</b>	<b>1 572 317 200,02</b>

## Lahden kaupunki tunnusluvut

<b>TUNNUSLUVUT</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Tuloslaskelman tunnusluvut</b>		
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	17,4 %	14,6 %
Vuosikate/Poistot, %	189,1 %	153,5 %
Vuosikate, €/asukas	832	669
Asukasmäärä*	120 200	120 027
Henkilöstön lukumäärä	3 736	3 691
<b>Rahoituslaskelman tunnusluvut</b>		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, euroa	-13 973 451	-150 167 332
Investointien tulorahoitus, %	117,8 %	121,2 %
Lainanhoitokate	2,1	2,1
Laskennallinen lainanhoitokate	1,0	0,8
Kassan riittävyys, pv	101,7	62,9
<b>Taseen tunnusluvut</b>		
Omavaraisuusaste, %	43,0 %	41,3 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	96,3 %	105,6 %
Kertynyt yli-/alijäämä, 1 000 €	213 741	190 729
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	1 778	1 589
Lainakanta 31.12. €/asukas	6 768	7 011
Lainakanta 31.12.	813 547 173	841 546 579
Lainakanta 31.12., 1 000 €	813 547	841 547
Lainat ja vuokravastuut 31.12.	1 014 496 960	1 038 243 684
Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	8 440	8 650
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	350 765	390 176

\* Vertailuvuoden 2021 ennakkotietoon perustuva asukasmäärä on päivitetty vastaamaan lopullista asukasmäärää. Vastaavat päivitykset on tehty vuoden 2021 tunnuslukuihin.



## Lahti-konserni laskelmat

### Tuloslaskelma

#### LAHTI-KONSERNI

<b>TULOSLASKELMA</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Toimintatuotot</b>	<b>719 319 901,18</b>	<b>664 226 600,43</b>
<b>Toimintakulut</b>	<b>-1 332 564 445,39</b>	<b>-1 244 738 320,07</b>
<b>Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)</b>	<b>-487 154,74</b>	<b>274 350,51</b>
<b>TOIMINTAKATE</b>	<b>-613 731 698,95</b>	<b>-580 237 369,13</b>
Verotulot	543 182 627,34	517 129 509,32
Valtionosuudet	284 217 139,27	264 310 560,94
<u>Rahoitustuotot ja -kulut</u>		
Korkotuotot	2 029 105,21	974 498,83
Muut rahoitustuotot	17 603 902,57	7 289 549,00
Korkokulut	-16 765 871,52	-19 812 078,29
Muut rahoituskulut	-20 296 483,01	118 770,69
<b>Rahoitustuotot ja -kulut</b>	<b>-17 429 346,75</b>	<b>-11 429 259,77</b>
<b>VUOSIKATE</b>	<b>196 238 720,91</b>	<b>189 773 441,36</b>
<u>Poistot ja arvonalentumiset</u>		
Suunnitelman mukaiset poistot	-116 536 116,42	-116 584 585,64
Omistuksen eliminointierot	-396 379,69	-60 331,66
Arvonalentumiset	-281 835,12	-235 169,93
<b>Poistot ja arvonalentumiset</b>	<b>-117 214 331,23</b>	<b>-116 880 087,23</b>
<b>Satunnaiset erät</b>	<b>-208 253,82</b>	<b>213 723,88</b>
<b>TILIKAUDEN TULOS</b>	<b>78 816 135,86</b>	<b>73 107 078,01</b>
Tilinpäätössiirrot	-181 977,41	-138 858,80
Tilikauden verot	-7 437 404,40	-3 786 544,06
Laskennalliset verot	-2 368 316,14	-6 853 320,44
Vähemmistöosuus tilikauden tuloksesta	-763 079,99	-922 964,31
<b>TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ</b>	<b>68 065 357,92</b>	<b>61 405 390,40</b>

## Rahoituslaskelma

### LAHTI-KONSERNI

<b>RAHOITUSLASKELMA</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Toiminnan rahavirta</b>		
VUOSIKATE	196 238 720,91	189 773 441,36
Satunnaiset erät	-208 253,82	213 723,88
Tilikauden verot	-7 437 404,40	-3 786 544,06
Tulorahoituksen korjauserät	-30 131 348,36	-24 842 759,66
Toiminnan rahavirta	158 461 714,32	161 357 861,52
<b>Investointien rahavirta</b>		
Investointimenot	-236 268 228,45	-150 472 207,20
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 762 353,40	3 358 737,46
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	190 400 647,65	72 186 410,78
Investointien rahavirta	-43 105 227,40	-74 927 058,96
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>115 356 486,92</b>	<b>86 430 802,56</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
<u>Antolainauksen muutokset</u>		
Antolainasaamisten lisäykset	-172 649,77	-22 550,75
Antolainasaamisten vähennykset	132 187,25	-33 112,03
Antolainauksen muutokset	-40 462,52	-55 662,78
<u>Lainakannan muutokset</u>		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	63 956 339,00	64 124 275,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-70 037 702,38	-56 724 071,14
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-31 036,27	-9 272 688,49
Lainakannan muutokset	-6 112 399,65	-1 872 484,63
<u>Oman pääoman muutokset</u>		
Oman pääoman muutokset	851 046,42	-2 878,04
<u>Muut maksuvalmiuden muutokset</u>		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-66 800,60	-326 473,08
Vaihto-omaisuuden muutos	-5 429 489,68	2 000 298,00
Saamisten muutos	-10 745 408,83	-26 146 431,45
Korottomien velkojen muutos	23 716 204,67	19 457 255,17
Muut maksuvalmiuden muutokset	7 474 505,57	-5 015 351,36
<b>Rahoituksen rahavirta</b>	<b>2 172 689,82</b>	<b>-6 946 376,81</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>117 529 176,75</b>	<b>79 484 425,76</b>
Rahavarat 31.12.	334 418 741,40	216 889 564,64
Rahavarat 1.1.	216 889 564,64	137 405 138,88
Rahavarojen muutos	117 529 176,75	79 484 425,76

## Tase

## LAHTI-KONSERNI

TASE	2022	2021
<b>VASTAAVAA</b>		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
<u>Aineettomat hyödykkeet</u>		
Aineettomat oikeudet	9 031 492,81	9 500 860,70
Muut pitkävaikutteiset menot	68 605 982,03	73 589 094,91
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hyödykkeet	4 258 793,45	2 764 102,86
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>	<b>81 896 268,29</b>	<b>85 854 058,47</b>
<u>Aineelliset hyödykkeet</u>		
Maa- ja vesialueet	156 999 493,08	155 693 103,42
Rakennukset	858 600 802,91	868 838 945,31
Kiinteät rakenteet ja laitteet	414 146 723,44	399 104 587,97
Koneet ja kalusto	237 497 755,60	248 406 793,35
Muut aineelliset hyödykkeet	2 452 391,68	2 577 197,46
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	73 291 430,69	88 022 766,62
<b>Aineelliset hyödykkeet</b>	<b>1 742 988 597,41</b>	<b>1 762 643 394,13</b>
<u>Sijoitukset</u>		
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	2 406 348,28	2 890 393,63
Muut osakkeet ja osuudet sekä osakkeiden arvonkorotukset	108 952 651,04	117 436 775,51
Joukkovelkakirjasaamiset	172 649,77	0,00
Muut lainasaamiset	19 424 325,51	20 051 660,70
Muut saamiset	95 663,74	95 663,74
<b>Sijoitukset</b>	<b>131 051 638,34</b>	<b>140 474 493,58</b>
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>	<b>1 955 936 504,04</b>	<b>1 988 971 946,18</b>
<b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>	<b>2 317 200,77</b>	<b>1 679 257,47</b>
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
<b>Vaihto-omaisuus</b>	<b>14 281 693,32</b>	<b>8 852 203,65</b>
<u>Saamiset</u>		
Pitkäaikaiset saamiset	3 730 486,75	5 568 172,02
Lyhytaikaiset saamiset	125 160 810,03	112 779 472,67
<b>Saamiset</b>	<b>128 891 296,78</b>	<b>118 347 644,69</b>
<b>Rahoitusarvopaperit</b>	<b>189 848 190,47</b>	<b>51 361 010,92</b>
<b>Rahat ja pankkisaamiset</b>	<b>144 570 550,93</b>	<b>165 528 553,73</b>
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>	<b>477 591 731,50</b>	<b>344 089 412,98</b>
<b>VASTAAVAA</b>	<b>2 435 845 436,31</b>	<b>2 334 740 616,64</b>

## LAHTI-KONSERNI

TASE	2022	2021
<b>VASTATTAVAA</b>		
<b>OMA PÄÄOMA</b>		
Peruspääoma	437 196 267,29	437 196 267,29
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma	12 614,10	12 614,10
Arvonkorotusrahasto	383 449,53	638 884,40
Muut omat rahastot	12 622 739,44	12 049 136,74
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	306 399 394,20	248 573 010,70
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	68 065 357,92	61 405 390,40
<b>OMA PÄÄOMA</b>	<b>824 679 822,47</b>	<b>759 875 303,83</b>
<b>VÄHEMMISTÖSUUDET</b>	<b>14 531 400,30</b>	<b>13 791 839,98</b>
<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>		
Eläkevaraukset	2 596 900,00	2 823 100,00
Muut pakolliset varaukset	37 890 051,46	26 484 369,20
<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>	<b>40 486 951,46</b>	<b>29 307 469,20</b>
<b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>	<b>6 013 105,28</b>	<b>5 441 962,58</b>
<b>VIERAS PÄÄOMA</b>		
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	1 129 338 780,68	1 174 259 164,00
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	90 896 834,79	87 083 122,31
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	104 453 193,31	65 645 209,64
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	225 445 348,02	199 336 545,29
<b>VIERAS PÄÄOMA</b>	<b>1 550 134 156,80</b>	<b>1 526 324 041,24</b>
<b>VASTATTAVAA</b>	<b>2 435 845 436,31</b>	<b>2 334 740 616,63</b>

**Lahti-konserni tunnusluvut**

<b>LAHTI-KONSERNI</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Tuloslaskelman tunnusluvut</b>		
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	54,0 %	53,0 %
Vuosikate/Poistot, %	168,0 %	162,0 %
Vuosikate, €/asukas	1 633	1 581
Asukasmäärä*	120 200	120 027
Henkilöstön lukumäärä	9 514	9 380
<b>Rahoituslaskelman tunnusluvut</b>		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	121 842 487	-88 069 210
Investointien tulorahoitus, %	84,0 %	129,0 %
Lainanhoitokate	2,5	2,81
Laskennallinen lainanhoitokate	1,2	1,2
Kassan riittävyys, pv	72,5	53,7
<b>Taseen tunnusluvut</b>		
Omavaraisuusaste, %	34,6 %	33,2 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	99,7 %	105,1 %
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 €	374 465	309 962
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas	3 115	2 583
Lainakanta 31.12. €/asukas	10 264	10 330
Lainakanta 31.12.	1 233 791 974	1 239 904 374
Lainakanta 31.12., 1 000 €	1 233 792	1 239 904
Lainat ja vuokravastuut 31.12.	1 686 096 597	1 663 008 234
Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	14 027	13 855
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	19 597	20 052

\* \* Vertailuvuoden 2021 ennakkotietoon perustuva asukasmäärä on päivitetty vastaamaan lopullista asukasmäärää. Vastaavat päivitykset on tehty vuoden 2021 tunnuslukuihin.



## **LIITETIEDOT**

**Tilinpäätöksen liitetiedot**

**Konsernitilinpäätöksen liitetiedot**

**Tunnuslukujen laskentakaavat**

**Taseyksiköiden tilinpäätökset**

**Kirjanpidon eriyttäminen**

## Tilinpäätöksen liitetiedot

### Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

#### Arvostusperiaatteet ja – menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja –menetelmät

##### Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa Suunnitelmanmukaisten poistojen perusteet.

##### Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan arvoon. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa.

##### Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen painotetun keskihankintahinnan tai sitä alemman todennäköisen hankintameno tai todennäköisen luovutushinnan määräisenä.

##### Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon. Rahoitusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

##### Johdannaissopimusten käsittely

Johdannaissopimuksilla hallitaan lainoihin liittyvää korkoriskiä tavoitteena korkotason muutosten vaikutusten tasaaminen, kassavirtojen parempi ennakoitavuus sekä korkokustannusten alentaminen. Lahden kaupungin johdannaissopimukset ovat koronvaihtosopimuksia ja niiden kesto ulottuu enimmäkseen vuoteen 2055. Sopimukset on tehty Lahden kaupungin rahoitustoiminnan periaatteiden mukaisesti olemassa olevien tai tulevien lainojen korkoriskin suojaamistarkoituksessa.

Johdannaissopimusten tilinpäätös- ja kirjapitokäytäntöihin liittyvien ohjeiden mukaisesti pitkällä tulevaisuudessa alkava koronvaihtosopimus, johon ei ole tilinpäätöshetkellä nostettuna vastaavan ehtoista lainaa, on tilinpäätöksessä luokiteltu ei-suojaavaksi ja liitetiedoissa esittämisen lisäksi sopimuksen negatiivinen markkina-arvo on kirjattu varovaisuuden periaatteen mukaisesti pakollisiin varauksiin. Muut sopimukset Lahden kaupunki määrittelee tilinpäätöksessä suojaaviksi ja esittää ne ainoastaan tilinpäätöksen liitetiedoissa.

##### Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteiden mukaisesti. Suoriteperusteesta poiketen mm verotulot on kirjattu niiden tilitysajankohdan mukaisesti ao. tilikaudella sekä pääomalainojen korkosaatavia seuraavilta yhtiöiltä vuonna 2022.

- Kuntien Tiera Oy, 20 277,77 €, yhteensä 145 962,06 €
- Kiinteistö Oy Lahden Varaani yhteensä 19 698,17 €

##### Avustusten käsittely

Pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden hankintaan saadut rahoitusavustukset on merkitty ao. hyödykkeen hankintameno vähennykseksi.

### Koronapandemian vaikutukset

Koronapandemia jatkui vuonna 2022 ja se vaikutti edelleen kaupungin toimintaan ja talouteen.

Koronapandemiasta johtuvia rajoituksia oli voimassa vielä alkuvuodesta 2022, mikä vaikutti toimintojen supistuneeseen käyttöasteeseen. Menetykset toimintatuottoihin olivat noin 4,0 milj. euroa. Tuloja jäi kertymättä erityisesti joukkoliikenteessä, työllistettyjen palkkatuessa, Wellamo-opiston kurssimaksuissa, liikuntapalveluissa sekä kaupunginorkesterin ja -teatterin toiminnassa. Koronapandemiasta arvioitiin aiheutuneen lisäkustannuksia toimintaan 1,5 milj. euroa suojavaarustehankinnoista, tehostetusta siivouksesta, tilaväljyyden ylläpitämisestä sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ja opetushallituksen erityisavustuksilla 1,0 milj. eurolla toteutetuista hankkeista. Hankkeilla tasoitettiin korona-ajan vaikutuksia varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Pandemian vaikutuksesta arvioidaan kertyneen myös säästöä 1,5 milj. euroa toimintakuluihin erityisesti työllistettävien palkkauksen vähentymisestä sekä pienessä määrin palvelutoiminnan supistumisesta. Avustustuloja saatiin yhteensä 2,8 milj. euroa korvaamaan joukkoliikenteen sekä orkesteri- ja teatteritoiminnan lipputulomenetyksiä. Valtio maksoi vuonna 2020 koronavaikutusten vuoksi veronmaksumenetysten korvausta, josta vuonna 2022 maksettiin takaisin valtionosuuksien vähennyksenä 0,6 milj. euroa. Kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tuotti Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä, jonka toiminnassa koronapandemian vaikutukset ovat olleet edelleen merkittäviä ja lisäsivät osaltaan sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannuksia. Valtio on korvannut koronavaikutuksia suoraan sote-palvelujen tuottajille. Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä on hakenut lisäksi jäsenkuntien asukasperusteisen välittömien koronakustannusten korvauksen noin 1,0 milj. euroa, joka on sisällynyt yhtymän jäsenkuntalaskutukseen.

Työttömyysaste parani vuoden aikana ollen joulukuun lopussa 13,9 prosenttia, mikä on 1 prosenttiyksikköä edellisvuotta alhaisempi. Avoimia työpaikkoja oli Lahdessa joulukuussa 1080, mikä on 1 549 työpaikkaa vähemmän kuin edellisen vuoden vastaavana aikana.

Työllisyyden kuntakokeilu aloitti toimintansa 1.3.2021. Toukuussa kuntakokeilun asiakaspalvelussa otettiin käyttöön uusi asiakaspalvelumalli, joka perustui lainsäädäntömuutokseen. Tämä muutos painottaa henkilökohtaisen kohtaamisen osuutta asiakaspalvelussa. Koronapandemian aikana asiakaspalvelu tapahtui pääasiassa puhelimitse, Puhelimella tapahtuvan asiakaspalvelun osuutta pyrittiin vähentämään. Kaupungin velvoitetöytäytämiseen tuli vuoden 2022 kesällä tilapäinen nousu ja tämän arvioitiin johtuneen osittain koronan vuoksi työttömäksi jääneiden kohderyhmään kuuluvien henkilöiden työttömyydestä.

Koronapandemian vaikutuksista kaupungin palveluihin ja toimintaan viestittiin kaupunkilaisille läpi vuoden, mutta kevään jälkeen tehostetulle viestinnälle ei ollut tarvetta. Pääasiallinen viestintäkanava on ollut ajantasainen lahti.fi-sivusto. Pandemiasta viestimiseen on käytetty myös somekanavia, etenkin Facebookia ja Twitteriä. Wilma ja Muksunetti ovat olleet keskeiset kanavat, kun ajankohtaista infoa koronan vaikutuksista on viestitty kouluista ja päiväkodeista asiakasperheisiin ja henkilöstölle. Maahanmuuttotyössä tehostettiin koronan vuoksi erilaisten digitaalisten palvelujen käyttöä.

Lahden kaupunginhallitus päätti koronarajoituksista johtuvista kaupungin tukitoimista yrityksille ja yhdistyksille 7.2.2022 § 54. Päätöksessä ohjattiin kaupungin tai sen tytäryhtiöiden vuokralaisena olevia hakemaan koronarajoituksista johtuvien haittojen korvaamista ensisijaisesti Valtiokonttorilta.



Kaupunki päätti myös luopua tilapäisesti vuokramaksujen perintätoimista kaupungin ja sen tytäryhtiöiden vuokralaisena olevien yhteisöjen osalta. Kaupungin ja sen tytäryhtiöiden vuokralaisille voitiin myös muun muassa myöntää koronarajoitusten vuoksi vuokrahelpotusta ja maanvuokrien tapauskohtaisia hyvittämiä.

Tapahtumatuotanto palautui lähes normaaliin. Joiltakin osin hybriditapahtumilla haluttiin varmistaa osittaisenkin epävarmuuden vuoksi tapahtuman toteutuminen. Osa tapahtumista peruttiin kuitenkin edelleen koronan jälkimainingeista johtuvan epävarmuuden vuoksi, jota mm. ihmisten ostokäyttäytymisen muutos aiheutti. Koronapandemia on muuttanut tapahtuma-alaa niin, että striimausmahdollisuudet osataan ottaa aikaisempaa paremmin huomioon, tapahtumien riskien ennakointi on muuttunut ja käsihuuhteita pidetään edelleen tapahtumissa saatavilla.

Kaupunki jatkoi korona-ajan työnantajatoiminnan ohjeistamista palvelussuhdeasioissa ja työsuojelussa alkuvuonna 2022. Työterveyshuollosta hankittiin henkilökunnalle koronarokotuksia. Kaupunki hankki edelleen hengityssuojaimia jaettavaksi vähävaraisille. Käsihuuhteita ja koronapikatestejä hankittiin henkilöstön käytettäväksi.

### Sivistyksen palvelualue

Koronan vaikutukset näkyivät edelleen vuonna 2022 sivistyspalvelujen toiminnassa ja taloudessa. Koronarajoituksia oli voimassa tammi-helmikuussa ja se vaikutti erityisesti kulttuurilaitosten ja liikuntapalvelujen pääsymaksutulojen sekä Wellamo-opiston kurssimaksutulojen alentumiseen. Koronatilanne aiheutti myös enemmän sairauspoissaoloja, joita jouduttiin mitoitettujen palvelujen osalta paikkaamaan sijaisia palkkaamalla.

Kuluneen vuoden mittaa sairauspoissaolot lisääntyivät ja sijaisten tarve kasvoi aikaisempiin vuosiin nähden edelleen. Yleinen kustannusten nousu alkoi syksyllä näkyä selvästi mm. ateriapalveluissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) erityisavustusta koronavaikutusten lieventämiseen jaettiin vuosille 2021–2022, josta varhaiskasvatukseen kohdistui 0,4 milj. euroa vuodelle 2022. Erityisavustuksella varmistettiin lasten osallistuminen täysipainoisesti varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen, vahvistamalla ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä.

Perusopetus järjestettiin vuonna 2022 lähiopetuksena. Opetuksen järjestämisessä huomioitiin valtakunnalliset ja alueelliset koronatilanteen ohjeistukset. Koronatilanne aiheutti edelleen oppilaiden ja henkilöstön poissaoloja, opetuksen tilapäisiä erityisjärjestelyjä sekä erilaisia opetuksen tukimuotoja poissaolojen seurauksena. Perusopetuksessa toteutettiin Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) avustuksen 0,5 milj. euroa turvin koronavaikutusten tasoittamista parantamalla poikkeusolojen aikana syntyneitä oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin eroja heikommassa asemassa olevien, tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttajataustaisten lasten ja oppilaiden osalta.

Nuorisopalveluiden toimintaa järjestettiin lähes normaalisti; poikkeuksena nuorisotapahtumat, joita ei pystytty järjestämään. Henkilöstön poissaoloihin tilanne edelleen vaikutti ja jouduttiin käyttämään jonkun verran enemmän korvaavaa työvoimaa.

Lukiokoulutus järjestettiin normaalisti lähiopetuksena, eikä koronatilanteella ollut juurikaan vaikutuksia lukiokoulutuksen varsinaiseen toimintaan. Alkuvuonna tilattiin vielä jonkin

verran maskeja. Lukiokoulutuksessa toteutettiin Opetushallituksen erityisavustuksella oppimisen tuen ja oppimisvajeen paikkaamista järjestämällä tuki-, pienryhmä- sekä eriytettyä opetusta.

Kulttuuripalveluissa perinteinen festivaali Lahden Lasten Talvikarnevaalit jouduttiin siirtämään koronarajoitusten takia tammi-helmikuusta toukokuuhun. Siirto vaikutti sekä esitysten että yleisön määrään: esityksiä oli festivaalilla huomattavasti tavallista vähemmän ja yleisömäärä jäi kauas tavoitteista. Lahden Nuorisoteatteri joutui valmistelemaan 60-juhluvuoden esityksiä poikkeusoloissa, mistä aiheutui lisäkustannuksia. Koronan vaikutukset näkyivät myös kesä-heinäkuussa, kun 25. produktiotaan juhlihan Lahden Kesänäyttämön osa esityksistä toteutettiin sijaishenkilöstön avulla ja loppujen lopuksi kuusi loppuunmyytyä esitystä jouduttiin perumaan. Lokakuussa produktiosta järjestettiin kaksi lisänäytöstä, joista aiheutui lisäkustannuksia.

Vuoden alussa olleet tilojen ja alueiden käytön rajoitukset vaikuttivat erityisesti uimahallien asiakasmääriin, vaikka liikuntapaikat eivät missään vaiheessa olleet kokonaan suljettuna (mm. lasten ja nuorten ohjattu liikuntatoiminta jatkui pääsääntöisesti koko ajan). Vuoden aikana asiakasmäärät lähtivät nousuun erityisesti sisä- ja ulkoliikuntapaikoilla. Uimahallien asiakasmäärissä vastaavaa kehitystä ei tapahtunut. Liikuntapalveluiden tulokertymätavoitetta alennettiin asiakasrajoitusten johdosta. Menoja kasvattivat erityisesti uimahallien siivoustiheyden ja desinfiointin määrän lisääminen. Runsaslumina talvi näkyi ulkoliikuntapaikkojen kunnossapidon tarpeen lisääntymisenä. Vuoden 2022 aikana järjestettiin lähes normaaliin tapaan vuosittaisista suuremmista urheilutapahtumista mm. seuraavat urheilutapahtumat, Finlandia-hiihto, Euroopan nuorten olympiafestivaalit, mäkihyppy ja yhdistetty, Salpausselän kisat, Junioreiden Easter Tournament-koripalloturnaus ja Motonet GP Lahti-yleisurheilukilpailu.

Kaupungin museot saivat pitää ovensa auki koko vuoden, mutta alkuvuodesta asiakasmäärää jouduttiin vielä rajoittamaan. Asiakkaita kävi tammi-huhtikuussa varsin vähän pandemian aiheuttaman varovaisuuden vuoksi, vaikka palvelut olivatkin auki. Ryhmäkäyntejä oli vähän eikä yleisötillaisuuksia voitu alkuvuodesta järjestää suunnitellusti. Tulot vähenivät pääsymaksutuloista ja palvelumaksuista sekä yritys yhteistyöstä. Opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksilla saatiin hoidettua sellaisia palveluja, jotka olisivat ilman avustusta jääneet tekemättä. Menojen lisäystä syntyi puhtaanapidon tehostamisesta ja hygieniatarvikkeiden hankinnasta. Digitaalista saavutettavuutta parannettiin Smartifyn ja verkkoinfotietojen avulla sekä Muistamon tilaisuuksien striimauksilla. Koululaisen kulttuurikäynnit toteutettiin koronatilanteesta huolimatta erikoisjärjestelyin.

Wellamo-opiston toiminnassa aikuisten harrastustoiminta oli alkuvuodesta rajoitettu. Osa opetuksesta oli tauolla ja siirrettiin pidettäväksi myöhemmin. Osa opetuksesta toteutettiin verkko-opetuksena. Opetuksessa toteutettiin terveysturvallista tilaväljyyttä pienentämällä ryhmäkokoja. Harrastus- ja koontumisrajoitusten poistumisen jälkeen kevätkaudella opetushenkilöstön sairauspoissaolojen määrä oli todella suuri ja nosti henkilöstökulujen osuutta.

Tilojen käyttöä koskevat rajoitukset vaikuttivat myös kirjaston tapahtumatöimintaan ja ihmisten liikkumiseen vielä keväällä, ja rajoitukset olivat voimassa helmikuun loppuun saakka. Normaali tapahtuma- ja ryhmätöiminta käynnistyi vasta syksyllä, mikä vaikutti kirjaston tuloihin, menoihin ja

kävijämääriin. Syksyllä palattiin jo hyvin lähelle vuoden 2019 kävijä- ja lainausmäärätasoa. Alkuvuoden rajoitukset vaikuttivat kuitenkin muun muassa auditorion vuokratuottoihin.

Koronatilanne vaikutti Lahden kaupunginorkesterin toimintaan koko toimintavuoden ajan. Tammi- ja helmikuun ajan konserttipalvelut tuotettiin ainoastaan verkkokonserteina viranomaisrajoitusten estäessä elävän yleisön ottamisen konserttisaliin. Maaliskuusta eteenpäin rajoituksen poistuivat, mutta vuoden 2022 loppuun saakka yleisön lähteminen erilaisiin tapahtumiin oli hyvin varovaista. Tästä johtuen toimintavuoden oma tulonhankinta lipputulojen muodossa ei toteutunut suunnitellusti ja alitti talousarvion. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) myöntämä korona-avustus auttoi tasapainottamaan taloutta tulonmenetyksiä kompensoiden. Orkesterin operatiivinen kyky tuottaa palveluita pysyi kuitenkin läpi vuoden hyvällä tasolla.

Lahden kaupunginteatterin esitystoiminta oli tammi-helmikuussa keskeytyneenä koronapandemiasta johtuen viranomaismääräyksellä. Tuona aikana ei toteutettu yleisölle avoimia esityksiä. Ainoastaan kulttuurikasvatusohjelmaan sisältyviä ja Taidetestaajille kohdennettuja esityksiä pystyttiin toteuttamaan. Loppuvuodesta jouduttiin peruuttamaan esityksiä henkilöstön sairastumisten johdosta. Keväältä siirrettiin kahden näytelmän ensi-illat syksyille, jonka vuoksi 23 esitystä jäi toteutumatta maaliskoukuun osalta. Koronan vuoksi jouduttiin tammi-helmikuulta peruuttamaan yhteensä 60 esitystä. Omien esitysten peruuttamisen lisäksi jouduttiin peruuttamaan yhteistuotanto- ja vierailuesityksiä. Liikevaihdosta toteutui 59,7 prosenttia. Teatterin talous pysyi olosuhteisiin nähden suhteellisen vakaana OKM:n myöntämien harkinnanvaraisten korona-avustusten sekä esitystoiminnan keskeytymisestä johtuvien menosäästöjen avulla. Uusia näytelmiä pystyttiin valmistamaan ja harjoittelemaan lähes suunnitellussa aikataulussa ja turvaamaan tulevat ensi-illat.

#### **Kaupunkiympäristön palvelualue**

Joukkoliikenteen matkustajamäärät olivat noin 14 prosenttia pienemmät kuin normaalina verrokkivuonna 2019. Covid-19 pandemian vaikutukset matkustajamääriin painoutuivat alkuvuoteen, jolloin matkustajamäärä oli noin 23 prosenttia alle vuoden 2019 vastaavan ajan. Vuoden jälkimmäisellä puoliskolla matkustajamäärä oli 5 prosenttia alle 2019 vuoden tason. Joukkoliikenteen lipputuloiissa saavutettiin lähes vuoden 2019 taso. Traficomilta myönnettiin koko seudulle koronatuokea lipputulomenetyksiin ja kasvaneisiin liikennöintikustannuksiin 1 471 000 euroa, josta Lahden kaupungin osuus on noin 1 187 000 euroa. Joukkoliikenteessä on 2022 vuoden aikana luovuttu maskisuosituksista ja käsideseistä busseissa. Lipputulojen menetykset olivat noin -1 700 000 euroa (-13 %) verrattuna alkuperäiseen talousarvioon ja -357 000 euroa (-3 %) verrattuna vuoteen 2019, eli pandemiaa edeltävään verrokkikautteen. Valtionavustukset koronan ja kasvaneiden kustannusten vaikutuksiin (Lahden osuus) +1 187 000 euroa. Menoihin Covid-19 pandemialla ei vuonna 2022 ollut merkittävää vaikutusta. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja yleinen kustannustason nousu nostanut koko vuoden liikennöintikustannuksia noin 7 prosenttia alkuperäisestä talousarviosta (+1,3 M€) painottuen vuoden jälkimmäiselle puoliskolle. Liikennöintikustannuksiin vaikuttavan linja-autoliikenteen kustannusindeksin vuosimuutos 6/2022 oli +12,2 prosenttia.

Vuonna 2022 kaupunkitekniikan toiminnassa koronalla ei ollut havaittavia vaikutuksia yleisten alueiden kunnossapitoon. Kunnossapitourakoitsijoilta tuli joitain ilmoituksia sairastuneista aluuraakoitsijatasen henkilöistä. Tällöin yksittäinen työ saattoi viivästyä hieman (tunteja). Vuonna 2022 koronalla ei ollut havaittavaa vaikutusta esim. puhtaanapitotyön määrään tai yleisten alueiden roskaisuuteen. Koronaan liittyen ei tilattu lisätöitä. Yleisten alueiden terassivuokraamisessa noudatettiin alennettua taksaa (-50 %). Sataman puhtaanapidon kustannukset +3 684 euroa.

Kaupunkisuunnittelussa vaikutuksia aiheutti se, että yleishyödylliset yhdistykset vapautettiin vuokranmaksusta 1.1-31.3.2023 väliseltä ajalta. Kustannusvaikutukset olivat 4 862 euroa.

Koronan aiheuttamaa tilannetta on ympäristöterveydessä käsitelty omana häiriötilanteena ja siitä on pidetty tilannepäiväkirjaa. Toimintavalmiutta on varmennettu erillisillä sisäisillä ohjeilla ja resurssiseurannalla sekä tiiviillä yhteistyöllä naapuriryksikön kanssa. Ympäristöterveydessä on laadittu ja lähetetty kirjallisia ohjeita toimijoille yhdessä PPHYKY:n valvontayksikön kanssa. Ympäristöterveyden omaa toimintaa on muokattu muuttuvan tilanteen aikana, jotta yksikkö olisi toimintakykyisenä 24/7 myös muun häiriötilanteen sattuessa. Eläinlääkinnän osalta on muutettu asiakastyöhön liittyviä toimintatapoja, jotta eläinlääkintähuoltolain edellyttämiä palveluja on saatavissa 24/7.

#### **Tilikaudelle 2022 tehdyt oikaisut**

Lahden kaupungille on kirjattu edellisten tilikausien yli/alijäämään vuonna 2022 Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymältä vuoden 2017 ja 2019 ensihoidon maksuosuutta 3,497 milj. eur sekä vuoden 2020 ja 2021 vammaispalvelujen maksuosuutta 0,570 milj. eur, jotka on kirjattu tilinpäätöksessä lisäämään velkaa Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymälle.

#### **Tilikauden muut tapahtumat**

Muut pakolliset varaukset sisältävät Lahden kaupungin lainasaamisten luottotappiovarauksen 7 164 629,26 euroa, joka muodostuu Lahti Events Oy:n ja Lahden Jäähalli Oy:n lainasäämisistä.

Konsernin keskinäiset saamiset- ja velkaerät erottavat 400 000,00 euroa Lahden kaupungin peruttua SVOP-sijoituksen kirjaukset KOKO Lahti Oy:n osalta perustuen Hämeenlinnan hallinto-oikeuden täytäntöönpano kieltovaatimuksen välipäätökseen 20.4.2023.

#### **Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus**

Vertailuvuoden 2021 ennakkotietoon perustuva asukasmäärä on päivitetty vastaamaan lopullista asukasmäärää. Asukasmäärän päivitys vaikuttaa vuoden 2021 osalta seuraaviin tunnuslukuihin:  
tuloslaskelman vuosikate €/asukasmäärä, taseen kertynyt yli-/alijäämä €/asukas, lainakanta €/asukas ja lainat ja vuokravastuut €/asukas.

## TULOSLASKELMAN LIITETIEDOT

Lahden kaupunki	2022	2021
<b>TOIMINTATUOTOT TEHTÄVÄKOKONAISUUKSINA</b>		
Sosiaali- ja terveyspalvelut	0,00	711 571,52
Opetus- ja kulttuuripalvelut	22 547 550,27	20 010 197,11
Yhdyskuntapalvelut	41 556 933,94	41 901 172,28
Asumis- ja kiinteistöpalvelut	67 578 910,68	29 354 468,90
Muut palvelut	14 435 952,03	23 184 082,66
<b>Toimintatuotot yhteensä</b>	<b>146 119 346,92</b>	<b>115 161 492,47</b>
<b>VEROTULOT</b>		
Kunnan tulovero	452 477 251,54	431 589 124,37
Osuus yhteisöveron tuotosta	48 348 782,49	45 619 228,19
Kiinteistövero	44 241 527,38	41 968 996,16
<b>Verotulot yhteensä</b>	<b>545 067 561,41</b>	<b>519 177 348,72</b>
<b>VALTIONOSUUEDET</b>		
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	157 697 854,00	148 496 343,00
Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus	32 769 461,00	29 237 874,00
Verotulomenetysten korvaus	59 126 553,00	51 072 997,00
Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus	-3 860 814,00	-4 803 059,00
<b>Valtionosuudet yhteensä</b>	<b>245 733 054,00</b>	<b>224 004 155,00</b>
<b>PALVELUJEN OSTOT ERITELTYNÄ</b>		
Asiakaspalvelujen ostot	461 324 187,19	425 755 639,22
Muiden palvelujen ostot	115 702 639,56	107 815 058,77
<b>Kunnan palvelujen ostot yhteensä</b>	<b>577 026 826,75</b>	<b>533 570 697,99</b>
<b>VALTUUSTORYHMILLE ANNETUT TUET</b>		
Vasemmistoliiton Lahden valtuustoryhmä	7 084,00	3 416,00
Lahden kokoomuksen valtuustoryhmä	21 254,00	8 663,00
Lahden vihreä valtuustoryhmä	7 801,21	2 884,75
Lahden sos.dem. valtuustoryhmä	25 505,00	12 250,00
Lahden kristillisdemokraattinen valtuustoryhmä	4 581,32	3 999,00
Lahden Perussuomalaiset valtuustoryhmä	10 129,13	5 590,99
<b>Valtuustoryhmille annetut tuet yhteensä</b>	<b>76 354,66</b>	<b>36 803,74</b>
<b>PAKOLLISTEN VARAUSTEN MUUTOKSET</b>		
Eläkevastuu 1.1.	2 823 100,00	3 259 800,00
Vähennys	-226 200,00	-436 700,00
<b>Eläkevastuu 31.12.</b>	<b>2 596 900,00</b>	<b>2 823 100,00</b>

Lahden kaupunki	2022	2021
<b>Muut pakolliset varaukset</b>		
Ympäristövelvoitteista johtuva varaus 1.1.	1 831 000,00	1 831 000,00
Ympäristövelvoitteista johtuva varaus 31.12.	<b>1 831 000,00</b>	<b>1 831 000,00</b>
Oikeudenkäyntivaraus 1.1.	250 000,00	485 395,59
Lisäys	0,00	250 000,00
Vähennykset	-250 000,00	-485 395,59
Oikeudenkäyntivaraus 31.12.	<b>0,00</b>	<b>250 000,00</b>
Ei-suojaava koronvaihtosopimus 1.1.	7 363 659,00	10 120 596,00
Vähennykset	-5 699 617,00	-2 756 937,00
Ei-suojaava koronvaihtosopimus 31.12.	<b>1 664 042,00</b>	<b>7 363 659,00</b>
Muut pakolliset varaukset 1.1.	1 087 093,43	1 885 147,94
Lisäys	9 167 829,62	1 026 939,49
Vähennykset	-3 090 293,79	-1 824 994,00
Muut pakolliset varaukset 31.12.	<b>7 164 629,26</b>	<b>1 087 093,43</b>
<b>Muut pakolliset varaukset yhteensä 31.12.</b>	<b>10 659 671,26</b>	<b>10 531 752,43</b>
<b>Varaukset yhteensä</b>	<b>13 256 571,26</b>	<b>13 354 852,43</b>
<b>PYSYVIEN VASTAAVIEN HYÖDYKKEIDEN MYYNTIVOITOT JA -TAPPIOT</b>		
<b>Muut toimintatuotot</b>		
Maa- ja vesialueiden luovutusvoitot	4 094 025,55	23 924 996,54
Rakennusten luovutusvoitot	53 906 804,23	0,00
Muut luovutusvoitot	2 710,65	0,00
<b>Luovutusvoitot yhteensä</b>	<b>58 003 540,43</b>	<b>23 924 996,54</b>
<b>Muut toimintakulut</b>		
Myyntitappiot, Maa- ja vesialueet	0,00	1 153 299,65
<b>Luovutustappio yhteensä</b>	<b>0,00</b>	<b>1 153 299,65</b>
<b>ERITTELY OSINKOTUOTOISTA JA OSUUSPÄÄOMAN KOROISTA</b>		
Osinkotuotot saman konsernin yhteisöistä	6 408 718,00	10 437 920,00
Osinkotuotot ja osuuspääomien korot muilta	2 630 447,22	2 359 423,03
<b>Yhteensä</b>	<b>9 039 165,22</b>	<b>12 797 343,03</b>

**SELVITYS SUUNNITELMAN MUKAISTEN POISTOJEN PERUSTEISTA**

Poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan.

Arvioidut poistoajat sekä poistomenetelmät ovat:

	Poistosuunnitelma 1.1.2016 alkaen, ellei poikkeuslupaa		Lahden kaupungin poistosuunnitelma 31.12.2012 asti	Lahden kaupungin poistosuunnitelma 1.1.2013- 31.12.2015, ellei poikkeuslupaa	Nastolan kunnan poistosuunnitelma 31.12.2015 asti
Käyttöomaisuus		%			
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>					
Kehittämismenot	2	50,0 %	-	2	-
Aineettomat oikeudet	5	20,0 %	5	5	5
Liikearvo	2	50,0 %	-	2	-
Muut pitkävaikutteiset menot					
- atk-ohjelmistot	2	50,0 %	5	2	3
- muut	2	50,0 %	3	2	-
<b>Aineelliset hyödykkeet</b>					
Maa- ja vesialueet	ei poistoaikaa				
Rakennukset ja rakennelmat					
- hallinto- ja laitosra- kennukset	20	5,0 %	30	20	30
- tehdas- ja tuotantorakennukset	20	5,0 %	20	20	20
- talousrakennukset	10	10,0 %	7	10	15
- vapaa- ajan rakennukset	20	5,0 %	25	20	20
- asuinrakennukset	30	3,3 %	40	30	30
Kiinteät rakenteet ja laitteet					
- kadut, tiet, torit ja puistot	15	6,7 %	20	15	menojäännös 15 %
- sillat, laiturit ja uimalat	10	10,0 %	20	10	menojäännös 15 %
- muut maa- ja vesirakenteet	15	6,7 %	30	15	menojäännös 10 %
- vedenjakeluverkosto	30	3,3 %	-	-	menojäännös 8 %
- viemäriverkko	30	3,3 %	-	-	menojäännös 8 %
- sähköjohdot, muuntoasemat ja ulko- valaistuslaitteet	15	6,7 %	10	15	-
- muut putki- ja kaapeliverkot	15	6,7 %	-	-	menojäännös 20 %
- sähkö-, vesi- yms. laitosten laitoskoneet ja laitteet	10	10,0 %	-	-	menojäännös 20 %
- liikenteen ohjauslaitteet	10	10,0 %	10	10	-
- muut kiinteät koneet, lait- teet ja rakenteet	10	10,0 %	15	10	-
Rakennusten peruskorjaukset	taloudellinen pitoaika lasketaan investoin- tikohtaisesti		taloudellinen pitoaika lasketaan investoin- tikohtaisesti	taloudellinen pitoaika lasketaan investoin- tikohtaisesti	-
Koneet ja kalusto					
- muut kuljetusvälineet	4	25,0 %	5	4	5
- muut liikkuvat työkoneet	5	20,0 %	5	5	5
- muut raskaat koneet	10	10,0 %	10	10	-
- muut kevyet koneet	5	20,0 %	10	5	-
- sairaala-, terveydenhuolto-, yms. laitteet	5	20,0 %	10	5	5
- atk-laitteet	3	33,3 %	3-5 vuotta	3	3
- muut laitteet ja kalusteet	3	33,3 %	3-15 vuotta	3	3
Muut aineelliset hyödykkeet					
- luonnonvarat	käytön mukainen ei poistoaikaa		käytön mukainen ei poistoaikaa	käytön mukainen ei poistoaikaa	käytön mukainen ei poistoaikaa
- arvo- ja taide-esineet	ei poistoaikaa		ei poistoaikaa	ei poistoaikaa	-
- ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat					
<b>Pysyvien vastaavien sijoitukset</b>					
Osakkeet ja osuudet	ei poistoaikaa		ei poistoaikaa	-	ei poistoaikaa

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10 000 euroa (alv 0 %), kirjataan vuosikuluiksi.

## TASEEN LIITETIEDOT

Lahden Kaupunki

2022

2021

## TASEEN VASTAAVIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

## PYSYVÄT VASTAAVAT

## AINEETTOMAT HYÖDYKKEET

## Aineettomat oikeudet

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	1 419 674,40	590 871,33
Lisäykset (investoinnit) (+)	0,00	8 664,00
Siirrot erien välillä (+/-)	730 794,48	1 531 453,74
Kauden poistot (-)	-1 112 108,79	-711 314,67
<b>Aineettomat oikeudet</b>	<b>1 038 360,09</b>	<b>1 419 674,40</b>

## Muut pitkävaikutteiset menot

Muut pitkävaikutteiset menot (karkea syöttötaso, täsmäytys) (+/-)

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	69 944 922,10	73 076 548,93
Siirrot erien välillä (+/-)	112 185,85	1 030 806,21
Kauden poistot (-)	-4 159 404,55	-4 162 433,04
<b>Muut pitkävaikutteiset menot</b>	<b>65 897 703,40</b>	<b>69 944 922,10</b>

## Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet

Keskeneräiset (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	1 125 920,20	1 025 239,53
Lisäykset (investoinnit) (+)	1 681 518,20	1 239 176,61
Siirrot erien välillä (+/-)	-717 276,98	-1 138 495,94
<b>Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet</b>	<b>2 090 161,42</b>	<b>1 125 920,20</b>

## Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet

2 090 161,42

1 125 920,20

## Aineettomat hyödykkeet

69 026 224,91

72 490 516,70

## AINEELLISET HYÖDYKKEET

## Maa- ja vesialueet

Maa- ja vesialueet (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	137 032 175,88	134 296 735,89
Lisäykset (investoinnit) (+)	1 951 869,23	6 265 622,70
Vähennykset (-)	-915 497,80	-3 868 649,88
Siirrot erien välillä (+/-)	25 379,32	338 467,17
<b>Maa- ja vesialueet</b>	<b>138 093 926,63</b>	<b>137 032 175,88</b>

## Rakennukset

Rakennukset (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	306 662 958,61	291 941 354,34
Lisäykset (investoinnit) (+)	555 326,00	0,00
Rahoitusosuudet tilikaudella	-406 000,00	-50 000,00
Vähennykset (-)	-84 033 500,54	-24 726 598,35
Siirrot erien välillä (+/-)	14 179 590,32	52 991 895,98
Yritysmyyntien kertyneet poistot (+)	40 379 028,79	9 316 968,54
Vähennysten kertyneet poistot (+)	1 659 517,00	277 657,26
Kauden poistot (-)	-21 446 942,10	-23 088 319,16
<b>Rakennukset</b>	<b>257 549 978,09</b>	<b>306 662 958,61</b>

## Olennaiset muutokset rakennuksista

Harjun rakennusten myynti kiinteistö Oy Lahden Harjulle

81 025 977,16

0,00

## TASEEN LIITETIEDOT

Lahden Kaupunki	2022	2021
<b>Olennaiset lisäpoistot</b>		
Erittely olennaisista lisäpoistoista	<b>3 538 567,72</b>	<b>4 400 000,00</b>
- eri päiväkodit 0,9 milj. euroa		
- eri koulut 1,8 milj. euroa		
- Nastolan kunnantalo 0,2 milj. euroa		
- Nastolan terveysasema 0,1 milj. euroa		
- Paavolantori, Saimaankatu 23, 0,5 milj. euroa		
<b>Kiinteät rakenteet ja laitteet</b>		
Kiinteät rakenteet ja laitteet (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	193 642 425,57	190 925 934,91
Lisäykset (investoinnit) (+)	62 234,96	0,00
Rahoitusosuudet tilikaudella	-1 933 068,85	-100 000,00
Vähennykset (-)	-96 770,76	0,00
Siirrot erien välillä (+/-)	38 583 823,31	23 832 420,76
Vähennysten kertyneet poistot (+)	4 300,92	0,00
Kauden poistot (-)	-22 362 071,22	-21 015 930,10
<b>Kiinteät rakenteet ja laitteet</b>	<b>207 900 873,93</b>	<b>193 642 425,57</b>
<b>Koneet ja kalusto</b>		
Koneet ja kalusto (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	5 140 987,07	3 509 697,20
Lisäykset (investoinnit) (+)	479 866,11	505 434,03
Vähennykset (-)	-75 265,84	-14 724,00
Siirrot erien välillä (+/-)	3 369 313,47	4 148 279,48
Yritysmyyntien kertyneet poistot (+)	63 942,00	0,00
Vähennysten kertyneet poistot	11 323,84	14 724,00
Kauden poistot (-)	-3 456 782,59	-3 006 887,92
Arvonlennukset (-) ja arvonlennusten palautukset (+)	0,00	-15 535,72
<b>Koneet ja kalusto</b>	<b>5 533 384,06</b>	<b>5 140 987,07</b>
<b>Muut aineelliset hyödykkeet</b>		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	97 451,61	56 807,43
Siirrot erien välillä (+/-)	159 924,00	44 233,72
Kauden poistot (-)	-14 866,63	-3 589,54
<b>Muut aineelliset hyödykkeet</b>	<b>242 508,98</b>	<b>97 451,61</b>
<b>Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat</b>		
<b>Keskeneräiset hankinnat</b>		
Keskeneräiset (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	23 675 282,92	63 654 302,62
Lisäykset (investoinnit) (+)	82 245 412,65	61 088 659,10
Vähennykset (-)	-232 761,18	-15 451 828,17
Rahoitusosuudet tilikaudella	-342 150,77	-2 836 789,51
Siirrot erien välillä (+/-)	-56 445 413,77	-82 779 061,12
Arvonlennukset (-)	-157 253,00	0,00
<b>Keskeneräiset hankinnat</b>	<b>48 743 116,85</b>	<b>23 675 282,92</b>
<b>Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat</b>	<b>48 743 116,85</b>	<b>23 675 282,92</b>
<b>Olennaiset muutokset keskeneräisissä hankkeissa</b>		
Paavolan kampuksen myynti Hemsölle	0,00	43 291 566,00
Harjun rakennusten myynti	232 761,18	0,00
Keskeneräiset hankkeet peruttu	157 253,00	0,00
-Renkomäen koulun perusparannus 149 teur		
-Kaarikadun päiväkodin perusparannus 7 teur		
<b>Aineelliset hyödykkeet</b>	<b>658 063 788,54</b>	<b>666 251 281,66</b>

## TASEEN LIITETIEDOT

Lahden Kaupunki	2022	2021
<b>SUJOTUKSET</b>		
<b>Osakkeet ja osuudet</b>		
<b>Osakkeet ja osuudet tytäryhteisöissä</b>		
Tytäryhteisöosakkeet ja -osuudet (karkea syöttötaso) +/-		
Kirjanpitoarvo 1.1. (+)	135 772 102,88	135 903 701,75
Lisäykset (investoinnit) (+)	507 321,47	80 836,04
Vähennykset (-)	-471,96	-47,20
Arvonlennukset kaudella (-)	-92 511,96	-212 387,71
<b>Osakkeet ja osuudet tytäryhteisöissä</b>	<b>136 186 440,43</b>	<b>135 772 102,88</b>
<b>Olennaiset lisäpoistot</b>		
Erittely olennaisista lisäpoistoista	<b>139 307,09</b>	<b>259 191,44</b>
Osakkeiden tilikauden arvonlennukseen sisältyy olennaisia lisäpoistoja, jotka johtuvat osakkeiden arvonalentumisesta		
- Päijät-Hämeen Ajoharjoittelurata Oy:n osakkeiden arvonalentuminen -92,5 teur		
- PHP Holding OY osakkeiden arvonalentuminen -47 teur		
<b>Kuntayhtymäosuudet</b>		
Kuntayhtymäosuudet		
Kirjanpitoarvo 1.1. (+)	61 460 555,77	61 460 555,77
<b>Kuntayhtymäosuudet</b>	<b>61 460 555,77</b>	<b>61 460 555,77</b>
<b>Osakkeet ja osuudet osakkuus- ja muissa omistusyhteisöissä</b>		
<b>Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet</b>		
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet		
Kirjanpitoarvo 1.1. (+)	110 972,03	110 972,03
<b>Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet</b>	<b>110 972,03</b>	<b>110 972,03</b>
<b>Muut osakkeet ja osuudet</b>		
Muut osakkeet ja osuudet (karkea syöttötaso) +/-		
Kirjanpitoarvo 1.1. (+)	2 915 221,50	2 966 735,45
Lisäykset (investoinnit) (+)	61 022,00	0,00
Vähennykset (-)	-74,09	-4 710,22
Arvonlennukset kaudella (-)	-46 803,73	-46 803,73
<b>Muut osakkeet ja osuudet</b>	<b>2 929 365,68</b>	<b>2 915 221,50</b>
<b>Osakkeet ja osuudet</b>	<b>200 687 333,91</b>	<b>200 258 852,18</b>
<b>Muut lainasaamiset</b>		
<b>Pääomalainasaamiset tytäryhteisöiltä</b>		
Hankintameno 1.1.	89 268 092,10	91 541 921,05
Vähennykset (-)	-2 057 828,96	-2 273 828,95
<b>Hankintameno 31.12.</b>	<b>87 210 263,14</b>	<b>89 268 092,10</b>
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>87 210 263,14</b>	<b>89 268 092,10</b>
<b>Pääomalainasaamiset muilta</b>		
Hankintameno 1.1.	11 958 756,05	11 958 756,05
Vähennykset (-)	-20 518,93	0,00
<b>Hankintameno 31.12.</b>	<b>11 938 237,12</b>	<b>11 958 756,05</b>
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>11 938 237,12</b>	<b>11 958 756,05</b>



**TASEEN LIITETIEDOT**

<b>Lahden Kaupunki</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Muut lainasaamiset tytäryhteisöiltä</b>		
Hankintameno 1.1.	281 821 335,83	322 439 048,37
Vähennykset (-)	-36 725 606,44	-40 617 712,54
<b>Hankintameno 31.12.</b>	<b>245 095 729,39</b>	<b>281 821 335,83</b>
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>245 095 729,39</b>	<b>281 821 335,83</b>
<b>Muut lainasaamiset muilta</b>		
Hankintameno 1.1.	7 127 527,19	7 794 415,16
Vähennykset (-)	-606 816,26	-666 887,97
<b>Hankintameno 31.12.</b>	<b>6 520 710,93</b>	<b>7 127 527,19</b>
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>6 520 710,93</b>	<b>7 127 527,19</b>
<b>Muut lainasaamiset yhteensä</b>	<b>350 764 940,58</b>	<b>390 175 711,17</b>
<b>Muut saamiset</b>		
Hankintameno 1.1.	224 195,14	224 195,14
<b>Hankintameno 31.12.</b>	<b>224 195,14</b>	<b>224 195,14</b>
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>224 195,14</b>	<b>224 195,14</b>
<b>Sijoitukset</b>	<b>551 676 469,63</b>	<b>590 658 758,49</b>
<b>SAAMISET TYTÄRYHTEISÖILTÄ, KUNTAYHTYMILTÄ JA OSAKKUUS- JA OMISTUSYHTEISYHTEISÖILTÄ</b>		
<b>Saamiset tytäryhteisöiltä</b>		
<b>Pitkäaikaiset</b>		
Lainasaamiset	2 100 000,00	5 575 000,00
Muut saamiset	0,00	186 000,00
<b>Pitkäaikaiset yhteensä</b>	<b>2 100 000,00</b>	<b>5 761 000,00</b>
<b>Lyhytaikaiset</b>		
Myyntisaamiset	1 532 980,84	442 146,90
Konsernitilisaamiset	23 500 106,49	52 036 194,29
Lainasaamiset	3 650 000,00	4 725 000,00
Muut saamiset	245 832,00	264 643,14
Siirtosaamiset	4 672 749,62	4 340 871,46
<b>Lyhytaikaiset yhteensä</b>	<b>33 601 668,95</b>	<b>61 808 855,79</b>
<b>Saamiset tytäryhteisöiltä yhteensä</b>	<b>35 701 668,95</b>	<b>67 569 855,79</b>
<b>Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä</b>		
Myyntisaamiset	409 169,55	378 595,20
<b>Yhteensä</b>	<b>409 169,55</b>	<b>378 595,20</b>
<b>Saamiset yhteensä</b>	<b>36 110 838,50</b>	<b>67 948 450,99</b>
<b>SIIRTOSAAMISIIN SISÄLTYVÄT OLENNAISET ERÄT</b>		
<b>Lyhytaikaiset siirtosaamiset</b>		
Valtionapu- ja EU-tukisaamiset	8 852 657,19	6 467 478,03
Kelan korvaukset työterveyshuollosta	730 000,00	765 000,00
Siirtyvät korot	5 134 566,80	4 459 903,71
PHHYKY maksuosuus	0,00	1 330 962,00
Pysäköintivirhemaksut	0,00	253 172,86
Muut siirtosaamiset	1 223 430,17	403 743,18
<b>Muihin siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät</b>	<b>15 940 654,16</b>	<b>13 680 259,78</b>

Lahden kaupunki	2022	2021
<b>TASEEN VASTATTAVAA KOSKEVAT LIITETIEDOT</b>		
<b>OMAN PÄÄOMAN ERITTELY</b>		
<b>Peruspääoma</b>		
Peruspääoma 1.1.	437 196 267,29	437 196 267,29
<b>Peruspääoma</b>	<b>437 196 267,29</b>	<b>437 196 267,29</b>
<b>Arvonkorotusrahasto</b>		
Arvonkorotusrahasto 1.1.	80 009,68	80 009,68
<b>Arvonkorotusrahasto</b>	<b>80 009,68</b>	<b>80 009,68</b>
<b>Muut omat rahastot</b>		
Lahden Kaupungin 90-vuotisjuhlarahasto 1.1.	42 883,85	42 883,85
Lahden Kaupungin 90-vuotisjuhlarahasto 31.12.	42 883,85	42 883,85
Lahden kaupungin vahinkorahasto 1.1.	10 792 523,61	10 653 664,81
Siirrot rahastoon	173 602,71	138 858,80
Lahden kaupungin vahinkorahasto 31.12.	10 966 126,32	10 792 523,61
<b>Muut omat rahastot</b>	<b>11 009 010,17</b>	<b>10 835 407,46</b>
<b>Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) muutos</b>		
<b>Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) 1.1.</b>	190 042 566,38	171 990 780,02
Aikaisempiin tilikausiin liittyvät korjaukset	-4 067 238,00	0,00
<b>Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) 31.12.</b>	<b>185 975 328,38</b>	<b>171 990 780,02</b>
<b>Tilikauden ylijäämä (alijäämä)</b>	<b>27 084 636,93</b>	<b>18 051 786,36</b>
<b>OMA PÄÄOMA</b>	<b>661 345 252,46</b>	<b>638 154 250,81</b>
<b>VELAT, JOTKA ERÄÄNTYVÄT MYÖH. KUIN 5 V. KULUTTUA</b>		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	545 000 000,00	569 000 000,00
<b>Velat, jotka erääntyvät myöh. kuin 5 v. kuluttua</b>	<b>545 000 000,00</b>	<b>569 000 000,00</b>
<b>JOUKKOVELKAKIRJALAINAT</b>		
JVK-laina 2019/2023	60 000 000,00	60 000 000,00
<b>ERITTELY OLENNAISISTA PAKOLLISIIN VARAUKSIIN MERKITYISTÄ ERISTÄ</b>		
Eläkevaraus	2 596 900,00	2 823 100,00
<b>Eläkevaraukset</b>	<b>2 596 900,00</b>	<b>2 823 100,00</b>
<b>Muut pakolliset varaukset</b>		
Ympäristövelvoitteista johtuva varaus - Ranta Kartano	1 831 000,00	1 831 000,00
Muut pakolliset varaukset - johdannaissopimus	1 664 042,00	7 363 659,00
Muut pakolliset varaukset - lainasaamiset	7 164 629,26	1 087 093,43
Muut pakolliset varaukset - oikeudenkäyntivaraus	0,00	250 000,00
<b>Muut pakolliset varaukset</b>	<b>10 659 671,26</b>	<b>10 531 752,43</b>
<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>	<b>13 256 571,26</b>	<b>13 354 852,43</b>

Lahden kaupunki	2022	2021
<b>VELAT TYTÄRYHTEISÖILLE, KUNTAYHTYMILLE, JOISSA KUNTA ON JÄSENEÄ SEKÄ OSAKKUUS- JA OMISTUSYHTEISYHTEISÖILLE</b>		
<b>Velat tytäryhteisöille</b>		
<b>Pitkäaikainen</b>		
Muut velat	20 000,00	20 000,00
<b>Yhteensä</b>	<b>20 000,00</b>	<b>20 000,00</b>
<b>Lyhytaikaiset</b>		
Ostovelat	2 428 600,34	2 570 382,16
Konsernitilivelka	62 627 172,86	49 426 578,73
Muut velat	0,00	94 937,33
Siirtovelat	-69 437,30	13,84
Saadut ennakot	60 095,44	64 376,49
<b>Yhteensä</b>	<b>65 046 431,34</b>	<b>52 156 288,55</b>
<b>Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä</b>		
<b>Pitkäaikaiset</b>		
Siirtovelat - potilasvahinkovastuu	<b>5 964 209,82</b>	<b>4 414 172,82</b>
<b>Lyhytaikaiset</b>		
Ostovelat	17 840 689,67	1 660 821,42
Siirtovelat	0,00	370 000,00
<b>Yhteensä</b>	<b>17 840 689,67</b>	<b>2 030 821,42</b>
<b>SEKKITILILIMIITTI</b>		
Luotollisen sekkitilin limiitti 31.12.	<b>20 000 000,00</b>	<b>20 000 000,00</b>
-siitä käyttämättä oleva määrä	<b>20 000 000,00</b>	<b>20 000 000,00</b>
<b>SIIRTOVELKoihin sisältyvät olennaiset erät</b>		
<b>Pitkäaikaiset siirtovelat</b>		
Siirtovelat jäsenkuntayhtymille, potilasvahinkovastuu	5 964 209,82	4 414 172,82
<b>Lyhytaikaiset siirtovelat</b>		
Jaksotetut henkilöstökulut		
-palkat	15 303 249,21	14 926 243,42
-henkilösivukulut	3 201 817,90	6 841 584,66
Siirtyvät korot	3 152 274,18	3 051 723,93
Maankäyttösopimuskorvausten ennakkomaksut	5 061 944,56	5 301 900,25
Valtionosuus- ja EU-tukiennakot	5 968 687,76	4 604 359,30
Muut siirtovelat	194 030,24	257 920,23
<b>Muihin siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät</b>	<b>33 882 003,85</b>	<b>34 983 731,79</b>
<b>VUOKRAVASTUUT</b>		
<b>Vuokravastuut yhteensä</b>	<b>204 518 456,38</b>	<b>199 561 658,80</b>
Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	22 563 896,65	24 730 926,02
Myöhemmin maksettavat	181 954 559,73	174 830 732,78
Leasingsopimuksiin ei sisälly olennaisia irtisanomis- ja lunastusehdon mukaisia vastuuta.		

**VASTUUSITOUMUKSET**

Takaukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta

Alkuperäinen pääoma	197 180 000,00	213 580 000,00
Jäljellä oleva pääoma	122 962 764,30	143 907 141,00

**VASTUU KUNTIEN TAKAUSKESKUKSEN TAKAUSVASTUISTA**

Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	908 678 594,00	848 313 202,00
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	525 474,00	555 691,00

**MUUT TALOUDELLISET VASTUUT**

Sopimusvastuut

Maankäytösopimuksista kunnalle aiheutuvat velvoitteet	5 607 000,00	5 184 981,00
Esisopimus, vuokrasopimus Taidemuseo	0,00	217 717 916,00
Renkomäen monitoimitalo, ylläpidon PPP hanke	13 182 380,00	0,00
Yhteistyö- ja kumppanuussopimukset	14 524 824,00	11 954 564,00
<b>Sopimusvastuut yhteensä</b>	<b>33 314 204,00</b>	<b>234 857 461,00</b>

Arvonlisäveron palautusvastuu 1.1.2012-31.12.2027	14 530,32	2 794,82
---	-----------	----------

Johdannaissopimukset

Koronvaihtosopimukset

Käypä arvo	4 279 916,28	-20 665 730,74
Kohde-etuuden arvo	160 000 000,00	137 000 000,00

Jatko-oikeudelliset koronvaihtosopimukset \*)

Käypä arvo	0,00	-17 983 327,48
Kohde-etuuden arvo	0,00	40 000 000,00

\*) Jatko-oikeus vastapuolella.

Johdannaissopimusten tekstiosuudessa tarkemmat tiedot

Vireillä olevat oikeudenkäynnit, joissa kaupungilta vaaditaan korvauksia

Oikeusaste

Hallinto-oikeus	0,00	250 000,00
-----------------	------	------------

**Yhteensä****0,00**      **250 000,00****PHHYKY:n pakollinen varaus palkkaharmonisaatiota varten**

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä (PHHYKY) on tilinpäätöksessään tehnyt 20 milj. euron pakollisen varauksen liittyen mahdolliseen takautuvaan palkkaharmonisaatoratkaisuun. PHHYKY on ilmoittanut Lahden kaupungin laskennalliseksi osuudeksi 12,1 milj. euroa. Lain sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon mukaan PHHYKY:n henkilöstö on siirretty liikkeenluovutuksella hyvinvointialueelle 1.1.2023. Työsopimuslain ja lain kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta mukaan luovuttaja on luovutuksensaajalle vastuussa ennen luovutusta erääntyneestä työntekijän saatavasta, jollei muuta ole sovittu. Muuta ei ole sovittu kuntayhtymän ja kaupungin tai hyvinvointialueen välillä. Palkkasaatava ei ole erääntynyt ennen 1.1.2023. Henkilöstöä edustava keskusjärjestö käy neuvottelevia mahdollisista ratkaisusta työnantajan edustavan järjestön kanssa. Mahdollisesta ratkaisuesityksen hyväksymisestä päättää hyvinvointialue 1.1.2023 tapahtuneen liikkeenluovutuksen jälkeen. Kaupungin tulkinnan mukaan palkkasaatava tulee erääntymään vasta päätöksen ja maksusuunnitelman jälkeen. Näin ollen kaupungin tulkinnan mukaan PHHYKY ei ole vastuussa takautuvasta palkkaharmonisaatiosta edellä mainitun lainsäädännön perusteella. Tällöin ei myöskään muodostu katettavaa alijäämää, josta omistajakunnat olisivat vastuussa. Lahden kaupunki ei tällä perusteella ole sisällyttänyt PHHYKY:n esittämää osuutta pakollisesta varauksesta tilinpäätöslaskelmiinsa.

### Johdannaissopimukset

Lahden kaupungin rahoitustoiminnan periaatteet ohjaavat kaupungin varainhankinnan ja rahoitusriskien hallinnan toimenpiteitä. Rahoitusriskejä hallitaan hajauttamalla lainat nostohetken markkinatilanteen mukaan, olemassa oleva lainasalkku huomioiden ja ottamalla kantaa nostettavan lainan korkoperustaan, valuuttaan sekä erääntymisajankohtaan, tai erillisillä johdannaissopimuksilla.

Johdannaissopimuksilla suojaudutaan korko- ja valuuttariskeiltä. Korkoriskin hallinnan tavoitteena on korkotason muutosten epäedullisten vaikutusten tasaaminen, kassavirtojen ennakoitavuuden parantaminen sekä korkokustannusten alentaminen. Johdannaissopimuksilla muutetaan kiinteäkorkoisten ja vaihtuvakorkoisten lainasopimusten korko- ja/tai valuuttajakaumaa suhdannetilanteen ja korko-odotusten perusteella. Kaupungin tavoitteena on suojautua korkoliikkeiden aiheuttamilta ylimääräisiltä kustannuksilta sekä pitää lainoista aiheutuva rahoitusrasitus mahdollisimman matalana ja ennakoitavana. Valuuttamääriin lainoihin kohdistuva valuuttojen kurssimuutoksista aiheutuva epävarmuus, valuuttariski, eliminoidaan lainan noston yhteydessä valuutan- ja koronvaihtosopimuksilla.

Kaupunki suojaa johdannaissopimuksilla olemassa olevia lainoja lainakohtaisilla, yksittäisen lainan korkoriskin pienentämiseksi tehdyillä sopimuksilla. Johdannaissopimuksilla on toteutettu lainakohtaisen suojauksen lisäksi myös tulevan lainasalkun suojausta ilman lainakohtaista kytköstä. Näissä suojaustoimenpiteissä on ollut lähtökohtana se, että erääntyvistä kertalyhenteisistä lainoista johtuvan uudelleenrahoitustarpeen sekä arvioitujen pitkän aikavälin investointitarpeiden johdosta kaupungin lainasalkun koko tulee pysymään kohtuullisella tasolla myös tulevaisuudessa.

Yksi koronvaihtosopimus, johon ei tilinpäätöshetkellä ollut nostettuna vastaavan ehtoista lainaa ja jonka alkamispäivä on huomattavan kaukana tulevaisuudessa, on tilinpäätöksessä luokiteltu ei-suojaavaksi ja sopimuksen negatiivinen markkina-arvo on kirjattu varovaisuuden periaatteen mukaisesti pakollisiin varauksiin. Muut sopimukset Lahden kaupunki määrittelee suojaaviksi ja esittää ne ainoastaan tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Alla on lueteltu tilinpäätöshetkellä voimassa olleet johdannaissopimukset (numerot 1-4). Johdannaisten markkina-arvot on esitetty liitetiedoissa pankin ilmoituksen mukaan.

### Koronvaihtosopimukset

#### Koronvaihtosopimus nro 1

Nimellispääoma	EUR 63 000 000,00
Käypä arvo 31.12.2022	EUR 2 899 968,55
Käypä arvo 31.12.2021	EUR -2 022 253,22
Maksettu korko	0,875 %
Vastaanotettu korko	3 kk Euribor
Lyhennysohjelma	Bullet
Sopimuksen alkamispäivä	11.12.2014
Sopimuksen eräpäivä	11.12.2024

Koronvaihtosopimus nro 1. on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi: Sopimuksella on muutettu lainan vaihtuva korko kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät sekä koron määräytymis- ja maksupäivät vastaavat toisiaan. Lainan ja koronvaihtosopimuksen ehdot vastaavat toisiaan täydellisesti paitsi vaihtuvan viitekoron käsittelyn osalta, mikäli viitekorko on negatiivinen. Lainan kokonaiskorko on aina vähintään nolla, koronvaihtosopimuksen koronlaskennassa negatiivinen viitekorko huomioidaan täysimääräisesti.

Euribor koron ollessa positiivinen lainan vuosittainen korkokustannus on enintään 0,875 prosenttia sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali. Mikäli Euribor korko on negatiivinen, lainan vuosittainen korkokustannus sisältää lisäksi koronvaihtosopimuksen vaihtuvan koron osuuden. Negatiivisen koron tuottama lisäkustannus tilinpäätöshetken mennessä on ollut yhteensä noin 1,6 milj. euroa eikä jäljellä olevalle sopimuskaudelle odoteta tilinpäätöksen laadintahetken korkoennusteiden perusteella lisäkustannuksia negatiivisesta Euribor korosta. Vaikka koronvaihtosopimuksessa ei ole ns. korkolattiaa, katsotaan sopimuksen olevan riskienhallinnallisesti suojaava.

#### Koronvaihtosopimus nro 2

Nimellispääoma	EUR 37 000 000,00
Käypä arvo 31.12.2022	EUR 3 583 438,00
Käypä arvo 31.12.2021	EUR -11 573 928,00
Maksettu korko	2,20 %
Vastaanotettu korko	6 kk Euribor
Lyhennysohjelma	Bullet
Sopimuksen alkamispäivä	7.4.2020
Sopimuksen eräpäivä	7.4.2040

Koronvaihtosopimus nro 2. on kohdistettu yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseen: Sopimuksella on muutettu 15. lokakuuta 2029 erääntyvän, pääomaltaan 40 milj. euron lainan vaihtuva korko kiinteäksi 37 milj. euron osalta (suojattu osuus lainasta 92,5 %). Lainan ja koronvaihtosopimuksen koron määräytymis- ja maksupäivät eroavat toisistaan vain vähän: koronvaihtosopimuksen koronmääräytymispäivät ovat 7.4. ja 7.10. ja lainan 15.4. ja 15.10. Koronmääräytymisen ajallisesta erosta on Lahden kaupungille syntynyt n. 21 700 euron suuruinen lisäkustannus vuodelta 2022. Korko-odotusten mukaan arvioitu lisäkustannus vuodelle 2023 on n. 25 000 euroa. Ajallisen eron vaikutus vallitsevassa markkinaympäristössä ei ole merkittävä eikä olennainen, joten sopimuksen katsotaan olevan suojaava ja käsittely taseen ulkopuolella liitetiedoissa antaa oikean ja riittävän kuvan sopimuksen vaikutuksista.

Lainan ja koronvaihtosopimuksen ehdot eroavat vaihtuvan viitekoron käsittelyn osalta, mikäli viitekorko on negatiivinen. Lainan kokonaiskorko on aina vähintään nolla, koronvaihtosopimuksen koronlaskennassa negatiivinen viitekorko huomioidaan täysimääräisesti. Euribor koron ollessa positiivinen lainan korkokustannus koronvaihtosopimuksen voimassaoloajalla on vuosittain enintään 2,20 prosenttia sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali. Mikäli Euribor korko on negatiivinen, lainan vuosittainen korkokustannus sisältää myös koronvaihtosopimuksen vaihtuvan koron osuuden. Negatiivisen koron tuottama lisäkustannus tilinpäätöshetken mennessä on ollut noin 0,4 milj. euroa eikä jäljellä olevalle sopimuskaudelle odoteta tilinpäätöksen laadintahetken korkoennusteiden perusteella lisäkustannuksia negatiivisesta Euribor korosta. Vaikka koronvaihtosopimuksessa ei ole ns. korkolattiaa, katsotaan sopimuksen olevan riskienhallinnallisesti suojaava.

Lahden kaupungin vuonna 2027–2029 erääntyvien kertalyhenteisten lainojen määrä on yhteensä 110 milj. euroa. Todennäköistä on, että vuoden 2029 jälkeen koronvaihtosopimukseen nro 2. kohdistettu laina tai muu erääntyvä laina on uudelleenrahoitettava, jolloin nostettavan uuden lainan ehdot voidaan asettaa vastaamaan koronvaihtosopimusta ja koronvaihtosopimus säilyy suojaavana sopimusajan loppuun.

### **Koronvaihtosopimus nro 3**

<b>Nimellispääoma</b>	<b>EUR 40 000 000,00</b>
<b>Käypä arvo 31.12.2022</b>	<b>EUR -239 448,27</b>
<b>Käypä arvo 31.12.2021</b>	<b>EUR 0,00</b>
<b>Maksettu korko</b>	<b>2,84 %</b>
<b>Vastaanotettu korko</b>	<b>6 kk Euribor</b>
<b>Lyhennysohjelma</b>	<b>Bullet</b>
<b>Sopimuksen alkamispäivä</b>	<b>26.8.2022</b>
<b>Sopimuksen eräpäivä</b>	<b>26.8.2042</b>

Osana 11.6.2013 solmittua sopimuskokonaisuutta olevalla jatko-oikeudellisella koronvaihtosopimuksella pankilla oli oikeus toteuttaa option kohde-etuutena oleva koronvaihtosopimus, mikäli 20 vuoden koronvaihtosopimusten korko oli optio-oikeuden päättymispäivänä 24.8.2022 matalampi kuin 2,84 prosenttia. Pankki käytti optio-oikeuttaan ja nimellisarvoltaan 40 milj. euron koronvaihtosopimus (nro 3.) astui voimaan 26.8.2022.

Koronvaihtosopimus nro 3. on kohdistettu kahden lainan, A ja B, korkoriskin suojaamiseen: Sopimuksella on muutettu vaihtuva korko kiinteäksi lainan A koko lainapääoman, 39 milj. euron osalta ja lainan B 1,0 milj. euron osalta (koko lainapääoma 40 milj. eur; lainan suojattu osuus yhdessä koronvaihtosopimuksen nro 2. kanssa on 95,0 %). Laina A erääntyy 13.12.2035 ja laina B erääntyy 15.10.2029. Lainojen ja koronvaihtosopimuksen koron määräytymis- ja maksupäivät eroavat toisistaan: koronvaihtosopimuksen koronmääräytymispäivät ovat 26.2. ja 26.8. ja lainan A 31.5. ja 30.11. sekä lainan B 15.4. ja 15.10. Ajallisen eron vaikutusta on arvioitu lainan A osalta ja toteutunut euromääräinen, korkokustannuksia lisäävä vaikutus tilinpäätösajankohtaan mennessä oli n. 50 000 euroa. Korko-odotusten mukaan arvioitu lisäkustannus vuodelle 2023 on n. 46 100 euroa. Ajallisen eron vaikutus vallitsevassa markkinaympäristössä ei ole merkittävä eikä olennainen, joten sopimuksen katsotaan olevan suojaava ja käsittely taseen ulkopuolella liitetiedoissa antaa oikean ja riittävän kuvan sopimuksen vaikutuksista.

Lainojen ja koronvaihtosopimuksen ehdot eroavat vaihtuvan viitekoron käsittelyn osalta, mikäli viitekorko on negatiivinen. Lainojen kokonaiskorko on aina vähintään nolla, koronvaihtosopimuksen koronlaskennassa negatiivinen viitekorko huomioidaan täysimääräisesti. Euribor koron ollessa positiivinen lainojen korkokustannus koronvaihtosopimuksen voimassaoloajalla on vuosittain enintään 2,84 prosenttia sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali, lainan A koko pääoman osalta ja lainan B 1,0 milj. euron pääoman osalta. Mikäli Euribor korko on negatiivinen, lainojen vuosittainen korkokustannus sisältää myös koronvaihtosopimuksen vaihtuvan koron osuuden. Jäljellä olevalle sopimuskaudelle ei odoteta tilinpäätöksen laadintahetken korkoennusteiden perusteella lisäkustannuksia negatiivisesta Euribor korosta. Vaikka koronvaihtosopimuksessa ei ole ns. korkolattiaa, katsotaan sopimuksen olevan riskienhallinnallisesti suojaava.

Lahden kaupungin vuonna 2033–2035 erääntyvien kertalyhenteisten lainojen määrä on yhteensä 149 milj. euroa. Todennäköistä on, että vuoden 2033 jälkeen koronvaihtosopimukseen nro 3. kohdistettu laina tai muu erääntyvä laina on uudelleenrahoitettava, jolloin nostettavan uuden lainan ehdot voidaan asettaa vastaamaan koronvaihtosopimusta ja koronvaihtosopimus säilyy suojaavana sopimusajan loppuun.

## Pakollisiin varauksiin kirjatut johdannaissopimukset

**Koronvaihtosopimus nro 4**

Nimellispääoma	EUR 20 000 000,00
Käypä arvo 31.12.2022	EUR -1 664 042,00
Käypä arvo 31.12.2021	EUR -7 363 659,00
Maksettu korko	2,46 %
Vastaanotettu korko	6 kk Euribor
Lyhennysohjelma	Bullet
Sopimuksen alkamispäivä	25.5.2035
Sopimuksen eräpäivä	25.5.2055

Tulevaisuudessa voimaantulevalla koronvaihtosopimuksella nro 4. on ollut tarkoitus muuttaa lainan tai lainojen vaihtuva korko kiinteäksi ajalle 2035–2055, mikä edellyttää, että kaupungilla on nostettuna edellä mainittuna ajanjaksona vastaavan suuruisen lainamäärä, joka on sidottu 6 kk Euribor korkoon ja jonka koronmääräytymis- ja maksupäivät vastaavat koronvaihtosopimusta.

Molemmilla sopimusosapuolilla on valinnainen oikeus koronvaihtosopimuksen ennaikaiseen eräännyttämiseen 25.5.2025, 25.5.2035 ja 25.5.2045. Sopimuksen eräännyttävä vastapuoli maksaa toiselle sopimuksen osapuolelle sopimuksen sen hetkisen negatiivisen markkina-arvon.

Huomattavan kaukana tulevaisuudessa alkava sopimus on tulkittu tilinpäätöksessä ei-suojaavaksi ja tilinpäätöshetken negatiivinen markkina-arvo on kirjattu pakollisiin varauksiin.

**Johdannaissopimusten korkoherkkyys**

Seuraavassa taulukossa on esitetty johdannaissopimusten korkoherkkyys, ts. miten korkomuutos vaikuttaa sopimusten markkina-arvoihin. Korkoherkkyys on laskettu, jos korkoprosentti muuttuu tilinpäätöshetken tasosta -1, -0,5, +0,5, +1 tai +2 prosenttiyksikköä. Johdannaissopimusten negatiivisten kassavirtojen ajoittuminen tulevaisuudessa on arvioitu tilinpäätöshetken termiinikorkojen perusteella.

## Lahden kaupungin johdannaissopimukset, herkkyysanalyysi

Nro	Johdannaissopimustyyppi	Sopimuksen nimellisarvo	Sopimuksen eräpäivä	Kassavirta 31.12.2022 termiinikorkojen perusteella	Laskennallinen markkina-arvo 31.12.2022	Koronmuutoksen vaikutus laskennalliseen markkina-arvoon 31.12.2022				
						Koronmuutos verrattuna 31.12.2022 korkotasoon				
						-1,0 %	-0,5 %	+0,5 %	+1 %	+2 %
1	Koronvaihtosopimus	63 000 000	11.12.2024	Negatiivinen sopimusajan loppuun	2 899 969	-1 866 396	2 296 221	3 132 011	3 538 314	4 286 090
2	Koronvaihtosopimus	37 000 000	7.4.2040	Positiivinen sopimusajan loppuun	3 583 438	-1 564 765	1 115 484	5 854 019	7 945 110	11 643 211
3	Koronvaihtosopimus	40 000 000	26.8.2042	Negatiivinen 2023, 2037-2042	-239 448	-6 845 367	-3 393 250	2 614 143	5 223 921	9 772 981
4	Koronvaihtosopimus	20 000 000	25.5.2055	Positiivinen 5/2035-5/2038	-1 664 042	-3 614 471	-2 633 319	-707 299	236 210	2 080 517
	<b>Yhteensä</b>	<b>160 000 000</b>			<b>4 579 916</b>	<b>-13 890 999</b>	<b>-2 614 864</b>	<b>10 892 874</b>	<b>16 943 555</b>	<b>27 782 799</b>
	Muutos laskennalliseen markkina-arvoon 31.12.2022					-18 470 915	-7 194 781	6 312 958	12 363 639	23 202 883

Lahden Kaupunki	2022	2021
<b>HENKILÖSTÖÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT</b>		
<b>Henkilöstön lukumäärä 31.12.</b>		
Konsernihallinnon palvelualue	314	309
Sivistyksen palvelualue	3 012	2 978
Kaupunkiympäristön palvelualue	202	196
<b>Yhteensä</b>	<b>3 528</b>	<b>3 483</b>
Taseyksiköt		
Lahden Tilakeskus	33	40
Lahden kaupunginorkesteri	73	71
Lahden kaupunginteatteri	102	97
<b>Yhteensä</b>	<b>208</b>	<b>208</b>
<b>Kaupunki yhteensä</b>	<b>3 736</b>	<b>3 691</b>
<b>Luottamushenkilön palkkiosta perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut</b>		
Askola/Myrskylä-Pukkila perisuomalaiset	12	0
Hämeen Kokoomus	608	662
Hämeen perussuomalaisten piiri	80	0
Hämeen Sosiaalidemokraatit ry	1 122	918
Hämeen vihreät	369	468
Kristillisdemokraatit Lahden Kunnallisjärjestö ry	5 546	5 707
Keskustapuolueen Päijät-Hämeen piiri	660	571
Keskustapuolueen Lahden kunnallisjärjestö	4 819	6 380
Kokoomuksen Lahden kunnallisjärjestö ry	20 856	24 565
Lahden Perussuomalaiset ry	7 768	6 493
Lahden Sosiaalidemokraattinen Puolue	31 726	38 778
Lahden Vihreät ry	9 477	10 137
Liike Nyt ry Lahti	672	0
Suomen Kommunistinen puolue	0	378
Vasemmistoliiton Lahden Kuunnallisjärjestö	6 685	9 132
<b>Tilitetyt luottamushenkilömaksut yhteensä</b>	<b>90 399</b>	<b>104 187</b>
<b>Tilintarkastajan palkkiot</b>		
<b>KPMG Julkishallinnon Palvelut Oy /TALVEA Oy</b>		
Tilintarkastuspalkkiot	61 204,20	29 526,35
Hanketarkastus	13 626,30	7 406,50
Konsultointi	14 300,00	6 316,20
<b>Palkkiot yhteensä</b>	<b>89 130,50</b>	<b>43 249,05</b>
<b>Tilintarkastuspalkkiot yhteensä</b>	<b>89 130,50</b>	<b>43 249,05</b>



## INTRESSITAPAHTUMIA KOSKEVA LIITETIETO

### Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy:n ja Lahden Seutu–Lahti Region Oy:n rahoitus sopimukset

Lahden kaupunki toteutti elokuussa 2017 yhdessä muiden Päijät-Hämeen kuntien kanssa selvityksen elinkeinotoimen järjestämisestä ja rahoittamisesta vuodesta 2019 alkaen kahden yhtiön mallin mukaisesti (elinkeinoyhtiö ja markkinointiyhtiö). Kuntien välisissä neuvotteluissa sovittiin, että nämä yhtiöt ovat Lahden Seudun Kehitys Ladec Oy ja Lahden Seutu–Lahti Region Oy. Uudella rahoittajasopimuksella korvataan aiemmat Päijät-Hämeen maakunnallisen markkinointiyhtiön rahoittajasopimus vuodelta 2013 sekä Lahden kaupunkiseudun elinkeinoyhtiötä koskeva rahoitus sopimus vuodelta 2016.

Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy:n rahoittajasopimuksessa mukana ovat Asikkalan, Hartolan, Hollolan, Iitin ja Padasjoen kunnat sekä Lahden ja Orimattilan kaupungit. Toistaiseksi voimassa oleva sopimus tuli voimaan 1.1.2019. Vuosittainen maksuosuus on 12 euroa per asukas ja alle 5 000 asukkaan kuntien (Hartola ja Padasjoki) osalta 7 euroa per asukas.

Lahden Seutu–Lahti Region Oy:n rahoittajasopimuksessa mukana ovat Asikkalan, Hartolan, Hollolan, Iitin, Padasjoen ja Sysmän kunnat sekä Heinolan ja Lahden kaupungit. Toistaiseksi voimassa oleva sopimus tuli voimaan 1.1.2019. Vuosittainen maksuosuus on 4,50 euroa per asukas.

Kaupungin päätökset järjestelyn osalta kaupunginhallitus 14.6.2018 § 161.

### Lahti Events Oy:n ja Suomen Hiihtoliiton maksujärjestelysopimukset koskien LAHTI 2017 MM-kisoja

Vuoden 2017 MM-kisojen osalta oli ennen kisoja sopimuksin vahvistettu, että Suomen Hiihtoliitto korvaa kisojen järjestäjälle järjestämiskustannuksina 0,9 milj. euroa ja että Suomen Hiihtoliitto vastaa kisojen mahdollisesti tuottamista tappioista. Kisojen toiminnasta vastuullinen järjestäjä Lahden kaupungin konserniyhtiö Lahti Events Oy järjesteli Suomen Hiihtoliiton velkojen maksujärjestelyä kaupunginhallituksen antaman omistajaohjauksen mukaisesti.

Suomen Hiihtoliiton veloista on tehty kaksi maksujärjestelysopimusta, joiden summat ovat 1,8 milj. euroa ja 0,966 milj. euroa. Maksujärjestelysopimukset koskevat LAHTI 2017 MM-kisojen sekä yhdistetyn MC-kisojen järjestämisestä aiheutuneiden vapaaehtois kustannusten korvaamista, Suomen maajoukkueen majoituskuluja sekä lopullisten laskelmien mukaisia kisojen tappioita. Maksujärjestelysopimukset ovat sisällöltään samanlaisia. Suomen Hiihtoliiton velka Lahti Events Oy:lle maksetaan enintään 15 vuoden aikana sovituin korkoehdoin. Lyhennykset on suoritettu maksuohjelman mukaisesti. Sopimukseen perustuvan tappion korvaamisesta ei makseta arvonlisäveroa (KHO: 2019:31).

Lahti Events Oy:n ja Lahden kaupungin välille jouduttiin edellisen maksujärjestelyn vuoksi tekemään toinen maksujärjestelysopimus, jolla kisajärjestelyistä vastannut tytäryhtiö maksaa kaupungille sopimuksen mukaisen korvauksen 1,1 milj. euroa

(sis. alv), josta sovittiin vähennettäväksi työkorvauksia sekä kaupungin sitoumukseen perustuen VIP-tilojen vuokrat. Lahti Events Oy korvaa kaupungille jäljelle jäävän saatavan 0,8 milj. euroa (sis. alv) viiden vuoden maksuajalla. Lahti Events Oy maksoi osan suunnitelman mukaisista lyhennyksistä vuonna 2022. Kaupunki on myöntänyt Lahti Events Oy:lle maksuaikaa 31.12.2023 asti maksujärjestelyn jäljellä oleville lyhennyksille, yhteensä 248 000 eurolle (KTJ 21.11.2022 § 107).

Kaupungin päätökset järjestelyn osalta kaupunginhallitus 26.6.2017 § 242, konserni- ja tilajaosto 6.11.2017 § 131, kaupunginjohtajan ja Lahti Events Oy:n toimitusjohtajan allekirjoittama maksujärjestelysopimus.

### Lainat ja takaukset

Lahden kaupungin rahoitus- ja sijoitustoiminnan ensisijaisena tehtävänä on tukea kaupungin ja kaupunkikonsernin toimintaa kaupunginvaltuuston asettamien strategisten ja toiminnallisten tavoitteiden saavuttamisessa ja varmistaa varallisuus asema. Kaupunkikonsernin sisäisen rahoitustoiminnan tarkoituksena on varmistaa konsernin maksuvalmius ja turvata kaupunkikonsernin rahoitus asema. Kaupunginvaltuusto päättää lainan antamista kokevista periaatteista talousarvion hyväksymisen yhteydessä tai erikseen ja antaa hyväksymänsä vuosittaisen määrärahan puitteissa valtuuden kaupunginjohtajalle myöntää lyhyt- ja pitkäaikaista luottoa kaupungin määräysvallassa oleville yhteisöille ja säätiöille.

Lahden kaupunki on tilinpäätöshetkellä myöntänyt tytäryhteisöilleen tai kaupungin määräysvallassa oleville yhteisöille luottoja 49 kappaletta, yhteensä 338,1 milj. euroa ja muille yhteisöille 9 kappaletta, yhteensä 18,6 milj. euroa. Suurin osa lainoista on vakuudettomia. Sopimukset ovat ehdoiltaan vastanneet teko hetkellä olleita markkinaolosuhteita ja ne ovat tehty kulloinkin voimassa olleiden kaupungin rahoitusperiaatteiden mukaisesti.

Osassa lainasopimuksia on tilinpäätöshetken mukaan arvioituna tavanomaista alhaisempia lainamarginaaleja. Tällaisia tytäryhteisöille tai kaupungin määräysvallassa oleville yhteisöille annettuja lainoja on tilinpäätöshetkellä yhteensä 8,3 milj. euroa. Lainat on nostettu vuosina 2001–2005. Lisäksi muille yhteisöille annetuista lainoista 11,7 milj. euroa on myönnetty korottomana pääomalainana LAB-ammattikorkeakoulu Oy:lle vuonna 2017 järjestelyssä, jossa LAB-ammattikorkeakoulu Oy liitettiin osaksi Lappeenrannan-Lahden teknillisen yliopiston konsernia.

Lahden kaupunki on tilinpäätöshetkellä antanut tytäryhteisöilleen takauksia yhteensä 123,0 milj. euroa. Takaussopimuksista peritään takauksen antohetkellä tavanomaisena pidettyä takauspalkkiota. Tilinpäätöshetken mukaan arvioituna tavanomaista alhaisempia takauspalkkioita peritään sopimuksista, joiden yhteismäärä on 67,4 milj. euroa. Takaussopimukset on tehty 2004–2010 välisenä aikana.

## Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

### Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

#### Konsernirakenne

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki tytäryhteisöt ja kuntayhtymät, joissa kaupungilla on määräysvalta. Vuoden 2022 lopussa kaupunkikonserniin kuului 33 tytäryhteisöä sekä 1 säätiö, jotka on yhdistelty kuntakonserniin suoraan tai alakonsernitilinpäätösten kautta. Konsernitilinpäätökseen on lisäksi yhdistelty 2 kuntayhtymää ja 3 kuntayhtymäkonsernia, joissa Lahden kaupunki on jäsenenä. Kuntayhtymä konsernin kautta kuntakonserniin on yhdistelty 2 kuntayhtymäkonsernin tytäryhteisöä. Konserniyhtiöt ovat osakkaana 10 osakkuusyhteisössä, joista 4 osakkuusyhteisöä on yhdistelty alakonsernin luvuissa. Loput osakkuusyhteisöt ovat konsernin kannalta merkitykseltään vähäisiä ja ne ovat jätetty pieninä yhtiöinä yhdistelemättä (KPL 6:3.1).

Konserniin on yhdistelty viisi alakonsernia, jotka on kuvattu konsernirakenteessa. Ko. yhtiöistä tehdyt konsernilaskelmat on yhdistelty Lahti-konserniin.

#### Konsernitilinpäätöksen yhdistellyt yhteisöt:

	2022
Tytäryhteisöt	
Yhtiöt	
- Asuminen, kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöt	13
- Kunnallista liiketoimintaa harjoittavat yhtiöt	15
- Muut yhtiöt	4
Säätiöt	1
Kuntayhtymät	5
Yhdistelemättömät yhteisöt	6
<b>Yhteensä</b>	<b>44</b>

#### Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kaupungin ja sen tytäryhteisöjen sekä kuntayhtymien keskinäisen omistuksen eliminoinnit on tehty Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston konserniyleisohjeen mukaisesti käyttäen ns. sovellettua hankintamenomenetelmää. Omistuksen eliminoinnissa syntynyt ero on kirjattu kokonaisuudessaan hankintatilikaudella tilikauden tulokseen.

#### Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Olennaiset pysyviin vastaaviin sisältyvät sisäiset katteet on vähennetty. Kuntakonsernin sisäiset kiinteistöverot on eliminoitu.

#### Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä omasta pääomasta konsernitaseessa.

#### Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöiden rakennusten poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi ja jäännösarvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- tai alijäämän oikaisuksi niillä yhtiöillä, jotka eivät ole tehneet suunnitelman mukaisia poistoja.

#### Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Kirjanpitolautakunnan mukaisesti vapaaehtoisten ja verotusperusteisten varausten ja poistoeron muutokset on konsernituloslaskelmassa laskettu laskennallisten verojen muutokseen ja tilikauden yli-/alijäämään ja vapaaehtoiset ja verotusperusteiset varaukset sekä poistoero on konsernitaseessa jaettu vapaaseen omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. Jako on otettu huomioon omistuksen eliminoinnissa ja vähemmistöosuuksien erottamisessa. Laskennallinen verovelka on esitetty kokonaisuudessaan pitkäaikaisen vieraana pääomana.

Konserniin on kirjattu alakonsernin liiketoiminnan aiheuttamien vientien perusteella laskennallisia verosaamisia. Verosaamiset on jaoteltu pitkä- ja lyhytaikaiseen niiden mahdollisen toteutumisen perusteella

Konserniin on kirjattu laskennallisia veroja seuraavasti:

- Saamiset: pitkäaikaiset 0,4 milj. € ja lyhytaikaiset 0,03 milj. €
- Velat: pitkäaikaiset 43,2 milj. €

#### Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöt, lukuun ottamatta viiteen alakonserniin yhdisteltyä, on pieninä yhtiöinä jätetty yhdistelmättä konsernitilinpäätökseen (KPL 6:3.1).

#### Konsernirakenteen muutokset tilikaudella

- Lahti Energia on myynyt Pilke Energia ja Koskipower Oy:n koko osakekannan 1.7.2022.

#### Yksikköhintarahoituksen oikaisu valtionosuuksiin

Koulutuskeskus Salpaus kuntayhtymälle maksettu yksikköhintarahaus 60,3 milj. euroa on konsernitilinpäätöksessä siirretty toimintatuotoista valtionosuuksiin.

#### Kiinteistöverojen käsittely

Konsernitilinpäätökseen yhdisteltyjen yhteisöjen kunnalle maksamat kiinteistöverot 1,88 milj. euroa on eliminoitu.

#### Tilikauden omistuksen eliminointierot

Omistuksen eliminoinnista aiheutuneita negatiivisia eliminointieroja kirjattiin tilikauden tulokseen -0,05 milj. euroa.

#### Tilikauden muut tapahtumat

Muut pakolliset varaukset sisältävät Lahden kaupungin lainasaamisten luottotappiovarauksen 7 164 629,26 euroa, joka muodostuu Lahti Events Oy:n ja Lahden Jäähalli Oy:n lainasäämisistä.

Konsernin keskinäiset saamiset- ja velkaerät erottavat 400 000,00 euroa Lahden kaupungin peruttua SVOP-sijoituksen kirjaukset KOKO Lahti Oy:n osalta perustuen Hämeenlinnan hallinto-oikeuden täytäntöönpano kieltovaatimuksen välipäätökseen 20.4.2023.

#### Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Vertailuvuoden 2021 ennakkotietoon perustuva asukasmäärä on päivitetty vastaamaan lopullista asukasmäärää. Asukasmäärän päivitys vaikuttaa vuoden 2021 osalta seuraaviin tunnuslukuihin:  
tuloslaskelman vuosikate €/asukasmäärä, taseen kertynyt yli-/alijäämä €/asukas, lainakanta €/asukas ja lainat ja vuokravastuut €/asukas.

Yhteisö	Tavoite	Tila
Kiinteistö Oy Lahden Tiedepuisto	Vähintään 93 % täyttöaste	+
Kiinteistö Oy Lahden Tiedepuisto	Merkittävä osallistuminen vähähiilisen rakentamisen keskuksen kehittämiseen	+
Kiinteistö Oy Lahden Tiedepuisto	Rakennuksissa toimivien korkeakoulujen ja yritysten yhteistyön tiivistäminen	+
KOKO Lahti Oy	Lahden aseman vahvistaminen kasvavana ja elinvoimaisena tapahtumakaupunkina	+/-
KOKO Lahti Oy	Yhtiön toiminnan liiketaloudellinen tehokkuus kasvaa	+/-
Lahden Pysäköinti Oy	Aktiivinen osallistuminen kaupunkitasoiseen pysäköintiratkaisujen suunnitteluun	+
Lahden Pysäköinti Oy	Latausinfraan kehittäminen ja latauspisteiden lisääminen vuosittain	+/-
Lahden Pysäköinti Oy	Oman pääoman tuotto vähintään 5 %	-
Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy	Kehittämispalvelut kasvaville ja kehittyville yrityksille -tavoite: 40 yritystä TeamFinland-palvelujen piiriin	+/-
Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy	Neuvonta- ja kehittämispalveluissa vuosittain 1 500 asiakasta	+/-
Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy	Toiminnan taloudellisuus ja toiminnan vaikuttavuuden jatkuva kasvaminen	+
Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy	Yhtiön kokonaisasiakastytyväisyys pysyy samassa tai kasvaa edellisvuodesta	+
Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy	Yrityshankinta/sijoittumispalvelut -tavoite: alueelle sijoituvissa yrityksissä 120 työpaikkaa LADEC:n myötävaikutuksella	+
Lahden seutu - Lahti Region Oy	Kansainvälisten majoitusvuorokausien pitkänaikavälin kasvu yli 3 % ja kotimaisten majoitusvuorokausien kasvu yli 4 %	+
Lahden seutu - Lahti Region Oy	Osallistuminen yhteistyössä elinkeino-yhtiöiden kanssa toimialan investointien houkutteluun seudulle osana matkailun kasvustrategiaa.	+
Lahden Talot Oy	Oman pääoman tuotto vähintään 12 %	-
Lahden Talot Oy	Osallistuminen MAL-sopimuksen toteuttamiseen	+
Lahden Talot Oy	Osinkotavoite 500 000 euroa vuodelta 2021, maksetaan vuoden 2022 aikana	+
Lahden Talot Oy	Vuokra-asuminen turvallista, kohtuuhintaista ja energiatehokasta	+
Lahti Aqua Oy	Edellytysten luominen veteen ja vesiosaamiseen sekä ympäristökuormituksen vähentämiseen perustuvien tuote- ja palvelukonseptien muodostumiselle	+
Lahti Aqua Oy	Kaupungille kuuluvan vastuun kantaminen hulevesien hallinnasta asemakaava-alueella kaupungin puolesta, erikseen sovittavalla tavalla	+
Lahti Aqua Oy	Oman pääoman tuotto vähintään 5 %	+
Lahti Aqua Oy	Osinkotavoite 850 000 euroa vuodelta 2021, maksetaan vuonna 2022.	+
Lahti Energia Oy	Oman pääoman tuotto vähintään 13 %	-
Lahti Energia Oy	Osinkotavoite 5 milj. euroa vuodelta 2021 maksetaan vuoden 2022 aikana.	+
Provincia Oy	Järjestelmä uudistus- hankkeen laadukas ja tehokas läpivienti	+
Provincia Oy	Käyttäjä- ja tilaaja-asiakkaiden tyytyväisyyden jatkuva parantaminen	+
Provincia Oy	Peruspalveluiden asiakaslaskutus alenee 1,3 % vuodesta 2021	+
Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy	Käyttäjä- ja tilaaja-asiakkaiden tyytyväisyyden jatkuva parantaminen	+
Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy	Oman pääoman tuotto on positiivinen	-
Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy	Yhtiö yhteistyössä asiakkaiden kanssa selvittää arvonlisäverokäytäntöjen tarkoituksenmukaisen käsittelyn.	+
Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy	Heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymismahdollisuuksien parantaminen siten, että vähintään 25 uutta työntekijää saa ammatillista- ja kielikoulutusta	+

Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy	Käyttäjä- ja tilaaja-asiakkaiden tyytyväisyyden jatkuva parantaminen	+
Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy	Oman pääoman tuotto positiivinen	+
Salpakierto Oy	Oman pääoman tuotto vähintään 5 %.	+
Salpakierto Oy	Korkea yhdyskuntajätteen kierrätysaste. Tavoitteena edellisvuotta korkeampikierrätysaste ja kierrätysaste 2035 vuonna 65 %.	+/-
Salpakierto Oy	Osinkotavoite 56 000 euroa vuodelta 2021 maksetaan vuoden 2022 aikana.	+
Spatium Toimitilat Oy	Oman pääoman tuotto vähintään 15 % kaupallisissa kohteissa	+/-
Spatium Toimitilat Oy	Ratkaisujen löytäminen Jäähalli Oy:n tilanteeseen ja tilanteen tasapainottaminen pitkällä aikavälillä	+
Työterveys Wellamo Oy	Oman pääoman tuotto vähintään 5 %.	-
Työterveys Wellamo Oy	Kaupungin työnantaja-aseman tukeminen työhyvinvointia ja työssä jaksamista edistävillä laadukkailla palveluilla.	+
Työterveys Wellamo Oy	Käyttäjä- ja tilaaja-asiakkaiden tyytyväisyyden jatkuva parantaminen.	+/-
Työterveys Wellamo Oy	Palvelujen tuottaminen kustannustehokkaasti	+

**Merkkien selitykset:****+ tavoite toteutunut****- tavoitteeseen ei päästy****+/- tavoite ei toteutunut täysin**

## KONSERNITULOSLASKELMAN LIITETIEDOT

Lahti kaupunkikonserni	2022	2021
<b>Konsernituloslaskelman liitetiedot</b>		
<b>Toimintatuotot tehtäväkokonaisuuksina</b>		
Sosiaali- ja terveystoiminta	252 198 891,34	231 873 362,22
Opetus- ja kulttuuritoiminta	27 552 937,73	24 114 884,20
Yhdyskuntapalvelut	293 052 848,88	285 054 391,39
Asumis- ja kiinteistöpalvelut	114 638 183,41	78 366 708,06
Yleishallinto	20 308 532,04	22 427 018,60
Muut palvelut	11 568 507,78	22 390 235,97
<b>Toimintatuotot</b>	<b>719 319 901,18</b>	<b>664 226 600,44</b>
<b>Verotulot</b>		
Kunnan tulovero	452 477 251,54	431 589 124,37
Osuus yhteisöveron tuotosta	46 235 395,04	45 619 228,19
Kiinteistövero	44 469 980,76	39 921 156,76
<b>Verotulot</b>	<b>543 182 627,34</b>	<b>517 129 509,32</b>
<b>Valtionosuudet</b>		
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	157 697 854,00	148 496 343,00
Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus	32 769 461,00	29 237 874,00
Verotulomenetysten korvaus	59 126 553,00	51 072 997,00
<b>Kunnan peruspalvelujen valtionosuus</b>	<b>249 593 868,00</b>	<b>228 807 214,00</b>
Koulutuskuntayhtymien valtionosuus	38 484 085,27	40 306 405,94
Muu opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus	-3 860 814,00	-4 803 059,00
<b>Valtionosuudet</b>	<b>284 217 139,27</b>	<b>264 310 560,94</b>
<b>Satunnaiset tuotot ja kulut</b>		
<b>Satunnaiset tuotot</b>		
Käyttöomaisuuden myyntivoitot	9,14	0,00
Satunnaiset tuotot	7 591,60	255 440,00
<b>Satunnaiset tuotot</b>	<b>7 600,74</b>	<b>255 440,00</b>
<b>Satunnaiset kulut</b>		
Käyttöomaisuuden myyntitappiot	0,00	1 239,39
Koulutuskeskus Salpaus, Svinhufvudinkatu 7, Nelon maan puhdistus	38 649,31	40 476,73
Koulutuskeskus Salpaus, Vipusenkatu 5 E, kiinteistönpurku	180 732,10	0,00
Eteva Kyn kiinteistöverojen palautus	-3 526,85	0,00
<b>Satunnaiset erät</b>	<b>215 854,56</b>	<b>41 716,12</b>
<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>		
<b>Eläkevaraus</b>		
Eläkevaraus 1.1.	2 823 100,00	1 239,39
Vähennykset	-226 200,00	40 476,73
<b>Eläkevaraus 31.12.</b>	<b>2 596 900,00</b>	<b>41 716,12</b>
<b>Muut ympäristövelvotteista johtuvat varaukset</b>		
Muu ympäristövelvotteista johtuva varaus 1.1.	2 685 191,00	2 994 311,60
Lisäykset	1 635 615,00	1 871 321,24
Vähennykset	-1 261 030,00	-2 180 441,84
<b>Muu ympäristövelvotteista johtuva varaus 31.12.</b>	<b>3 059 776,00</b>	<b>2 685 191,00</b>
<b>Oikeudenkäyntivaraus</b>		
Oikeudenkäyntivaraus 1.1.	250 000,00	485 395,59
Lisäykset	0,00	250 000,00
Vähennykset	-250 000,00	-485 395,59
Muuntoerot	0,00	250 000,00

<b>Lahti kaupunkikonserni</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Potilasvahinkovakuutusmaksu</b>		
Potilasvahinkovakuutusmaksu 1.1.	5 244 524,53	4 463 314,96
Lisäykset	1 807 416,39	1 177 381,50
Vähennykset	-384 615,26	-396 171,93
<b>Potilasvahinkovakuutusmaksu 31.12.</b>	<b>6 667 325,66</b>	<b>5 244 524,53</b>
<b>Ei-suojaava koronvaihtosopimus</b>		
Ei-suojaava koronvaihtosopimus 1.1.	7 363 659,00	10 120 596,00
Lisäykset	0,00	0,00
Vähennykset	-5 699 617,00	-2 756 937,00
<b>Ei-suojaava koronvaihtosopimus 31.12.</b>	<b>1 664 042,00</b>	<b>7 363 659,00</b>
<b>Kaatopalkan maisemointivaraus</b>		
Kaatopalkan maisemointivaraus 1.1.	4 746 381,39	4 677 823,81
Lisäykset	948 624,00	673 487,00
Vähennykset	-301 896,00	-604 929,42
<b>Kaatopalkan maisemointivaraus 31.12.</b>	<b>5 393 109,39</b>	<b>4 746 381,39</b>
<b>Muut pakolliset varaukset</b>		
Muut pakolliset varaukset 1.1.	6 194 613,28	3 761 109,09
Lisäykset	18 555 428,62	3 066 188,11
Vähennykset	-3 755 472,28	-632 683,92
<b>Muut pakolliset varaukset 31.12.</b>	<b>20 994 569,62</b>	<b>6 194 613,28</b>
<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>	<b>40 375 722,67</b>	<b>29 057 469,20</b>
<b>Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot</b>		
<b>Myyntivoitot</b>		
Maa- ja vesialueiden luovutusvoitot	4 094 025,55	23 876 582,55
Rakennusten luovutusvoitot	55 243 166,35	735 660,60
Muut luovutusvoitot	631 618,95	1 873 861,44
<b>Myyntivoitot</b>	<b>59 968 810,85</b>	<b>26 486 104,59</b>
<b>Myyntitappiot</b>		
Maa- ja vesialueiden luovutustappiot	0,00	1 153 299,65
Rakennusten luovutustappiot	0,00	17 032,59
Muut luovutustappiot	3 857,91	502 245,04
<b>Myyntitappiot</b>	<b>3 857,91</b>	<b>1 672 577,28</b>
<b>Yhteismäärät muihin rahoitustuottoihin sisällyvistä tuotoista, jotka on saatu osuuksista muissa yrityksissä</b>		
Osinkotuotot ja osuuspääomien korot	6 969,60	0,00
Osinkotuotot muilta	17 123 031,06	6 460 599,39
Muut rahoitustuotot	473 901,91	828 949,61
<b>Muut rahoitustuotot</b>	<b>17 603 902,57</b>	<b>7 289 549,00</b>
<b>Omistuksen eliminointierot</b>		
Omistuksen eliminointierot	73 021,98	0,90
Omistuksen eliminointierot, negatiivinen	-469 401,67	-60 332,56
<b>Omistuksen eliminointierot</b>	<b>-396 379,69</b>	<b>-60 331,66</b>
Omistuksen eliminointitiedot muodostuvat seuraavien yhtiöiden hankinnasta		
Omistuksen eliminointiero, positiivinen		
- Koulutuskeskus Salpauksen ja Lahden kaupungin omistuksen eliminointi	73 021,98	0,90
Päijät-Hämeen Ajoharjoittelurata Oy:n osakkeista		
Omistuksen eliminointiero, negatiivinen		
- Lahden kaupunki lunastanut Lahden terveystalon osakkeita	-469 401,67	-60 332,56

## KONSERNITASEEN VASTAAVAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Lahti kaupunkikonsemi	2022	2021
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>		
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>		
<b>Aineettomat oikeudet</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Aineettomat oikeudet	12 696 636,54	11 760 480,18
Lisäykset tilikauden aikana, Aineettomat oikeudet	757 384,10	1 051 112,78
Vähennykset tilikauden aikana, Aineettomat oikeudet	-13 407 433,46	-44 128,92
Siirrot erien välillä (+/-), Aineettomat oikeudet	11 781 088,58	-70 827,49
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Aineettomat oikeudet	-5 361 290,46	-4 499 901,17
Yritysmyyntien kertyneet poistot (+), Aineettomat oikeudet	442 687,88	0,00
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot, Aineettomat oikeudet	416 666,68	0,00
Kauden poistot (-), Aineettomat oikeudet	-1 245 269,00	-861 389,28
Arvonalennukset (-) ja arvonalennusten palautus (+), Aineettomat oikeudet	-865,64	0,00
<b>Aineettomat oikeudet</b>	<b>6 079 605,22</b>	<b>7 335 346,10</b>
<b>Tietokoneohjelmistot</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Tietokoneohjelmistot	8 743 250,22	6 958 967,59
Lisäykset tilikauden aikana, Tietokoneohjelmistot	711 351,04	42 568,36
Vähennykset tilikauden aikana, Tietokoneohjelmistot	-3 232,27	-7 500,00
Siirrot erien välillä (+/-), Tietokoneohjelmistot	2 240 921,90	1 749 214,26
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Tietokoneohjelmistot	-6 577 735,60	-5 361 468,11
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot, Tietokoneohjelmistot	-656 593,85	-2 617,73
Kauden poistot (-), Tietokoneohjelmistot	-1 506 073,85	-1 213 649,75
<b>Tietokoneohjelmistot</b>	<b>2 951 887,59</b>	<b>2 165 514,62</b>
<b>Aineettomat oikeudet</b>	<b>9 031 492,81</b>	<b>9 500 860,72</b>
<b>Konserniliikearvo</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Konserniliikearvo	0,00	0,00
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Konserniliikearvo	2 314 471,12	2 314 471,12
FAS aktiivan siirto reserviin	-2 314 471,12	-2 314 471,12
<b>Konserniliikearvo</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>
<b>Muut pitkävaikutteiset menot</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Muut pitkävaikutteiset menot	104 283 651,22	103 045 879,82
Lisäykset tilikauden aikana, Muut pitkävaikutteiset menot	865 181,24	119 092,55
Yritysmyyntit (-), Muut pitkävaikutteiset menot	0,00	-202 869,56
Vähennykset tilikauden aikana, Muut pitkävaikutteiset menot	-1 618,20	0,00
Siirrot erien välillä (+/-), Muut pitkävaikutteiset menot	188 338,38	1 321 548,40
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Muut pitkävaikutteiset menot	-30 694 556,31	-25 481 364,91
Yritysmyyntien kertyneet poistot (+), Muut pitkävaikutteiset menot	0,00	202 869,56
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot, Muut pitkävaikutteiset menot	-841 063,04	-4 484,21
Kauden poistot (-), Muut pitkävaikutteiset menot	-5 192 872,47	-5 411 576,71
Arvonalennukset (-) ja arvonalennusten palautus (+), Muut pitkävaikutteiset menot	-1 078,79	0,00
<b>Muut pitkävaikutteiset menot</b>	<b>68 605 982,03</b>	<b>73 589 094,94</b>
<b>Muut pitkävaikutteiset menot</b>	<b>68 605 982,03</b>	<b>73 589 094,94</b>
<b>Ennakkomaksut ja keskeneräiset hyödykkeet</b>		
<b>Ennakkomaksut</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Ennakkomaksut	1 412 579,92	590 341,09
Lisäykset tilikauden aikana, Ennakkomaksut	716 393,00	911 255,71
Siirrot erien välillä (+/-), Ennakkomaksut	-1 097 877,20	-89 016,88
<b>Ennakkomaksut</b>	<b>1 031 095,72</b>	<b>1 412 579,92</b>

<b>Lahti kaupunkikonserni</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Keskeneräiset hyödykkeet</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Keskeneräiset hyödykkeet	1 524 353,42	1 443 822,89
Lisäykset tilikauden aikana, Keskeneräiset hyödykkeet	3 852 943,34	1 520 548,94
Vähennykset tilikauden aikana, Keskeneräiset hyödykkeet	-648 932,95	0,00
Siirrot erien välillä (+/-), Keskeneräiset hyödykkeet	-1 462 353,53	-1 440 018,41
Arvonlennukset (-), Keskeneräiset hyödykkeet	-172 830,48	-172 830,48
Kuntayhtymäosuusien vähennysten kertyneet poistot (+), Keskeneräiset hyödykkeet	134 517,93	0,00
Keskeneräiset hyödykkeet	3 227 697,73	1 351 522,94
<b>Ennakkomaksut ja keskeneräiset hyödykkeet</b>	<b>4 258 793,45</b>	<b>2 764 102,86</b>
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>	<b>81 896 268,29</b>	<b>85 854 058,52</b>
<b>Aineelliset hyödykkeet</b>		
<b>Maa- ja vesialueet</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Maa- ja vesialueet	154 751 501,92	152 124 790,71
Lisäykset tilikauden aikana, Maa- ja vesialueet	2 453 146,21	6 348 322,53
Vähennykset tilikauden aikana, Maa- ja vesialueet	-862 742,31	-3 846 278,97
Siirrot erien välillä (+/-), Maa- ja vesialueet	0,00	124 667,65
Kertyneet poistot ja arvonlennukset 1.1. (-), Maa- ja vesialueet	-545 764,55	-545 764,55
<b>Maa- ja vesialueet</b>	<b>155 796 141,27</b>	<b>154 205 737,37</b>
<b>Maa- ja vesialueiden arvonkorotukset</b>		
<b>Maa- ja vesialueiden arvonkorotukset 1.1.</b>	<b>106 956,62</b>	<b>120 834,96</b>
Arvonkorotusten vähennykset	0,00	-13 878,34
<b>Maa- ja vesialueiden arvonkorotukset</b>	<b>106 956,62</b>	<b>106 956,62</b>
<b>Ei-palautuskelpoiset liittymismaksut</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Ei-palautuskelpoiset liittymismaksut	1 380 409,43	1 243 140,64
Lisäykset tilikauden aikana, Ei-palautuskelpoiset liittymismaksut	0,00	47 587,19
Vähennykset tilikauden aikana, Ei-palautuskelpoiset liittymismaksut	0,00	-142 501,26
Siirrot erien välillä (+/-), Ei-palautuskelpoiset liittymismaksut	-284 014,24	232 182,86
<b>Ei-palautuskelpoiset liittymismaksut</b>	<b>1 096 395,19</b>	<b>1 380 409,43</b>
<b>Maa- ja vesialueet</b>	<b>156 999 493,08</b>	<b>155 693 103,42</b>
<b>Rakennukset</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Rakennukset	1 529 764 425,96	1 488 972 833,19
Yrityssostot (investoinnit) (+), Rakennukset	8 857,40	0,00
Lisäykset tilikauden aikana, Rakennukset	52 101 072,52	4 850 983,30
Rahoitusosuudet tilikaudella, Rakennukset	-406 000,00	-50 000,00
Yritysmyyntit (-), Rakennukset	0,00	12 820,00
Vähennykset tilikauden aikana, Rakennukset	-88 508 548,64	-32 766 059,39
Siirrot erien välillä (+/-), Rakennukset	51 135 484,30	68 743 848,85
Kertyneet poistot ja arvonlennukset 1.1. (-), Rakennukset	-661 468 293,07	-620 351 364,89
Yritysmyyntien kertyneet poistot (+), Rakennukset	40 417 858,42	9 316 968,54
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot, Rakennukset	5 388 256,41	277 657,26
Kauden poistot (-), Rakennukset	-70 119 687,94	-50 711 553,98
Arvonlennukset (-) ja arvonlennusten palautukset (+), Rakennukset	0,00	0,00
<b>Rakennukset</b>	<b>858 313 425,35</b>	<b>868 296 132,88</b>
<b>Rakennusten arvonkorotukset</b>		
Rakennusten arvonkorotukset 1.1.	542 812,42	925 805,04
Rakennusten arvonkorotusten vähennykset	-255 434,87	-382 992,62
<b>Rakennusten arvonkorotukset</b>	<b>287 377,55</b>	<b>542 812,42</b>
<b>Rakennukset</b>	<b>858 600 802,91</b>	<b>868 838 945,30</b>
<b>Kiinteät rakenteet ja laitteet</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Kiinteät rakenteet ja laitteet	767 507 394,64	727 255 836,92
Lisäykset tilikauden aikana, Kiinteät rakenteet ja laitteet	40 652 001,70	16 047 714,46
Vähennykset tilikauden aikana, Kiinteät rakenteet ja laitteet	-96 770,76	0,00
Rahoitusosuudet tilikaudella, Kiinteät rakenteet ja laitteet	-1 933 068,85	-100 000,00
Siirrot erien välillä (+/-), Kiinteät rakenteet ja laitteet	43 464 648,75	24 303 843,26
Kertyneet poistot ja arvonlennukset 1.1. (-), Kiinteät rakenteet ja laitteet	-368 402 806,67	-332 495 047,55
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot, Kiinteät rakenteet ja laitteet	-29 807 484,65	0,00
Kauden poistot (-), Kiinteät rakenteet ja laitteet	-37 237 190,72	-35 907 759,12
<b>Kiinteät rakenteet ja laitteet</b>	<b>414 146 723,44</b>	<b>399 104 587,97</b>



Lahti kaupunkikonserni	2022	2021
<b>Koneet ja kalusto</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Koneet ja kalusto	417 140 481,26	406 058 373,40
Lisäykset tilikauden aikana, Koneet ja kalusto	4 604 394,05	7 267 701,80
Rahoitusosuudet tilikaudella, Koneet ja kalusto	-81 133,78	-364 447,95
Vähennykset tilikauden aikana, Koneet ja kalusto	-24 875 218,46	-1 158 319,98
Siirrot erien välillä (+/-), Koneet ja kalusto	14 700 757,84	5 337 174,00
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Koneet ja kalusto	-168 733 687,91	-147 686 198,13
Yritysmyyntien kertyneet poistot (+), Koneet ja kalusto	672 826,03	0,00
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot, Koneet ja kalusto	16 406 292,04	956 756,41
Kauden poistot (-), Koneet ja kalusto	-22 336 497,46	-21 031 954,06
Arvonalennukset (-) ja arvonalennusten palautukset (+), Koneet ja kalusto	-458,01	-15 535,72
<b>Koneet ja kalusto</b>	<b>237 497 755,60</b>	<b>249 363 549,77</b>
<b>Muut aineelliset hyödykkeet</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Muut aineelliset hyödykkeet	5 491 820,57	5 425 987,34
Lisäykset tilikauden aikana, Muut aineelliset hyödykkeet	17 367,94	21 599,52
Siirrot erien välillä (+/-), Muut aineelliset hyödykkeet	190 628,53	44 233,72
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Muut aineelliset hyödykkeet	-2 914 623,11	-2 487 099,84
Kauden poistot (-), Muut aineelliset hyödykkeet	-327 190,41	-427 523,27
Arvonalennukset (-) ja arvonalennusten palautukset (+), Muut aineelliset hyödykkeet	-5 611,84	0,00
<b>Muut aineelliset hyödykkeet</b>	<b>2 452 391,68</b>	<b>2 577 197,47</b>
<b>Ennakkomaksut ja keskenkäiset hankinnat</b>		
<b>Ennakkomaksut</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Ennakkomaksut	2 121 440,38	338 169,71
Lisäykset tilikauden aikana, Ennakkomaksut	12 139 536,77	1 956 086,86
Vähennykset tilikauden aikana, Ennakkomaksut	-61 180,23	-4 323,50
Siirrot erien välillä (+/-), Ennakkomaksut	-287 008,36	-168 492,69
<b>Ennakkomaksut</b>	<b>13 912 788,56</b>	<b>2 121 440,38</b>
<b>Keskenkäiset hankinnat</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Keskenkäiset hankinnat	86 815 745,35	102 534 133,70
Lisäykset tilikauden aikana, Keskenkäiset hankinnat	108 774 702,46	102 754 216,05
Rahoitusosuudet tilikaudella, Keskenkäiset hankinnat	-342 150,77	-2 836 789,51
Vähennykset tilikauden aikana, Keskenkäiset hankinnat	-13 493 146,94	-15 578 173,05
Siirrot erien välillä (+/-), Keskenkäiset hankinnat	-121 304 835,86	-100 057 641,84
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Keskenkäiset hankinnat	-914 419,11	-914 419,11
Arvonalennukset (-), Keskenkäiset hankinnat	-157 253,00	0,00
Keskenkäiset hankinnat	59 378 642,13	85 901 326,24
<b>Ennakkomaksut ja keskenkäiset hankinnat</b>	<b>73 291 430,69</b>	<b>88 022 766,62</b>
<b>Sijoitukset</b>		
<b>Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	2 890 393,63	1 464 106,96
Lisäykset tilikauden aikana, Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	3 109,39	1 152 040,25
Vähennykset tilikauden aikana, Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	0,00	-104,09
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta), Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	-487 154,74	274 350,51
<b>Osakkuusyhteisöosakkeet ja osuudet</b>	<b>2 406 348,28</b>	<b>2 890 393,63</b>
<b>Muut osakkeet ja osuudet sekä osakkeiden arvonkorotukset</b>		
<b>Muut osakkeet ja osuudet</b>		
Hankintameno 1.1. (+), Muut osakkeet ja osuudet	117 928 613,30	117 878 751,44
Yrityssotot (investoinnit) (+), Muut osakkeet ja osuudet	204 000,00	0,00
Lisäykset tilikauden aikana, Muut osakkeet ja osuudet	8 210 910,61	6 496 406,70
Yritysmyyntit (-), Muut osakkeet ja osuudet	-48,33	0,00
Vähennykset tilikauden aikana, Muut osakkeet ja osuudet	17 251,23	-6 446 544,84
Siirrot erien välillä (+/-), Muut osakkeet ja osuudet	701 942,21	0,00
Kertyneet arvonalennukset 1.1. (-), Muut osakkeet ja osuudet	-504 081,93	-457 278,20
Vähennysten ja siirtojen kertyneet arvonalennukset, Muut osakkeet ja osuudet	304 368,61	0,00
Arvonalennukset kaudella (-), Muut osakkeet ja osuudet	-17 922 548,80	-46 803,73
<b>Muut osakkeet ja osuudet</b>	<b>108 940 406,90</b>	<b>117 424 531,37</b>

<b>Lahti kaupunkikonserni</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Osakkeiden arvonkorotukset</b>		
Osakkeiden arvonkorotukset 1.1.	12 244,15	12 244,15
<b>Osakkeiden arvonkorotukset</b>	<b>12 244,15</b>	<b>12 244,15</b>
<b>Muut osakkeet ja osuudet sekä osakkeiden arvonkorotukset</b>	<b>108 952 651,04</b>	<b>117 436 775,52</b>
<b>Joukkovelkakirjasaamiset</b>		
<b>Jvk-saamiset muilta</b>		
Hankintameno 1.1., Jvk-saamiset muilta	0,00	0,00
Arvonlennukset (-), Jvk-saamiset muilta	172 649,77	0,00
<b>Jvk-saamiset muilta</b>	<b>172 649,77</b>	<b>0,00</b>
<b>Muut lainasaamiset</b>		
<b>Pääomalainasaamiset muilta</b>		
Hankintameno 1.1., Pääomalainasaamiset muilta	12 903 614,58	12 924 133,51
<b>Pääomalainasaamiset muilta</b>	<b>12 903 614,58</b>	<b>12 924 133,51</b>
<b>Muut lainasaamiset muilta</b>		
Hankintameno 1.1., Muut lainasaamiset muilta	7 127 527,19	7 794 415,16
Vähennykset (-), Muut lainasaamiset muilta	-606 816,26	-666 887,97
<b>Muut lainasaamiset muilta</b>	<b>6 520 710,93</b>	<b>7 127 527,19</b>
<b>Muut lainasaamiset</b>	<b>19 424 325,51</b>	<b>20 051 660,70</b>
<b>Muut saamiset</b>		
<b>Muut saamiset muilta</b>		
Hankintameno 1.1., Muut saamiset muilta	23 915,15	1 364,40
Siirrot erien välillä (+/-), Muut saamiset muilta	0,00	0,00
Lisäykset (+), Muut saamiset muilta	0,00	22 550,75
Vähennykset (-), Muut saamiset muilta	0,00	0,00
<b>Muut saamiset muilta</b>	<b>23 915,15</b>	<b>23 915,15</b>
<b>Palautuskelpoiset liittymismaksut</b>		
Hankintameno 1.1., Palautuskelpoiset liittymismaksut	71 748,59	71 748,59
Siirrot erien välillä (+/-), Palautuskelpoiset liittymismaksut	0,00	0,00
Lisäykset (+), Palautuskelpoiset liittymismaksut	0,00	0,00
<b>Palautuskelpoiset liittymismaksut</b>	<b>71 748,59</b>	<b>71 748,59</b>
<b>Muut saamiset</b>	<b>95 663,74</b>	<b>95 663,74</b>
<b>Sijoitukset</b>	<b>131 051 638,34</b>	<b>140 474 493,58</b>

Lahti kaupunkikonserni	2022	2021
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>		
<b>Saamiset</b>		
<b>Pitkäaikaiset saamiset</b>		
<b>Myyntisaamiset</b>		
Myyntisaamiset muilta	0,00	1 913 951,02
Myyntisaamiset	0,00	1 913 951,02
<b>Lainasaamiset</b>		
Lainasaamiset muilta	495 068,39	545 303,67
Sosiaalisen luotonuksen lainasaamiset	27 795,17	61 468,88
Lainasaamiset	522 863,56	606 772,55
<b>Muut saamiset</b>		
Muut saamiset	1 847 353,29	2 318 923,29
Muut saamiset	1 847 353,29	2 318 923,29
<b>Siirtosaamiset</b>		
<b>Muut siirtosaamiset</b>		
Muut siirtosaamiset	914 269,90	30 309,16
Siirtosaamiset	914 269,90	30 309,16
<b>Laskennalliset verosaamiset</b>		
Laskennallinen verosaaminen, 1.1.	698 216,00	1 357 280,40
Laskennallinen verosaaminen, tuloslaskelman kautta kirjattu kauden muutos	-252 216,00	-659 064,40
Laskennalliset verosaamiset	446 000,00	698 216,00
<b>Pitkäaikaiset saamiset</b>	<b>3 730 486,75</b>	<b>5 568 172,02</b>
<b>Lyhytaikaiset saamiset</b>		
<b>Myyntisaamiset</b>		
Myyntisaamiset tytäryhteisöiltä	313 198,20	310 871,02
Myyntisaamiset jäsenkuntayhtymiltä	1 448 862,19	1 563 834,27
Myyntisaamiset muilta	74 158 031,67	62 710 050,33
<b>Myyntisaamiset</b>	<b>75 920 092,07</b>	<b>64 584 755,62</b>
<b>Lainasaamiset</b>		
Lainasaamiset muilta	142 175,30	142 745,98
Sosiaalisen luotonuksen lainasaamiset	34 728,02	67 420,40
<b>Lainasaamiset</b>	<b>176 903,32</b>	<b>210 166,38</b>
<b>Muut saamiset</b>		
Muut saamiset	11 041 909,13	11 500 406,02
Valtionosuussaamiset	0,00	6 891 549,74
<b>Muut saamiset</b>	<b>11 041 909,13</b>	<b>18 391 955,76</b>
<b>Siirtosaamiset</b>		
<b>Siirtyvät korot</b>		
Siirtyvät korot muilta	463 137,18	124 082,70
<b>Siirtyvät korot</b>	<b>463 137,18</b>	<b>124 082,70</b>
<b>Muut siirtosaamiset</b>		
Muut siirtosaamiset jäsenkuntayhtymiltä	0,00	634 336,49
Muut siirtosaamiset muilta	37 522 632,53	28 834 175,71
Muut siirtosaamiset	37 522 632,53	29 468 512,20
<b>Siirtosaamiset</b>	<b>37 985 769,71</b>	<b>29 592 594,90</b>

Lahti kaupunkikonserni	2022	2021
<b>Laskennalliset verosaamiset</b>		
Laskennallinen verosaaminen, 1.1.	0,00	77 320,20
Laskennallinen verosaaminen, tuloslaskelman kautta kirjattu kauden muutos	36 135,80	-77 320,20
Laskennalliset verosaamiset	36 135,80	0,00
<b>Lyhytaikaiset saamiset</b>	<b>125 160 810,03</b>	<b>112 779 472,66</b>
<b>Saamiset</b>	<b>128 891 296,78</b>	<b>118 347 644,68</b>
<b>Muihin siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät</b>		
Verosaamiset	413 044,70	428 130,68
Jaksotetut henkilöstökulut	105 064,37	293 436,41
Valtionapu- ja EU-tukisaamiset	13 266 723,47	9 700 377,90
Energiamaksusaamiset	348 046,59	40 207,11
Kelan korvaukset työterveyshuollosta	1 740 460,25	1 897 815,71
TVR koulutuskorvaus	202 712,03	127 256,70
Vuokrasaamiset	291 477,64	100 000,00
Lippusaamiset	207 408,15	2 003,81
Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä maksuosuus	0,00	568 841,88
Muut siirtosaamiset	20 947 695,33	16 340 751,16
<b>Muihin siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät</b>	<b>37 522 632,53</b>	<b>29 498 821,36</b>
Siirtyvät korot muilta	463 137,18	124 082,70
	<b>37 985 769,71</b>	<b>29 622 904,06</b>
<b>Rahoitusarvopapereiden kirja- ja markkina-arvojen erotus</b>		
<b>Osakkeet ja osuudet</b>		
Osakkeet ja osuudet	7 696 021,78	8 213 286,84
<b>Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin</b>		
Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin	182 072 845,94	42 208 590,87
<b>Joukkovelkakirjalainasaamiset</b>		
JVK-lainasaamisten markkina-arvo	0,00	0,00
Joukkovelkakirjalainasaamiset	36 590,40	65 630,40
JVK-lainasaamiset kirja- ja markkina-arvon erotus	-36 590,40	-65 630,40
<b>Muiden arvopapereiden markkina-arvo</b>		
Muiden arvopapereiden markkina-arvo	42 732,35	42 732,35
Muut arvopaperit	42 732,35	873 502,80
Muut arvopaperit kirja- ja markkina-arvon erotus	0,00	-830 770,45

## KONSERNI TASEEN VASTATTAVIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Lahti kaupunkikonsemi	2022	2021
<b>OMA PÄÄOMA</b>		
<b>Peruspääoma</b>		
Peruspääoma 1.1.	437 196 267,29	437 196 267,29
<b>Peruspääoma</b>	<b>437 196 267,29</b>	<b>437 196 267,29</b>
<b>Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma</b>		
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma 1.1.	12 614,10	12 614,10
<b>Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma</b>	<b>12 614,10</b>	<b>12 614,10</b>
<b>Arvonkorotusrahas</b>		
Arvonkorotusrahas 1.1.	638 884,40	1 035 755,36
Arvonkorotusrahas, vähennykset	-255 434,87	-396 870,96
<b>Arvonkorotusrahas</b>	<b>383 449,53</b>	<b>638 884,40</b>
<b>Muut omat rahastot</b>		
<b>Rahastopääomat</b>		
Rahastopääomat 1.1.	12 049 136,74	11 910 277,94
Rahastopääomat, lisäykset	573 602,71	138 858,80
Rahastopääomat	12 622 739,44	12 049 136,74
<b>Muut omat rahastot</b>	<b>12 622 739,44</b>	<b>12 049 136,74</b>
<b>Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)</b>		
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) 1.1.	309 978 401,11	248 573 010,69
Osingonjako	0,00	0,00
Aikaisempiin tilikausiin liittyvät korjaukset	-3 643 085,50	0,00
Lahti kaupunki v. 2017/2019 ensihoidon kuluoikaisu -3,5 Meur		
Lahti kaupunki v. 2020/2021 vammaispalvelun kuluoikaisu -0,57 Meur		
Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy, vuoden 2021 pakollisten varausten purku +0,25 Meur		
P-H hyvinvointikuntayhtymä, 2019-2021 Alv saaminen +0,28 Meur		
Eteva ky, palautus jäsenkunnille -0,1 Meur		
Edellisten tilikausien ylijäämän muutos	93 242,06	0,00
Eteva ky, kiinteistöverojen palautus vuosilta 2014-2021		
Salpakierto Oy, omien osakkeiden osto Sysmäältä	-29 163,47	0,00
<b>Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)</b>	<b>306 399 394,20</b>	<b>248 573 010,69</b>
<b>Tilikauden ylijäämä (alijäämä)</b>	<b>68 065 357,92</b>	<b>61 405 390,40</b>
<b>OMA PÄÄOMA</b>	<b>824 679 822,47</b>	<b>759 875 303,62</b>
<b>Velat, jotka erääntyvät +5 vuoden kuluttua</b>		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	651 776 437,17	692 105 908,16
Lainat julkisyhteisöiltä	122 799 704,27	147 936 658,29
Lainat muilta luotonantajilta	236 509 866,00	232 307 822,00
Muut pitkäaikaiset velat	2 104 750,00	0,00
<b>Velat, jotka erääntyvät myöh. kuln 5 v. kuluttua</b>	<b>1 013 190 757,44</b>	<b>1 072 350 388,45</b>

Lahti kaupunkikonserni	2022	2021
<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>		
<b>Eläkevaraukset</b>		
Eläkevaraukset	2 596 900,00	2 823 100,00
<b>Muut pakolliset varaukset</b>		
Muut ympäristövelvoitteista johtuvat varaukset	3 059 776,00	2 685 191,00
Potilasvahinkovakuutusmaksu	6 667 325,67	5 244 524,53
Kaatoaikan maisemointivaraus	5 393 109,39	4 746 381,39
Oikeudenkäyntivaraus	0,00	250 000,00
Ei-suojaava koronvaihtosopimus	1 664 042,00	7 363 659,00
Muut pakolliset varaukset*	21 105 798,40	6 194 613,29
<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>	<b>40 486 951,46</b>	<b>29 307 469,21</b>
* Muut pakolliset varaukset sisältävät Lahden kaupungin lainasaamisia 7 164 629,26 euroa		
<b>Pitkäaikainen vieras pääoma</b>		
Joukkovelkakirjalainat	0,00	60 000 000,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	995 074 608,69	990 824 489,72
Pääomalainat	90 554,00	244 853,25
Lainat julkisyhteisöiltä	15 854 537,99	19 231 126,02
Lainat muilta luotonantajilta	118 319 080,00	103 958 695,00
	<b>1 129 338 780,68</b>	<b>1 174 259 163,99</b>
<b>Saadut ennakot</b>		
Saadut ennakot muilta	3 209 375,00	2 210 288,72
<b>Saadut ennakot</b>	<b>3 209 375,00</b>	<b>2 210 288,72</b>
<b>Liittymismaksut ja muut velat</b>		
Muut velat muille	174 001,07	135 192,88
Muut velat liittymismaksut	38 722 496,33	37 977 915,33
Muut velat, liittymismaksut, sisäinen	137 612,50	137 612,50
<b>Liittymismaksut ja muut velat</b>	<b>39 034 109,90</b>	<b>38 250 720,71</b>
<b>Siirtovelat</b>		
<b>Siirtyvät korot</b>		
Siirtyvät korot muille	2 603 841,03	<b>3 462 516,71</b>
<b>Muut siirtovelat</b>		
Muut siirtovelat jäsenkuntayhtymille	2 842 542,40	2 103 794,77
Muut siirtovelat	2 699,12	3 770,00
<b>Muut siirtovelat</b>	<b>2 845 241,52</b>	<b>2 107 564,77</b>
<b>Siirtovelat</b>	<b>5 449 082,55</b>	<b>5 570 081,48</b>
<b>Laskennalliset verovelat</b>		
Laskennallinen verovelka, 1.1.	41 052 031,41	34 827 125,68
Laskennallinen verovelka, muutos	-166 169,24	107 969,89
Laskennallinen verovelka, tuloslaskelman kautta kirjattu kauden muutos	2 318 405,18	6 116 935,84
<b>Laskennalliset verovelat</b>	<b>43 204 267,35</b>	<b>41 052 031,41</b>
<b>Pitkäaikainen vieras pääoma</b>	<b>1 220 235 615,47</b>	<b>1 261 342 286,31</b>

<b>Lahti kaupunkikonserni</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Lyhytaikainen vieras pääoma</b>		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	99 855 103,38	61 495 539,76
Lainat julkisyhteisöiltä	3 376 587,93	3 149 297,88
Lainat muilta luotonantajilta	1 221 502,00	1 000 372,00
<b>Saadut ennakot</b>		
Saadut ennakot muilta	4 123 930,09	4 226 162,07
<b>Saadut ennakot</b>	<b>4 123 930,09</b>	<b>4 226 162,07</b>
<b>Ostovelat</b>		
Ostovelat jäsenkuntayhtymille	141 384,63	157 612,57
Ostovelat osakkuus- ja muille omistusyhteisöille	8 547 501,01	816 828,65
Ostovelat muille	90 050 726,76	81 364 701,41
<b>Ostovelat</b>	<b>98 739 612,40</b>	<b>82 339 142,63</b>
<b>Liittymismaksut ja muut velat</b>		
Muut velat jäsenkuntayhtymille	1 617,03	0,00
Muut velat muille	38 938 579,88	25 068 620,09
<b>Liittymismaksut ja muut velat</b>	<b>38 940 196,91</b>	<b>25 068 620,09</b>
<b>Siirtovelat</b>		
<b>Siirtyvät korot</b>		
Siirtyvät korot jäsenkuntayhtymille	0,00	8 914,77
Siirtyvät korot muille	3 812 957,12	4 193 840,24
<b>Siirtyvät korot</b>	<b>3 812 957,12</b>	<b>4 202 755,01</b>
<b>Muut siirtovelat</b>		
Muut siirtovelat jäsenkuntayhtymille	0,00	135 301,04
Muut siirtovelat muille	79 828 651,49	83 364 564,45
<b>Muut siirtovelat</b>	<b>79 828 651,49</b>	<b>83 499 865,49</b>
<b>Siirtovelat</b>	<b>83 641 608,62</b>	<b>87 702 620,50</b>
<b>Lyhytaikainen vieras pääoma</b>	<b>329 898 541,33</b>	<b>264 981 754,93</b>
<b>VIERAS PÄÄOMA</b>	<b>1 550 134 156,80</b>	<b>1 526 324 041,24</b>
<b>Maksuvalmiuden kannalta merkittävä sekkitililimiitti</b>		
Luotollisen sekkitilin limiitti	34 378 110,00	34 555 900,00
<b>Muihin siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät</b>		
Verovelat	434 431,61	868 782,82
Jaksotetut henkilöstökulut	54 804 652,80	58 314 652,60
Potilasvahinkovastuut	2 842 542,40	2 227 292,69
Valtionosuus- ja EU-tukiennakot	5 968 687,76	5 242 359,51
Muut siirtovelat	18 623 578,44	18 954 342,63
<b>Muihin siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät</b>	<b>82 673 893,01</b>	<b>85 607 430,25</b>
Siirtyvät korot muille	2 603 841,03	4 202 755,02
	<b>85 277 734,04</b>	<b>89 810 185,27</b>

## KONSERNI VAKUUDET JA VASTUUSITOUMUKSET

<b>Lahti kaupunkikonserni</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Vakuudet ja vastuut</b>		
<b>Velat, joiden vakuudeksi on annettu kiinnityksiä ja osakkeita</b>		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta, vakuutena kiinteistökiinnityksiä	72 046 951,23	49 876 576,26
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	72 046 951,23	49 876 576,26
Lainat julkisyhteisöiltä		
Lainat julkisyhteisöiltä, vakuutena kiinteistökiinnityksiä	118 235 261,65	122 189 815,75
Lainat julkisyhteisöiltä	118 235 261,65	122 189 815,75
Muut lainat		
Muut lainat, vakuutena kiinteistökiinnityksiä	231 666 614,60	152 869 197,60
Muut lainat	231 666 614,60	152 869 197,60
<b>Velat, joiden vakuudeksi on annettu kiinnityksiä ja osakkeita</b>	<b>421 948 827,48</b>	<b>324 935 589,61</b>
<b>Lainojen vakuudeksi annetut kiinnitykset ja osakkeet</b>		
Vakuudeksi annetut kiinteistökiinnitykset		
Rahoitus- ja vakuutuslaitoslainojen vakuudeksi annetut kiinteistökiinnitykset	75 293 465,68	53 205 428,15
Julkisyhteisölainojen vakuudeksi annetut kiinteistökiinnitykset	78 201 448,98	79 762 837,55
Muiden lainojen vakuudeksi annetut kiinteistökiinnitykset	231 798 511,40	152 869 197,60
<b>Lainojen vakuudeksi annetut kiinnitykset ja osakkeet</b>	<b>385 293 426,06</b>	<b>285 837 463,30</b>
<b>Muut omasta puolesta annetut vakuudet</b>		
Kiinteistökiinnitykset	6 913 101,07	6 913 101,07
Yrityskiinnitykset	1 300 000,00	0,00
Pantattujen arvopapereiden kirjanpitoarvo	330 500,00	328 500,00
Talletukset	30 000,00	30 000,00
Takaukset	123 328 264,30	144 308 101,00
Muut	16 212 233,46	17 354 279,00
<b>Muut omasta puolesta annetut vakuudet</b>	<b>148 114 098,83</b>	<b>168 933 981,07</b>
<b>Omasta puolesta annetut vakuudet</b>		
Takaukset	932 330,80	736 532,00
<b>Omasta puolesta annetut vakuudet</b>	<b>932 330,80</b>	<b>736 532,00</b>
<b>Muiden puolesta annetut vakuudet</b>		
Takaukset	48 394 657,15	54 688 849,77
Muut	137 004,00	137 004,00
<b>Muiden puolesta annetut vakuudet</b>	<b>48 531 661,15</b>	<b>54 825 853,77</b>
<b>Vuokravastuut</b>		
Toimitilojen vuokravastuut	400 305 617,81	367 455 478,79
Koneiden ja laitteiden vuokravastuut	45 068 091,98	49 365 199,21
Maa-alueiden vuokravastuut	6 919 558,99	6 282 210,83
Muut vuokravastuut	11 354,11	971,94
<b>Vuokravastuut</b>	<b>452 304 622,89</b>	<b>423 103 860,77</b>
<b>Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus, vuokravastuut</b>		
Toimitilojen vuokravastuut	49 803 939,62	42 169 040,91
Koneiden ja laitteiden vuokravastuut	4 603 283,37	8 173 975,08
Maa-alueiden vuokravastuut	386 616,55	395 221,31
Muut vuokravastuut	11 354,11	971,94
<b>Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus, vuokravastuut</b>	<b>54 805 193,65</b>	<b>50 739 209,24</b>



<b>Lahti kaupunkikonserni</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
Sopimuksiin sisältyvät lunastusveloitteet, vuokravastuut	816 240,00	800 000,00
Kuntakonsernin sisäiset vuokravastuut	2 752 429,00	2 064 554,00
<b>Kunnan vastuusitoumukset</b>		
Alkuperäinen pääoma, takaukset omasta puolesta	197 180 000,00	213 580 000,00
Jäljellä oleva pääoma, takaukset omasta puolesta	122 962 764,30	143 907 141,00
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	908 678 594,00	848 313 202,00
Kunnan osuus takauskeskuksen kattamattomista takausvastuista 31.12.	0,00	0,00
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	525 474,00	555 691,00
<b>Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt</b>		
Muut sopimusvastuut	27 791 805,73	29 691 708,89
Maankäyttösopimuksista kunnalle aiheutuvat veloitteet	5 607 000,00	5 184 981,00
Vuokravastuut	6 234 058,21	6 247 017,91
- Spatium Toimitilat Oy maanvuokrasopimus 28.2.2063 saakka 6,2 milj. euroa		
Arvonlisäveron palautusvastuu	43 122 269,30	49 119 600,66
Perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuu	1 715 144,27	1 715 144,27
Yhteistyö- ja kumppanuussopimukset	14 524 824,00	11 954 564,00
Sopimusvastuut	98 995 101,50	103 913 016,72
<b>Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt</b>	<b>98 995 101,50</b>	<b>103 913 016,72</b>

#### Muut konserniyhteisöjen vastuusitoumukset

##### Lahti Energia Oy

Lahden kaupungin ilmanlaadun yhteistarkkailusopimuksen velvoitemaksu vuodelle 2023 on 60 006,00 euroa.

Lahti Energia Oy on ollut mukana Fennovoima Oy:n Hanhikivi 1- ydinvoimahankkeessa Voimaosakeyhtiö SF:n kautta. Lahti Energia Oy on sitoutunut rahoittamaan hanketta ennen kaupallisen käytön alkua enintään 23 736 700,00 eurolla. Fennovoima purki toukokuussa 2022 hankkeen laitostoimitussopimuksen eikä ydinvoimalalla ole enää rakentamislupaa. Fennovoima käy tällä hetkellä väliliesmenettelyä laitostoimitussopimuksen merkittäviin viivästyksiin ja sopimusrikkomuksen vuoksi. Lahti Energia on sitoutunut vastaamaan omistussuutensa suhteessa Voimaosakeyhtiö SF:n hallinto- ym. vastavista vuosittaisista kustannuksista.

Lahti Energia Oy on sitoutunut takaamaan vuonna 2018 myymänsä kiinteistön vuokratuottotason. Vuonna 2022 tarkastettu vuokra-arvo on 673 533,46 euroa/ 6 kk. Takaus alkoi 1.7.2018 ja se on voimassa viisi vuotta. Vastuu ei koske tilanteita, joissa tila ei ole vuokrattavissa kiinteistöjalostuksen takia. Sitoumus sisältyy liitetiedon kohtaan 23.2 Muut annetut vakuudet.

Lahti Energia Oy on sitoutunut antamaan 3 200 000 euron osakaslainan EPV Energia Oy:lle Olkiluoto 3 -projektia varten. Sitoumus on voimassa 31.12.2023 asti.

Lahti Energia Oy on antanut sitoumuksia erilaisiin energiainvestointeihin 8 915 000,00 eurolla vuosien 2023–2024 aikajaksolle.

Lahti Energia Oy on sitoutunut antamaan konserniyhtiöiden puolesta yhteensä 2 466 146,70 euron vastatakauksen, joista 145 227 euroa päättyi 31.5.2023 ja 284 369,70 euroa päättyi 15.7.2032.

Lahti Energia Oy on sitoutunut antamaan enintään 66 500 000,00 euron takaukset Oomi Palvelu Oy:n puolesta. Takauksen sitoutunut osuus sisältyy liitetietojen kohtaan 23.1.

Johdannaisesta on kirjattu vuonna 2021 rahoituskuluihin 1 261 080,00 euron pakollinen varaus, jota purettu tiilikaudella 1 080 401,00 euroa. Pakolliseen varaukseen jää 180 679,00 euroa. Johdannaissopimuksella arvioida olevan enää suojaavaa vaikutusta jäljellä olevalla juoksuajalla (Kila 1963/13.12.2016).

##### Lahti Aqua Oy

Aqua Verkko Oy:llä on pääomalainaa (2/2018) Lahden kaupungin konsernipankista 31 000 000 euroa ja laina-aika päättyy 15.12.2038. Lainaa on osakeyhtiölain 12 mukainen, jolloin pääoman tai koron maksamisesta ei anneta vakuutta. Lainan pääomaa lyhennetään ja korkoa maksetaan osakeyhtiölain luvussa asetetuina rajoittein. Mikäli korkoa voidaan maksaa vain osittain, siirtyy maksamaton korko seuraavaan maksun edellytyksen täyttävään eräpäivään. Avoinna oleva saldo 31.12.2022 on 26 105 263,14 euroa. Yhtiö ei ole antanut lainoista vakuutta.

Labio Oy:llä on pääomalainaa (2/2013) Salpakierto Oy:stä (ent. Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy) 1 200 000 euroa ja laina-aika päättyy 30.11.2033. Lainaa on osakeyhtiölain 12§ mukainen, jolloin pääoman tai koron maksamisesta ei anneta vakuutta. Lainan pääomaa lyhennetään ja korkoa maksetaan osakeyhtiölain luvussa asetetuina rajoittein. Mikäli korkoa voidaan maksaa vain osittain, siirtyy maksamaton korko seuraavaan maksun edellytyksen täyttävään eräpäivään. Avoinna oleva saldo 31.12.2022 on 639 316,20 euroa.

Labio Oy:llä on pääomalainaa (1/2015) Salpakierto Oy:stä (ent. Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy) 1 680 000 euroa ja laina-aika päättyy 31.8.2033. Lainaa on osakeyhtiölain 12§ mukainen, jolloin pääoman tai koron maksamisesta ei anneta vakuutta. Lainan pääomaa lyhennetään ja korkoa maksetaan osakeyhtiölain luvussa asetetuina rajoittein. Mikäli korkoa voidaan maksaa vain osittain, siirtyy maksamaton korko seuraavaan maksun edellytyksen täyttävään eräpäivään. Avoinna oleva saldo 31.12.2022 on 710 769,24 euroa.

**LABIO Oy**

Etelä-Suomen Aluevirasto on myöntänyt LABIO Oy:lle ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaisen ympäristöluvan 220/2020. Tarkkailun ja toiminnan lopettamisessa tai sen jälkeen tarvittavien toimien varmistamiseksi LABIO Oy on antanut Etelä-Suomen Aluevirastolle vakuudeksi pankkitakauksen (Nordea nro 00101-02-2410596) arvoltaan 356 500 euroa. Pankkitakaus on voimassa 31.3.2026 saakka, jonka jälkeen sitä jatketaan toiminnan loppuun saakka. Vastuu takauksesta on Lahti Aqua Oy:llä.

**Salpakierto Oy**

Nordea Pankki Oyj on antanut Hämeen elinkeino, -liikenne ja ympäristökeskukselle Salpakierto Oy:n puolesta ympäristönsuojelulain (527/2014) 59 §:n tarkoittaman omavelkaisen takauksen koskien Kujalan ympäristölupaa 56/2021 Dnro ESAVI/8698/2020 asianmukaisen jätehuollon, seurannan, tarkkailun ja toiminnan lopettamisessa tai sen jälkeen tarvittavien toimien varmistamiseksi. Pankin kokonaisvastuu on 6 560 902,00 euroa. Takaus on voimassa 17.12.2031 saakka.

Nordea Pankki Oyj on antanut Hämeen elinkeino, -liikenne ja ympäristökeskukselle Salpakierto Oy:n puolesta

ympäristönsuojelulain (527/2014) 59 §:n tarkoittaman omavelkaisen takauksen koskien kattohuopajätteen käsittelyn ympäristölupaa 344/2020, 22.09.2022 Dnro ESAVI/16350/2020 asianmukaisen jätehuollon, seurannan, tarkkailun ja toiminnan lopettamisessa tai sen jälkeen tarvittavien toimien varmistamiseksi. Pankin kokonaisvastuu on 3 224 000 euroa. Takaus on voimassa 18.11.2030 saakka

Muut taloudelliset vastuut, joita ei ole merkitty taseeseen:

Yhtiö on varautunut jätelain ja ympäristölupien mukaisiin kaatopaikkojen jälkihoitovelvoitteisiin tekemällä vuosittain kirjanpidossa pakollisen jälkihoitovaruksen. Varauksen muutokset on eritelty taseen liitetiedoissa. Vastuiden suuruus vuoteen 2069 on n. 12,7 milj. euroa, josta jälkihoitovaruksena on kirjattu taseeseen n. 5,4 milj. euroa. Taseeseen kirjaamaton jälkihoitovastuu on n. 7,3 milj. euroa. Jälkihoitovaruksien käytösuunnitelmat ja jälkihoitovastuu tarkistetaan vuosittain.

Yhtiö on velvollinen tarkistamaan kiinteistöinvestoinneista tekemiään arvonlisäverovähennyksiä, mikäli kiinteistön verollinen käyttö vähenee tarkistuskauden aikana. Vastuun enimmäismäärä on 784 715,40 euroa ja viimeinen tarkistusvuosi on 2029.

**Johdannaissopimukset****Koronvaihtosopimukset**

Käypä arvo	35 537 878,34	-27 925 891,43
Kohde-etuuden arvo	457 612 610,04	413 868 535,17

**Optio-oikeuden sisältävät koronvaihtosopimukset \***

Käypä arvo	-2 736 301,79	-18 928 087,64
Kohde-etuuden arvo	23 977 370,00	63 977 370,00

**Sähköjohdannaiset**

Käypä arvo	-41 987 613,90	-19 908 291,33
Kohde-etuuden arvo	42 561 721,60	26 270 657,07

**Johdannaissopimukset yhteensä**

<b>Käypä arvo</b>	<b>-9 186 037,35</b>	<b>-66 762 270,40</b>
<b>Kohde-etuuden arvo</b>	<b>524 151 701,64</b>	<b>504 116 562,24</b>

\*optio-oikeus vastapuolella

Konserniin kuuluvien yhteisöjen johdannaissopimusten nimellisarvot ja käyvät arvot on ilmoitettu konsernin tilinpäätöksen laadintahetken omistusosuuden mukaisesti ja vertailuvuoden osalta vertailuvuoden tilinpäätöshetken omistusosuuden mukaisesti. Käypä arvo tarkoittaa pankin johdannaissopimuksesta ilmoittamaa markkina-arvoa tilinpäätöshetkellä. Konsernitilinpäätöksen liitetiedoissa esitetyt johdannaissopimukset on numeroitu juoksevasti (Lahden kaupunki 1–4, konserniyhteisöt 5–36).

**Koronvaihtosopimukset**

Koronvaihtosopimukset on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksilla on muutettu lainan vaihtuva korko kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma ja eräpäivät vastaavat toisiaan tai koronvaihtosopimuksen pääoma voi olla pienempi ja/tai voimassaoloaika lyhempi kuin lainan. Mahdollinen koron määrätymis- ja maksupäivien ajallinen ero ei merkittävä tai olennainen. Negatiivisen viitekoron käsittelyn osalta lainoissa ja koronvaihtosopimuksissa on eroja lainaehdoista riippuen. Lainan kokonaiskoronlaskennassa negatiivinen viitekorko joko huomioidaan enintään lainan marginaalia vastaavan prosenttimäärän osalta tai ei ollenkaan, jolloin negatiivisen viitekoron tulkitaan olevan nolla. Koronvaihtosopimuksen koronlaskennassa negatiivinen viitekorko huomioidaan aina täysimääräisesti.

Nro	Nimellispääoma EUR 31.12.2022	Käypä arvo EUR 31.12.2022	Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Sopimuksen eräpäivä
1	63 000 000,00	2 899 968,55	63 000 000,00	-2 022 253,22	11.12.2024
2	37 000 000,00	3 583 438,00	37 000 000,00	-11 573 928,00	7.4.2040
3	40 000 000,00	-239 448,27	-	-	26.8.2042
5	1 126 041,00	24 330,00	-	-	4.8.2031
6	12 642 723,00	2 428 509,09	12 798 168,00	394 134,87	1.4.2029
7	1 253 205,67	177 108,46	1 267 544,00	22 780,31	30.4.2027
8	1 689 680,00	283 013,00	1 708 744,00	5 896,00	6.2.2029
9	5 538 593,00	665 382,26	5 602 531,00	23 427,93	1.12.2026
10	27 000 000,00	2 679 959,00	30 000 000,00	-1 174 859,00	5.12.2031
12	12 280 000,00	383 681,00	15 360 000,00	-632 896,00	15.5.2026
13	9 000 000,00	448 069,00	12 000 000,00	-182 366,00	15.9.2025
14	3 150 000,00	44 408,00	6 250 000,00	-151 414,00	2.10.2023
15	10 847 458,00	868 916,00	12 209 390,00	-554 025,00	16.12.2030
16	4 913 394,00	400 887,41	4 946 833,00	-233 806,53	31.10.2026
17	2 081 328,00	141 300,39	2 378 662,00	-59 259,68	13.10.2026
18	886 458,00	19 154,00	-	-	4.8.2031
19	2 380 220,70	194 211,88	2 396 366,00	-113 266,23	31.10.2026
26	6 352 312,00	627 831,00	6 395 838,00	-357 962,00	23.10.2027
27	7 744 064,00	707 436,36	7 834 506,00	-514 720,55	27.3.2028
28	2 138 695,72	181 210,13	2 352 565,00	-86 913,87	30.11.2027
29	3 897 464,23	321 069,63	3 923 989,00	-181 314,32	31.10.2026

30	8 178 042,00	1 280 423,30	8 211 352,00	172 738,65	23.10.2027
31	6 321 365,00	1 195 030,51	6 399 085,00	172 227,49	1.4.2029
32	11 380 504,00	2 425 704,00	11 497 828,00	256 752,00	16.12.2030
33	11 838 095,00	2 427 013,00	11 970 857,00	149 428,00	16.12.2030
34	8 880 439,00	1 837 364,00	8 979 477,00	130 414,00	16.12.2030
25	27 000 000,00	912 286,00	30 000 000,00	-3 565 616,00	5.12.2031

Koronvaihtosopimuksilla suojataan olemassa olevaa ja/tai tulevaa lainasalkkua. Sopimuksilla on muutettu lainasalkun vaihtuva korko kiinteäksi koronvaihtosopimuksen nimellispääoman osalta tietyille ajanjaksoille, jolloin on ollut ja tulee olemaan nostettuna vähintään koronvaihtosopimuksen nimellispääoman määräinen, vaihtuvaan korkoon sidottu laina tai lainat, joihin ei liity muuta johdannaissopimusta. Negatiivisen viitekoron käsittelyn osalta lainoissa ja koronvaihtosopimuksissa voi olla eroja lainaehdoista riippuen. Lainan kokonaiskoronlaskennassa negatiivinen viitekorko joko huomioidaan enintään lainan marginaalia vastaavan prosenttimäärän osalta tai ei ollenkaan, jolloin negatiivisen viitekoron tulkitaan olevan nolla. Koronvaihtosopimuksen koronlaskennassa negatiivinen viitekorko huomioidaan aina täysimääräisesti.

Nro	Nimellispääoma EUR 31.12.2022	Käypä arvo EUR 31.12.2022	Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Sopimuksen eräpäivä
20	41 872 000,00	2 032 550,22	-	-	27.7.2026
21	3 925 500,00	69 796,57	3 925 500,00	-109 940,41	15.12.2023
22	1 182 844,00	17 586,40	1 182 844,00	-23 859,62	19.12.2023
24	18 319 000,00	4 251 056,01	18 319 000,00	928 409,81	30.6.2041
35	20 936 000,00	4 093 355,44	20 936 000,00	-278 338,13	30.6.2041

#### Option sisältävät koronvaihtosopimukset

**Kynnyksellinen koronvaihtosopimus** nro 23 on tehty lainasalkun korkoriskin suojaamiseksi alkaen 28.12.2016. Koronvaihtosopimuksella on lainasalkun korko muutettu kiinteäksi 2,55 prosentin koroksi 6 kuukauden Euribor koron ollessa korkeintaan 5 prosenttia. Koron ollessa yli 5 prosenttia maksettu korko on 2,55 prosentin sijasta 6 kuukauden Euribor korko vähennettynä yhdellä prosentilla (myyty optio). Korkotarkastelu tehdään korkojaksoittain 6 kk välien. Vuosittaisena korkokustannuksena maksetaan lisäksi lainoista maksettava lainamarginaali sekä, mikäli Euribor korko on negatiivinen, lainan kokonaiskorko ja koronvaihtosopimuksen vaihtuvan koron osuus. Negatiivisen viitekoron käsittelyn osalta lainoissa ja koronvaihtosopimuksissa on eroja lainaehdoista riippuen.

Nro	Nimellispääoma EUR 31.12.2022	Käypä arvo EUR 31.12.2022	Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Sopimuksen eräpäivä
23	5 108 800,00	54 395,00	5 108 800,00	-687 500,30	28.12.2026

**Koronvaihtosopimus korkolattialla** (nro 36) on tehty 21.6.2021 alkaen. Koronvaihtosopimuksella yksittäisen kiinteäkorkoisen lainan korko on muutettu vaihtuvaksi 6 kuukauden Euribor korkoon sidotuksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät sekä koron määräytymis- ja maksupäivät vastaavat toisiaan. Samalla on myyty nollakorkolattia pankille (myyty optio). Mikäli korkojaksolle määritely 6 kuukauden Euribor korko alittaa nolla prosenttia, korkojakson vaihtuva korko on nolla prosenttia ja pankki maksaa sopimuksessa määritellyn marginaalin. Jos 6 kuukauden Euribor korko on positiivinen, korkokustannus on viitekorko vähennettynä sopimuksessa määritellyllä marginaalilla. Lainan sekä koronvaihtosopimuksen kiinteät korot netottuvat kaikissa korkotilanteissa.

Nro	Nimellispääoma EUR 31.12.2022	Käypä arvo EUR 31.12.2022	Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Sopimuksen eräpäivä
36	18 868 570,00	-2 790 696,51	18 868 570,00	-257 259,86	21.6.2028

#### Pakollisiin varauksiin kirjatut korkojohdannaissopimukset

Johdannaissopimukset on tulkittu ei-suojaavaksi ja sopimusten negatiiviset markkina-arvot tai markkina-arvojen muutokset on kirjattu tulosvaikutteisesti varovaisuuden periaatteen mukaisesti pakollisiin varauksiin.

#### Koronvaihtosopimukset

Nro	Nimellispääoma EUR 31.12.2022	Käypä arvo EUR 31.12.2022	Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Sopimuksen eräpäivä
4	20 000 000,00	-1 664 042,00	20 000 000,00	-7 363 659,00	25.5.2055
11	22 857 143,00	-180 679,00	25 714 286,00	-1 261 080,00	10.3.2023

#### Sähköjohdannaiset

Nimellispääoma EUR  
31.12.2022  
-42 561 721,60

Käypä arvo EUR  
31.12.2022  
-41 987 613,90

Nimellispääoma EUR  
31.12.2021  
26 270 657,07

Käypä arvo EUR  
31.12.2021  
-19 908 291,33

### Johdannaissopimusten korkoherkkyys

Seuraavassa taulukossa on esitetty kaupunkikonsernin korkojohdannaissopimusten korkoherkkyys, ts. miten korkomuutos vaikuttaa sopimusten markkina-arvoihin. Korkoherkkyys on laskettu, jos korkoprosentti muuttuu tilinpäätöshetken tasosta -1, -0,5, +0,5, +1 tai +2 prosenttiyksikköä. Johdannaissopimusten negatiivisten kassavirtojen ajoittuminen tulevaisuudessa on arvioitu tilinpäätöshetken termiinikorkojen perusteella.

### Lahden kaupunkikonsernin korkojohdannaissopimukset, herkkyysanalyysi

Nro	Johdannaissopimustyyppi	Sopimuksen nimellisarvo	Sopimuksen eräpäivä	Kassavirta 31.12.2022 termiinikorkojen perusteella	Laskennallinen markkina-arvo 31.12.2022	Koronmuutoksen vaikutus laskennalliseen markkina-arvoon 31.12.2022				
						Koronmuutos verrattuna 31.12.2022 korkotasoon				
						-1,0 %	-0,5 %	+0,5%	+1%	+2%
1	Koronvaihtosopimus	63 000 000	11.12.2024	Negatiivinen sopimusajan loppuun	2 899 969	-1 866 396	2 296 221	3 132 011	3 538 314	4 286 090
2	Koronvaihtosopimus	37 000 000	7.4.2040	Positiivinen sopimusajan loppuun	3 583 438	-1 564 765	1 115 484	5 854 019	7 945 110	11 643 211
3	Koronvaihtosopimus	40 000 000	26.8.2042	Negatiivinen 2023, 2037-2042	-239 448	-3 705 950	-253 833	5 753 560	8 363 338	12 912 398
4	Koronvaihtosopimus	20 000 000	25.5.2035	Positiivinen 5/2035-5/2038	-1 664 042	-3 614 471	-2 633 319	-707 299	236 210	2 080 517
5	Koronvaihtosopimus	1 126 041	4.8.2031	Negatiivinen 3/2023 asti	24 330	-20 551	1 941	46 618	68 804	112 878
6	Koronvaihtosopimus	12 642 723	1.4.2029	Positiivinen sopimusajan loppuun	2 428 509	-2 270 815	-1 961 901	-1 375 939	-1 098 174	-571 372
7	Koronvaihtosopimus	1 253 206	30.4.2027	Positiivinen sopimusajan loppuun	177 108	-18 555	3 155	44 901	64 967	103 547
8	Koronvaihtosopimus	1 689 680	6.2.2029	Negatiivinen 2/2023 asti	283 013	195 102	239 054	326 979	370 952	458 913
9	Koronvaihtosopimus	5 538 593	1.12.2026	Positiivinen sopimusajan loppuun	665 382	37 576	108 648	245 037	310 446	435 911
10	Koronvaihtosopimus	27 000 000	5.12.2031	Positiivinen sopimusajan loppuun	2 679 959	1 678 256	2 187 421	3 156 490	3 617 489	4 495 010
11	Koronvaihtosopimus	22 857 143	10.3.2023	Negatiivinen sopimusajan loppuun	-180 679	-180 679	-180 679	-180 679	-180 679	-180 679
12	Koronvaihtosopimus	12 280 000	15.5.2026	Positiivinen sopimusajan loppuun	383 681	180 302	282 653	483 271	581 576	774 275
13	Koronvaihtosopimus	9 000 000	15.9.2025	Positiivinen sopimusajan loppuun	448 069	315 692	381 840	514 377	580 765	713 779
14	Koronvaihtosopimus	3 150 000	2.10.2023	Positiivinen sopimusajan loppuun	44 408	28 855	36 627	52 199	59 999	75 627
15	Koronvaihtosopimus	10 847 458	16.12.2030	Positiivinen sopimusajan loppuun	868 916	491 915	680 758	1 056 389	1 243 174	1 614 680
16	Koronvaihtosopimus	4 913 395	31.10.2026	Positiivinen sopimusajan loppuun	400 887	-85 302	-19 183	107 941	169 026	286 430
17	Koronvaihtosopimus	2 081 328	13.10.2026	Positiivinen sopimusajan loppuun	141 300	821 480	845 623	892 408	915 071	958 989
18	Koronvaihtosopimus	886 458	4.8.2031	Negatiivinen 2/2023 asti	19 154	-16 178	1 528	36 699	54 165	88 862
19	Koronvaihtosopimus	2 380 221	31.10.2026	Positiivinen sopimusajan loppuun	194 212	78 461	110 493	172 080	201 673	258 550
20	Koronvaihtosopimus	80 000 000	27.7.2026	Positiivinen sopimusajan loppuun	3 883 359,22	-2 261 238	-1 117 331	1 107 376	2 188 977	4 292 616
21	Koronvaihtosopimus	7 500 000	15.12.2023	Positiivinen sopimusajan loppuun	133 350,34	195 507	194 857	193 571	192 934	191 671
22	Koronvaihtosopimus	1 182 884	19.12.2023	Positiivinen sopimusajan loppuun	17 586,40	2 032 674	2 032 612	2 032 488	2 032 427	2 032 796
24	Koronvaihtosopimus	18 319 000	30.6.2041	Positiivinen sopimusajan loppuun	4 251 056,01	-1 212 513	-538 585	635 825	1 145 232	2 028 148
25	Koronvaihtosopimus	27 000 000	5.12.2031	Positiivinen sopimusajan loppuun	912 286	-146 116	391 725	1 416 201	1 903 968	2 833 235
26	Koronvaihtosopimus	6 352 312	23.10.2027	Positiivinen sopimusajan loppuun	627 831	402 967	515 390	740 288	852 760	1 077 744
27	Koronvaihtosopimus	7 744 064	27.3.2028	Positiivinen sopimusajan loppuun	707 436	579 210	747 916	1 070 681	1 225 019	1 520 280
28	Koronvaihtosopimus	2 138 696	30.11.2027	Positiivinen sopimusajan loppuun	181 210	562 802	595 664	658 764	689 048	747 193
29	Koronvaihtosopimus	3 897 464	31.10.2026	Positiivinen sopimusajan loppuun	321 070	604 610	657 025	757 802	806 225	899 294
30	Koronvaihtosopimus	8 178 042	23.10.2027	Positiivinen sopimusajan loppuun	1 280 423	-132 817	26 282	331 103	477 068	756 683
31	Koronvaihtosopimus	6 321 365	1.4.2029	Positiivinen sopimusajan loppuun	1 195 031	17 068	171 836	465 417	604 590	868 553
32	Koronvaihtosopimus	11 380 504	16.12.2030	Positiivinen sopimusajan loppuun	2 425 704	1 728 838	2 077 760	2 772 669	3 118 651	3 807 662
33	Koronvaihtosopimus	11 838 095	16.12.2030	Positiivinen sopimusajan loppuun	2 427 013	1 703 760	2 065 893	2 787 115	3 146 199	3 861 303
34	Koronvaihtosopimus	8 880 439	16.12.2030	Positiivinen sopimusajan loppuun	1 837 364	1 293 882	1 566 004	2 107 961	2 377 792	2 915 152
35	Koronvaihtosopimus	40 000 000	30.6.2041	Positiivinen sopimusajan loppuun	7 820 702,03	-931 990	836 906	3 845 971	5 116 658	7 256 906
23	Kynnyksellinen koronvaihtosopimus, myyty optio	8 000 000	28.12.2026	Positiivinen sopimusajan loppuun	85 178	1 616 385	1 732 395	1 925 296	1 989 349	1 651 136
36	Koronvaihtosopimus korkolattialla, myyty optio	18 868 570	21.6.2028	Negatiivinen sopimusajan loppuun	-2 790 696,51	4 852 616	4 474 148	3 722 899	3 357 444	2 654 675
<b>Yhteensä</b>		<b>481 589 980</b>			<b>32 801 577</b>	<b>3 422 499</b>	<b>20 276 044</b>	<b>44 221 991</b>	<b>55 162 123</b>	<b>74 938 413</b>
Muutos laskennalliseen markkina-arvoon 31.12.2022						-29 379 077	-12 525 532	11 420 415	22 360 547	42 136 836

## Keskeiset liitetiedot

Omistukset muissa yhteisöissä	Y-tunnus	Kunnan omis- tusosuus %	Konsernin omis- tusosuus %	Konsernin osuus omasta pääomasta	Konsernin osuus vie- raasta pääomasta	Konsernin osuus til- ikauden tuloksesta
<b>Lahden kaupunki</b>						
Lahti			100,00	588 743 581,53	895 454 882,84	-19 067 788,73
Lahden Tilakeskus			100,00	79 899 700,23	245 669 244,54	53 440 265,57
Lahden Kaupunginorkesteri			100,00	682 240,91	706 520,62	-42 568,58
Lahden Kaupunginteatteri			100,00	-134 890,28	1 345 523,06	-85 974,74
<b>Liiketoiminta</b>						
KOKO Lahti Oy	1538807-9	100,00	100,00	623 393,32	3 306 566,15	580 910,11
Lahden Pysäköinti Oy	0855202-9	100,00	100,00	9 434 243,18	15 922 189,73	604 182,22
Lahden Sairaalaparkki Oy	2417816-1	0,00	81,89	429 010,82	4 422 898,77	137 357,94
Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy	0855115-7	80,00	81,10	1 199 054,44	578 171,62	-56 036,21
Lahti Aqua Oy	0950563-8	100,00	100,00	58 366 104,72	80 850 250,90	4 954 977,90
Lahti Energia Oy	0804847-1	100,00	100,00	125 091 532,61	455 882 447,47	11 517 663,22
Provincia Oy	2516653-3	57,52	65,09	2 091 428,16	1 579 895,22	30 261,48
<b>Päijät-Hämeen Ateriapalvelu Oy -konserni</b>						
<b>Päijät-Hämeen Ateriapalvelu-konserni</b>						
Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy	2828895-8	56,90	100,00	256 825,12	1 564 936,93	-487 696,02
Ateriasisko Oy		0,00	100,00	117 647,56	125 821,89	1 670,31
Salpakierto Oy	0937458-6	58,58	58,58	4 002 701,61	8 804 085,40	938 963,31
Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy	2828893-1	56,62	79,43	440 938,87	2 960 979,33	89 738,55
Työterveys Wellamo Oy	2306525-3	59,60	64,11	982 712,82	630 076,11	-223 863,70
<b>Asuminen</b>						
Lahden Talot Oy	1108275-0	100,00	100,00	126 833 719,39	292 876 037,19	10 190 186,41
<b>Kiinteistöyhteisöt</b>						
Kiinteistö Oy Hansaparkki	0741811-9	56,88	56,88	3 462 360,80	30 655,25	-38 016,47
Kiint Oy Lahden Siltavouti	0872475-9	7,60	100,00	8 784 367,34	50 064,27	-1 129,46
Kiinteistö Oy Lahden Tiedepuisto	2871231-7	54,60	54,60	8 169 213,62	4 771 934,43	271 494,75
Kiinteistö Oy Nastonharjun liiketalo	0414205-7	75,60	75,60	165 378,34	3 880,62	3 452,39
Lahden Rudolf Steiner koulun Talo Oy	0667999-0	91,70	91,70	1 420 590,09	481 047,58	0,00
Lahden Terveystalo Oy	0218029-5	100,00	100,00	598 916,63	169 799,24	382 285,21
Nastolan virastotalokiinteistö Oy	0707526-7	100,00	100,00	264 860,76	2 500,96	8 298,69
Paavolakiinteistöt Oy	2871232-5	100,00	100,00	8 166 878,94	3 739 577,26	570 965,86
<b>Kuntayhtymät</b>						
Hollolan-Lahden Vesilaitos ky	0217865-4	40,00	40,00	536 067,92	159 711,15	35 302,91
Koulutuskeskus Salpaus ky		63,86	63,86	60 738 825,34	6 996 575,34	1 831 512,62
Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä		52,34	52,34	33 239 760,51	133 822 725,62	-266 367,83
Päijät-Hämeen liiton ky	0215610-5	58,08	58,08	1 587 567,94	2 519 803,22	-225 799,46
Eteva ky	0203300-9	4,66	4,66	747 666,38	2 219 331,49	-51 064,70
<b>Muut yhteisöt</b>						
Lahden Konservatorio Oy	0149057-4	50,57	50,57	670 089,13	155 287,53	25 102,13
Lahden seutu - Lahti Region Oy	1074350-2	52,90	52,90	192 915,55	443 399,95	106,23
Lahti Events Oy	2662848-8	0,00	100,00	-6 668 588,33	9 038 956,57	-4 893 649,75
Päijät-Hämeen Ajoharjoittelurata Oy	0714333-8	92,27	92,27	184 744,32	396 120,99	-97 060,84
Radio- ja tv-museosäätiö	0960855-7	50,00	50,00	856 795,87	8 511,90	-18 412,11
Spatium Toimitilat Oy	1577570-6	100,00	100,00	8 157 466,53	44 964 621,97	482 338,98



## Tunnuslukujen laskentakaavat

### TUNNUSLUKUJEN LASKENTAKAAVAT

#### Tuloslaskelma

**Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista**

=  $100 * \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$

**Vuosikate prosenttia poistoista**

=  $100 * \text{Vuosikate} / \text{Poistot} + \text{Arvonalentumiset}$

**Vuosikate € / asukas**

=  $\text{Vuosikate} / \text{Asukasmäärä}$

#### Rahoituslaskelma

INVESTOINNIT

**Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä, €**

=toiminnan ja investointien rahavirta -välituloksen tilinpäätösvouden ja neljän edellisen vuoden kertymä

**Investointien tulorahoitus, %**

=  $100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

LAINANHOITO

**Laskennallinen lainanhoitokate**

=  $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Laskennalliset lainanlyhennykset})$

**Lainanhoitokate**

=  $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

MAKSUVALMIUS

**Rahavarat 31.12.**

= Rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset

Kassasta maksut kootaan seuraavista eristä:

Tuloslaskelmasta:

Toimintakulut - Valmistus omaan käyttöön

Korkokulut

Muut rahoituskulut

Rahoituslaskelmasta:

Investointimenot

Antolainojen lisäys

Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)

**Kassan riittävyys (pv)**

=  $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

#### Tase

**Kertynyt ylijäämä (alijäämä)**

= Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)

**Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas**

=  $[\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}] / \text{Asukasmäärä}$

**Omavaraisuusaste, %**

=  $100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

**Suhteellinen velkaantuneisuus, %**

=  $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

**Lainat ja vuokravastuut, 31.12.**

=  $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat}) + \text{Vuokravastuut}$

**Lainat ja vuokravastuut, €/asukas**

Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla edellä mainittu lainojen ja vastuuden määrä tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

**Lainakanta 31.12.**

=  $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$



**Lainat € / asukas**

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla edellä mainittu lainakanta tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

**Lainasaamiset 31.12.**

= Sijoituksiin merkityt joukkovelkakirjasaamiset ja muut lainasaamiset

**Taseyksikön tunnusluvut****Tuloslaskelma****Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %**

=  $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalla maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Lainat kunnalta} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$

**Sijoitetun pääoman tuotto, %**

=  $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalla maksetut korkokulut} + \text{Muille maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Sijoitettu korollinen vieras pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$

**Voitto, %**

=  $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen varauksia} / \text{Liikevaihto})$

**Rahoituslaskelma****Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä, €**

=toiminnan ja investointien rahavirta -välituloksen tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden kertymä

**Investointien tulorahoitus, %**

=  $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} - \text{Tuloverot}) / (\text{Investointien omahankintameno})$

**Pääomamenojen tulorahoitus, %**

=  $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} - \text{Tuloverot}) / (\text{Investointien omahankintameno} + \text{Antolainojen nettolisäys} + \text{Lainanlyhennykset})$

**Lainanhoito****Lainanhoitokate**

=  $(\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} + \text{Korkokulut} - \text{Tuloverot}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

**Maksuvalmius****Current ratio**

=  $(\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Lyhytaikaiset saamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Rahat ja pankkisaamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

**Quick ratio**

=  $(\text{Rahat ja pankkisaamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Lyhytaikaiset saamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

**Kassan riittävyys (pv)**

=  $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

**Tase****Kertynyt yli- / alijäämä**

=  $\text{Edellisten tilikausien yli- / alijäämä} + \text{Tilikauden yli- / alijäämä}$

**Omavaraisuusaste, %**

=  $100 \times (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

**Suhteellinen velkaantuneisuus, %**

=  $100 \times (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

**Lainakanta 31.12.**

=  $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

**Lainasaamiset 31.12.**

= Sijoituksiin merkityt jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset

**Konsernin tunnusluvut****Tuloslaskelma**

**Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista**  
 =  $100 * \text{Toimintatuotot} / \text{Toimintakulut}$

**Vuosikate prosenttia poistoista**  
 =  $100 * \text{Vuosikate} / (\text{Poistot} + \text{Arvonalentumiset})$

**Vuosikate € / asukas**  
 =  $\text{Vuosikate} / \text{Asukasmäärä}$

**Asukasmäärä**

**Rahoituslaskelma**INVESTOINNIT

**Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä viideltä vuodelta, €**

**Investointien tulorahoitus, %**  
 =  $100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

LAINANHOITO

**Laskennallinen lainanhoitokate**  
 =  $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Laskennalliset lainanlyhennykset})$

MAKSUVALMIUS

**Kassan riittävyys (pv)**  
 =  $365 \text{ pv} * \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Kassasta maksut kootaan seuraavista eristä:

Konsernituloslaskelmasta:

Toimintakulut

Korkokulut

Muut rahoituskulut

Konsernin rahoituslaskelmasta:

Investointimenot

Antolainasaamisten lisäykset

Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)

**Tase**

**Omavaraisuusaste (%)**  
 =  $100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Vähemmistöosuus} + \text{Konsernireservi} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

**Suhteellinen velkaantuneisuus, %**  
 =  $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

**Kertynyt yli- / alijäämä (1 000) €**  
 =  $\text{Edellisten tilikausien yli- / alijäämä} + \text{Tilikauden yli- / alijäämä} / 1\ 000$

**Kertynyt yli- / alijäämä € / asukas**  
 =  $(\text{Edellisten tilikausien yli- / alijäämä} + \text{Tilikauden yli- / alijäämä}) / \text{Asukasmäärä}$

**Konsernin lainakanta (1 000) € 31.12.**  
 =  $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

**Konsernin lainat (1 000) € / asukas**  
 Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla konsernin lainakanta tilinpäätös-  
 vuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

**Lainat ja vuokravastuut 31.12.**  
 =  $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat}) + \text{Vuokravastuut}$

**Konsernin lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas**  
 Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla edellä mainittua lainojen ja vastuuden määrä tilinpäätös-  
 vuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

**Konsernin lainasaamiset (1 000) € 31.12.**  
 = Sijoituksiin merkityt joukkovelkakirjasaamiset ja muut lainasaamiset

**Konsernin henkilöstömäärä 31.12.**  
 = Kunnan ja sen tytäryhteisöjen palveluksessa olleiden henkilöiden lukumäärä 31.12.

## Taseyksiköiden tilinpäätökset

### LAHDEN TILAKESKUS

#### TOIMINTAKERTOMUS

##### Toiminta-ajatus

Tilakeskus on kaupunginhallituksen konserni- ja tilajaoston alainen kunnallinen taseyksikkö, jonka tehtävänä on järjestää kaupunkiorganisaatiolle sen tarpeiden mukaiset toimitilat ja niihin sovitut kiinteistö- ja käyttäjäpalvelut. Tilakeskus vastaa kaupungin omistamasta toimitilakannasta, sen teknisestä kunnosta ja arvosta, tuottavuudesta, tehokkaasta käytöstä ja kehittämisestä. Tilakeskuksen päätöksentekuelimenä toimii konserni- ja tilajaosto. Kaupungin konsernitasoisen tilahallinnon ohjauksen sisältävy valmistelutehtäviä, joista vastaa Tilakeskuksen johto.

##### Toimitilajohtajan katsaus

Tilakeskus jatkoi vuonna 2022 toimitilakantansa uudistamista ja kehittämistä palveluverkkosuunnitelmiin ja rakennusten tekniseen kuntoon perustavan pitkäjänteisen investointiohjelman avulla. Toimitilakannan kehittäminen tapahtuu vaiheittain ja se kestää vuosia. Samoin kiinteistöjen ylläpidon kehitystyötä entistä kustannustehokkaammaksi ja oikea-aikaisemmaksi on jatkettu. Kiinteistöihin liittyvien turvallisuusratkaisujen kehittämistyötä digitaalisia ratkaisuja hyödyntäen on myös jatkettu. Tilakeskus on myös jatkanut pitkäjänteistä ja tuloksekasta energiatehokkuustyötä ja ympäristöasioiden kehittämistä niin uudis- ja perusparannushankkeissa kuin olemassa olevan rakennuskannan ylläpidossa. Kiinteistökannan salkutuksen E-salkun eli imagorakennusten kunnostusohjelmaa jatkettiin Yli-Marolan kotieläinpihan rakennusten kunnostuksella. E-salkun kunnostusohjelmaa jatkuu vielä usean vuoden ajan.

Vuotta 2022 rakennus- ja kiinteistöalaa leimasi Venäjän hyökkäyssodan Ukrainaan vaikutuksesta johtunut voimakas kustannustason nousu. Tällä oli vaikutusta myös rakennusmateriaalien, varaosien ym. saatavuuteen sekä toimitusaikoihin. Lisäksi urakoitsijoille ja palveluntuottajille tämä aiheutti viivästystä aikatauluihin sekä vaikeuksia sitoutua kiinteisiin urakka- tai sopimushintoihin. Kriisi vaikutti voimakkaasti myös sähkö- ja lämmitysenergian hintoihin. Sähkön osalta vaurduttiin mahdollisen sähköpulan aiheuttamiin sähkökatkoihin. Loppuvuodesta toteutimme energiansäästöohjelman, jolla pyrittiin parantamaan sähkön riittävyttä sekä kompensoimaan energianhinnan nousua osittain.

Talonrakennushankkeista valmistui Historiallinen museon perusparannus ja kaupunginteatterin Eero-näyttämön perusparannus. Kaupungintalon perusparannuksen allianssihankeeseen rakentamisvaihe jatkui. Rakennushankkeet ovat toteutuneet käyttösuunnitelman mukaisessa aikataulussa muutama vähäistä poikkeusta lukuun ottamatta.

Tilakeskuksen hallinnoima tilakanta vähentyi yhteensä noin 34 500 m<sup>2</sup> verran. Vanhan rakennuskannan poistumaa kertyi purkamisten seurauksena noin 5 100 m<sup>2</sup> ja kaupunginsairaalan rakennusten kaupalla 28 500 m<sup>2</sup> sekä muilla pienillä kiinteistökaupoilla 900 m<sup>2</sup>. Omaan tilakantaan ei valmistunut uusia kohteita. Vuokrattujen tilojen kokonaismäärä koulujen tai päiväkotien tilapäistilarpeisiin kasvoi vuoden 2022 aikana 7 000 m<sup>2</sup>. Tätä määrää nosti Mikkulan yläkoulun tilapäistilat. Vuokrattuja tilapäis- tai lisätiloja on 31 800 m<sup>2</sup>.

Tilakeskuksen mukaan rakennuskustannukset nousivat vuoden 2022 joulukuussa 5,3 prosenttia vuodentakaisesta. Tarvikepanosten kustannukset nousivat vuodessa 8,5 prosenttia ja työ- ja palvelukustannukset 1,0 prosenttia. Palvelujen hinnat nousivat 4,8 prosenttia edellisen vuoden tasosta.

##### Henkilöstö

Henkilöstön määrä vuoden lopussa oli 33. Kahdessa avoimessa tehtävässä rekrytointiprosessi oli kesken. Henkilöstömenot olivat 2,1 milj. euroa ja 3 prosenttia liikevaihdosta.

Tilakeskuksen henkilöstön yhteistoimintaelimenä toimii työpaikkakokous, joita pidettiin vuoden aikana kolme kertaa. Henkilökohtaiset kehityskeskustelut sekä ryhmäkehityskeskustelut pidettiin pääosin tammi-huhtikuun aikana koko henkilöstön osalta. Terveysperusteisia poissaoloja oli 6,7 päivää per henkilötyövuosi.

##### Sisäinen valvonta ja riskien hallinnan järjestäminen

Tilakeskuksen toimintaa on ohjannut ja valvonut kaupunginhallituksen konserni- ja tilajaosto kaupunginvaltuuston määrittämien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden mukaisesti.

Sisäisen valvonnan osalta on noudatettu kaupungin konsernihallinnon ja sisäisen tarkastuksen ohjeita sekä toteutettu yksikkökohtaista valvontaa Tilakeskuksen johtoryhmässä yhteisesti sovittujen pelisääntöjen mukaisesti.

Toiminnan tavanomaista riskien hallintaa ovat urakkasopimuksiin perustuvat rakennustöiden aikaiset ja takuuaajan vakuudet ja vakuutukset sekä ns. ulosvuokrattujen kohteiden vuokratavauudet muissa kuin vähäistä taloudellista intressiä omaavissa sopimussuhteissa. Tilajaavastuulain mukaisessa valvonnassa hyödynnetään kaupallista, tilaajalle maksutonta tilajaavastuu.fi-palvelua sekä tarvittaessa Suomen Asiakastieto Oy:n luottotietorekisteriä. Kauppakirjoissa, vuokrasopimuksissa, urakka-asiakirjoissa ja monissa muissa sopimuksissa käytetään vakiintuneita, tarkastettuja sopimusehtoja. Poikkeuksellisten sopimusehtojen tarkastamisessa käytetään kaupungin lakimiesten asiantuntemusta.

##### Toiminnan tunnuslukuja

Toimintavuoden aikana talonrakennushankkeita valmistui yhteensä noin 14,3 milj. euron arvosta, perusparannettua ja uudistettua rakennuskantaa kirjattavaksi Tilakeskuksen taseeseen. Merkittävimmät valmistuneet hankkeet ovat Historiallisen museon korjaukset, kaupunginteatterin Eero-näyttämön perusparannus ja Nastopolin muutostyöt. Puretuiksi kirjattiin Metsä-Pietilän alueen varikkorakennukset noin 5 100 m<sup>2</sup>.

Tilakeskuksen liikevaihto oli 69,6 milj. euroa (edellisvuonna 68,5 milj. euroa) ja liikeylijäämä oli 57,5 milj. euroa (edellisvuonna 17,8 milj. euroa).

Tilikauden ylijäämä oli 53,4 milj. euroa (edellisvuonna ylijäämä 13,5 milj. euroa). Käyttötaloutta ovat rasittaneet erityisesti koulujen ja päiväkotien jatkonut väistötilatarve tilakustannuksineen. Käyttöomaisuudesta on tehty 3,5 milj. euron lisäpoistot. Lisäpoistoja tehtiin mm seuraavista rakennuksista: Renkomäen koulu, Ali-Juhakkalan koulu, Kivijärven koulu, Kukkanen koulu, Nastolan terveysasema, Paavolantori, Laupeen päiväkotit, Paavolan päiväkotit, Kaarikadun päiväkotit ja Viherlaakson päiväkotit.

Omien toimitilojen ylläpitoon käytettiin yhteensä noin 9,6 milj. euroa (edellisvuonna noin 9,7 milj. euroa) ja talonrakennusinvestointeihin yhteensä 39,1 milj. euroa (edellisvuonna 32,2 milj. euroa). Investointihankkeita aktivoitiin yhteensä 14,3 milj. euron edestä ja pitkäaikaisen velan määrä väheni kaikkiaan 82,0 milj. eurolla. Tilakeskuksen pitkäaikainen korollinen

velka kaupungille oli tilikauden päättyessä 239 milj. euroa (edellisvuonna 321 milj. euroa).

Sähköiseen huoltokirjajärjestelmään (BEM) tuli vuoden aikana asiakkaiden palvelupyynnöitä yhteensä 6 495 kappaletta (edellisvuonna 4 218 kpl).

#### **Tilojen ja omaisuuden määrä**

Tilakeskuksen omistajahallinnassa oli tiloja vuoden lopussa yhteensä 361 900 m<sup>2</sup> ja vuokrahallinnassa on markkinoilta vuokrattuja tiloja 128 400 m<sup>2</sup>. Kaupungin oman palvelutuotannon käytössä tiloista oli 349 500 m<sup>2</sup>, josta 93,0 prosenttia oli sivistyksen palvelualueen, 5,6 prosenttia konsernihallinnon palvelualueen ja 1,4 prosenttia kaupunkiympäristön palvelualueen käytössä. Tilakannasta ulos vuokrattuja tiloja (mukaan lukien konserniyhtiöt) oli 47 600 m<sup>2</sup>, josta Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymälle vuokrattuja tiloja oli 26 200 m<sup>2</sup>. Paavola kampuksen myynti Hemsö Suomi Oy:lle 2021 on lisännyt markkinoilta vuokrattujen tilojen määrää sekä ulkoisia vuokramenoja.

Tilakeskuksen koko tase oli 326 milj. euroa (edellisvuonna 355 milj. euroa), rakennuskannan jälleenhankinta-arvo on noin 962 milj. euroa ja tekninen arvo noin 715 milj. euroa.

#### **Muutoksia toimitilakannassa**

Toimitilakannan salkutuksen perusteella D-salkkuun kuuluvan tilakannan poistuman kerryttämistä on jatkettu koko kuluneen vuosikymmenen ajan. Vuosien 2010–2021 aikana kaupungin toiminnoille tarpeettomiksi käyneiden tilojen poistumaa purkamisten ja myyntien kautta kertyi noin 182 300 m<sup>2</sup>. Vuoden 2022 aikana purettavaa tilakantaa poistui lisää noin 5 100 m<sup>2</sup>. Tämän lisäksi on kiinteistökaupoilla poistunut elokuussa 2022 kaupunginsairaalan rakennukset ja entinen Niemen koulu sekä Aurantien päiväkotirakennus yhteensä 29 400 m<sup>2</sup>.

#### **Talous**

Tilakeskuksen taloutta on tasapainotettu tilapäisellä sisäisen korkomenon 1,7 prosenttiyksikön alennuksella, vuoden 2022 sisäinen korko oli 1,3 prosenttia. Vuoden 2022 osalta Tilakeskuksen tulos oli ylijäämäinen 54,4 milj. euroa kaupunginsairaalan rakennusten kiinteistökaupan ansiosta sekä mm. pitkäjänteisen energiatehokkuustoiminnan, suunnitelmallisen ylläpitotoiminnan sekä ennakoitun väistötilahankinnan siirtymisen takia. Koronatilanne vähensi myös vuonna 2022 kiinteistöjen ylläpitoa ja toteuma jäi edellisen vuoden tasolle.

#### **Tilikauden tuloksen käsittely**

Tilikauden ylijäämä 54,4 milj. euroa esitetään lisättäväksi edellisten tilikausien ylijäämään.

## LAHDEN TILAKESKUS

TULOSLASKELMA	2022	2021
<b>Liikevaihto</b>	<b>69 600 419,60</b>	<b>68 463 944,12</b>
Valmistus omaan käyttöön	468 528,00	604 287,00
Liiketoiminnan muut tuotot	53 907 104,23	12 872 994,56
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-8 182 338,99	-7 609 276,17
Palvelujen ostot	-11 203 590,32	-11 214 679,31
	<u>-19 385 929,31</u>	<u>-18 823 955,48</u>
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-1 743 246,53	-2 002 606,77
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-288 715,74	-329 827,61
Muut henkilösivukulut	-64 745,30	-74 072,41
	<u>-2 096 707,57</u>	<u>-2 406 506,79</u>
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-23 353 172,82	-25 084 200,81
Arvonalentumiset	-157 253,00	-212 387,71
	<u>-23 510 425,82</u>	<u>-25 296 588,52</u>
Liiketoiminnan muut kulut	-21 482 364,39	-17 643 764,21
<b>Liikelyli-/alijäämä</b>	<b>57 500 624,74</b>	<b>17 770 410,68</b>
Rahoitustuotot ja -kulut		
Muut rahoitustuotot	-62,48	126,45
Kunnalle maksetut korkokulut	-4 175 329,88	-4 591 329,88
Muut rahoituskulut	-1 635,29	-7 386,44
	<u>-4 177 027,65</u>	<u>-4 598 589,87</u>
<b>Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä</b>	<b>53 323 597,09</b>	<b>13 171 820,81</b>
<b>Yli-/alijäämä ennen varauksia</b>	<b>53 323 597,09</b>	<b>13 171 820,81</b>
Poistoeron lisäys/vähennys	116 668,48	75 961,57
<b>Tilikauden yli-/alijäämä</b>	<b>53 440 265,57</b>	<b>13 247 782,38</b>
<b>TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT</b>		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	17,21	4,96
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	17,21	4,96
Voitto, %	76,61	19,24

## LAHDEN TILAKESKUS

TASE	2022	2021
<b>VASTAAVAA</b>		
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>		
Aineettomat hyödykkeet		
Muut pitkävaikutteiset menot	2 413 999,80	2 997 218,36
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	1 304 487,52	1 353 477,36
Rakennukset	256 141 024,64	305 737 019,95
Kiinteät rakenteet ja laitteet	12 596 950,99	13 887 010,67
Koneet ja kalusto	32 361,56	148 895,10
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	48 279 948,39	24 189 299,53
	<u>318 354 773,10</u>	<u>345 315 702,61</u>
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	2 059 446,49	2 059 446,49
	<u>2 059 446,49</u>	<u>2 059 446,49</u>
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>		
<b>Saamiset</b>		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	998 152,40	152 490,75
Saamiset kunnalta	1 535 838,03	3 336 001,50
Muut saamiset	807 552,24	725 416,95
Siirtosaamiset	90 000,00	53 075,38
	<u>3 431 542,67</u>	<u>4 266 984,58</u>
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b><u>326 259 762,06</u></b>	<b><u>354 639 352,04</u></b>
<b>VASTATTAVAA</b>		
<b>OMA PÄÄOMA</b>		
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	26 459 434,66	13 211 652,28
Tilikauden yli-/alijäämä	53 440 265,57	13 247 782,38
	<u>79 899 700,23</u>	<u>26 459 434,66</u>
<b>POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET</b>		
Poistoero	690 817,29	807 485,77
<b>VIERAS PÄÄOMA</b>		
Pitkäaikainen		
Lainat kunnalta	239 179 222,13	321 179 222,13
Lyhytaikainen		
Ostovelat	5 972 018,86	5 588 826,02
Muut velat	58 691,57	53 487,66
Siirtovelat	459 311,98	550 895,80
	<u>6 490 022,41</u>	<u>6 193 209,48</u>
<b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b><u>326 259 762,06</u></b>	<b><u>354 639 352,04</u></b>
<b>TASEEN TUNNUSLUVUT</b>		
Omavaraisuus, %	24,70	7,69
Suhteellinen velkaantuneisuus, %*	198,91	402,49
Kertynyt ylijäämä 31.12. 1000 €	79 900	26 459
Lainakanta 31.12. 1000 €	239 179	321 179

## LAHDEN TILAKESKUS

<b>RAHOITUSLASKELMA</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Toiminnan rahavirta</b>		
Liikelyi-/alijäämä	57 500 624,74	17 770 410,68
Poistot ja arvonalentumiset	23 510 425,82	25 296 588,52
Rahoitustuotot ja -kulut	-4 177 027,65	-4 598 589,87
Tulorahoituksen korjauserät	-53 906 804,23	-12 864 259,04
	<b>22 927 218,68</b>	<b>25 604 150,29</b>
<b>Investointien rahavirta</b>		
Investointimenot	-39 072 223,52	-32 208 479,64
Rahoitusosuudet investointimenoihin	732 000,00	326 000,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	96 280 750,00	43 441 466,00
	<b>57 940 526,48</b>	<b>11 558 986,36</b>
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>80 867 745,16</b>	<b>37 163 136,65</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen muutos kunnalta	-82 000 000,00	-32 000 000,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos kunnalta	0,00	-2 229 006,82
	-82 000 000,00	-34 229 006,82
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Saamisten muutos kunnalta	1 800 163,47	-3 336 001,50
Saamisten muutos muilta	-964 721,56	-38 420,82
Korottomien velkojen muutos muilta	296 812,93	440 292,49
	1 132 254,84	-2 934 129,83
<b>Rahoituksen rahavirta</b>	<b>-80 867 745,16</b>	<b>-37 163 136,65</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>
<b>RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT</b>		
<b>Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €</b>	-59 277 728,85	25 451 931,03
<b>Investointien tulorahoitus, %</b>	200,40	120,66
<b>Lainanhoitokate</b>	19,40	9,38
<b>Quick ratio</b>	0,5	0,7
<b>Current ratio</b>	0,5	0,7

## LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI

### TOIMINTAKERTOMUS

#### Toiminta-ajatus

Kaupunginorkesteri tarjoaa monipuolisilla konserteillaan erityisesti lahtelaisille elämänlaatua parantavia ja henkistä virkistymistä lisääviä elämyksiä. Orkesteri jatkaa kansainvälistä näkyvää työtään ja näin toimii yhtenä kaupungin merkittävistä vahvuustekijöistä.

#### Intendentin katsaus

Koko toimintavuotta leimasi edelleen vuonna 2020 alkanut koronapandemia. Tammi- ja helmikuussa viranomais määräykset kielsivät ottamasta yleisöä konserttisaleihin, joten toiminta täytyi uudelleenorganisoida. Pääosa konserteista saatiin toteutettua, mutta vain verkkokonserttitoteutuksina. Osa teoksista ja konserttikokonaisuuksista siirrettiin joko syyskaudelle tai kauemmaksi tulevaisuuteen. Maaliskuusta eteenpäin lippuja sai myydä täydelle kapasiteetille, mutta asiakkaat olivat hyvin varovaisia lähtemään konsertteihin. Sama tilanne jatkui koko vuoden loppuun saakka. Tästä johtuen pääsylipputulot jäivät alle tulotavoitteen.

Koko vuosi 2022 oli taiteellisesti rikas ja kunnianhimoinen. Kevätkauden kohokohdista mainittakoon Hannu Linnun johdama Beethovenin Missa Solemnis, joka kuultiin nyt ensimmäistä kertaa Lahdessa, yhteistyökonsertti Lahden konservatorion opiskelijoiden kanssa, jossa opiskelijat soittivat Sinfonia Lahden muusikoiden kanssa Šostakovitšin Sinfonian nro 5 ja sellisti Arto Noras juhli kanssamme 80-vuotisjuhliään Sibelius-talossa, Hämeenlinnassa ja Naantalin musiikkijuhlilla soittaen tammikuussa menehtyneen Jaakko Kuusiston säveltämän sellokonserton.

Syyskaudella pianon grand old lady Elisabeth Leonskaja esitti Tšaikovskin harvemmin kuullun 2. pianokonserton, kansainvälisen Sibelius viulukilpailun edellisenä keväänä voittanut Inmo Yang vieraili päävierailija Anja Bihlmaierin solistina ja laulaja Yonan kanssa tehty yhteistyö oli koko vuoden ainoa loppuunmyyty konsertti. 1.12. järjestettiin ylikapellimestari Dalia Stasevskan johdolla Ukrainan tukikonsertti, joka tehtiin yhteistyössä Lahden kaupungin kanssa. Konsertin tuotoksi saatiin 40 000 €, ja se lähetettiin lyhentymättömänä kirkon ulkomaanavun kautta Ukrainan uudelleenrakennustöihin.

#### Henkilöstö

Orkesterin henkilöstössä oli tilikauden päättyessä kaksi vt. viranhaltijaa, 67 toistaiseksi palkattua kokoaikaista työntekijää ja kaksi määräaikaista työntekijää. Määräaikaiset työntekijät toimivat pitkäaikaisten työolomien sijaisina tai avoimien tehtävien hoitajina.

Terveysperusteisia poissaolopäiviä per henkilötyövuosi oli 9,2. Tavoitteeksi oli asetettu 8,0 poissaolopäivää.

Sairauspoissaoloihin vaikutti niin pandemia kuin muutama pidempikestoinen sairausloma.

#### Ympäristöasiat

Kaupunginorkesteri jatkaa Hiilineutraali Sinfonia Lahti -hankettaan. Paperin kulutusta on saatu edelleen laskettua henkilökunnalle toimitettavien dokumenttien siirtyessä enenevässä määrin verkkoon painetun materiaalin sijaan mm. OPAS-toiminnansuunnittelujärjestelmän (Orchestra Planning Administration System) laajemman käyttöönoton myötä.

#### Sisäinen valvonta ja riskien hallinta

Riskikartoitus tehdään Lahden kaupunginorkesterissa säännöllisesti. Viimeisin päivitys tehtiin syyskaudella 2022 kaupungin riskinhallintaohjelmaan. Riskienhallintaan ja -seurantaan osallistuvat kaikki hallinnon työntekijät oman vastualueensa osalta.

#### Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Orkesterin toiminnalliset tavoitteet sisältyivät sivistyksen palvelualueen tavoitteisiin ja toteutuminen raportoidaan sivistyksen palvelualueen tavoitteiden toteutuman yhteydessä.

#### Tuottavuustoimenpiteet

Koronapandemian aiheuttamien rajoitustoimien vuoksi orkesteri joutui järjestämään toimintaansa budjetoitua pienemmillä taloudellisilla resursseilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi kaupunginorkesterille 170 000 euroa korona-avustusta pandemian johdosta aiheutuvaan, toimintavuodelle kohdistettavaan lisärahoitustarpeeseen. Avustus ei riittänyt korvaamaan menetetyistä lippuuloista aiheutuvaa tulovajetta.

Orkesteri alitti talousarviossa määritellyn käyttötalouden menobudjetin 100 000 eurolla. Tästä johtuen käyttötalous oli 16 000 € ylijäämäinen. Instrumenttihankinnoista aiheutuneet suuret poistot laskivat kokonaistuloksen alijäämäiseksi.

#### Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelmassa ja toiminnan rahoitusta kuvataan rahoituslaskelmassa.

Orkesterin sitova tulostavoite alkuperäisessä talousarviossa oli tilikauden yli-/alijäämä nolla euroa. Tulostavoitetta ei saavutettu.

#### Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden alijäämä 42 568,58 euroa esitetään kirjattavaksi taseen oman pääoman liikeylijäämä/alijäämä tilille.

Toiminnan laajuutta kuvaavat tunnusluvut	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TP 2022
Julkisia konsertteja	86	78	43	20	43
* Kuulijoita em. konserteissa	53910	43705	15540	7561	20 133
Muita esiintymisiä (tilausesiintymiset, ulkomaan konsertit, pienryhmät)	64	142	45	1	73
* Kuulijoita em. konserteissa	5294	17305	2538	228	3765
Kuulijoita yhteensä	59204	61010	18078	7789	23 898
<b>Valtionosuuden perusteet:</b>					
* Henkilötyövuodet	84	84	84	84	91
*Valtionosuus 1 000 €	1499	1488	1 612	1 547	1 829



## LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI

TULOSLASKELMA	2022	2021
<b>Liikevaihto</b>	<b>327 164,80</b>	<b>161 051,06</b>
Liiketoiminnan muut tuotot	75 593,27	35 334,36
Muut tuet ja avustukset	314 360,00	377 870,00
Tuet ja avustukset kunnalta	5 415 000,00	5 064 800,04
<b>Materiaalit ja palvelut</b>		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-36 793,39	-20 762,24
Palvelujen ostot	-1 083 099,36	-934 915,31
	<u>-1 119 892,75</u>	<u>-955 677,55</u>
<b>Henkilöstökulut</b>		
Palkat ja palkkiot	-3 430 252,58	-3 275 539,49
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-572 195,36	-539 191,84
Muut henkilösivukulut	-128 495,77	-118 400,51
	<u>-4 130 943,71</u>	<u>-3 933 131,84</u>
<b>Poistot ja arvonalentumiset</b>		
Suunnitelman mukaiset poistot	-58 927,77	-59 472,09
<b>Liiketoiminnan muut kulut</b>	<u>-864 890,74</u>	<u>-864 071,15</u>
<b>Liikelyi-/alljäämä</b>	<b>-42 536,90</b>	<b>-173 297,17</b>
<b>Rahoitustuotot ja -kulut</b>		
Muut rahoitustuotot	68,29	282,79
Muut rahoituskulut	-99,97	-121,09
	<u>-31,68</u>	<u>161,70</u>
<b>Tilikauden yli-/alljäämä</b>	<b>-42 568,58</b>	<b>-173 135,47</b>
<b>TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT</b>		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	-11,75	-21,34
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	-11,75	71,12
Voitto, %	-13,01	-107,50

## LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI

TASE	2022	2021
<b>VASTAAVAA</b>		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineelliset hyödykkeet		
Koneet ja kalusto	102 389,93	151 317,70
	102 389,93	151 317,70
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	3 901,32	0,00
Saamiset kunnalta	1 247 975,97	1 319 896,23
Muut saamiset	43 208,71	62 690,71
Siirtosaamiset	11 710,77	31 650,11
	1 306 796,77	1 414 237,05
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>1 409 186,70</b>	<b>1 565 554,75</b>
<b>VASTATTAVAA</b>		
OMA PÄÄOMA		
Ed. tilikausien yli-/alijäämä	724 809,49	897 944,96
Tilikauden yli-/alijäämä	-42 568,58	-173 135,47
	682 240,91	724 809,49
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	20 425,17	21 528,69
VIERAS PÄÄOMA		
Lyhytaikainen		
Saadut ennakot	46 096,58	0,00
Ostovelat	86 347,47	68 744,36
Muut velat	79 643,37	79 014,25
Siirtovelat	494 433,20	671 457,96
	706 520,62	819 216,57
<b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>1 409 186,70</b>	<b>1 565 554,75</b>
<b>TASEEN TUNNUSLUVUT</b>		
Omavaraisuus, %	50,05	46,30
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	10,77	14,53
Kertynyt ylijäämä, 1 000 €	682	725
Lainakanta 31.12. 1 000 €	0	0

## LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI

<b>RAHOITUSLASKELMA</b>	<b>2022</b>	<b>2021</b>
<b>Toiminnan rahavirta</b>		
Liikelyi-/alijäämä	-42 536,90	-173 297,17
Poistot ja arvonalentumiset	58 927,77	59 472,09
Rahoitustuotot ja -kulut	-31,68	161,70
Tulorahoituksen korjauserät	0,00	0,00
	<b>16 359,19</b>	<b>-113 663,38</b>
<b>Investointien rahavirta</b>		
Investointimenot	-10 000,00	-40 579,90
	<b>-10 000,00</b>	<b>-40 579,90</b>
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>6 359,19</b>	<b>-154 243,28</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-1 103,52	0,00
Saamisten muutos kunnalta	71 920,26	326 968,57
Saamisten muutos muilta	35 520,02	-39 811,07
Korottomien velkojen muutos muilta	-112 695,95	-132 914,22
	<b>-6 359,19</b>	<b>154 243,28</b>
Rahoituksen rahavirta	<b>-6 359,19</b>	<b>154 243,28</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	0,00	0,00
Rahavarat 1.1.	0,00	0,00
	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>
<b>RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT</b>		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	184 365,97	423 314,33
Quick ratio	2,0	1,7
Current ratio	2,0	1,7

## LAHDEN KAUPUNGINTEATTERI

### TOIMINTAKERTOMUS

#### Toiminta-ajatus

Kaupunginteatteri on korkeatasoinen, omaleimainen ja ohjelmistoltaan monipuolinen metropolialueen pohjoinen keskus-teatteri ja Lahden keskeinen vetovoimatekijä. Teatteri järjestää teatteriesityksiä omana tuotantonaan ja yhteistuotantoina. Ohjelmistonsa täydentämiseksi teatteri järjestää koti- ja ulkomaisia teatterivierailuja ja muita kulttuuriesityksiä.

#### Teatterinjohtajan katsaus

Vuoden 2022 alku jatkui tiukkojen koronarajoitusten merkeissä. Teatterin toimintaa hankaloitti viranomaisten rajoitustoimien lyhyt perspektiivi. Rajoitustoimet kestivät lopulta helmikuun loppuun. Kevätnäytäntökausi jäi tyngäksi ja esitystoimintaa häiritsi maaliskuuhun pahoin henkilökunnan sairastelu. Alkuvuoden rajoitusten takia siirsimme kaksi ensi-iltaa syksyn näytäntökaudelle, johon raivattiin tilaa. Henkilöstö oli esitystoiminnan rajoituksista huolimatta hyvin työllistetty. Harjoittelimme syksyn ensimmäiset esitykset mahdollisimman pitkälle jo kevään aikana. Syyskaudella pääsimme aloittamaan esitystoiminnan ja iloksemme esitykset kiinnostivat katsojia kohtuullisen hyvin. Teatteri sai paljon kiitosta esitysten laadusta ja erityisesti huomioitiin paikallisten kirjailijoiden teokset.

Ongelmaksi muodostui ryhmien vierailut, jotka harventuivat koronavuoden jälkeen. Loppuvuodesta ryhmienkin kiinnostus alkoi kuitenkin kasvaa. Pahaksi onneksi marraskuun lopusta alkanut korona- ja influenssa-aalto peruutti huomattavan määrän esityksiämme. Syksyn mittaan esitimme kulttuurikasvatusohjelmaan liittyviä lastenesityksiä, jotka jäivät edellistä talvea rajoitusten jalkoihin. Taidetestaajat-esityksiä toteutimme keväällä -22 yhteensä 9 kpl.

Oma tulonhankinta jäi osaan tavoitteesta, mutta teatterin taloutta auttoi jo kolmantena perättäisenä vuonna OKM:n harkinnanvarainen tuki, jota teatteri sai 400.000 euroa. Vuosi 2022 on talouden osalta alijäämäinen.

#### Henkilöstö

Kaupunginteatterissa palvelussuhteessa oli vuoden lopussa 102 henkilöä. Tässä luvussa on mukana myös erilaisilla työpailla olevien työntekijöiden sijaiset. Lisäksi vuoden lopussa teatterissa oli noin 30 tilapäistä ja osa-aikaista työntekijää määräaikaissa työsuhteissa. Tilapäiset työntekijät ovat pääosin vierailuvia suunnittelijoita, taiteilijoita ja avustajia, joiden palkkausperusteena on teoksen harjoitus- tai esityskerta. Vapautuvien tehtävien täyttämistä harkitaan tapauskohtaisesti ja noudatetaan kaupungin täyttölupamenettelyä. Teatteri käyttää mm. aula- ja eteispalvelussa vuokratyövoimaa tarpeen mukaan.

Vuosi 2022 jatkui edelleen poikkeuksellisenä myös henkilöstön työhyvinvoinnin näkökulmasta. Terveysperusteisia poissaolopäiviä per henkilötyövuosi oli saman verran kuin edellisellä vuonna eli 11,9. Tavoitteeksi oli asetettu 10,0 poissaolopäivää.

#### Ympäristöasiat

Teatteritalon ja esitysten valaisemiseen käytettävän energian minimointiin on kiinnitetty huomiota mm. hankkimalla energiatehokkaampia lampuja. Näytelmien pukuja ja lavasteita varastoidaan ja hyödynnetään yhä uudelleen. Käytöstä poistettava lavastus- ja pukumateriaali kierrätetään. Lipunmyynnin osalta verkkokaupan osuus kokonaisuudessaan tulee jatkossa lisääntymään. Teatterin tiedot ovat mukana kaupungin ympäristötilinpäätöksessä.

#### Sisäinen valvonta ja riskien hallinta

Kaupunginteatterilla on tilikauden aikana tarkistettu riskienhallintasuunnitelma. Lisäksi on laadittu tilanteen mukaan koronapandemian vaikutuksiin liittyvää riskienarviointia.

Toiminnassa on kiinnitetty huomiota sisäisen valvonnan toteutumiseen. Tämä näkyy erityisesti sopimusten laadinnassa sekä ostolaskujen käsittelyssä.

#### Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Teatterin toiminnalliset tavoitteet on määritelty sivistyksen palvelualueen käyttösuunnitelmassa, jossa on kuvattu toimintasuunnitelma ja toimenpiteet tavoitteiden toteutumiseksi.

Ryhmäasiakkaiden määrä ei ole palautunut koronaa edeltävälle tasolle. Esitystoiminta oli keskeytyneenä tammi- ja helmikuun ajan, jolloin teatterissa ei ollut yleisölle avoimia esityksiä. Kulttuurikasvatusohjelmaan sisältyviä ja Taidetestaajille kohdennettuja esityksiä pystyttiin toteuttamaan. Eero-näyttämön peruskorjaus käynnistyi huhtikuussa ja se valmistui syksyn ensi-iltoihin mennessä. Tuotantoprosesseja on kehitetty ja kehitetään edelleen. Teatterin henkilöstölle myönnettiin kaupungin Työelämän kehittämispalkinto. Talouden seuranta ja kustannustietoisuutta on parannettu mm. hyödyntämällä taloustilanteen seurannassa ja analysoinnissa käytössä olevia raportointityökaluja kuten Johdon raportointia. Henkilöstökyselyillä kartoitettiin henkilöstön työhyvinvointia.

#### Tuottavuustoimenpiteet

Teatterin ensi-illat keskitettiin pääosin syysnäytäntökauteen, jolloin on normaalisti sesonki ja kysyntä suurimmillaan. Kevään kaksi ensi-iltaa siirrettiin syksylle. Ensi-iltoja oli seitsemän, joista neljä oli omia ja kolme yhteistuotantoja. Ensi-iltojen määrä oli talousarvion tavoitteen mukainen. Tilavaruksen kautta toteutui yhteensä viisi tilaisuutta.

Kaupungin LUMO-ohjelman mukainen 75.000 euron säästö toteutui tarkistamalla poistojen määrää.

#### Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

Tilikauden tulos esitetään tuloslaskelmassa ja toiminnan rahoitus esitetään rahoituslaskelmassa.

Teatterin sitova tulostavoite alkuperäisessä talousarviossa oli, tilikauden yli-/alijäämä nolla euroa. Teatterin tulos vuodelta 2022 oli 85.974,74 euroa alijäämäinen. Vuoden 2022 tilinpäätöksen jälkeen teatterilla on taseessa 134.890,28 euroa katettavaa alijäämää.

Tilikauden alijäämä muodostui liikevaihdon jäämisestä alle talousarviossa arvioidun. Liikevaihdosta toteutui 59,7 %, johon vaikutti merkittävästi alkuvuoden koronarajoitukset ja kahden ensi-illan siirtyminen syksylle sekä esitysten peruutukset loppuvuodesta sairastapausten vuoksi. Menolajeista ainoastaan henkilöstökulut ylittivät 43.000 eurolla, mikä johtui pääosin sijais- ja paikkaukuluista sekä edellisten vuosien toteutuneiden erilliskorvausten perusteella määrättyvän liian pienen määräraharavaruksen johdosta. Muissa menolajeissa käyttö oli pienempää kuin talousarviossa oli arvioitu. Ukrainan tilanteesta johtuva hintojen nousu vaikutti mm. materiaali- ja energiakustannuksiin.

Teatteri sai alkuvuodesta 300.000 euroa uutta OKM:n myöntämää harkinnanvaraista korona-avustusta. Lisäksi vuonna 2021 myönnetystä korona-avustuksesta siirrettiin 100.000 euroa tuloksi vuodelle 2022 turvaamaan teatterin toimintaedellytyksiä. Valtionosuusudistus tuli voimaan vuoden 2022 alusta. Lahden kaupunginteatteri hyväksyttiin toistaiseksi voimassa olevan valtiosuuden piiriin ja henkilötyövuosiksi vahvistettiin 119.

Katsojamäärä jäi merkittävästi alle talousarviossa arvioidun. Kokonaiskatsojamäärä oli 41.514 ja jäi tavoitteesta 29.486. Tulotavoite katsojaa kohden toteutui tavoitteen mukaisesti. Esityksiä oli 209 kpl, joista omia esityksiä oli 197 ja vierailuja 12.

**Tilikauden tuloksen käsittely**

Tilikauden alijäämä 85 974,74 euroa esitetään kirjattavaksi taseen oman pääoman liikeylijäämä/alijäämä tilille.

Toiminnan laajuutta kuvaavat tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TP 2022
Katsojia	81 169	83 664	74 477	34 792	25 404	41 514
Ensi-iltoja	7	8	9	10	5	7
Esityskertoja*	320	323	282	182	144	209
Tulot/€/katsoja**	25,41	25,58	27,63	23,63	26,68	26,03
<b>Valtionosuuden perusteet:</b>						
henkilötyövuodet	120	120	120	120	116	119
<b>Valtionosuus 1 000 €</b>	<b>2 275</b>	<b>2 275</b>	<b>2 266</b>	<b>2 586</b>	<b>2 576</b>	<b>2 741</b>

\* Teatterinäytäntöjen lisäksi teatterin järjestämiin 242 yleisötyön tilaisuuteen osallistui 11 431 henkilöä.

\*\*Tunnusluku ei sisällä kaupungin toiminta-avustusta ja Teatteri- ja orkesterilain mukaista valtionosuutta.

Lahden kaupungin teatteritoimintaan saama valtionosuus perustuu Opetus- ja kulttuuriministeriön vahvistamien henkilötyövuosien lukumäärään. Henkilötyövuodet määräytyvät pääosin teatterin toteutuneiden kustannusten (pois lukien tilakustannukset ja kustannuslaskennalliset erät) mukaan. Vuonna 2022 yhden vahvistetun henkilötyövuoden valtionosuuden arvo oli 62.254 euroa, josta valtionosuutta maksettiin 37 % eli 23.033 euroa.

## LAHDEN KAUPUNGINTEATTERI

TULOSLASKELMA	2022	2021
<b>Liikevaihto</b>	<b>1 080 563,30</b>	<b>728 521,30</b>
Liiketoiminnan muut tuotot	491 430,88	781 677,05
Tuet ja avustukset kunnalta	7 237 899,96	6 971 500,08
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-320 035,60	-367 681,14
Palvelujen ostot	-1 218 628,47	-1 064 316,11
	<u>-1 538 664,07</u>	<u>-1 431 997,25</u>
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-4 095 634,61	-3 684 253,44
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-676 400,78	-616 575,00
Muut henkilösivukulut	-149 594,44	-135 480,83
	<u>-4 921 629,83</u>	<u>-4 436 309,27</u>
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-175 155,39	-172 253,43
Liiketoiminnan muut kulut	<u>-2 250 755,75</u>	<u>-2 155 996,03</u>
<b>Liikelyi-/alijäämä</b>	<b>-76 310,90</b>	<b>285 142,45</b>
Rahoitustuotot ja -kulut		
Muut rahoitustuotot	21,26	2,31
Kunnalle maksetut korkokulut	-7 815,88	-7 815,88
Muut rahoituskulut	-1 869,22	-1 541,92
	<u>-9 663,84</u>	<u>-9 355,49</u>
<b>Tilikauden yli-/alijäämä</b>	<b>-85 974,74</b>	<b>275 786,96</b>
<b>TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT</b>		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	-74	385
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	-74	-48
Voitto, %	-7,96	37,86

## LAHDEN KAUPUNGINTEATTERI

TASE	2022	2021
<b>VASTAAVAA</b>		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Muut pitkävaikutteiset menot	0,00	5 989,99
Aineelliset hyödykkeet		
Kiinteät rakenteet ja laitteet	91 953,90	131 408,93
Koneet ja kalusto	302 869,39	257 845,55
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	0,00	27 087,00
	<u>394 823,29</u>	<u>422 331,47</u>
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	2 386,48	3 034,72
Saamiset kunnalta	767 462,04	918 167,54
Muut saamiset	55 398,33	112 180,21
Siirtosaamiset	22 484,95	0,00
	<u>847 731,80</u>	<u>1 033 382,47</u>
Rahat ja pankkisaamiset	3 600,00	3 600,00
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b><u>1 246 155,09</u></b>	<b><u>1 459 313,94</u></b>
<b>VASTATTAVAA</b>		
OMA PÄÄOMA		
Ed. tilikausien yli-/alijäämä	-48 915,54	-324 702,50
Tilikauden yli-/alijäämä	-85 974,74	275 786,96
	<u>-134 890,28</u>	<u>-48 915,54</u>
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	35 522,31	33 359,81
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat kunnalta	260 528,90	260 528,90
Lyhytaikainen		
Saadut ennakot	118 164,50	102 692,50
Ostovelat	124 562,57	151 373,17
Muut velat	145 197,15	115 809,07
Siirtovelat	697 069,94	844 466,03
	<u>1 084 994,16</u>	<u>1 214 340,77</u>
<b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b><u>1 246 155,09</u></b>	<b><u>1 459 313,94</u></b>
TASEEN TUNNUSLUVUT		
Omavaraisuus, %	-11,96	-3,61
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	13,93	16,18
Kertynyt ylijäämä, 1 000 €	-135	-49
Lainakanta 31.12. 1 000 €	261	261

## LAHDEN KAUPUNGINTEATTERI

RAHOITUSLASKELMA	2022	2021
<b>Toiminnan rahavirta</b>		
Liikelyi-/alijäämä	-76 310,90	285 142,45
Poistot ja arvonalentumiset	175 155,39	172 253,43
Rahoitustuotot ja -kulut	-9 663,84	-9 355,49
	<b>89 180,65</b>	<b>448 040,39</b>
<b>Investointien rahavirta</b>		
Investointimenot	-147 647,21	-127 438,30
Investointien rahavirta	-147 647,21	-127 438,30
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>-58 466,56</b>	<b>320 602,09</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutos	2 162,50	33 359,81
Saamisten muutos kunnalta	150 705,50	-116 784,59
Saamisten muutos muilta	34 945,17	-38 997,79
Korottomien velkojen muutos muilta	-129 346,61	-198 179,52
Rahoituksen rahavirta	<b>58 466,56</b>	<b>-320 602,09</b>
Rahoituksen rahavirta	<b>58 466,56</b>	<b>-320 602,09</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	3 600,00	3 600,00
Rahavarat 1.1.	3 600,00	3 600,00
	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>
<b>RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT</b>		
Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä 5 vuodelta, €	-685 984,98	-694 824,50
Quick ratio	0,9	0,9
Current ratio	0,9	0,9



## Kirjanpidon eriyttäminen

### Lahden kaupungin museokauppa

Lahden kaupunginmuseon museokauppatoiminta täyttää kilpailulain 30 d §:n edellytykset, koska liikevaihto on yli 40 000 euroa. Museokaupan eriytetyn laskennan perusteena on käytetty toimintolaskentaa ja laskennassa on sovellettu Kuntaliiton käsikirjan Kustannuslaskentaopas kunnille ja kuntayhtymille (2012) periaatteita palvelujen tuotteistamisesta.

Museokaupalle on kirjanpidossa oma sisäinen tilausnumero (101052607). Museokaupan tuotteiden hinnoittelussa on huomioitu tuotteen ostohinta, oman tuotannon kustannukset, tuotto-odotus ja arvonlisävero.

### LAHDEN KAUPUNGINMUSEON MUSEOKAUPPA

TULOSLASKELMA	2022	2021
<b>Liikevaihto</b>	<b>205 925,36</b>	<b>81 946,33</b>
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-145 411,99	-86 515,00
Palvelujen ostot	-26 909,83	-17 707,43
	<u>-172 321,82</u>	<u>-104 222,43</u>
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-118 061,11	-119 433,31
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-19 752,47	-19 953,26
Muut henkilösivukulut	-4 321,82	-4 393,44
	<u>-142 135,40</u>	<u>-143 780,01</u>
Liiketoiminnan muut kulut	-63 516,33	-60 879,12
<b>Liikeylli-/alijäämä</b>	<b>-172 048,19</b>	<b>-226 935,23</b>
<b>Tilikauden yli-/alijäämä</b>	<b>-172 048,19</b>	<b>-226 935,23</b>

### Satamatoiminta

Lahden kaupungin satamatoiminta täyttää kilpailulain 30 d §:n edellytykset, koska liikevaihto on yli 40 000 euroa. Satamatoiminnan eriytetyn laskennan perusteena on käytetty toimintolaskentaa ja laskennassa on sovellettu Kuntaliiton käsikirjan Kustannuslaskentaopas kunnille ja kuntayhtymille (2012) periaatteita palvelujen tuotteistamisesta. Satamatoiminnalle on kirjanpidossa oma tuloksyksikkö sekä kustannuspaikka ja tämän lisäksi toimintolaskennan avulla on

kohdistettu mm. hallinnon kustannuksia. Satamien palvelukokonaisuus ajanvietemahdollisuuksineen muodostuu useammasta palveluntarjoajasta. Kaupunkiympäristölautakunta päättää perittävistä satamamaksuista. Niiden perusteena on satamatoiminnasta ja satama-alueista syntyvät suunnitellun palvelutason mukaiset ylläpito- ja huoltopalvelukustannukset.

### SATAMATOIMINTA

TULOSLASKELMA	2022	2021
<b>Liikevaihto</b>	<b>343 088,00</b>	<b>327 149,56</b>
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-65 554,00	-70 182,75
Palvelujen ostot	-215 350,00	-212 225,64
	<u>-280 903,00</u>	<u>-282 408,39</u>
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-46 208,00	-63 129,36
Henkilöstösivukulut		
Eläkekulut	-9 079,00	-10 814,08
Muut henkilösivukulut	-1 690,00	-2 337,68
	<u>-56 977,00</u>	<u>-76 281,12</u>
Poistot	-241 374,00	-238 691,65
Liiketoiminnan muut kulut		
Tilavuokrat	-46 380,00	-50 993,18
Muut kulut	201,00	-1 239,45
	<u>-46 179,00</u>	<u>-52 232,63</u>
<b>Liikeylli-/alijäämä</b>	<b>-282 345,00</b>	<b>-322 464,23</b>
<b>Tilikauden yli-/alijäämä</b>	<b>-282 345,00</b>	<b>-322 464,23</b>

## KÄYTETYT KIRJANPITOKIRJAT JA TOSITELAJIT

### Luettelo v. 2022 käytetyistä kirjanpitokirjoista:

Päiväkirja	sähköisessä arkistossa
Pääkirja	sähköisessä arkistossa
Käyttöomaisuuskirjanpito	sähköisessä arkistossa
Ostoreskontra	sähköisessä arkistossa
Myyntireskontra	sähköisessä arkistossa
Palkkakirjanpito	sähköisessä arkistossa
Varastokirjanpito	sähköisessä arkistossa
Konsernikirjanpito	atk-tulosteena
Lainat (anto- ja ottolainat)	sähköisessä arkistossa
Haltijavelkakirjat ja panttikirjat	atk-tulosteena
Takaussitoumukset	atk-tulosteena
Lahjoitusrahasotot	atk-tulosteena
Rahoitusosuuskortisto	atk-tulosteena
Tasekirja	erikseen sidottu paperisena
Tase-erittelyt	erikseen arkistoitu paperisena

### Käytetyt tositelajit:

Muistiotositteet	SA
Muistiotositteet, sähköinen hyväksyntä	SP
Muistiotositteet, excel-sisäänluku	SE
Muistiotositteet (jaksotukset)	SB
Jaksotuksen purku	JP
Muistiotosite (yrityksen sisäinen laskutus)	KU
Muistotosite (toistuvaistosite)	KT
Muistotosite (toistuvaissuoritus - ulkoinen)	ST
Muistiotosite (yritysten välinen kirjaus)	Y1
Tilastotosite	TI
ALV-vero kauden vaihteessa	SV
Laskujen maksatus	R2
Sähköiset ostolaskut (IP), veloitus	KR
Sähköiset ostolaskut (IP), hyvitys	KG
Ostoreskontra (toimittajat suoritus)	KZ
Laskutus- ja myyntireskontratositteet	RV
Myyntireskontra (asiakas suoritus)	DZ
Myyntireskontra (korkolasku)	DA
Tasaustosite (reskontra käsinkuittaus)	AB
Maksunpalautus asiakkaalle	ZP
Luottotappiokirjaus	LT
KOM purku taseeseen	PU
KOM kirjaus	AA
KOM poistokirjaus	AF
COFI-täsmäytys	SC
Maksuselvitys	ZV
Rahoitus	R1
Tositetiliotteet	SK
F.K. palkkaliittymä	L1
TEM matkalaskuliittymä	L2
CPU-kassapankkiliittymä	L4
Lippupiste In-House	L7
Lomapalkkavaraukset	L8
CPU-reskontra	L9

## TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET

Lahdessa 29. päivänä toukokuuta 2023

Kaupunginjohtaja

\_\_\_\_\_  
Pekka Timonen

Lahden kaupunginhallitus

\_\_\_\_\_  
Sirkku Hildén

\_\_\_\_\_  
Kalle Aaltonen

\_\_\_\_\_  
Maarit Tuomi

\_\_\_\_\_  
Milla Bruneau

\_\_\_\_\_  
Jouni Kaikkonen

\_\_\_\_\_  
Minna Lampinen

\_\_\_\_\_  
Erkki Nieminen

\_\_\_\_\_  
Toni Putula

\_\_\_\_\_  
Jorma Ratia

\_\_\_\_\_  
Jari Rissanen

TILINTARKASTAJAN MERKINTÄ

Olemme antaneet suorittamastamme tilintarkastuksesta tänään kertomuksen.

Lahdessa 30. päivänä toukokuuta.2023

TALVEA Julkishallinnon Palvelut Oy

\_\_\_\_\_  
Jukka Vuorio,  
HT, JHT